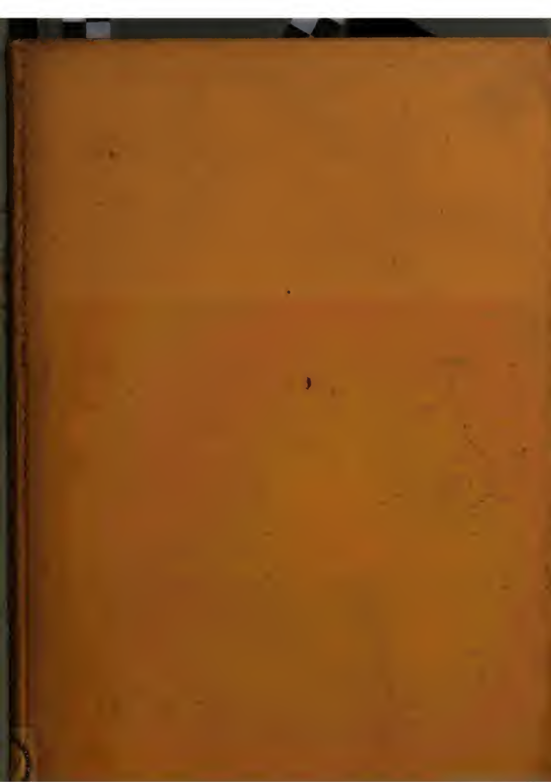



68
13 F
2



DIVI THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI

IN LIBROS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE ARISTOTELIS. EXPOSITIO.

PROOEMIVM.

Tex.cō.38. SICVT tradit Philosophus in Tertio de Anima, scientiæ secātur quemadmodū & res. Nam & omnes habitus distinguuntur per obiecta, ex quibus speciē
Tex.cō.71. habent. Res autem, quas consyderat Naturalis, sunt motus & mobile, Dicit enim Philosophus in Secundo Physic, quòd quæcunq; mota mouent, sunt Philosophicę speculationis: & ideo oportet, quòd secundum differentiam motuū & mobilium distinguantur & ordinentur partes Scientiæ Naturalis. Primus autem motuum est ipse motus localis, q est perfectior & cō-
T.c. primi. munior omnib' motib' naturalibus, vt
Tex.cō.55. probatur in Octauo Physic. Et ideo post consyderationē motuū & mobilium in communi: quæ fuit tradita ī Libro Phy. primo oportuit, q tractaretur de corporibus, secundum quòd mouentur motu locali ī Libro de
Tex.cō.12. Cælo: quæ est secunda pars Scientiæ naturalis. Restat igitur consyderatio de motibus alijs consequētibus: q nō sunt cōce omnibus corporib', sed inueniuntur in Solis inferioribus, inter quos principatum obtines generatio & corruptio. Alteratio enim ordinatur ad generationem, sicut ad finem: qui est perfectior naturaliter his quæ sunt ad finem. Augmentum etiam, consequenter se habet ad generationem, nam augmentum non fit sine quadam particulari generatione: qua scilicet nutrimentum con
T.cō.37. uertitur in nutritum, sicut etiam Philosophus dicit in Secundo de Anima, quòd cibus nutrit inquantum est potentia caro, augmentat autem, inquantum est potentia quāta caro. Et ideo necessarium est, vt quia hi motus consequenter se habent ad generationem, simul cum eis de generatione & corruptio-
Idē habes ī ,plogo Physicorum. ne tractetur. Est autem consyderandum, quòd de vno quoque, quod in pluribus inuenitur, prius est consyderandum in communi quam ad species descendere, alioquin oporteret idem dicere multotiens: ita scilicet quòd in singulis id quod est commune repeteretur: sicut probat Philosophus in Primo
Ca. primo. de Partibus animalium: & ideo prius oportuit de generatione & corruptione in communi determinare, quam ad partes eius descendere. Similiter etiam consyderare oportet, quòd si in aliquo genere aliquod primū inuenitur, quod sit causa aliorum, eiusdem consyderationis est commune genus, & id quod est commune in genere illo: quia illud primum est causa totius generis. Oportet autem eum, qui consyderat genus aliquod, causas totius generis consyderare, & inde est, quod Philosophus in sua Metaphysica, simul determinat de ente in communi, & de primo ente, quod est a materia separatum. Sunt autē in genere generabiliū & corruptibiliū, quædā prima principia. s. elementa, quę sunt causa generationis, corruptiōis, & alterationis in omnibus alijs corporibus. Et inde est, q Arist. in hoc Libro, qui est tertia pars Scientiæ naturalis, determinat nō solum de generatione & corruptiōe in cōi, & alijs motib' consequentibus, sed etiā de generatione corruptione elementorum. His ergo prelibatis ad demonstrandū intentionē Arist. in hoc Libro, accedendum est ad expositionem eius.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE GENERAT. ET CORRVP. LIBER PRIMVS.

ANTIQVA TRANSLATIO.

C DE Generatione autem & Corruptione; & de natura generatorum & corruptorum, & vniuersaliter de omnibus, & causas diuidendum, & rationes eorum determinandum est, Amplius de augmētatione, & alteratione quid vtrunq; sit & vtrum existimandum sit eandem esse naturam alterationis & generationis: aut semotam, vt determinata sunt ex nominibus.

D b Antiquorum igitur hi quidē vocatam generationem simpli

FRANCISCI VATABLI TRANSLATIO.

DE ortu autem ac interitu eorum, quæ natura gignuntur, intereuntque, uniuersim de omnibus tum causas, tum rationes eorum distinguende, dicamus oportet, præterea, quid accretio, quidque alteratio sit, & eandem alterationis atque generationis esse naturam existimare liceat, an diuersam, perinde ut ipsis quoque nominibus discreta sunt.

Priscorum igitur, quidam generationē simplicem absolutamque altera-

LECTIO I.

IN hoc igitur Libro Philosophus primo ponit procemiū demonstrans suam intentionem, secundo prosequitur propositum, ibi { Antiquorum quidem igitur. } Circa primum tria facit. Primo enī ponit id quod principaliter intendit, & continuatur ad finē Libri de Cælo, vbi dictum est, de graui quidem igitur & leui determinatum sit hoc modo, & subdit: De generatione autem & corruptione, & natura generatorum & corruptorum, & eorū quæ generātur & corrūpuntur, vlr de oībus & causas diuidendū est, vt. s. assignemus alias causas generatiōis, & alias corruptionis, vel etiā vt cōes causas distinguamus applicando singulis speciebus generatorū & corruptorū naturaliter. Et causas & rationes eorum determinandum est, vel generationis & corruptionis, vel etiā eorū quæ naturaliter generantur & corrūpūtur. vtrorūq;. n. definitiones scire oportet. Naturalis. n. non solū consyderat motum, sed etiam mobilia. Dicit autem naturam ge-
E neratorum & corruptorum: quia consyderare generationem & corruptionem artificialium non pertinet ad Naturalem. Secudo cum dicit: { Amplius. } Promittit se dicturum de alijs motibus consequentibus, s. de alteratione, augmentatione quid sit vtrunq;. Tertio ibi { Et vtrum. } Promittit se dicturum de comparatione prædictorum adinuicem: vtrum, scilicet sit existimandum vel recipiendum, quòd eadem sit natura & ratio alterationis & generationis: aut semota, distincta, scilicet differant ratione & natura: sicut determinata, idest distincta sunt nominibus. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur suum propositum, & primo determinet de generatione & corruptione in communi, & etiam de consequentibus: secundo determinat de generatione & corruptione elementorum, & hoc in Secundo Libro, qui incipit, ibi { De mistione quidem igitur. } Prima pars diuiditur in duas. In prima

determinat de generatione & corruptione in communi, & aliis consequentibus motibus. In secunda determinat de quibusdã, quæ ad hęc requiruntur, ibi { Quoniam autem primum opor
Tex.cõ.43. tet de materia. } Circa primum duo facit. Primo inquirit, vtrum generatio differat ab alteratione, quod erat tertium proposito rum, oportuit tamẽ prius hoc tangere: quia, cum differentia constituat speciem, non posset sciri propria ratio generationis & corruptionis hoc ignorato: secundo determinat de generatione & consequentibus motibus,
Tex.cõ.4. ibi { Vniuersaliter, itaque de generatione. } Circa primum tria facit. Primo, ponit diuersas sententias antiquorum circa differentiam generationis & alterationis. Secundo rationem diuersitatis assignat, ibi { Quicunq; igitur. } Tertio rationem assignatam manifestat, ibi { Emp. quidẽ. n. } Dicit ergo primo, ꝙ quidam antiquorũ Philosophorũ dixerunt, quòd illa, quæ dicitur simpliciter generatio i. absoluta, est idẽ quod alteratio, alii vero dixerunt esse aliud generationẽ simplicem & alterationem. Deinde cũ dicit.
Tex.cõ.6. c ¶ Assignat rõnem diuersitatis prędictę. Et circa hoc tria facit. Primo assignat rationẽ, quare quidam posuerunt generationem simplicem idẽ esse quod alterationem. Fuerunt. n. quidã, q posuerũt vnũ esse principium materiale oium rerũ, puta aquã, vel aerem, vel ignem: & etiam posuerunt ꝙ materia ẽ tota substãtia rei: ex quo sequitur, quòd substãtia rei semper maneat: & ĩõ generatio in re nõ differt ab alteratiõe, hoc est qđ dicit. Quicũq; dicũt omne vniuersum eẽ vnũ. i. immaterialẽ substãtiã: & oia generant. i. causant ex vno principio materiali, his necesse est dicere ꝙ generatio sit idem quod alteratio: & quòd idem sit aliquid principaliter, idest simpliciter fieri, & alterari. Secundo cum dicit.

d ¶ Assignat rationem, quare quidam posuerunt differentem generationẽ & alterationẽ. Fuerũt. n. Quidã Philosophi ponentes plura principia materialia, ex quorũ congregatione & segregatione dicebãt oia fieri & corrũpi: & ſm hoc dicebãt congregationẽ & segregationẽ esse generationẽ & corruptionẽ. Alterationẽ aũt dicebãt fieri per qualitercũq; partiũ trãsmutationẽ. Hoc est ergo qđ dicit, ꝙ quicũq; posuerit plures materias rerũ quã vnã, sicut Empe. Anaxa. & Leucippus cum Democrito, istis videtur aliud generatio, & aliud alteratio. Tertio ibi.

e ¶ Manifestat errorẽ Anaa. de quo dicit, ꝙ propriã vocẽ ignorauit: sicut ille qui posuit aliqđ inconueniẽs suæ positioni, cũ enim poneret multa elemẽta, sicut alij, tñ dixit singulariter ꝙ

cem alterationem esse inquiũt, hi vero aliud generationem, & aliud alterationem.

c Qnicunq; igitur vnum aliqd omne esse dicunt, & omnia ex vno generant, his quidem necesse est vtiq; generationem alterationem esse dicere, & quod principaliter fit, alterari.

d Quicunque autẽ plures materias vnam ponũt, vt pote Empedocles & Anaxagoras, & Leucipp', & Democritus, his aliud.

e Sed tamẽ Anaxa. propriã vocẽ ignorauit, dicit. n. ꝙ fieri & destrui idem existit qnod alterari. Multa autẽ dicit elementa, quemadmodum & alii.

f Empedocles quidem. n. corporea quatuor, omnia autẽ cũ mouentibus sex ait numero. Anax. aũt, & Leucip. & Democ. infinita. Hic quidẽ homiomera elementa ponit, vt pote os, carnẽ, & medullã, & alia, quorum vniuscuiusq; synonyma pars ẽ. Democritus autẽ & Leucippus ex corporibus indiuisibilibus hæc & alia componi inquiunt, hæc autem infinita & multitudine & formis esse. Illa autẽ inter se differũt his ex quib' sunt & positione, & ordine horum: contrarie autem videntur dicere qui circa Anax. eis, qui circa Emp. hi quidem enim inquiunt ignem, & aquam, & aerẽ, & terram quatuor elementa & simplicia magis esse quàm carnem, & os, & talia similiũ partiũ. Hi autem hæc quidem simplicia & elementa esse: terrã aũt & aquã, aerem & ignem composita. pan spermam enim horum esse.

F generari & corrũpi sunt idẽ qđ alterari. Et huius diuersitatis rõ est: quia sicut dicitur in Primo Phy. Anax. posuit res fieri per Tex.cõ.32.
abstractionẽ a misto: ponebat autem misceri non solum elemẽta, sed ẽt accidẽtia: & eundẽ modũ ponebat pductiõis corporũ, qui pertinet ad generationẽ & corruptionẽ, & accidentiũ, qui ptinet ad alterationẽ, vt. s. sicut caro fit per abstractionẽ, ita & albedo: & ĩõ hoc generatio non differebat ab alteratione. Deinde cum dicit.

f ¶ Manifestat præmissam rõnẽ: & primo ostendendo qũo quidã ponebãt plura principia, eorũ. n. qui ponebãt vnũ principiũ erat vnus absolutus modus pcedẽdi, secundo manifestat, quare illi, qui ponebant vnũ principiũ, negabãt differentiã generationis & alterationis, quã assumebant ponentes plura principia, ibi { His quidẽ igit. } Circa primũ ponit differẽtias ponentiũ plura principia, & primo cõparat Emp. ad oẽs alios, & dicit ꝙ ideo pdictũ est ꝙ prędicti Philosophi posuerũt plures materias, Empe. ponebat 4. elementa esse pricipia materialia, scilicet terrã, aquã, aerem, & ignẽ: oia autẽ hæc cũ mouẽtib', scilicet cũ amicitia q̃ cõgregat, & cũ lite q̃ segregat, dicit eẽ sex numero: & ita ponebat principia finita, alii nõ. s. Anax. Democ. & Leucipp' posuerũt principia infinita, secũdo ibi { Hic quidem. } Ponit differẽtiã Anax. a Democ. & Leucippo: hic quidem. s. Anax. posuit corpora homiomera. i. similiũ partiũ esse principia materialia: vtpote infinitas partes carnis, & ossis medullarum & aliorum hmõi: quorum qualibet pars est synonyma toti, idest conueniens cum toto in noie & rõne: hæc. n. dicũtur homiomera, i. similiũ partiũ, & hæc positio magis manifestata fuit ab Arist. in. 1. Phy. Sed De Tex.cõ.38. vsq; ad. 40. 50.
moc. & Leucip. dixerũt oia corpa sensibilia cõponi ex quibusdã indiuisibilibus corporib': quæ quidẽ ponebãt infinita multitudine, & forma, & figura. Nã quædã corporũ indiuisibiliũ dicebãt esse circularia, quædam aũt quadrata, quædã pyramidalia, & sic de aliis, ponebant tamen esse in differentijs naturę & speciei contra id quod ponebat Anaxa. & tamẽ cum ista principia sint in differentiis naturæ & speciei, alia corpora sensibilia differunt ab aliis secundum differentiam eorum ex quibus componũtur: non quidem secundum differentiam in specie naturæ, sed secũdũ differẽtias positionis & ordinis, prout. s. diuersimode ordinãtur & disponuntur in diuersis secundum prius & posterius, ante & retro, sursum & deorsum, dextrorsum & sinistrorsum. Tertio ibi. { Contrarie autem. } Ponit differentiam Anaxagoræ ab Empe. & dicit, quòd isti contraria videntur dicere. Empedo. enim

tione esse inquiunt, quidam, generatione alterationem aliud esse.

Nam qui vniuersum ipsum aiunt unum quippiam esse, & omnia ex vno oriri censent, ij generationem alterationem esse, & quod proprie generatur id alterari dicant est necesse.

G

Atqui plures quàm vnam esse materias asserunt, vti Empedocles, Anaxagoras, & Leucippus, illas differre dicant oportet.

Quanquam Anaxagoras suã profecto uocem ignorauit, quippe cum oriri ac interire idem esse quod alterari dicat, at multa esse rerum elementa perinde atq; alij, asserit.

H *Nam Empedocles corporea quidẽ elementa, quatuor, omnia uero vna cum hisce, quæ motu ciendi uim habẽt, numero sex ait esse. Anaxagoras uero, & Leucippus, & Democritus infinita. Etenim Anaxagoras ea facit elementa rerum, quæ similaria sunt, ut os, carnem, medullam, cæteraque: quorum cuiusque pars eandem cum toto sortita est appellationem. Democritus autem, & Leucippus ex indiuisibilibus corporibus, quæ & multitudine, & formis infinita sunt, cætera componi dicunt, atque hæc inter sese differre per illa, nimirum situ, ac ordine eorum ex quibus constant. Porro, Anaxagoras & Empedocles contrario dicere modo uidentur, ille enim terram, aquam, aerem, & ignem, elemẽta quatuor, eaque simplicia magis quam carnem, os, & id genus similaria. Hic uero hæc quidem simplicia elemẽtaque, illa uero, terram inquam, aquam, aeremque & ignem, composita, utpote quibus gignẽdis, illa præstẽt semina.*

K

A enim dixit, quòd ignis, terra, aer, & aqua sunt magis simplicia q̃ caro & os, & talia corpora homiomera.i. similium partiũ, & hoc ideo, quia ponebat res fieri per congregationem ex elementis, ideo ista elementa quæ congregabantur ad compositionem appellabat simplicia. Sed Anaxa. ponebat os, & carnem, & similia corpora esse magis simplicia, elementa vero esse composita. & hoc ideo, quia ponebat res fieri per abstractionem a misto: vnde, cum videret ꝙ ex aere, aqua, terra, & igne, omnia alia corpora generarent, credidit ꝙ in prædictis elemẽtis, seu corporibus esset maxima mistio: ita ꝙ ex his omnia alia extrahi possent, & hoc est qđ subdit, quòd dicebat ista quatuor corpora esse panspermata.i. vniuersalia semina aliarum omnium rerũ: quasi ꝓdicta quatuor corpora essent commista ex seminibus omnium aliorum corporum.

LECTIO II.



His qnidẽ igitur, qui ex vno omnia constituũt, necesse est dicere generationem, & coruptionem alterationem, semper enim manere subiectum vnum & idem: tale autem alterari dicimus. B

b His autem qui genera multa faciuut, differre generationem ab alteratione, coeuntibus.n. & dissolutis, generatio contiugit, & corruptio. Ideo dicit hoc modo Emp. quòd natura nulli' est, sed solum mistura, & segregatio mistorum. Quoniam igitur proprius hic sermo est eorũ suppositioni, ita loqui, manifestũ est, & qm̃ dicunt hoc modo. C

c Necesse est antẽ & his generationem esse aliud dicere præter alterationẽ, impossibile tamen est scd'm ea, quæ ab eis dicũtur. Hoc aũt, q̃uo recte dicim', facile est videre: quemadmodũ.n. videmus quiescente substautia, in ea transmutationem fieri secundum magnitudinẽ, quæ vocat augmẽtatio & diminutio, sic & alterationẽ, sed tũ, ex quibus dicũt, plura principia faciẽtes vnõ, impossibile ẽ alterari, passiones enim secundum quas hoc dicimus contiugere, differentiæ elementorum sunt: dico autem, puta calidum & frigidũ, humidum & siccum, albũ & nigrum, durum & molle, & aliorũ vnumquodq;, vt inquit Emp. D

LECTIO II.



Igitur, qui ex vno omnia con fiennt, generationem & corruptionem esse dicant alterationem est necesse, nam subiectum ipsum semper idem, atq; vnum manere dicant oportet: quod autem tale est, B *id dicimus alterari.*

Qui vero plura genera statuunt, a generatione alterationem differre censeant necessum est, cũ enim ea coeũt, aut dissoluuntur, generatio, corruptione fit. Quocirca & Empedocles ad hunc eunt modũ. Nullius est natura, sed ipsa mistio, mistorumq; prius diuulsio solum. Patet igitur sermonem eorum suppositioni esse accommodatum, eum hoc pacto dicunt, ac eos ad C *hunc dicere modum.*

At necessarium & illis quoq; est, vt alterationem dicant a generatione quippiã esse diuersum, fieri tamẽ haud quaquã põt, iuxta ea q̃ ab eis dicũtur. Quod aũt hoc recte dicamus, facile est perspicere, nã quiescẽte substantia, vt in ea mutationẽ in magnitudĩe, quæ uocatur accretio & decretio, ita & alterationẽ fieri uidemus. Verum .n. fieri nequit vt alteratio fiat per ea, quæ dicunt, qui plura uno principia faciunt, siquidem affectus ipsi, iuxta quos id ac D *cidere dicimus, differentiæ sunt elementorum: quod genus sunt, caliditas, frigiditas, albedo, nigredo, ariditas, humiditas, mollicies, duritiess, & cæteræ aliæ, vti & Empedocles ait.*

„ Albẽtẽ penit' Solẽ, calidũq; uideri.
„ Ast Imbrem inter cuncta nigrum, simul atque rigentem.

LECTIO II.



Supra Aristoteles assignauit rationẽ, quare quidã antiqui Philosophi posuerũt generationem ab alteratione differre, quidam autem non, eo, ꝙ quidam posuerũt vnũ principiũ materiale, quidã aũt multa: hanc rationẽ supra manifestauit quantum ad radicẽ, ostendẽs ꝙ quidam Philosophorum posuerunt multa principia: nam ponentibus vnum principiũ absolutior est sermo quàm qui plura: nũc autem intendit ipsã rationẽ secundum se manifestare. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat ipsam rõnem: secundo obiicit contra eam, ibi { Necesse est aũt.} Circa primum duo facit. Primo manifestat quantum ad ponentes vnum principium. Secundo, quantum ad ponentes plura principia, ibi { His autẽ qui genera multa.} Dicit ergo primo, ꝙ omnibus illis Philosophis, q̃ ex vno materiali principio ponunt omnia esse producta, necesse E est dicere ꝙ generatio & corruptio idem sit alterationi, illud.n. principium materiale ponebãt esse aliquod ens actu, puta ignẽ, vel aerem, aut aquam: & ponebãt ꝙ illud esset substãtia omniũ, quæ ex eo generabantũr: & sicut materia semper manet in his, quæ ex materia fiunt, ita ponebant ꝙ illud subiectũ semper manet vnum & idem: hoc autem dicimus alterari, quando manẽte substantia actu existentis, fit aliqua variatio circa formas: vnde sequitur, ꝙ nulla trãsmutatio esse possit, quæ dicitur generatio & corruptio, sed sola alteratio. Nos autem ponimus omnium generabilium & corruptibilium esse vnum subiectum, quod tamen non est ens actu, sed in potentia, & ideo ex eo qòd accipit formam, per quam fit ens in actu, dicitur simpliciter generatio: & ex hoc, ꝙ postquam est ens actu factum, suscipit aliam quamcunq; formam, dicitur alteratio. Deinde cum dicit.

b ¶ Manifestat prędictã rationem quantum ad ponentes plura principia, & dicit ꝙ illis, qui faciunt multa genera principiorũ materialium, de quibus est supra dictum, necesse est dicere, ꝙ differat generatio ab alteratione, inquantum.n. illa coeunt in vnũ, contingit scd'm eos generatio, inquãtũ aũt dissoluunt, cõtingit corruptio. Vnde Emp. dicit, ꝙ natura.i. forma corpis cõpositi ex elemẽtis, nulli' elemẽtorum est, neq; enim de natura ignis, neq; de natura aquæ, vel aliorũ elementorũ, sed est solum mistura.i. solum consistit in natura quãdã mistionis, & opposita priuatio cõsistit in segregatione mistorũ. Et quia ex hoc dicitur aliqd generari, ꝙ acquirit ꝓprĩa naturã, ideo ponebant ꝙ ex congregatione erat generatio, & ex segregatione corruptio: fieri alteratione autẽ ponebant per solã trãspositionẽ, vt infra dicetur, quia igitur iste sermo ẽ ꝓprius sopposicioi eorũ.s. ꝙ ita loquãtur, manifestũ est, ꝙ ita dicũt de differẽtia generationis & alterationis, sicut dictum est. Deinde cum dicit. Tex.cõ.5.

c ¶ Improbat ea q̃ dicta sunt quantum ad ponentes plura principia. Nam scd'm ponẽtes vnum principiũ ex necessitate concluditur propositũ, supposita sua radice. Circa hæc ergo duo facit. Primo, obiicit cõiter cõtra omnes. Secũdo specialiter cõtra Emp. ibi { Emp. quidẽ igitur.} Circa primũ duo facit. Primo proponit qđ intendit. Dicit ergo, ꝙ his, qui ponunt multa principia, necesse est dicere, ꝙ generatio sit aliud præter alterationẽ, vt dictũ ẽ: sed tñ hoc est impossibile subsistere scd'm ea q̃ ab eis dicũt, quod facile põt videri ex his quę sequuntur. secũdo ibi { Quẽadmodũ.} Manifestat propositũ duabus rationibus. Circa quarũ primã proponit quandã similitudinẽ dicẽs, ꝙ sicut videmus, quòd substãtia quiescente.i. permanente, accidit in ea trãsmutatio scd'm magnitudinẽ, q̃ nominatur augmentatio & diminutio, ita necesse est de alteratione secundũ qualitatẽ. Nã sicut quantitas fundatur in substantia, ita & qualitas: sed impossibile est per hunc modũ fieri alterationẽ secundum ea, quæ ponuntur ab his, q̃ sunt facientes plura principia: dicũt enim ꝙ passiones, idest passibiles qualitates, secundũ quas dicitur hoc cõtingere.i. alterari, vt patet ex Septimo Phy. sunt differentię propriæ elementorũ.s. calidũ, & frigidũ, albũ & nigrum, siccum & humidũ, molle & durum, & alia huiusmodi, sicut Emp. dixit. ꝙ Sol, i. ignis (ponebat enim Solẽ igneæ naturę,) videtur esse albus & calidus, imber vero, idest aqua, videtur in omnibus esse niger, frigidus, & nebulosus: sicut patet ex ipsa obscuratione aeris, quæ fit per imbres, & similiter determinabant de reliquis passionibus attribuentes eas elementis. Dicebant autem, quod non erat possibile ex igne fieri aquam, aut ex aqua terram, vel quocunque modo vnum elementorum conuerti in aliud. Non enim ponebant huiusmodi elementa composita ex materia & forma, vt sic posset ex vno corrupto, aliud generari. sed ponebant esse primas materias, quæ non resoluerentur in aliquod primum subiectum: oportet autem omnia, quod in T.c.11.

aliud conuertitur, resolui in aliquod subiectum primum: impossibile est autem propria accidentia inueniri nisi in propriis subiectis: vnde, si calidum est proprium accidens ignis, frigidum aquæ, impossibile est calidum esse nisi in igne, frigidum nisi in aqua, & sic de aliis. Si ergo ex aqua non potest fieri ignis, neq; ex vno elementorum aliud, consequens est, ꝙ nec possit aliquid ex albo fieri nigrum, vel ex molli durũ, & eadẽ ratio est de huiusmo di aliis qualitatibus. Cum ergo alteratio non contingat nisi secundum variationem dictarum qualitatum circa idem subiectum, consequẽs est ꝙ nulla erit alteratio, & ita nihil est ꝙ ponunt drĩam inter alterationem & generationem. Secũdam ratioñ ponit, ibi {Amplius autem manifestum.} Et dicit ꝙ necesse est supponere vnam naturam contrariis, quę sunt termini motus: in quolibet, scilicet siue trãsmutetur aliquid secundũ locũ, siue secundum augmentum & diminutionẽ, & similiter necesse est, hoc esse in

Tex. cō. 2. alteratione, vt si alteratio est, sit vnũ subiectũ, & vna materia omniũ habentiũ hmôi transmutationẽ adinuicẽ: & si est vnũ subiectũ eorũ, secundum quæ attenditur alteratio, sequitur etiam ꝙ sit alteratio. Quia igitur p̃dicti Philosophi nõ ponũt vnum subiectũ omnium qualitatũ, sc͂dm quas attẽditur alteratio sed plura, non possunt ponere alterationes & generatiões. Differt aũt hæc ratio a priori, nam illa assignat vniuersalẽ cãm medii, quod assumebat in prima ratione. Deinde cum dicit. d ¶ Disputat cõtra Emp. specialiter duabus rationibus. Circa quarũ primam dicit ꝙ Emp. vr̃ contraria dicere non solũ his, quæ apparent secũdũ sensum, in quibus videm⁹ ex aqua fieri aerem, & ex aere ignem: sed etiam videtur contraria di-

Tex. cō. 3. cere sibiipsi, ex vna enim parte dicit, ꝙ nullũ elemẽtorũ generatur ex altero, sed alia oĩa elementata corpora cõponũtur ex eis, ex alia vero

Solem album videri, & calidũ, Imbrem autem in omnibus frigidum, nigrum, & nebulosum, similiter autem determinauit de reliquis. Quapropter, si non est possibile ex igne fieri aquã, neque ex aqua terrã, neque ex albo nigrum erit aliquid, neq; durum ex molli, eadẽ enim ratio & de aliis, hoc autem erat al- G teratio. Amplius autem & manifestum: quoniam vnam semp contrariis supponere oportet materiam, siue transmutetur secundum locum, siue secundũ augmentationem & diminutionem, siue secundũ alterationẽ. Amplius autem similiter necesse est esse hoc, & secundum alterationem, si enim alteratio est, & subiectũ vnũ elemẽtũ, & H vna oium materia habẽtiũ adinuicem transmutationẽ: & si subiectum vnum est, alteratio est,

d Empedocles quidem igitur videtur contraria dicere, & ad apparẽtiã, & ad seipsum ipse. Simul aũt nõ dicit alterũ ex altero fieri elemẽtorũ vllũ, sed alia oĩa ex his. Simul autem, qm̃ in vnũ cõiungit oẽm naturã, præter litẽ, rursum vnũqdq; ex vno fieri. Quapropter ex vno aliquo manifestũ, qm̃ drĩis quibusdã diuersorũ, & passionibus fa- I ctũ est, hoc quidẽ aqua, hoc aũt ignis quẽadmodũ dicit Solem hoc qdẽ albũ & calidũ, & leue, Terra autẽ graue & durũ. Ablatis igitur his drĩis: (sunt.n. auferibiles genitæque) manifestum est quidẽ necesse fieri & aquam ex terra, & terrã ex aqua. Similiter aũt & aliorũ vnũquodq;: & non tunc solũ, sed nũc eũ transmutãtur passionibus. Sunt aũt ex quibus dicit Empedocles, K possibiles aduenire, & separari, rursus & aliter aduersantib⁹ adinuicẽ lite adhuc, & amicitia. ideoq;, & tunc ex vno generata sunt. Non.n. vtiq; ignis, & terra & aqua existentia, vnum erant transmutata propter motum, oẽ. Incertũ aũt, & vtrum principia ei ponẽdũ multa, aut vnũ, Dico aũt ignẽ & terrã, & coordinata horũ. Secũdũ id.n. quod vt materia supponitur ex quo ignis, & terra, & aqua, vnum

„ Similiter, & de reliquis quoq; definit pronunciatque. Quare, si fieri nequeat vt ex igni oriatur aqua, aut ex aqua terra, neque profecto ex albo quicquam nigrum fiet, aut è molli durum. eadem, & de cæteris quoque ratio est: hoc autem est alteratio. An ne etiam perspicuum est, oportere semper contrariis ipsis unam subiicere materiam, siue loco, siue accretione, decretioneue, siue alteratione mutatio fiat? Præterea similiter, & hoc alterationem esse est necesse. Etenim si alteratio sit, & subiectum est elementum vnum, & omnium quæ in sese vicissim mutantur vna est materia: & si subiectum vnum sit, alteratio esse solet.

Empedocles igitur, & hisce quæ apparent, & ipse sibi contraria dicere videtur. Nam elementorum nullum ex alio fieri, sed ex eis cætera omnia, & cum vniuersam naturam in vnum coegit præter discordiam, ex illo vno rursus quodque fieri, asseuit. Quare ex uno quodam ut patet, eorum quæ differentiis quibusdam, ac affectibus distincta separataque sunt, aliud aqua, aliud igni factum est, quemadmodum Solem ait album & calidum. Terram uero grauem atque duram. Detractis igitur hisce differentiis (detrahi enim possunt: nam genitæ sunt) tum ex aqua terram tum ex terra aquam necessario fieri constat, eodem pacto, & cæterorum quodque nec tunc solum, uerum etiam nunc, si modo mutentur iuxta affectus nam de numero eorum sunt, quæ adesse & abesse rursus posse dixit: præsertim adhuc inter sese pugnantibus discordia & concordia. Quo circa, & tunc ex uno orta sunt ac genita, non enim uniuersum ipsum, ignis, aer, aqua, & terra, cum adhuc unũ essent, erat. Sed & id quoque, nequaquam liquet, utrum scilicet ille ipsum unum principium statuere debeat, an ipsa multa, ignem inquam, & terram & quæ cum hisce eiusdem sunt seriei. Nam quo ipsum unum, ut materia, subiicitur, ex quo mutatione, quæ motionis opera fit, terra, & ignis fiunt, elementum est: at quo, hoc quidem ex

F dicit, ꝙ antequã mundus hic generet, cõtingit oẽm naturã rerũ cõgregari in vnũ p amicitiã, præter litem: & ꝙ rursus vnũ quodque elementorũ, & et vnũquodq; aliorũ corporũ segregabitur p litẽ segregantẽ res, vnde manifestũ est, ꝙ per quaſdam drĩas & passiones diuersorũ elementorũ factũ est per litẽ, ꝙ ex illo vno primo hoc eẽt aqua, & aliud esset ignis. Et exẽplificat de differentiis & passionibus, sicut ipse dicit, ꝙ Sol, i. ignis ẽ alb⁹, & calidus, & leuis: Terra autem grauis & dura, & sic patet ꝙ istæ differẽtiæ de nouo superueniunt elementis: omne autẽ quod de nouo aduenit potest auferri. Quia igitur differẽtiæ sunt auferibiles, vtpote de nouo genitæ, manifestum ꝙ ablatis hmôi differẽtiis, est necesse fieri & aquam ex terra, & terram ex aqua: & similiter vnũquodq; elementorũ ex alio. Et hoc non tunc solum, s. in principio, sed etiã nunc, & hoc per transmutationẽ passionũ. Et ꝙ talis transmutatio passionũ fieri possit, pbat dupliciter. primo ex natura ipsarũ passionũ: qa ex his q dicit Emp. sequit, ꝙ possit de nouo aduenire: puta p litẽ segregantẽ, & rursus separari ab elemẽtis, puta p amicitiã vnientẽ. Aliter ex cã illarũ passionũ, nam qa ẽt nunc cõtrariant lis, & amicitia, sicut in principio: ergo etiã nũc elemẽta possunt trãsmutari s͂m drĩas & passiones: & ideo tũc, s. in principio mũdi, ex vna generata sunt elemẽta superuenientibus his drĩis. Nõ.n. põt dici quòd ignis, terra, & aqua existẽtia actu, essent vnũ totũ. Secundam rõnẽ postea ponit, {Incertũ aũt.} Et dicit ꝙ incertum est, verũ Emp. debuerit vnũ principiũ ponere, vel multa, quãuis ipse multa posuerit, scilicet ignẽ, terrã, & aquam, & alia quę coexistũt eis. Id autẽ dicit esse incertum, quia ex quo vnũ ponebat, ex quo sicut ex materia fiũt ignis terra, & aqua per aliquã trãsmutationẽ a lite segregante, videtur quòd sit vnum elementum: inquantum illud vnum fit ex compositione elementorum

A elementum, secundum id autē quòd hoc ex compositione fit, conuenientibus illis, illa autē ex dissolutione, magis elemenquatuor illa & prima natura.

compositione fit, coeuntibus inquam illis, illa vero ex dissolutione, hoc elementi appellatione digniora sunt, naturaque priora.

LECTIO III.

B Vniuersaliter itaque de Generatione & Corruptione simplici dicendum, vtrum est, aut non est, & quomodo est, & de alijs simplicibus motibus, puta de Augmentatione & Alteratione.

b Plato igitur solum de generatione scrutatus est & corruptione, quō existit in rebus: & de generatione non omni, sed de ea quę elemētorum, quō aūt carnes fiant, aut ossa aut aliorū qd aliud taliū, nihil. Amplius neq; de alteratiōe neq; de augmētatione quō existit ī rebus. Vniuersaliter aūt extra ea q̄ superficietenus, de nullo aliqs cōstituit pter Democritū, hic aūt videt de oībus curā habere. Iā aūt in qualiter & quō, differt. De augmētatione.n. nullus quicquam determinauit vt dicim^9, nisi quod & quiuis diceret: qm̄ adueniente simili augmentantur, quō aūt hoc fiat nō ampli^9, neq; de mistione, neq; de aliorū consimili, vt ita dicā, vllo, vt puta de facere, & pati, quō hoc quidē facit, hoc aūt patitur secundū naturales operationes.

c Democritus autē & Leucippus facientes figuras, alterationem & generationem ex his faciunt. Segregatione quidem & congregatione generationem & corruptionem, ordine autē & positione alterationem.

d Quoniam autem existimabant verum in apparendo: contraria autē sunt & infinita quæ in sensu apparent, figuras infinitas faciunt. Quapropter trāsmutatione cōpositi idē contrarium videtur alij & alij, & trāsmutatē paruo adueniēte: & vni

LECTIO III.

Omnino itaq; de Generatione & Corruptione simplici absolutaq;, vtrum sit necne, & quo pacto sit, & de cæteris absolutis motibus, verbi causa de Accretione & alteratione, dicendum est.

Plato igitur de generatione, ac corruptione quomodo rebus ipsis competans, considerauit solum, nec id quidem de omni, sed elementorum, quo C *modo uero carnes, aut ossa, aut quippiam aliud tale gignatur, nequaquā. Insuper nec de alteratione, nec de accretione, quonam pacto rebus ipsis contingant. Ad summam, de nulla mutatione, nisi superficietenus quicquam vllus definiuit, præterquam Democritus, cui omnia fuisse curæ videntur, sed in hoc nempe qua uia ac ratione fiant, iam discrepat. nam nec de accretione quisquam quicquam definiuit, sicuti diximus, quod non uel quiuis dicat. Dixerunt enim, res ipsas accessu rei similis augeri, id autem* D *quonam pacto fiat, nihil præterea dixere. Nec de mistione, nec de aliorum prope dixerim ullo, uerbi causa de actione & passione, quonam modo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali.*

Democritus autem & Leucippus figuras comminant, ex quibus alterationem faciunt, atq; generationem, congregatione quidem & segregatione, generationem atque corruptionē: ordine uero & positu, alterationem.

E *Cæterum quoniam quæ apparent, ea uera esse putabant, contraria autē & infinita sunt quæ apparent, infinitas fecere figuras, ita ut per compositi transmutationem idem contrarium uideatur alii atq; alii, transmuteturq; inserta re pusilla, & omnino pmutato uno quopiā, diuersum quid appareat,*

elementorum in vnum conuenientium per amicitiam. Illa autē scilicet. 4. elementa, inquantum fiunt ex illo vno per quandam dissolutionem per operationem litis, videtur magis quòd illa quatuor sint elementa, & principia, & prius natura, & hoc magis attendebat Emp. ponens res fieri per congregationem & segregationem. Arist. tamen in præcedenti ratione probat, q necesse est elementa fieri non per solā segregationem, sed p quandam transmutationē superuenientem differentijs elementorū: ex quo sequitur contrariū ei^9 qd intēdebat Emp. Tex. cō. 4. scilicet q illud vnū sit magis principiū. Deinde cum dicit.

LECTIO III.

Postquam Philosophus prosecutus ē Tex. cō. 5. opinione antiquorū circa differentias generationis & alterationis, hic incipit determinare de generatione, & alteratione, & de alijs motibus. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio: secundo incipit prosequi suam intentionem, ibi {Democrit^9 aūt & Leucip.} Circa primū duo facit. Primo ponit suā intentionem: secundo assignat suæ intētionis rōnem, ibi. {Plato.n. igitur.} Dicit ergo primo, q quia Antiqui Philosophi dubitauerunt de dcta generatiōe, corruptione, & alterationis: dicendum est nobis ī vl̄i de simplici generatione & corruptione, idest secundum quam aliquid dicitur simpliciter generari & corrumpi, vtrum, scilicet generatio simpliciter ē, aut nō. Nā secundū illos, qui dicūt generationē ab alteratiōe differre, generatio simpliciter ē: nō aūt s̄m eos, qui eorū drīam negant. & si est simpli gñratio, dicēdū quō est. Et sl̄r ē de alijs motib^9, q ordinant quodāmodo ad generationē simplicē, vt supra dcm̄ ē, puta de alteratiōe, & augmentatione. Deinde cum dicit.

b ¶ Assignat rationē suæ intētionis ex eo q aliq Philosophi de his insufficienter tractauerūt. Et dicit q Plato inquisiuit de generatione & corruptione tantū quō sint in rebus, nō tñ de oī generatione, sed solū de generatione elementorū non aūt quomodo generentur carnes & ossa, aut aliqd aliorū mistorū corporū, neq; ēt tractauit de alteratiōe & augmentatione quō sint in rebus. Et vl̄r, nullus aliorū Philosophorū dixit determinare aliquid pter ea q̄ superficietenus apparent, nisi solus Democritus qui videtur curā habuisse de oībus diligenter inquirere: sed iam differt quomodo inquisiuerint: nullus enim nec ipse, nec alius determinauit de augmentatione, vt ita sit diceret vt ēt non quicūq; idiota dicere posset, vt scilicet augmentatio fiat adueniente aliquo simili: sed quomodo per aduentū similis aliquid augetur hoc non dixerunt: neq; etiam aliquid dixerunt de mistione, vel de aliquo alio consimili, vt ita dicam: puta de facere & pati, scilicet quō hoc agat, & hoc patiatur secūdū opatiōes naturales. Deinde cū dicit.

c ¶ Incipit prosequi suum propositū: & primo determinat de generatione & alteratione, eo q eorum connexa est cōsyderatio, secundo determinat de augmentatione, ibi {De augmentatione autē.} Tex. cō. 25 Circa primum duo facit. Primo, ponit opiniones aliorū de generatione & alteratione, secundo determinat de his secūdum propriam opinionem, ibi {Determinatis autē his.} Tex. cō. 11 Circa primum duo facit. Primo recitat opinionem Democriti, qui de oībus curam habuit, vt dictū est: secundo inquirit de veritate ipsius, ibi {Quoniā autem videt omnibus.} Circa primū duo facit. Primo ponit opinionem Democriti. Secūdo ponit rōnē ipsius, ibi {Qm aūt existimabāt.} Dicit ergo primo, q Democ. & Leucip. q faciebāt pricipia rerū corpa indiuisibilia infinitarū figurarū, ex his causabat gñrationē & corruptionē, & alterationē. Dicebāt.n. q p cōgregationē & segregationē dictorū corporū figuratorū causabatur gñatio & corruptio: ex pmutatione autem ordinis & positionis dictorum corporum causabatur alteratio. Deinde cum dicit.

d ¶ Assignat rationem dictæ positionis. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd sicut dicit Philosophus in Quarto Metaphisicorū, quidam Philosophi posuerūt verū esse in apparēdo, Tex. cō. 6. ita

uersaliter aliud apparet vno trāsmutato, ex eisdem enim Tragœdia & Comœdia fit literis.

c Quoniā aūt videtur omnibus pene esse aliud generationem & alteratioñe.(Generari quidē.n. & corrūpi cōgregata & disgregata: alterari autē trāslatis passionibus.) de his scientibus consyderandū Quæstiones autē habēt hæc & multas, & rationabiles. Siquidem igitur generatio est congregatio: multa impossibilia contingunt. Sunt autē rursus rationes aliæ cogentes, & nō habiles solui, quòd non contingit aliter se habere. Et si non est generatio congregatio, aut vniuersaliter non est generatio, aut si est, alteratio est. Aut si hoc difficile, dissoluere tentandum est.

f Principium autem horū omnium, vtrum sic & generantur, & alterantur, augmentantur entia, & contraria his patiuntur primis magnitudinibus existētibus indiuisibilibus, aut nulla est indiuisibilis magnitudo; differt enim hoc multū. Et rursus, si magnitudines impartibiles sint, vtrum, vt Democritus, & Leucippus, hæ corporeę sūt: vel, vt in Timæo, planities.

g Hoc quidem igitur ipsum, vt in alijs diximus, inconueniens vsque ad plana dissoluere. Ideo magis rationabile corpora indiuisibilia esse, sed hæc quidem multam habent irrationabilitatem, sed tamen & his alterationem & generationem cōtingit facere, vt dictum est, conuersione, & contactu trāsmutante idolū, & figurarum differentiis: quod fecit Democritus. Ideo & colorem non inquiunt esse, conuersione enim colorari. His autem, qui in plana formas diuidunt non adhuc, nihil enim fit præter solida ex compositis, passionem enim non suscipiunt generari aliquam ex ipsis.

quando quidem Tragædia & Comædia eisdem fiunt literis.

At cum generatio, & corruptio diuersum quid esse omnibus fere videantur, & ea quæ sunt congregatione, atq; segregatione oriri ac occidere, & de G *mutatione affectuum alterari, de his contemplentur qui hoc instituti habent oportet. Hæc autem, & multas, & quæ rationis fines non egrediuntur, dubitationes habent. Nam si generatio congregatio sit, multa ex eorum numero quæ fieri nequeunt, euenire solent. Sūt autem rursus aliæ rationes quæ urgēt, quæq; haud facile solui possunt, quod fieri non potest, vt quicquam aliter sese habeat, si generatio congregatio nō sit, aut ꝙ omnino generatio non est, aut* H *eadem alteratio est. Atq; id (quanquam difficile) enitendum est soluere.*

Principium autem horum omnium est, vtrum ea quæ sunt generentur hoc pacto, accrescant, alterenturq;, & hisce contrarias subeant mutationes, magnitudinibus primis nullam diuisionē admittentibus, an nulla sit magnitudo indiuisibilis: hoc enim interest quamplurimum. Et rursum, si magnitudines sint insectiles, vtrum hæ corpora sint, vt Democrito placet, atq; Leucippo, I *an plana, vt in Timæo scribitur?*

Hoc igitur ipsum, fieri, inquam, dissolutionem ad plana usq;, cancellos egreditur rationis, id quod, alio quoq; loco iam diximus. Idcirco magis cōsentaneum rationi fuerit, corpora non posse diuidi. Verum & hæc quoq;, perabsurda sunt, sed tamen hisce alterationem generationemq;, uti dictum est, facere, conuersione & tactu, atque figurarum varietate permutando idem, contingit: quod sane Democritus facit. K *Quocirca, non esse colorem asserit, nā res ipsas per conuersionem colore tingi censet. At illis, qui in plana diuisionem faciunt, minime. Nihil enim, planis compositis, præterquam solida, fit. quando nulla ex eis qualitas affectusue gigni potest.*

ita scilicet, quòd quicquid videtur alicui, est verum: adeo quòd etiam ponebant contradictoria simul esse vera, si diuersis ita videretur, hoc est ergo quod dicit, quòd, quia Democritus & Leucippus existimabant, quòd verum erat in apparendo, & diuersis hominibus contraria apparent & infinita, vt ostendit multiplicitas opinionū, quæ est inter homines, ideo induxerūt infinitas figuras in primis rerum principijs, vt ex his ratio accipi possit infinitarum opinionum. T.cō.6. Et inde est, quòd ꝑ transmutationē aliquam eius, quod venit in compositionem alicuius totius, contingit quòd idem alio modo videtur alij, & alij se habere, sicut propter diuersū situm, collum colūbæ videtur esse alterius, & alterius coloris. Et huiusmodi trāsmutatio situum fit per aliquod modicū quod superuenit, & vt vniuersaliter sit dicere, trausmutato vno indiuisibilium corporū, videt alius & alius. Et ponit exemplum in sermonibus, quorum prima principia indiuisibilia sunt literæ, ex Tex.cō.7. eisdem autem literis transmutatis secundum ordinē, aut positionem fiunt diuersi sermones, puta comœdia, quę est sermo de rebus vrbanis: & tragœdia, quæ est sermo de bellicis rebus. Igitur sic apparet ratio, quare ꝑ variationem ordinis & positionis dicebat Democritus alterationem causari. Tertio de Cælo.t.c.6. Deinde cum dicit.

e ¶ Inquirit veritatē huius opinionis, & primo ostēdit difficultatem circa hæc existentem: secundo incipit inquirere veritatem, ibi { Principium autem. } Dicit ergo primo, ꝙ quia iā pene abolitis opinionibus Priorum Naturalium, qui ponebant idem esse generationem & corruptionem & alterationem, omnibus fere videbatur tunc temporis, quòd aliud esset alteratio, & generatio: ita, scilicet ꝙ generatio esset per hoc quòd aliqua congregantur, & disgregantur: alteratio vero ꝑ hoc quòd per aliquorum transmutationes diuersę fiunt passiones: necesse est considerare, vt de his sciatur veritas. Habent.n. hæc quæstiones multas, & rationabiles: quia, si generatio nihil est aliud quàm congregatio, multa impossibilia contingunt, vt infra patebit. Ex opposito autem multæ inueniuntur rationes, qui videntur cogentes, & non de facili solubiles: quibus concluditur, quòd non contingit aliter se habere, quàm ꝙ cōgregatio sit generatio, vel oīno nō generatio: vel si sit, ꝙ sit idē quod alteratio. Et quamuis hoc sit difficile soluere, debemus tamen tentare soluere hanc difficultatem. Deinde cum dicit.

f ¶ Procedit ad soluendū prædictā difficultatē: & primo ꝑmittit duas quæstiones, quæ necessariæ sunt ad soluendum prædictam difficultatē, Secundo eas prosequitur, ibi { Hoc quidem igitur. } Dicit ergo primo, ꝙ principium ad soluendū omnia prędicta, oportet accipere ad hoc quòd inquiratur primo, vtrū entia naturalia sic generentur, & alterentur, & augmētetur, & contrarijs motibus moueātur, ꝙ sint aliquæ primæ magnitudines indiuisibiles, vel nulla indiuisibilis: hoc enim multum confert ad propositum. Secūdo autē oportet inquirere, si sunt aliquæ magnitudines indiuisibiles, vtrum illæ magnitudines sint corporeæ, sicut dixerunt Democritus & Leucippus, vel sicut planicies, idest suꝑficies, sicut Plato scripsit in Thimæo. Deinde cum dicit.

g ¶ Prosequitur ꝑmissas quęstiones, & primo prosequitur secundā, quam breuius pertransit. Secūdo prosequitur primam, ibi { Habet autē quæstionē. } Circa primā duo facit. ¶ Primo, ondit cōuenientius posuisse (quātū ad ea quæ cōsiderātur in Sciētia Naturali) Democritū, q̄ Platonē. Secūdo, causam huius assignat, ibi { Causa autē. } Dicit ergo primo, ꝙ sicut i. 3. de cęlo dcm̄ ē, icōueniēs est hoc ipm, et ēm se cōsyderatū, ꝙ corpa naturalia resoluātur vsq; ad suꝑficies: & iō magis ē rōnabile, ꝙ sint aliq̄ magnitudies īdiuisibiles, ex quib9 corpa naturalia cōponunt: & ꝙ hmōi magnitudines indiuisibiles sint corpora, q̄ ꝙ sint suꝑficies, quis & hoc ipm multā rationabilitatem habeat, scilicet quòd sint aliqua corpora indiuisibilia, ex quibus corpora naturalia componuntur, sicut partim ostensum est in Libro de Cælo. Sed tamen ideo est magis rationabile ponere corpora indiuisibilia quàm superficies: quia his, qui ponunt corpora indiuisibilia esse principia corporum naturalium, conuenit assignare causam generationis & alterationis: quæ quidem alteratio, sicut dictum est, transmutat T.c.6.& 29. T.c.29.

vnum

A vnum & aliud per quandam conuersinnem corporum indiuisibilium, & per alium modum contactus secundum diuersum situm & ordinem, & etiam secundum differentiam figurarum, sicut ponebat Democritus, assignans causam alterationis. Vnde Democritns ponebat quòd color, & aliȩ huiusmodi qualitates naturales, nō sint aliquid habens esse fixum in natura, sed quòd videtur aliqd coloratum per quandam conuersionem, idest per aliqnam variationem corporū indiuisibilium secundum ordinem & situm. Manifestum est enim quòd quædam nobis apparent, quorum apparentia causatur ex aliqno modo reflexionis secundū ordinē situs, sicut
Tex. cō. 8. forma quæ appatet in speculo, & sicut colores yridis, & huiusmodi. talia ergo existimabat esse Democritus omnes formas & qualitates rerum naturalium, & secundum hoc, suppositis suis pricipiis, & diuersitate positionis & ordinis causabat omnem diuersitatem alterationis. Sed Platonici, qui resoluebant corpora in superficies, non poterant assignare causam alicuius transmutationis formalis, quia ex superficiebus, quando componuntur adinuicē, nihil est rationabile fieri nisi solida. Cū enim puncta, lineæ, & superficies puræ sint res mathematicæ, non possunt causare ex seipsis aliquā passionē naturalem, vnde, sicut ex punctis nō fit nisi linea, & ex lineis non fit nisi superficies, ita ex superficiebus non potest causari nisi corpus. Sed nec ipsi Platonici conantur ad hoc, quòd ex mistione superficierum assignent causam alicuius passionis naturalis. Deinde cum dicit.

i ¶ Assignat rationē quare circa hoc magis deficit Plato, quàm Democritus: & dicit, quòd causa huius, quòd Plato minus potuit videre confessa, idest, ea quȩ sunt omnibus manifesta, fuit inexperientia: quia scilicet circa intelligibilia intentus, sensibilia non intendebat, circa quæ est experientia. Et ideo illi Philosophi, qui magis studuerunt circa res sensibiles & materiales, magis potuerunt adinuenire talia principia, quibus possent mul-
B ta sensibilia adaptare. Sed Platonici, qui erant indocti existentium. i. circa entia naturalia & sensibilia, respicientes ad pauca sensibilium, quæ eis correspondebant ex multis sermonibus vel rationibus. i ex multis, quæ in vniuersali, rationabiliter consyderabant, de facili enunciant, idest absq; diligenti perscrutatione, sententiam proferunt de rebus sensibilibus. Potest tamen cōsyderari ex his, quæ præ manibus habentur, quòd differunt in perscrutatione veritatis illi, qui cōsiderabant Physice, i. naturaliter, attendentes rebus sensibilibus, vt Democritus: & illi qui consyderabant logice, i. rationabiliter, attendentes communibus rationibus, sicut Platonici. Ad ostendendum enim, quòd magnitudines aliquæ sunt indiuisibiles, Platonici logice procedentes, dicūt, quòd aliter sequeretur quòd autotrigonum. i. per se triangulus, hoc est idea trianguli, multa erit, idest in multos triangulos diuidetur, quod est inconueniens. Ponebat enim Plato, omnium sensibilium esse quasdam ideas separatas, puta ho-
A minis: & equi & similium: quas vocabat per se hominem, & per se equum: quia scilicet logice loquendo, homo, secūdum ꝙ est species, est prȩter materialia & indiuiduantia principia, ita ꝙ idea nihil habet nisi quod pertinet ad rationem speciei, & eadē ratione hæc ponebant in figuris, vnde ponebant ideam triangulorum sensibilium, quæ dicitur autotrigonum, esse indiuisibilē, alioquin sequeretur, quòd diuideretur in multa, qđ est cōtra rationem ideæ ad quam pertinet ꝙ sit vnum præter multa, & ita non est incōueniens quòd sint multæ superficies triāgulares indiuisibiles cōformes ideȩ, & eadem ratio est de aliis superficiebus. Sed Democritus videtur suadere ꝙ sint magnitudines indiuisibiles per rationes ꝓprias & naturales, vt manifestum erit in sequentibus.

i Causa autem, quare non potuerunt confessa videre, inexperientia fuit. Ideo quicunque magis insudauerūt naturalib⁹, magis possunt supponere talia principia, quibus multa possunt complicare. Qui autem ex multis sermonibus indocti exi-
B stentium intuentes, ad pauca respicientes, facile enunciant. Videbit autem aliquis ex his quātum differūt qui Physice, & qui Logice intendunt. Qui enim aiunt, quòd indiuisibiles sint magnitudines, hi quidem inquiūt, quia autotrigonum multa erit. Democritus autē viderur propriis & Physicis sermonibus persuadere Manifestum autem erit quod dicimus procedentibus.
C

LECTIO IIII.

Habet autem quæstionē, siquis ponat corpus aliquod esse, magnitudinē omnino diuisibilem, & hoc possibile, quod diuisionem effugit? Si enim omnino diuisibile, & possibile hoc passim, & simul erit hoc omnino diuisum (& si non simul diuidatur.) & si hoc fiat, nihil erit impossibile.
D

b Quapropter & scdm mediū similiter, & vniuersaliter si oīno

Sed cur parum valeant quæ consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientiæ uacuitas. Quamobrem quotquot diutius circa rerū naturalium speculationem uersati sunt, ij eiusdem principia, quæ inter se cohæreant consentiantq; quam plurimum, supponere magis possunt. At q è mul-
B *tis rationibus quænam veræ sint haudquaquam expendere consueuerunt, paucis inspectis facile pronunciant. Porro ex hisce perpendere etiam quis potest, quam inter eos intersit, qui naturaliter, quiq; uia rationali quampiā exercent consyderationem. Nā de eo qđ est magnitudines esse īdiuisibiles, nōnulli qdē inquiūt, qđ ipsa, idealique triangulus, plures erit. At Democrit⁹, rōnib⁹ propriis, naturæq; accōmodatis ꝑsuasus eē profecto uidebitur. Qđ aūt*
C *dicimus, in progressu euadet apertum.*

LECTIO IIII.

Nam res ipsa dubitationē habet, si quis corpus aliqđ, magnitudinēq; oīno, atq omni ex parte diuisibilē esse statuat, atq; fieri posse, vt penitus diuidatur, quid.n. erit, quod effugiat diuisionē? Nam, si omni ex parte, atq; omnino sit diuisibile, & ita diuidi queat, siue simul erit hoc omni ex parte diuisum. (& si non simul diuidatur,) siue id fiat, nihil ac-
D *cidet impossibile.*

Igitur & secundum medium, haud secus. Et in summa, si omni ex parte,

LECTIO III.

Ostensam Philosophus ostēdit, quòd circa propositū opinio Democriti potior erat, quàm opinio Platonis, & ratio Democriti erat magis ꝓpria, ad hoc manifestandum inducit rationem Democriti. Et primò ponit eam: secundo soluit, ibi {Sed & hoc tentandum est soluere.} Circa primum duo facit. Primo, ponit rationem Democriti ad hoc impossibile ducentem, scilicet quòd corpus sit omnino diuisum. i. quantūlibet diuidi potest. Secundo ostendit hoc esse impossibile, ibi {Quid ergo erit.} Circa primū duo facit. Primo ponit rōnē ad hoc impossibile ducētē: secundo manifestat necessitatē dictæ rationis, ibi {Quapropter & ſm mediū.} Circa primū cōsyderandū, ꝙ oportet ponere corpus, vel cōponi ex indiuisibilibus, vel esse diuisibile oīno. i. totaliter ſm qđcūq; signū. Et ideo Democritus ad ostēdēdū, ꝙ corpus sit cōpositū ex indiuisibilibus corporibus, conat ōndere impossibile eē, diuisibile esse corpus sensibile, puta qđ lignū, aut lapis sint diuisibilia oīno. i. ſm qđcūq: signū datū in corpore. Et ideo dicit, ꝙ siquis ponat corp⁹ aliqđ,
B puta sensibile, & magnitudinē quācūq;, puta supficiē, vel lineā, diuisibilē oīno. i. scđm qđcūq; signū datū, & si ponatur hoc esse possibile, remanet quȩstio, quid ē id, quod effugit diuisionē, i. qđ remanet post diuisionē. Necesse est. n. ꝙ diuiso quocūq; diuisibili, remaneāt aliquæ partes diuisibiles, in quas fit diuisio. Ideo autē dicit Democ. hoc habere quæstionē: quia si corpus sit oīno, idest secundū totū diuisibile, & hoc sit possibile, cōsequens erit, quòd nihil prohibeat corpus esse simul diuisum quantūcūq; diuidi potest, & si diuisio non fiat simul, sed successiue, sicut, si possibile est aliquem hominem peruenire ad aliquem locum, nihil prohibet eum peruenisse illuc, licet non simul, sed successiue perueniat, & si hoc ponatur, nullum impossibile debet sequi; quia possibili posito non sequitur aliquod impossibile secundū Philosophum Primo Priorum cap. Secundo, & Septimo Physicorum. Deinde cum dicit. Tex.cō.
Tex.cō.
b ¶ Manifestat necessitatem prædictæ rationis: si enim ponatur aliquod corpus diuisibile per medium, & ponatur

natura est diuisibile, & si diuidatur, nullum erit impossibile nascens. Quoniam neq; si in mille milia diuisa fuerit magnitudo, nullum impossibile, & si nullus vtiq; diuidat. Quoniam ergo oino tale corpus, diuidatur.

c Qnid ergo erit reliquũ? magnitudo? non enim est possibile, erit enim quippiam non diuisum, erat autem omnino diuisibile. Sed si nullum erit corpus, neque magnitudo, diuisio autem erit, aut ex punctis, aut sine diuisione ea erunt, ex quibus compositum est, aut nihil omnino, quapropter & generabit ex nihilo, & si erit cõpositum: & omne vtique nihil, & nõ erit existens, sed apparens tantum. Similiter autem & si erit ex pũctis, non erit, quantum, quando enim tangebant se, & vna erat magnitudo, & simul erant, non faciebant maius omne, diuisione enim in duo vel plura, neque maius, neq; minus priore. Quapropter, & si omnes componantur, nullã facient magnitudinẽ,

d Sed & si qua diuiso corpore, quasi rasura serrę fiat ex corpore, & sic magnitudine quidem corpus egrediatur, idẽ sermo, illud autem quomodo diuisibile?

d

e Si autem non est corpus, sed species aliqua segregabilis, aut passio quidem quæ secessit, & est magnitudo puncti, vel tact⁹, hoc patiẽtes iconueniẽs, ex non magnitudinibus magnitudinẽ esse. Amplius aũt vbi erunt immobiles, aut mutati puncti? tactus.n. semp ẽ vn⁹ duorũ quorũdã: quasi existente altero pręter

ac omnino diuidi aptum sit, si diuidatur, nullum emerget impossibile, quãdo ne vllum quidem oriatur impossibile, si in decies millies dena millia diuisum sit, quamuis forte nemo unquam diuidet. Itaq; cum corpus ipsum omnino tale sit diuidatur.

G *Quid ergo erit reliquum? magnitudo? Id enim fieri non potest, esset enim quippiã haud diuisum, at erat omni ex parte omninoque diuisibile. At uero, si nec corpus, nec magnitudo relinquatur, diuiso tamen sit, aut corpus ex punctis constabit, & ea, ex quibus componitur, magnitudine, carebunt, aut nihil omnino erit. Quare siue factum ex nihilo, siue compositum sit, profecto totum ipsum nihil, prætérquam apparens, erit. Similiter si ex punctis constari dicatur, quantum nõ*
H *erit. Nam cum vnsin magnitudine sese tangunt, & magnitudo vna perpetuaque est, atque illa simul sunt, nihilo maius totum ipsum reddunt, quoniam, si totum in duo, aut plura diuidatur, nihilo ipsum minus quàm prius euadit. Qua de re puncta etiam, si omnia coagmentata sint, nullam efficiunt magnitudinem.*

Verũ enimuero, si quid tale inter diuidendũ corpus fiat, quale est ramẽtũ illud quod excidit, dũ quippiã serra secatur, atq; hoc pacto corpus aliquod è
I *magnitudine abscedat, idẽ sermo recidit, quo inquam diuisibile illud sit.*

Quod si id quod abscedere solet, corpus non sit, sed forma quædam, affectusue separabilis, sitque magnitudo ipsa, puncta vel tactus sic affecti, magnitudinem ex non magnitudinibus constare incongruum, atque abhorrens est. Ad hæc puncta ipsa siue a motu uacent, siue eundem subeant, vbinam erunt? vnus enim semper duo
K *rum quorumdam tactus est, tanquam*

esse diuisum per medium, nullum sequitur inconueniens. Et hoc est quod dicit. Quapropter, quia posito possibili nullum sequitur impossibile, similiter erit si aliquid ponatur esse diuisibile, & diuisum secundum medium, & vniuersaliter, si corpus est natum esse diuisibile omnino, idest secundum quodcunque signum, si diuidetur, idest ponatur esse diuisum, nullũ erit impossibile nascens, idest ex hoc non debet impossibile nasci, quia neq; si aliquid est diuisibile in mille milia partium, & ponetur esse diuisum, nullũ sequitur impossibile, & si nullo modo diuidatur actu. Et ita videtur quòd aliquod corpus sit diuisibile in paucas partes, siue in multas, siue totales, & tamen non videtur sequi aliqđ impossibile, si ponatur aliquid esse diuisum, inquantũ est diuisibile. Quia igitur secundum ponentes corpus naturale nõ componi ex indiuisibilibus corporibus, & esse diuisibile etiam secundũ totum, ponetur esse diuisum, sed hoc est impossibile, ergo & primum, scilicet ꝙ sit diuisibile secundum totum, est ergo compositum ex indiuisibilibus. Deinde cum dicit.

c ¶ Ostendit esse impossibile, quòd corpus sit totaliter diuisum ex hoc, ꝙ non est dare quid remaneat post diuisionem. Primo ergo ostendit, quòd non erit dare quid remaneat ex diuisione, q̃ est principalis pars. Secundo, quòd non erit dare quid remaneat, quod ex incidẽti sit elapsum, ibi { Sed etsi que. } Dicit ergo primo, si corpus ponatur omnino esse diuisum, quærendũ restat, qđ erit reliquum. i. quod remanet post diuisionem, sicut videmus remanere in omni diuisione ex, in quæ diuisum resoluitur. Et primo ostendit, quòd non remaneat magnitudo, hoc enim est impossibile, sequeretur enim, ꝙ adhuc remaneret diuisibile nõ diuisum, diceretur autem, vel ꝙ magnitudo esset aliquid non diuisibile, vel corpus non omnino erat diuisibile, & ita oportet ꝙ id, quod remanet post diuisionem, nullo modo sit diuisibile, cũ tamen supponatur ab aduersario, quòd magnitudo sit omnino diuisibilis. Secundo concludit, ꝙ illud, quod remanet post diuisionem, neq; sit corpus, neq; magnitudo, & tamen sit facta diuisio secundum totum, sicut dictum est, relinquitur autem, ꝙ diuisio erit, aut ex punctis, ita quòd corpus finaliter resoluatur in puncta, & per consequens ea ex quibus componitur erunt sine magnitudine, aut sequitur quòd id quod est residuum post diuisionem sit omnino nihil. Tertio, ostendit hoc secundum esse impossibile, quia, cum vnumquodq; generetur ex his in quæ
F resoluitur, si ergo resoluitur in nihil, sequetur etiam, quòd generetur ex nihilo, quod autem componitur ex nihilo, nihil est, sequetur ergo, quòd corpus de quo agitur sit nihil, & etiam totum vniuersum eadem ratione, sed quicquid erit in rerum naturæ erit secundum apparentiam tantum, & non secundum existentiam. Quarto, probatur primũ præmissorum, scilicet ꝙ non fiat resolutio in punctę, quia similiter sequeretur, quòd sit corpus compositũ ex punctis, & ita vlterius sequeretur, quòd non sit quantum ipsum corpus. Aut.n. esset quantum, quia corpus diuideretur, aut quia puncta tangerent se, prout duo extrema duarum linearum sunt simul, non secundo modo, quia ex hoc erat vna magnitudo cõtinua, & sic simul erat omnia puncta & nondum distincta erant adinuicem, & nõ faciebant totum maius. Punctum enim nihil est aliud, quàm quædam diuisio partium lineæ, nec primo modo, quia ex hoc, quòd aliquid diuideretur in duo vel in plura, non efficitur totum, nec maius, nec min⁹ quam pri⁹ fuerat. Ita enim corpus magnum sicut paruum potest diuidi in duo vel plura, & sic patet quòd pũcta nihil sunt aliud quam diuisiones, & quòd nõ faciunt aliquid maius, vnde relinquitur, quòd, si punctę componantur adinuicem, non faciunt aliquid maius. Sic igitur videtur esse impossibile, quod corpus sit omnino diuisum, quia non potest assignari quid sit residuum diuisionis, tanquam principalis pars corporis diuisi. Deinde cum dicit.

d ¶ Ostendit, ꝙ nõ potest assignari quid residuum diuisionis tanquã aliquid ꝗđ elabitur. Et primo ostendit, quòd tale aliquid non potest esse corpus. Secundo ostendit, quòd non potest esse quodcunq; incorporeum, ibi { Si autem non est corpus. } Dicit ergo primo, quòd si diuiso totaliter corpore diuisio corporis fiat, ita quòd aliqua rasura secundum rem elabatur ex diuisione, præter principales partes in quas lignum diuiditur, & dicatur quòd ex magnitudine corporali totaliter diuisa egrediatur aliquod corpus, quasi residuum sequeretur idem sensus qui & supra, quomodo scilicet poterit sustineri, quòd illud corpus sit adhuc diuisibile, secundum ponentes corpus esse diuisibile, cum positum sit corpus naturale esse diuisum omnino. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit, quòd huiusmodi residuum non potest esse aliquod incorporeum quodcunque sit, & hoc tribus rationibus. Circa quarum primam dicit, quòd, si id quod egreditur e magnitudine totaliter diuisa non sit corpus, sed aliqua species.

ſpecies ideſt forma ſegregabilis, ideſt ſeparabilis a ſubiecto, aut A etiam aliqua paſſio, ſicut ponit Anaxago. paſſiones & habitus ſeparari & miſceri: & ſe habet huiuſmodi paſſio ſecedens a magnitudine per modum puncti, vel tactus: illi qui hoc ponunt, patiuntur primo quidem hoc inconueniens, quòd magnitudo componatur ex non magnitudinibus: quod videtur incõueniẽs. Nam vnũquodq; cõſtituitur ex rebus ſui generis. Non enim colores componunt ex figuris, nec econuerſo. Secundam rationẽ ponit. ibi{ Amplius autẽ vbi.} Circa quam conſiderandum eſt, quòd lineam componi ex punctis poteſt exponi dupliciter. Primo modo ex punctis motis, ſicut quidam dicerũt quòd punctus mot⁹ facit lineam, & linea mota conſtituit ſuperficiem, & ſuperficies mota corpus. Alio modo poteſt exponi quòd ex punctis etiã non motis conſtituatur magnitudo ſicut ex partibus: vtrolibet autem modo magnitudo cõponatur ex pũctis, oportebit aſſignare vbi ſint pũcta, ideſt quem ſitum habeant in magnitudine: eſt enim aſſignare de ſingulis partibus ex quibus componitur magnitudo: ſed hoc non poteſt aſſignari, quia punctus non poteſt aſſignari in magnitudine, niſi vt quidam tactus partium continui, vel diuiſio partium lineæ iam diuiſæ: tactus autem ſemper eſt vnus quorundam duorum: quæ ſcilicet ſunt partes magnitudinis habentes determinatum ſitum in magnitudine quaſi illud quod eſt pars magnitudinis habens determinatũ ſitum inter partes eius ſit aliquid præter ipſam tactum & diuiſionẽ: & per conſequẽs præter punctum: non ergo videtur eſſe poſſibile, quòd magnitudo diuidatur in puncta, vel tactus, aut diuiſiones: ſi ergo aliquis ponat quodcunque corpus, aut quantamcunque quantitatem, eſſe omnino diuiſibilem, continget hoc inconueniens, quod nunc dictum eſt. Tertiam ponit. ibi { Amplius ſi cum diuidero.} Et dicit: & poſtquam diuido lignum, & quodcunque corpus aliud, & iterum ex eiſdem partibus compono illud, ſiet æquale & vnum corpus: quia ſcilicet eæ ſunt in quæ diuiditur, & ex quibus componitur: vnde videtur ſimiliter ſe habere ſi diuido ſecundum quodcunque ſignum, quod ſupra dixit, omnino vt ſcilicet ex his in quę diuiditur poſſit componi. Sit ergo lignum omnino diuiſum poteſtate, ideſt, omnia in quæ poteſt diuidi: quid igitur erit præter diuiſionem? quia oportet omnem diuiſionem ad aliquid terminari: ſi enim dicatur quòd id quod eſt reſiduum diuiſioni ſit aliqua paſſio: ſequeretur quòd corpus diuideretur in paſſiones: & ex conſequenti generabitur ex eis, quod eſt impoſſibile: quia neq; ſubſtantia neq; quantitas generatur ex paſſionibus: aut etiam quomodo eſt poſſibile quòd paſſiones ſint ſeparatæ? Vlterius autem concludit principale propoſitum dicens, quòd ſi eſt impoſſibile quòd magnitudo componatur ex tactibus aut punctis, ſicut prædictę rationes concludunt, neceſſe eſt ponere quòd ſint quædam corpora indiuiſibilia, & quòd ſint quædam magnitudines indiuiſibiles: quia, ſi corpus ſit omnino diuiſibile, ſequeretur quòd componatur ex tactibus, vel ex punctis, vt ex dictis patet. Vlterius autem poſt rationem Democriti ſubiungit Ariſto. quòd hoc ponentibus, ſcilicet eſſe corpora indiuiſibilia non minus accidit impoſſibilia: & hoc perſcrutatum eſt in aliis, ſcilicet in Tertio libro de Cælo. Tex. cõ 37.

tactum, & diuiſionẽ, & punctũ. Si uero quæ quis prædictorum ponet quodlibet, aut quantitatem aut corpus omnino eſſe diuiſibile. hęc cõtingunt. Ampli⁹ ſi cũ diuidero lignũ. compono, aut qd aliud. æqualiter & vnũ. Quapropter ſic ſe habet, maniſeſtũ, quoniã & incido lignũ B ſecundum quodcunq; ſignum. Omnino igitur diuiſum eſt poteſtate, quid ergo erit pręter diuiſionem? Si.n. & eſt aliqua paſſio: ſed quomodo in hęc reſoluuntur, & generãtur ex his. aut quomodo ſeparabũt hæc? Quapropter ſi eſt impoſſibile ex tactibus, aut ex punctis magnitudinem eſſe, neceſſe eſt corpora indiuiſibilia eſſe. & magnitudines. Sed & hoc ponentibus nõ C minus cõtingit ĩpoſſibile: ſcrutatum eſt autẽ de his & in aliis.

LECTIO V.

Tex. cõ. 9. SEd & hęc tantandum ẽ ſoluere: ideo rurſus a pricipio quæſtionem dicere oportet. Omne quidem igitur corpus ſenſibile diuiſibile eſſe ſecundum quodcunq; ſignum, & indiuiſibile non eſt inconueniens: hoc .n. poteſtate, hoc autẽ endelechia exiſtit. D

b Eſſe autẽ poteſtate ſimul omnino diuiſibile impoſſibile videtur eſſe vtique. Si enim poſſibile, & fieret vtique, non vt ſint ſimul actu ambo indiuiſibile & diuiſum, ſed diuiſum ſecũdum

re quapiam alia præter tactum punctumque, atque diuiſionem exiſtente. Si quis ergo quoduis aut quãtumlibet corpus, eſſe omni ex parte atque omnino diuiſibile ponat, hæc accidunt uniuerſa. Præterea, ſi lignũ aut quippiam aliud, iam diuiſum rurſum componas, iterum æquabile pariter atque unum euadit. Igitur ad hunc modum B *res ſeſe habet, ut patet, etiam ſi illud quolibet in puncto incidas. Potentia ergo, omni ex parte ac omnino diuiditur. Quid igitur, præter diuiſionem erit? Nam ſi eſt affectio quædam, at quonam pacto diſſoluitur in hæc ſitq; ex his, aut qualiter hæc ſeparari queunt? Itaque ſi fieri nequeat, ut magnitudines ex punctis aut tactibus conſtent, indiuiſibilia ſint corpora magnitudineſque neceſſe eſt. At at uero &* C *ijs quoque qui hæc aſtruunt, nõ minus accidit impoſſibile, de quibus quãquã aliàs fuit a nobis conſideratum.*

LECTIO V.

TAmen ea ipſa ſoluere eniti oportet, quam ob rem iterũ ab initio dicenda dubitatio eſt. Igitur omne corpus ſenſibile, quouis in puncto eſſe diuiſibile, atque indiuiſibile, nihil eſt abſurdum, potentia ſiquidem diuiſibile exiſtit, actu indiuiſibile.

D

At, ut ſimul ſit omni ex parte potentia diuiſibile, fieri non poſſe uideatur. Nam ſi fieri poſſit, & fiat, haud quaquam adhunc fiet modum, ut ſimul ambo ſit actu, indiuiſibile inquam atque diuiſum, ſed quolibet in puncto

LECTIO V.

POſtquam Philoſophus poſuit rationem Demo. hic procedit ad eius ſolutionem. Et primo ponit de quo eſt intentio dicens, quòd tentandum eſt ſoluere prædictam dubitationem: & ideo vt melius ſoluatur, oportet à principio repetere quæſtionẽ. Oſtẽſo enim breuiter in quo virtus quæſtionis conſiſtat, facilius apparebit vbi debeat adhiberi ſolutio. Secundo ibi. {Omne quidem igitur.} Proſequitur intentum. Et primo ponit veritatem. Secundo ponit obiectiones Demo. contra veritatem. ibi {Eſſe autem poteſtate ſimul.} Tertio ſoluit. {Quoniam autẽ latet.} Dicit ergo primo, quod non eſt inconueniẽs dicere vtrumque horum, ſcilicet quòd omne corpus ſenſibile ſit diuiſibile ſecundũ quodcunque ſignum, vel quòd non ſit diuiſibile. Alterum enim horum in potentia ũ verum, ſcilicet quòd corpus ſit diuiſibile ſecundum quodcunque ſignum: alterum vero horum eſt verum ſecundum endelechiam, ideſt ſecundum actum, ſcilicet quòd corpus ſenſibile non ſit diuiſibile ſecundum quodcunque ſignum in actu. Deinde cum dicit.

b ¶ Ponit duas rationes Democ. contra veritatem. Circa quarum primam dicit, quòd ſecundum obiectionem Demo. videtur impoſſibile, quòd corpus ſenſibile ſit ſimul diuiſibile in potentia omnino, ſcilicet ſecundum quodcunque ſignũ, ſicut nu- E per dictum eſt. Credebat enim Demo. quòd quicquid eſſet ſimul in potentia, poſſet eſſe ſimul in actu: & argumentabatur, ſicut eſt poſſibile ſimul in potentia corpus ſenſibile omnino diuidi, quòd hoc fieret in actu: non quidem ita quòd eſſet ſimul in potentia diuiſibile, & actu diuiſum, ſed quòd eſſet ſimul diuiſum actu, ſecundum quodcunque ſignum: ſed hoc oſtendebat eſſe impoſſibile: quia ſicut ex ſupradictis patet, ſequeretur quòd nil incorporeum eſſet reſiduum a diuiſione, & quòd corpus corrumperetur in rem incorpoream, & ex conſequenti quòd corpus generaretur ex aliquo incorporeo, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: ſed hoc eſt impoſſibile: non ergo eſt poſſibile, quòd corpus ſenſibile ſit omnino diuiſum ſimul: neq; ergo videtur poſſibile quòd ſit omnino diuiſibile in potentia. Sed quia videmus ad ſenſum, quòd corpus ſenſibile diuiditur in partes adinuicem & ſeparabiles, vel etiam in partes diuiſibiles, & maior magnitudo

quodcunque signum: nullũ igitur eeit eeliquum & in ineoeporeum erit corpus coeruptum, & geneeabitur vtique quidem rursus aut ex punctis, aut omnino ex nihilo: & hoe quomodo possibile? Sed quoniam diuiditur in semper diuisibilia & sempee in minoees magnitudines, G & i semotas & disgregatas, manifestum. Neque itaque secundum paetem diuidẽtis eeit infinita feactura neq; possibile est simul diuisum esse seeundũ omne signum: (non enim possibile omnino.) sed vsque ad quid. Necessarium est igitue indiuisibiles existeee magnitudines, & indiuisibilia corpoea, peæseetim si & eeit geneeaeio & eorruptio hæc quidem segregatione, hæc H autem congregatione. Cogens igitue seemo eẽ magnitudines indiuisibiles, hie est.

c Quoniam autem latet paealogizans, & quomodo latet dieamus. Quoniam enim non est punctus puncto vndique conrtiguus, omnino eẽ diuisibile in est quidẽ aliquo modo magnitudinibus, aliquo autem modo non inest. Videtue autem quando hoc ponitue & vndiq; & vbique esse pũctus: quapeopter neeesse diuidi magnitudinẽ in pũ I cta: vbique enim est punctum: quapeopter aut ex tactib', aut ex punctis esse. Hoc autẽ est qđ existit vbique, quoniã vna vtique & omnis, & vnusquisq;: plures autem vna non fuut, consequẽtee. n. non sunt: quapeopter

diuisum: nihil igitur erit eeliquum, atque corpus ipsum corruptione abibit in incorporeum: & rursum, aut ex punctis, aut prorsus ex nihilo fiet. At id, qui fieri potest? At uero quod inseparabiles & subind e minores atque inter se distantes separatasque magnitudines diuidatur corpus, eertum est. Itaque nec per partes diuidenti G sectio quæ in mutula sit, infinita neeurret: nec insuper continget, ut omni in signo: (non enim est possibile:) sed quadum tenus diuidatur. Indiniduas igitur inesse magnitudines, quæ oculi aciem fugiant, necesse est, & præsertim, si generatio congregatione, & corruptio segregatione, fieri debeat. Quæ igitur ratio, magnitudines esse indiuisibiles necessario colligere uidebatue, hæc est. H

Sed quod elanculo peruersa eatiocinatione utatur & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam quia punctum puncto non hæret, magnitudines partim sunt & partim non sunt omni ex parte diuisibiles. Sed cum hoc positum assertumque est, punctũ ubiuis ac omni in parte uidetur esse: ita ut in puncta diuidi magnitudinem sit necesse, quippe cum omni in parte I *punctum sit: quo fit, ut ea uel tactibus uel punctis constet. At omni in parte diuisibilis est, quia ubi ubi unũ est, & omnia ut singulum quodque. Vno autem plura non sunt: non enim sunt deinceps. Quare, non omni in parte diuisibilis est: nam, si per me-*

gnitudo semper diuiditur in minores magnitudines, & totum continuctum diuidetur in aliqua segregata & separata: manifestum est hoc ita se habere. Non ergo est possibile, neque quod fiat diuisio in infinitum secundum partem, ita quòd pars post partem a toto sensibili corpore separetur: neque est possibile q corpus sensibile diuidatur simul secundũ quodcunq; signum, neutrum enim horũ est positum: quia vtrobique videtur sequi prædictum inconueniens. Sed videtur quòd diuisio corporis possit procedere vsq; ad aliquem terminum: vnde sequitur, quòd necesse sit aliquas magnitudines esse indiuisibiles & aliqua corpora indiuisibilia secundum Demo. Secundam rationem ponit. ibi {Et aliter sic erit.} Et dicit q aliter etiã videtur esse necessarium esse corpora indiuisibilia, posito, scilicet quòd generatio sit per congregationem, & corruptio sit per segregationem. & hoc quidem necessariũ erat ponere Demo. quia ponebat formas, & naturas rerũ determinari secundũ positionem, & ordinem: videmus autem quòd totũ, cuius forma consistit in positione & ordine, sicut domus, non generatur nisi congregatione, neque corrumpitur nisi segregatiõe: & ideo, cum non sit possibile i principijs generationis & corruptionis procedere in infinitum: ponebat q essent aliqua principia prima, ex quibus corpora congregabantur, & in q segregabantur, & huiusmodi dicebat esse corpora indiuisibilia. Deinde cum dicit.

c ¶ Soluit prædictas rationes. Et primo primam, Secundo secundam. ibi {Sed non simplex.} Circa primum ostensum est, quòd tota virtus rationis Democriti in hoc consistit, quòd si corpus sensibile omnino est simul diuisibile in potentia, quòd sit simul omnino in actu: sed hæc consequentia nõ tenet in omnibus: quædam enim sunt, de quorum ratione est esse in potentia: vnde in talibus non potest poni esse simul in actu, quod est simul in potentia: quia tolletur ratio & natura illius rei: quod quidem primo manifestum est in successiuis. In prima enim parte diei, simul possibile est esse horas diei: non tamen potest poni q omnes horæ illius diei sint simul actu: aufertur enim natura temporis: de cuius ratione est, q sit numerus motus secundum prius & posterius: si enim esset simul quælibet pars eius iam non esset secundũ prius & posterius. Secundo apparet hoc in permanentibus. De substantia enim aeris est materia, quæ ẽ in potentia ad omnes formas: tamen non potest poni quòd ex aëre sit generatum quicquid est possibile ex eo generari: quia tolleretur natura materiæ, quæ semper est in potẽtia ad omnes formas. Sic igitur contra rationem magnitudinis, puta lineæ est, quòd sit simul omnino actu diuisa: vnde non sequitur, si est simul omnino diuisibilis in potentia, q possit poni simul omnino actu diuisa. Quod hoc sit contra rationem lineæ, patet

F nam diuisio lineæ in actu nihil aliud est quàm punctum in actu esse: si ergo esset simul omnino in actu diuisa, oporteret quòd punctum esset vbique in actu in linea, & ita oporteret quòd pũcta essent contigua, vel consequenter se habentia in linea: hoc autem non potest esse: quia cum puncta sint indiuisibilia, multorum punctorũ contiguorum vnum nõ excederet aliud: quia vnum tangeret aliud secundum se totum, & ita omnes puncti non essent nisi vnus punctus. Nõ ergo potest esse quòd puncti sint vbique in actu per lineam, & ita contra rationẽ lineæ est, quòd sit simul tota diuisa in actu. Et ita non sequitur, quòd si sit simul diuisibilis omnino in potentia, quòd possit poni omnino esse diuisa ĩ actu. Dicit ergo primo Philosoph', quòd Demo. latet paralogizans, idest, facit paralogismum latentem, & dicit quomodo lateat eius defectus. Quia enim punctum puncto nõ potest esse cõtiguum, & per consequens non potest esse quòd linea sit omnino diuisa in actu: & ita esse diuisibile vbique, licet aliquo modo conueniat magnitudinibus, scilicet in potentia: tamẽ quodãmodo non cõuenit eis, scilicet in actu: quia quãdo ponitur vbique esse diuisa in actu, videtur poni ex consequenti quòd vbique sit punctum: cum punctus in actu nihil aliud est q̃ actu diuisio lineæ. Si autem pũctu est vbique in linea, necesse est quòd magnitudo diuidatur in puncta, cum nihil aliud ĩ magnitudine inueniatur vel etiam (secundum aliam literam) quòd diuidatur in nihil, quia nihil erit residuum præter diuisionem, si vbique sit punctum, quod est diuisio. Et ideo sequitur quòd magnitudo vel sit ex punctis, vel ex tactibus partium lineę, siue diuisionibus lineę: quod in idem redit. Ponitur enim secundum prædicta, quòd hoc, quod existit in linea, sit punctum, vel tactus, aut diuisio, si linea sit omnino simul diuisa: sed hoc non K potest esse: quia sequeretur quòd solum vnum punctum esset vbique, idest in qualibet parte lineæ, & quòd omnes partes lineæ non plus continerent de situ quàm vnusquisque eorum: immo quòd non essent plures quàm vnus, vel plures diuisiones quàm vna. Non enim possunt se habere consequenter, ita quòd vnum punctum sit post aliud: neque quòd se tangant secundum vltima tantum, & secundum alia secernantur: quia cũ sint indiuisibiles, secundum totum coniungentur: & omnino omnes puncti coniuncti, non sunt nisi vnus: & ideo non est possibile, quòd sit vbique per lineam: quia si linea esset diuisibilis secundum totum sui, & punctus esset contiguus puncto, posset etiam diuidi secundum contiguum punctum: si esset omnino diuisibilis: sed hoc est impossibile, quia non est contiguum vel habitum, idest consequenter se habens punctum puncto: vel quodcunque signum signo, hoc autem punctum in actu nihil aliud est quam actualis diuisio lineæ, aut cõpositio, siue tactus partium

partium lineæ: vnde concedendum est, quòd in corporibus sensibilibus inuenitur congregatio & disgregatio: non tamen indiuisibilium corporum, aut ex indiuisibilibus: multa enim impossibilia sequerentur, vt in Tertio de Cęlo dictum est. Neque Tex. cō. 7. & 8. ite quòd diuisio actualis lineæ fiat vbique: hoc enim contingeret si pūctus esset cōtiguus puncto: quod est impossibile, vt ex dictis patet: sed segregatio corporum est in aliqua parua & minora, cōgregatio vero est ex aliquib° paruis & minoribus, nō autem ex minimis: quæ oportet esse indiuisibilia. Deinde cum dicit.

d ¶ Soluit secundā rationem Demo. per interemptionem. Et primo interimit generationē simplicem & corruptionem esse congregationem, & segregationē, vt Demo. existimabat. Secundo ostendit consequēter ad quid potest verificari dictum Tex. cō. 10. Demo. ibi {Segregata autem.} Dicit ergo primo: quòd non est ita dicendum, sicut quidam dixerūt, quòd simpliciter, & pfecta generatio fiat per cōgregationem, corruptio autem per segregationem: & q omnis transmutatio quæ fit in aliquo permanente, scilicet nō cōgregato nec segregato, sit alteratio. Credebāt enim hoc accidere in rebus naturalibus, sicut accidit in domo, vel naui, & in huiusmodi: quorum formę constat in compositione vel ordine: nō enim fiunt nisi per congregationem partium, neque corrumpūtur nisi p segregationē: quęcunque autē alia transmutatio accidit præter solutionē cōtinui, alteratio est. Hoc ergo est ex quo pcedit tota fallacia. Est enim generatio, & corruptio in reb° naturalibus, quorum formę nō est positio, & ordo, non quidem Tex. cō. 11. per congregationem & segregationē, sed quia fit trāsmutatio ex hoc toto, idest nō dissoluto in partes, in hoc totum, quasi non cōgregatum ex aliquibus partibus. Sed antiqui Philosophi putebant omnē talem transmutationem, quæ fit aliquo toto integro manente, esse alterationem: quod quidem non est verum: quandoque. n. potest esse simplex generatio, & quandoq; alteratio: sed in hoc differunt: quia in subiecto aliquo est hoc quidem secundum ra- A tionem, idest secundum formam, hoc autem secundum materiam: nam corpus naturale actu existens, compositum est ex materia & forma: quando igitur est transmutatum secundum materiam & formam, ita scilicet quod materia accipiat aliam formam substantialem, erit simplex generatio & corruptio: quando autem est transmutatio secundum accidentia, & passionem, erit alteratio. Deinde cū dicit.

e ¶ Ostendit quantum ad quid verificetur dictum Democ. Manifestum ē enim, quòd aliqua ex hoc, q sunt congregata, vel segregata, reddūtur leuius vel difficilius corruptibilia vel mutabilia: si. n. aqua diuidatur in paruissimas partes, minus poterit resistere actioni contrarij agentis, & ita citius ex aqua generabitur aer. si vero cōgregabitur multum de aqua, magis resistet agenti: & sic tardius corrumpetur vt exinde possit generari aer: & hoc manifestum erit in sequentibus. Vltimo autē epilogando dicit, nūc intantum esse determinatum quòd impossibile est generationem esse congregationem, qualē quidam inquiunt, scilicet ex corporibus indiuisibilibus.

non ubiq;. Si enim secundum mediū diuisibile: & secūdū cōtiguū punctū erit diuisibile: nō aūt possibile. Non. n. est contiguum signum signo, aut pūctū puncto: hoc enim est diuisio, aut cōpositio. Quapropter est congregatio aut disgregatio, B sed neq; in atoma. & ex atomis (multa. n. impossibilia contingunt neq; itaq; vt diuisio fiat vbiq;. si enim esset cōtiguū pūctū puncto hoc vtiq; esset:) Sed in parua & minima est cōgregatio, & segregatio ex minimis.

d Sed non simplex, & perfecta generatio congregatione, & segregatione determinata est. ut quidā inquiūt: eam vero, quæ in cōtinuo est, trāsmutationē, C & alterationem. Sed hoc est in quo errāt oīa. est. n. generatio simplex, & corruptio nō cōgregatione, & seperatione, sed qñ transmutatur hoc in hoc totū. Alij autem existimāt alterationem esse omnem talem transmutationem. in hoc autem differunt. in subiecto hoc quidem est sm̄ rōnem, hoc autem secundum materiam. Quando quidem igitur in his trāsmutatio fuerit generatio erit, & corruptio: quando aūt in passionibus, D & secundū accidens, alteratio.

e Segregata autem, & congregata leuiter corruptibilia sūt. Si enim in paruissimas aquas aqua diuidatur, citius aer generatur: si autem congregetur tardius. magis autem hoc erit manifestū in sequentibus, nunc autem tantum determinatū sit quoniam impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquiunt. E

LECTIO VI.

Determinatus antē his, primo uidendum est, utrum generatur aliquid simpliciter, & corrumpitur, au proprie quidem nihil, semper autem ex aliquo est aliquid. dico autem puta ex labo

dium diuisibilis sit, & per punctum adhærens erit diuisibilis. At id haud quaquam fit. si quidem, nec signum signo, nec punctum puncto hæret. Hoc autem est diuisio, & compositio. Quare tam congregatio quàm segregatio est, sed non ex insectilibus, & in insectilis. cumplura enim inde emergunt absurda nec hoc pacto in omni ex parte fiat diuisio (id enim eueniret, si punctum puncto hæreret:) sed segregatio in parua, & minora, & congregatio ex minoribus fit.

At simplex perfectaq; generatio, congregatione, & segregatione definita non est, quemadmodum nonnullis placet: qui, & eam quæ in continuo fit mutationem, alterationem esse asserunt. Verum id ipsum est, in quo prorsus errant. nō enim generatio simplex atque corruptio, congregatione segregatione fit, sed cum ex hoc in hoc mutatio fit. Alij uero, omnem eiusmodi mutationem, alterationem esse putant. At in hoc, discrimen subit, nam hæc ratione, illa materia, in subiecto existit. Igitur cum in hisce fuerit mutatio, generatio erit uel corruptio: cum in affectibus, & ijs, quæ per accidens alieni competunt, alteratio.

Sed quæ congregantur, ægre, quæ uero segrantur facile corruptioni redduntur obnoxia. Nam, si aqua in minores aquæ particulas, sit discerpta. in aerem ocyus mutari solet: si uero collecta sit, segnius. quod in hisce quæ posterius dicentur, apertius fiet. Nunc uero sit hactenus definitum, fieri non posse, ut generatio sit eiusmodi cōgregatio, qualem nonnulli esse asserūt.

LECTIO VI.

His autem determinatis pertractatisque, primo contemplari oportet, utrum simpliciter quippiam, au proprie nihil generetur, corrumpatur ue, semper autem ex quodam quidā fit, ut ex ægro sanum, & ex sano ægrum, aut pu-

LECTIO VI.

Postquàm Philosophus determinauit de generatione, & alteratione secundum opiniones aliorum, hic incipit inquirere de eis secundum opinionem ppriam. Et primo inquirit, vtrum sit aliqua simplex generatio, secundum quam aliquid dicitur simpliciter generari. Secundo, de differentia alterationis ad simplicem generationē. ibi {De generatione autē & alteratione.} Lect. 13. Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, dicens quòd post determinationem prædictorum in consideratione veritatis, primo occurrit videndum, vtrum aliquid generetur vel corrūpatur simpliciter vel proprie. Proprie quidem & simpliciter, si ue principaliter nihil generatur vel corrūpitur, sed semper generatur aliquid ex aliquo & in aliquid: quod videtur pertinere ad generationem vel corruptionē secundum quid, & inducit exemplum,

exemplum, puta cum ex laborante fit sanum: non enim fit sanum simpliciter, quia & prius erat, sed fit aliquid, idest sanum cum prius non esset sanum, sed laborans, idest infirmum. Et eadem ratio est cum fit aliquid laborans ex sano, vel paruum ex magno, aut econuerso: & sic de omnibus aliis, quæ hoc modo dicuntur: huiusmodi enim generatio inuenitur in omni genere mobilium. Secundo ibi. {Si enim simpliciter.} exequitur propositum. Et primo proponit dubitationé, Secūdo soluit eam ibi{De his quidem.} Tertio obiicit cōtra solutionem ibi{Quod autem ex his determinatis.} Circa primū duo facit. Primo ponit dubitationem, Secundo excludit quādam responsionem. ibi{Simpliciter autem.} Circa primum tria facit. Primo proponit quādam consequentiam dicens, quòd si sit aliqua generatio simpliciter, sequitur ꝙ aliquid generabitur ex simpliciter non ente. Secundo cum dicit.

b ¶ Ostendit consequens esse impossibile. Illud enim, ex quo aliquid generatur, potest dici illud, sicut, quia ex ligno generatur archa, potest dici quòd lignū est archa: si ergo ex non ente simpliciter generatur ens, verū erit dicere quòd non ens existit, idest est ens: quod est contradictoria esse simul vera: sic ergo videtur, & antecedens impossibile, scilicet quòd aliqd generetur simpliciter ex non ente. Sequitur autem hoc inconueniens, si dicatur ex non ente simpliciter fieri aliquid sicut ex subiecto nō permanenti, non autem sequitur, si ponatur ex non ente fieri aliqd simpliciter ordine tantū, idest post non ens fit ens: sed Aristo. hoc disputatiue obiicit. Tertio. ibi{Quædam enim generatio.} Ostēdit necessitatem primæ consequentię: sicut enim se habet generatio quædam ad non ens aliquod, sic se habet generatio simpliciter ad non ens simpliciter: sed generatio quædam, idest secundum quam aliquid dicitur secundum quid generari, est ex non ente quodam: puta ex non albo, cum fit aliquid album, aut ex non bono, cum fit aliquid bonum: ergo simpliciter generatio, secundum quam aliquid generari simpliciter dicitur, erit simpliciter ex non ente. Deinde cum dicit.

e ¶ Excludit quandam solutionem, quę posset dici distinguédo ens simpliciter. Vnde primo ponit ipsam distinctionem dicens, ꝙ simpliciter ens potest intelligi dupliciter. Primo modo

Idē 1. Physi.t.c.78.& 79.

Tex.cō.12.

rante sanum, aut laborans ex sano, aut paruū ex magno, aut magnum ex paruo, & alia omnia fieri hoc modo. Si enim simpliciter erit generatio, simpliciter quidē quid generabitur ex non ente.

fillum e magno, & magnum e pusillo, & reliqua omnia ad hunc modum, Nam si generatio simpliciter fit, quippiam profecto e non ente simpliciter absoluteque fiet.

b Quapropter verum erit dicere quòd existit quibusdā nō ens. Quędam enim generatio est ex non ente aliquo, puta vt ex non albo album, aut ex non bono bonum: simpliciter autē ex simpliciter non ente.

G *Quare uerum erit dicere, quibusdam non ens competere: quippe cum generatio quædam e quodam non ente, ceu e non albo uel non bono fiat: at simplex generatio e non ente simpliciter fit.*

c Simpliciter autem non ens, aut primum significat secundū vnumquodque prędicamentorum entis, aut vniuersale est, & omnia comprehendens. Siquidem primum, substantię generatio erit ex non substantia. Cū enim non existit substantia, manifestum est quoniam neq; hoc neque aliorum vllum prædicamentorum, puta neque quale, neque quantum, neque vbi: separatę enim essent per se passiones a substantiis. Si autem non ens vniuersaliter, negatio vniuersaliter erit omnium: quapropter ex nullo necesse est generari generatum.

*Porro simpliciter absoluteque non ens, aut id quod ex omnibus entis prædicamentis primum est, aut quod est uniuersale, & cuncta ambit, continetque, significat. Igitur si primum, e non substantia erit substan-*H*tiæ generatio. At cui substantia non competit, nec ei cæterorum prædicamentorum ullum, uelut qualitatem, quantitatem, aut ubi, competere posse palam est: nam alioqui, affectus ipsi a substantia separari possent. Quod si ita res habeat, omnino ipsum non ens, uniuersaliter omnium erit abnegatio, quare id quod generatur, ex nihilo gignatur erit necesse.*

d De his quidem & in aliis dictum est, & determinatum sermonibus amplius. Breuiter autem & nunc dicendum, quoniā modo quidem aliquo ex non ente simpliciter generatur, modo autem alio ex ente semper: potestate enim est ens, actu autem non ens, necesse est qđ dicitur præexistere vtroq; modo.

I *Sed de hisce in aliis libris latius addubitatum, simul atque definitum fuit: uerum compendiose in præsentia quoque dicamus oportet, é non ente simpliciter aliquo modo fieri generationem, & alio, ex ente semper: nanque ens potentia, sed actu non ens, præexistat est necesse, quod sane, ut patet, utroque dicitur modo.*

e Quod autem ex his determinatis habet mirabilem quęstionem, rursus tētandum, quomodo est substantiæ simplex generatio, siue ex potestate ente, siue alio quopiam modo.

K *Determinatis autem hisce, id rursum exacte disquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quonam inquam pacto generatio simplex sit siue ex ente potentia, siue etiam alio quouis modo fiat.*

F ut significat id, quod est primum inter omnia prędicamēta entis, prout simpliciter ens dicitur substantia. Alio modo secundum ꝙ ipsum simpliciter ens dicitur vniuersale, quod omnia prędicamenta comprehendit: & hoc modo simpliciter non ens potest dici uel quod nō est substantia, vel quod nullo modo est ens. Secundo ibi. {Si quidem primum.} Ostendit ꝙ secundū vtrunque sensum sequitur incōueniens: si enim simpliciter dicatur primum ens, quod est substantia: ergo & simpliciter nō ens dicetur non substantia: ergo simpliciter hoc generatio requirit ꝙ sit simpliciter entis ex simpliciter non ente, sequeretur ꝙ sit substantia ex non substantia: sed quando ponitur non esse substantiā, neque hoc, quod est demonstratiuum indiuisibilis substantię manifestū est ꝙ nullum aliorum prædicamentorum remanebit, idest neq; quale, neque quantum, neq; vbi: quia sequeretur ꝙ passiones .i. accidentia separarentur ab his: quod est impossibile. Si autē dicatur ꝙ id, ex quo aliqd generatur simpliciter, dicitur ens cōe: sequeretur quòd per hoc qđ dicitur non ens, intelligatur vniuersaliter negatio omnium entiū: vnde sequeretur qđ generatū simpliciter generaretur penitus ex non ente, quod ē contra sententias omnium Philosophorū naturalium, qui scilicet đ generatione naturali locuti sunt. Deinde cum dicit.

d ¶ Soluit pdictam dubitationem: & dicit, ꝙ de ista materia etiam in aliis libris, scilicet in Lib. Physi. amplius, idest diffusius, & dubitationes positę sunt & determinationes, & iō nunc breuius est dicendum, ꝙ simpliciter generatur aliqd ex nō ente quodammodo & ex ente: oportet enim qđ præexistat generationi, esse potentia ens, non autē actu ens. Et ita verū est, quod dicitur vtroque modo .s. ꝙ generatio simpliciter fit ex ente, & ex nō ente. Deinde cū dicit.

e ¶ Obiicit contra prædictam solutionē. Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionē, Secundo huius occasione introducit aliam quæstionē, & soluit eam. ibi{De his autē quantū.} Tertio soluit dubitationē prædictā ibi.{Propter quid} Circa primum tria facit. Primo, dicit de quo est intentio, & dicit, ꝙ quia etiā post prædictā determinationē, insurgit adhuc mirabilis dubitatio, rursus oportet tentare quomodo simpliciter generatio fit, siue ex ente in pōa, siue qualiter sit alio modo. Secundo ibi.

Tex.cō.13. Tex.cō.18.

f ¶ Monet

f ¶ Mouet quandam quæstionem, vtrum scilicet generatio simplex sit tantum substantiæ, & huius idest indiuidui in genere substantiæ, non autem sit quanti, neque qualis, neque vbi, & aliorum prædicamentorum, quæ non sunt simpliciter entia & eadem quæstio potest fieri de corruptione. Et hoc est supponendum pro certo, quod generatio, & corruptio simplex sit solius substantiæ. Tertio ibi.

g ¶ Prosequitur dubitationem: & dicit, quòd si non generatur simpliciter nisi quid, idest existens in genere substantiæ & id, ex quo generatur aliquid, est potentia ens, sicut dictum est, & non actu: sequitur, quòd id, ex quo generatur substantia, & in quod transmutatur, quando corrumpitur, sit substantia in potentia, non autem actu. Restat ergo quærendum, vtrú sit in actu aliquod aliud prædicamentorum, puta Quantum, vel Quale, aut Vbi, aut quodcunque aliud prædicamentorum, cum tamen sit in potentia ens hoc, idest substantia, quæ est ens simpliciter: ita tamen quòd non sit simpliciter, i. in actu, neque hoc, idest neque substantia, neque ens. Quæcunque autem pars

Tex.cõ.13. dubitationis detur, sequitur inconueniens. Si enim nihil aliorum est in actu, sed sunt in potentia omnia genera prædi-

Tex.cõ.14. camentorum: sequitur primo, quòd nõ ens sit separatum, i. quòd materia, quæ est in potentia, subiecta sit priuationi, quæ est non ens absq; omni forma. Secundo,

Primo Phy. sc. 1. c. 34. sequitur id quod maxime timuerunt Primi philosophi, quòd aliquid generetur ex nullo præexistente. Quod enim non est ens actu, nihil est. Si vero ponatur quòd id, ex quo generatur substantia nõ sit hoc aliquid, idest indiui-

Tex.cõ.15. duum in genere substantiæ, neque sit substantia in actu, sed sit in actu aliquod aliorum prædicamentorum, sequitur inconueniens, quod prius induximus, quòd scilicet passiones & accidentia separentur a substantijs: quod est manifeste impossibile: sic igitur videtur quòd non possit esse generatio simpliciter hoc modo: quòd substantia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia, vt prædicta solutio dicebat.

f Quæret enim quis, an est substantiæ generatio, & huius, sed non quanti, & qualis, & vbi: eodem vtique modo & de corruptione quæritur.

g Si enim qd generabitur, manifestum est quòd erit substãtia aliqua potestate, actu autem non, B ex qua generatio erit, & in quã necesse est, transmutari quod corrumpitur. Vtrum quidem igitur existit quid aliorũ actu? dico autem, puta aut erit quantum, aut quale, aut vbi, aut vero potestate ens, & hoc ens: simpliciter autem neque ens, neq; hoc ens. Si enim nihil, sed omnia potestate: & separatum, cõtingit quòd sit nõ ens. Et amplius quod maxime timentes erant C primi philosophantes, ex nullo generari præexistente. Si autẽ hoc quidem esset hoc aliquid, & substantia non existit, aliorũ autem prędicamẽtorum quid erunt, quemadmodum diximus separatæ passiones a substãtiis.

LECTIO VII.

De his autem quantum fieri potest tractandũ & quę causa quare generatio semper sit, & quæ simpliciter, & quę secundũ partẽ. D Existente aũt causa, vna quidẽ, vnde principium motus dicimus esse, vna autẽ materia, talem autẽ causam dicere oportet: de illa enim dictũ est prius in de motu sermonibus, quod hoc quidem immobile est per omne tempus, hoc autem mouetur semper. Horum autẽ de immobili principio quidẽ diuidere alterius philosophię est opus. De eo autem, quod iccirco alia mouet, quia continue E mouetur, postea assignandum est quę nam sit talis causa singularium dictorum. Nunc autẽ vt materiæ specie positam causam dicamus, propter quã semper generatio, & corruptio nõ deserunt naturam: simul enim

A LECTIO VII.

Postquam Arist. contra præmissam solutionem obicit, hic introducit aliam quæstionem, per cuius solutionem soluitur prædicta obiectio. Et circa hoc duo facit. Primo introducit quæstionẽ & soluit eã, Secundo ex eius solutione procedit ad soluendum quæstionem principaliter intentam. ibi {Propter qd autem.} Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem, Secundo prosequitur eam. ibi. {Habet autem quæstionem.} Tertio soluit eam. ibi {Quocirca propter huiusmodi.} Circa primum duo facit. Primo introducit quæstionem. Dicit enim quòd de his, scilicet dubitatione præmissa, tractandum est, quoniã conuenit proposito: & vt melius declaretur, inquirendum est quæ est causa quòd generatio sit semper, & illa quæ est simpliciter, & illa quæ est secundum partem. i. secundum quid. Oportet enim ponentes mũdum perpetuũ, & motum, ponere & generationem perpetuam. Quod autem necessitatis habeant rationes Arist. circa perpetuitatem mundi, manifestauimus in Octauo Physico. Secundo exponit introductam quæstionem, & dicit, quòd causa perpetuitatis generationis, vna quidem accipi potest, quæ dicitur vnde est principium motus, idest causa mouens vel efficiens: alia causa potest accipi, quæ est materia: & talis nũc assignanda est, scilicet materialis: de cã enim mouente dictũ est prius in sermonibus de Motu, idest in Octauo Phys. ibi. n. dictum est quòd est quoddã mouens immobile per omne tẽpus, scilicet motor cæli: aliud est mouẽs quod semper mouetur, scilicet cælum: de vno autem horum, scilicet de mouente primo, determinare pertinet ad aliã partem Philosophiæ, quæ est prima inter alias: vnde in 12. Meta. determinauit Philosophus de causa perpetuitatis motus & generationis: & de alio mouente, scilicet quòd causat perpetuam generationem propter hoc quòd ipsum continue mouetur: postea in fine huius libri assignanda est, quòd talis sit causa singularium dictorum, idest perpetuitatis generationis simpliciter, & secundũ quid. Sed nunc oportet assignare causam,

Tex.cõ.18.

Tex.cõ.16.

Tex.cõ.17.

Tex. cõ. 4. 7. & 8.

Tex.cõ. 37.

Tex.cõ. 34.

Dubitauerit nanq; quispiam, utrũ substantiæ ac rei huiusce, sed non qualitatis, quantitatis, aut ubi, generatio sit, eodem modo & de corruptione.

Nam si quid oriatur, quandam potentia, non actu, substantiam esse, dilucidum est, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari necesse sit, quod corruptionem subit. Vtrum igitur ex cæteris quæ actu sunt, quippiam huic competet? utrum, inquam, id quod potentia duntaxat hoc aliquid atque ens est, simpliciter autem neque hoc aliquid, neque ens, quantitas erit, aut qualitas, aut ubi? nam si actu nihil sit sed omnia potẽtia, eueniet & id quod ita est, non ens esse separabile, & insuper (id quod semper maxime sunt ueriti, qui Primi in Philosophia uersati sunt) nihilo præexistente quippiã gigni. Quod si uerum non sit, hoc quidem substantiam & hoc aliquid esse, sed e cæteris prædicamentis aliquid continget (ut iam diximus) affectus ipsos a substantiis posse separari.

LECTIO VII.

De hisce igitur quoad fieri potest, & quænam sit causa, cur generatio tam quæ simpliciter, quàm quæ secundum partem D sit, semper sit, disserendum est. Sed cum una quidem causa sit, unde motus esse principium dicimus, altera uero ipsa materies, de tali causa dicamus oportet. Nam de illa quidem prius est dictum, cum de motu ageremus, esse (inquam) aliud, quod omni tempore perdurat immobile, & aliud quod in motu semper est. Sed de principio illo, quod mutationi non est obnoxium, Primæ Phylosophiæ est determinare, ac pertractare. At de eo, E quod cætera iccirco mouet, quia continue moueatur, quidnam eorum quæ singularia uocãtur eiusmodi causa sit, posterius erit assignandum: nunc autem eam, quæ uelut in materiæ specie sita est, causam, per quam generatio & corruptio nunquam natura deficiunt, dicamus oportet. Nam simul

forsitan fiet & hoc manifestum & de nunc quæsito, quomodo oporteat dicere, & quomodo de simplici generatione & corruptione.

b Habet autem dubitationem sufficientem, & quę causa est q̃ cōplicatur generatio, si quod corrūpitur ad non ens secedit, non ens autem nihil est: neque enim illud quod est, neque quale, neque quantum, neque vbi, quod non ens. Si igitur semper quod ens secedit, quare non cō sumptum est olim & inane omne, si finitum erat ex quo fit generatorum vnumquodque?

c Non enim vtique propter infinitum esse ex quo generatur non deficit: hoc enim impossibile est: non enim est actu infinitum, potestate autem est, vt ī diuisiōe. Quapropter, oportet hanc esse solum causam non deficiendi, quoniā generatur quidem semper minus: nunc autē videmus hoc minime.

d Quocirca, propter hu' corruptionem alterius generationem esse, & huiusmodi generationem alterius esse corruptionem, inquietam esse necesse est transmutationem. De generatione quidē & corruptione simpliciter, semper circa vnumqđ que entiū, hāc existimandū est esse sufficientē cām in omnib'.

forsitan & hoc emerget, & id quo de nuper dubitauimus, quonam, inquā, pacto de generatione & corruptione simplici dicere conueniat.

G *Inuebit autē & id quodq; magnū abūde dubiū: quænā causa sit ut generatio generationi sp̄ cohæreat, & alterā altera subīde sequatur, si quidē qđ corruptionē subit ad id proficiscitur q̃ nequāquā in rōe rerū existat: qđ aūt ī rōe rerū minime existit, nihil est. Nā qđ haud est, neq; substātia ē, neq; qualitas, neq; quātitas neq; vbi. Igitur, si sp̄ quippiā eorū, quæ sunt, in rōe rerū abeat, cur nō dudū vniuersū ipsum cō sumptū fuit atq; inane euasit, cū id ex quo fit genitorū quodq; finitum sit?*

H *Non enim propterea q̃ id ex quo quid fit infinitum sit, non deficit, id .n. esse nequit: nihil enim actu infinitum est, sed potentia tantum, nempe diuisione ipsa. Quare hanc solam causam esse oportebat cur nunquam deficiat, quia semper quippiam fiat minus: nūc autem hoc fieri minime cernimus.*

Ergo propterea quòd interitus huius alterius est ortus, & contra, ortus huius alterius interitus, necessario accidit, ut mutatio irrequieta sit, & subsistere nequeat. I *Cur igitur generatio & corruptio similiter semper sit circa unumquodque eorum quæ sunt, hanc apud omnis causam satis esse putandum est.*

causam propter quam generatio & corruptio in sempiternum non deseratur naturam rerum: causam dico positam in materiæ specie, idest materialem causam. Et ne videatur hoc esse præter propositum, subiungit q̃ forte simul manifestabitur quomodo oportet dicere circa hanc quæstionē, & quomodo oportet dicere de generatione simpliciter, & corruptione. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur q̃stionem introductē. Et primo obijcit ad excludendum perpe- Tex.cô.16. tuitatem generationis. Secundo excludit quasdam responsiones. ibi {Non eni vtique.} Dicit ergo primo, quòd videtur habere dubitationē sufficiēter mouentē, quæ est causa quare generatio complicat & resoluitur sempiterne circa rerum naturam, si id quod corrumpitur simpliciter cedit in non ens. Sicut enim quod generatur simpliciter fit ex non ente simpliciter, ita q̃ corrumpitur simpliciter, videtur, q̃ in non ens simpliciter cadat: ita q̃ hoc non ens omnino nihil sit: neque enim potest esse quid, idest substantia: quia, cum corruptio sit substentię simpliciter, oportet q̃ corruptum sim- Tex.cô.17. pliciter cadat in non substantiā, & per cōsequens in non ens, in quod terminatur corruptio: oportet autem q̃ id neq; sit quale, neq; quantū, neque vbi, neque aliquod aliorum prædicamentorum, eo q̃ accidentia non possunt esse sine substantia. Si ergo generatio & corruptio sint sempiterna, videtur q̃ semper aliquod entiū cadat in non ens, & ita semper subtrahitur aliquid habentium naturam. Manifestum est autem, q̃ omne finitum consumitur, si semper ab eo fiat ablatio: si ergo totum vniuersum est finitū, ex quo generatur vnumquodque entium. Si ergo generatio ab ęterno fuit, olim debuit esse consumptum totum ens: ita quòd iam non relinqueretur nisi inane, idest vacuū. Deinde cū dicit.

c ¶ Excludit duas obuiationes. Quarum prima fuit Antiquorum naturalium, qui vt possent causare perpetuitatem generationis, attribuerunt infinitum principijs. Nam omnes, qui posuerunt vnum principium, vel ignem, vel aerem, vel aquam, vel aliquod medium, dixerunt id principium esse infinitum. Demo autem ponit spatium vacuum infinitum, & corpora etiā indiuisibilia infinita: similiter autem Anaxag. ponit infinitas partes consimiles esse principia. Omnia ergo hæc excludit Philosophus dicens, quòd non potest dici quòd ideo generatio nō deficit, quia infinitum est id ex quo generatur, siue sit vnum, siue multa principia, hoc enim est impossibile: quia vt proba- Tex.cô.37. tur in Tertio Physicorum, & in Primo, nihil est actu infinitū Tex.cô.35. in natura. Secundam obuiationem ponit & excludit. ibi {Potestate autem.} Posset enim aliquis dicere, quòd quamuis non sit aliquid infinitum in actu, est tamen in potentia, sicut patet in diuisione continui. Et ita posset aliquis dicere, quòd sicut a continuo, quamuis non sit infinitum actu, in infinitum aliquid per diuisionem subtrahitur, & tamen non totum consumitur: ita in corpore naturali, ex quo omnia generantur, quāuis non sit infinitum, semper abstrahitur aliquid per corruptio- F nem, quod cedit in non ens, nunquam tamen totaliter consumitur. Sed hoc excluditur: quia si a continuo finito: vt dicitur in Tertio Physicorum, semper abstrahitur eadem quantitas, Tex.cô.58. quantumcunque sit magnum, tandem consumetur: puta, si a diametro cæli semper quis abstrahat palmum: sed in infinitum continuum diuidit, si semper fiat abstractio, secundum eandem proportionem, puta si continuum diuidatur per mediū, & medium per medium, & sic in infinitum, & eadem ratio est de quacunq; alia proportione. Sic autem diuisione facta, manifestum est quod id, quod post mediū accipitur, semper erit minus eo, quod prius accipiebatur: nam dimidium dimidij minus est quam dimidiū totius: vnde Aristo. concludit quòd si hac ratione generatio & corruptio in infinitum duraret, ratione quòd cōtinuū in infinitum diuiditur, oporteret quòd id quod postea generatur, semper sit minus in quantitate, vt sic semper minus extrat id quod abstrahitur a corpore: hoc autem non videmus ita accidere, quod semper sit minus quod generatur, nunquam autem totaliter consumatur: hoc ergo, quòd generatio in infinitum duret & corruptio, non potest esse simile diuisioni magnitudinis in infinitum. Deinde cū dicit.

d ¶ Exclusis falsis solutionibus, concludit veram solutionē, scilicet q̃ ideo necesse est esse generationis transmutationē, & corruptionis indeficientem vel inquietam, idest non cessantem: quia corruptio huius est generatio alterius, & econuerso. Nam generatio per se quidem est ex ente in potentia, idest ex materia, quæ est sicut subiectum rerum naturaliū: accidit enim materiæ, ex qua aliquid generatur, q̃ sit subiecta alteri formæ, secundum quam est ens actu, & priuationi formę inducendæ, secundum quam est non ens actu. Et ideo Arist. dicit in Primo Phys. ex ente Tex.cô.66. quidem actu per accidens, ex ente autem in potentia per se. Et K similiter corrumpetur aliquid per se quidem in ens potentia: quod quidem subijcitur alteri formæ, secundum quam est ens actu: & priuationi prioris formæ, secundum quam est non ens actu: & ita non dicitur quòd id quod corrumpitur secedat a tota rerum natura: quia quamuis fiat non ens hoc, quod est corruptum, remanebit tamen ens aliquid aliud, quod est generatum: vnde non potest materia remanere quin sit subiecta alicui formæ: & inde est, quòd vno corrupto generatur aliud, & vno genito, aliud corrumpitur: & sic consideratur quidem circulus in generatione & corruptione: ratione cuius habet aptitudinem ad perpetuitatem. Vltimo autem epilogendo concludit, quòd existimendum est prædictam causam esse sufficientē de hoc, quòd generatio & corruptio simpliciter sit circa vnumquodque entium in sempiternum: quod quidem oportet dicere supposita perpetuitate mundi & motus: quod tamen Fides catholica non supponit, vt alibi dictum est.

LECTIO

LECTIO VIII.



Olυta dubitatione quam introduxerat de continuitate generationis, hic accedit adsoluendum quęstionem principaliter intentam. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quęstionem, Secundo soluit eam ibi. {Quemadmodū enim determinauimus.} Dicit ergo primo, quòd iterum est

LECTIO VIII.



A Ropter quid autẽ nũc hęc quidem simpliciter dicuntur generari & corrumpi: hæc autẽ non simpliciter, rursus scrutandum: si idem est generatio, quidem huius, corruptio autem huius; & B corruptio huius, generatio autem huius: quęrit autẽ hoc aliquam rationem. Dicimus enĩ quoniam corrumpitur nũc simpliciter, & non solum hoc: hęc autem est generatio simpliciter, hæc autẽ est corruptio: hoc autem generatur quidem simpliciter, hoc autem generatur quidem non simpliciter: dicimus enim discentem fieri sciẽtẽ, generari aũt simpliciter nõ. C

b Quemadmodũ enim determinauimus multoriens dicentes, quoniam hoc quidem significat hoc aliquid, hoc autẽ non: propter hoc contingit qđ quęritur. Differt enim in quod trãsmutatur trãsmutans: puta forte quę ĩ ignẽ iam generatio simpliciter, corruptio autẽ alicuius est, puta terræ: terræ autem generatio aliqua generatio: generatio autem nõ simplex, corruptio autẽ simplex, puta ignis D quemadmodũ Parmenides dicit duo ipsum ens, & nõ ens eẽ inquiens, ignem & terram. Hęc igitur aut talia alia supponere nihil differt: modum enim quærimus, sed non subiectũ. In non ens igitur simpliciter via ẽ corruptio simpliciter, in simpliciter autem ens ẽ generatio sim-

LECTIO VIII.

Sed quam ob rem alia simpliciter, alia non simpliciter oriri ac interire dicantur, rursum consideremus oportet: siquidem idem est generatio huius et illius corruptio, atque huius corruptio & B illius generatio: id enim quandam postulat rationem. Dicimus enim, quippiam simpliciter nunc & non solum hocce corrumpi, atque hæc generatio generatio simpliciter: & hæc corruptio, corruptio simpliciter est. Fit autem & hocce quidem aliquid, non autem simpliciter: etenim eum qui discit scientem fieri dicimus, non autem simpliciter fieri.

C

Quia igitur quædam (id quod definiendo sæpe diximus) hoc aliquid significant, quædam non, hac sane de causa quod in quæstione uersatur euenit. Refert enim haud parum, in qđ mutetur id quod mutationem subit: uerbi causa, quæ ad ignem fit transitio, ea forsitan generatio simplex est & alicuius, ceu terræ corruptio. At terræ generatio, generatio quædam est, cæterum generatio simpliciter nõ est, sed corruptio simpliciter, puta D ignis, sicuti Parmenides asserit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignem & terram esse dicit. Verum hæc, an alia eiusmodi supponantur, interest nihil: quandoquidem, modum quærimus, non subiectum. Quæ igitur ad non ens simpliciter fit migratio, corruptio simplex est: quæ uero ad ens simpliciter, simplex generatio. Quis

Tex.cõ.18. perscrutandum, quare quædam dicuntur simpliciter generari, & quædam corrumpi, quædam autẽ nõ, sicut dictum est in determinatione præcedentis quæstionis, quòd generatio hui⁹ ẽ corruptio illius, & corruptio huius est generatio alterius. Videtur enim hoc requirere quandam rationem: nam ex quo adinuicem generantur & corrumpuntur, videtur quòd eadẽ ratione sit simpliciter generatio & corruptio vnius & alterius. Dicimus enim in diuersis quæ non ex inuicem generãtur, quoniam aliquid corrũpitur simpliciter, & non solum sic, idest secundum quid: & quòd quædam est simpliciter generatio seu corruptio, & quòd quædam generantur, secundum quid, & nõ simpliciter: sicut dicimus quòd ille qui addiscit, fit quidem sciens, quod est fieri secundum quid, non tamẽ fit simpliciter, quia simpliciter erat etiã antequàm esset sciens. De vtroque ergo cõsiderandum ẽ, scilicet quare in generatis exinuicẽ, quędam dicuntur generari simpliciter, & quędam secũdum quid, & quare etiam hæc differentia cõtingat in his quæ non exinuicem generantur.

De hoc sup. 4. Phy. Tex.cõ.49.

Deinde cum dicit.

b ¶ Soluit pręmissam quæstionem: & primo in his quæ generantur adinuicem, secundo in his quę non generantur adinuicem. ibi {Dicuntur autem hæc quidem.} Circa primum duo facit. Primo soluit quæstionem, secundo epilogat. ibi {Esse quidem igitur.} Circa primum ponit modos, secundum quot contingit adinuicem generari: quomodo, scilicet vnius generatio sit alterius corruptio simpliciter, & alterius secundum quid. Circa quorum primum dicit, quòd sicut multoties determinatum est, quædam, quæ affirmatiuæ dicuntur, significant hoc aliquid, idest quoddam ens, quædam vero significant non ens & ex hoc contingit id, de quo dicitur, quòd quædam dicuntur generari vel corrumpi simpliciter, quædam secundum quid: differunt enim quantum ad hoc, quid sit illud, in quod aliquid transmutatur per generationem & corruptionem, puta si dicamus secundum opinionem Parmenidis quòd ignis sit ens, & terra non ens, transmutatio, quæ est via in ignem, puta si ex terra generetur ignis, diceretur generatio simpliciter, quia est via in ens: corruptio non simpliciter, sed alicuius, scilicet terrę, quæ non est ens: econtra autem generatio terræ erit generatio aliqua, non autem generatio simplex: quia est generatio non en-

Tex.cõ.20.

Tex.cõ.20.

A tis, sed est corruptio simplex: quia est corruptio entis, scilicet ignis. Sic enim Parmenides dixit duo esse principia rerum, scilicet ens & non ens: appellans ens ignem, & non ens terram: forte propter hoc, quòd ignis inter alia elementa habet plus de forma, terra autem minus. Hoc autem exemplum non procedit secundum sententiam Arist. qui existimauit vtrumque ens: & ideo subiungit quòd nihil differt ad propositum talia exempla, vel alia supponere. Quærimus enim inducendo exempla, modum, sed nõ subiectum, non curantes, vtrum, scilicet sic se habeat ĩ his terminis vel quibuscunque alijs. Et propter hoc etiam in libris Logicæ, vtitur exemplis secundum opiniões aliorũ Philosophorum, quæ nõ sunt inducenda, quasi sint verba Aristo. hoc igitur ex præmissis est accipiendum, quòd corruptio simplex est, quæ est via in simpliciter non ens: generatio simpliciter, q̃ est via in simpliciter ens: determinetur ergo quod dictum est de generatione & corruptione simpliciter, vel secũdũ quid, siue in igne & terra, siue in quibuslibet alijs terminis: dummodo ita se habeant, quòd vnũ sit ens, & aliud non ens: sicut dicamus viuum & mortuum: vel aliquid aliud huiusmodi. Concludit igitur, quòd vno modo differt simpliciter generari & corrumpi, & non simpliciter, sicut dictum est. Sed videtur quòd hęc differentia non sit conueniens: via enim, quæ est ĩ simpliciter non ens, quam dicit esse corruptionẽ simpliciter, non potest intelligi in id, quod est omnino nihil: quia omnis naturalis corruptio fit per resolutionem in aliquam materiam. Similiter etiam non potest intelligi non ens simpliciter, quòd sit priuatio pura sine forma: quia materia nunquàm denudatur ab omni forma, ita quòd sit sola E sub priuatione: ergo oportet quòd per non ens, in quod tendit corruptio simplex, intelligatur priuatio, quæ est adiuncta alicui formæ: cuilibet autem formæ naturali in generabilibus & corruptibilibus adiungitur priuatio: non ergo dicetur magis vnum generari & corrumpi simpliciter, in his quæ adinuicem generantur & corrumpuntur, quàm aliud. Dicendum est ergo, quòd non ens simpliciter, intelligitur hic materia cum priuatione adiuncta alicui formæ. Sed duplex est forma: vna quidem perfecta, quæ complet speciem alicuius rei naturalis, sicut forma ignis, vel aquę, aut hominis, aut plantę: alia est forma incompleta, quæ neque perficit aliquam speciem naturalem, neque ẽ finis intentionis naturę, sed se habet in via generationis vel corruptionis. Manifestum est enim in generatione compositorum, puta animalis, quòd inter primum principium generationis, quod est in semine, & vltimam formam animalis completam, sunt multæ generationes medię, vt Auicen. dicit in sua Sufficientia:

Octauo Phy. t. c. 4. & infra.

plicite r. Quibus igitur determinatum est, siue igni, siue terræ, siue aliquibus aliis, erit hoc quidem ens, hoc autẽ non ens. Vno quidem igitur modo differt ĩ hoc generari simplicite r & corrumpi a non simplicite r.

c Alio autem modo, materia differunt, qualiscunqne ea sit. Cuius enim magis differentiæ hoc aliquid significant, magis substantia: cuius autem priuatinnem, non ens. Puta calidum prędicamẽtum aliquod & species, frigiditas autẽ priuatio: differunt enim ignis, & terra his differentiis.

d Videtur autem magis multis sensibili & non sensibili differre: quando enim in sensibilẽ transmutatur, & in materiam, generari inquiunt: quando autem in non materiam, corrumpi. Ens enim & non ens in sentire & non sentire determinãt: quemadmodum quidem scibile ens, ignotum autem non ens sensus n. sciẽtię habet virtutẽ.

e Quemadmodum igitur illi in sentire & posse sentire viue-

bus igitur illæ, siue igni & terra, siue quibusdam aliis definitæ sunt, horum profecto alterum ens, alterum non ens erit. Vno igitur modo simpliciter quippiam generari ac corrumpi, & non simpliciter, hoc inter se differunt.

G *Altero, materiæ qualitate conditioneue. Cuius enim differentiæ potius hoc aliquid significant, ea magis substantia est, contra, cuius differentiæ priuationem magis significant, ea magis non est. Vt calor, prædicamentum quoddam & species est, frigiditas, priuatio: his autem differentiis, ignis & terra differunt.*

H *At plerisque uidetur, illa potius sensibili & insensibili differre: nam cum ad sensibilem materiam mutatio fit, tum gigni quippiam aiunt, cum ad eam quæ sub sensum non cadit, corrũpi. Quando quidem, ens, & non ens sentiendo & non sentiendo definiunt: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt: quod sciri non solet, non ens: quippe cum sensus ipse scientiæ uim obtineat.*

Igitur hi ut res ipsas uiuere quia sentiant aut sentire possint, ita easdem

Sufficientiaisque necessario terminantur ed aliquas formas: quarum nulla facit ens completum secundum speciem, sed ens incompletum, quod est via ad speciem aliqnam. Similiter autem etiem ex parte corruptioois, sunt multæ formæ mediæ, quæ sunt formæ mediæ incompletæ: non enim separata anima corpus animalia statim resoluitur in elementa, sed hoc fit p multas corruptiones medias, succedentibus sibi in materia multis formis imperfectis: sicut est forme corporis mortui, & postmodum putrefacti, & sic tandem fit vltimum complemẽtum successiue. Quãdo igitur per corruptionem peruenitur in priuationem cui adiungitur talis forma i materia, est corruptio simpliciter. Quando autem ex priuatione, cui adiũgitur forma imperfecta, quæ erat via generationis, peruenitur ad formam completam, est generatio simplex. Deinde cũ dicit.

5. Phy.t.c. 58.

Tex.cõ.19.

e ¶ Ponit secundum modum: & dicit, quòd alio modo erit quędam generatio & non simpliciter qualiscunq; materia erit, idest si habeat aliquam naturam id in quod est corruptio, dummodo habeat aliquẽ defectum. Illud enim, cuius differentiæ magis significãt hoc aliquid, magis est substantia: illud autem, cuius differentiæ magis significant priuationem, magis est nun ens. Sicut calidum est quoddam prædicamentum, idest quoddam affirmatum sine priuatione, & est species, idest forma, frigiditas autem est priuatio: his autem differentiis differunt terra & ignis. Si autem terra est naturaliter frigida, ignis naturaliter est calidus: & ideo ignis est magis substantia, terra autem magis accedit ad non ens. Primo autem oportet considerare quomodo hic dicatur quòd frigiditas sit priuatio, cum frigidum & calidum contrarie opponantur: contrariorum autem vtorumque est natura aliqua: alioquin non essent in eodem genere: nam priuatio & non ens, non est in genere. Dicendum autem est, quòd sicut ostensum est in Decimo Metaphysic. oppositio priuationis, & habitus est principium oppositionis contrariorum: & ideo semper aliud contrariorum est cum defectu & priuatione quadam respectu alterius. Dicitur ergo frigidum priuatio, non quia sit priuatio pura, sicut cæcum & nudum, sed quia est qualitas deficiens respectu calidi. Vnde in hoc differt iste modus secundus a primo: nam primus modus accipiebatur secundum differentiam entis & non entis simpliciter, hic autem accipitur secundum differentiam entis perfecti & imperfecti. Secundo oportet considerare, quomodo hic dicatur quòd terra, & ignis differant his differentijs, scilicet calido & frigido: oportet enim hoc intelligi de differentijs substantialibus: alioquin non pertinerent ad generationem & corruptionem, sed magis ad alterationem: principia autem differentiarum substantialium, quę sunt constitutiuæ specierum, oportet esse formas substantiales, quæ sunt specificæ: secundum hoc ergo sequitur quòd calor, & frigus sint formæ substãtiales ignis & terræ: quod est omnino impossibile. Primo quidem, quia non est possibile quòd idem sit in vno accidens, & in alio forma substantialis, nisi æquiuoce diceretur: calidum autem & frigidum in aliis corporibus sunt accidentia, de quibus tamen vniuoce dicuntur cum elementis: ex quorum mistione in eis huiusmodi qualitates inueniuntur, non ergo potest esse quòd calidum

Tex.cõ.15.

F & frigidum in elementis sint formæ substantiales. Secundo, quia nulla forma substantialis est sensu perceptibilis, sed solum intellectu, cuius obiectum est quid quid est, vt dicitur in Tertio de Anima: formæ autem, quæ sunt sensu perceptibiles, sunt qualitates speciei: quæ ob id dicuntur passibiles, quia sensibus inferũt passiones: vt dicitur in Prædicam. Cum igitur calidum ignis & frigidum terrę vel aquæ sint sensu perceptibilia, non possunt esse formæ substantiales. Dicendum est ergo, quòd sicut habetur ex Octauo Metaphysi. differentiæ substantiales, quia sunt ignotæ, per differentias accidentales manifestantur: & ideo multoties vtimur differentiis accidentalibus loco substantialium: & hoc modo Philosophus hic dicit, calidum & frigidum esse formas substantiales ignis & terræ: calidum enim & frigidum, cum sint proprię passiones horum corporum, sunt proprij effectus formarum substantialium eorundem. Et ideo sicut aliæ caulæ intelligibiles innotescunt per effectus sensibiles: ita & per fectione calidi & imperfectione frigidi pendimus quòd forma substãtialis ignis est perfectior quam forma substantialis terræ: omnes enim formæ substantiales differunt secundum magis & minus perfectum: vnde in Octauo Metaphysic. dicitur: quòd species rerum sunt sicut numeri: quorum species I variantur secundum additionem & subtractionem. Potest etiam dubitari de hoc quod dicit, quòd cuius definitio magis significat hoc aliquid, magis est substantia: cum tamen dicatur in Prædicamẽtis, quòd substantia non suscipit magis & minus: sed dicendum quòd per hoc non intendit significare intentionem & remissionem substantiæ in Prædicamento substantiæ, sed maiorẽ & minorẽ perfectionẽ in speciebus substantiæ secundũ dictã formarũ differentiã. Tertiũ modũ ponit ibi.

Tex.cõ.5.

Capite de qualitate.

Tex.cõ.5.

Tex.cõ.10.

d ¶ Circa hoc tria facit. Primo ponit tertium modum, secundum quem aliqui assignant differentiam generationis, & corruptionis simplicis, & secundum quid, Secundo, ostendit huiusmodi falsitatem ibi. { Quemadmodum igitur. } Tertio comparat hunc modum secundo ibi. { Contingit itaque. } Dicit ergo primo, quòd multis videtur quòd simpliciter generatio, & secundum quid, magis differunt per hoc quod est maK gis & minus sensibile, quàm secundum perfectionem & imperfectionem suarum differentiarum, sicut in secundo modo dicebatur. Dicunt enim, quòd quando aliquid transmutatur in materiam, quæ bene potest sentiri, tunc generatur aliquid simpliciter: puta, quando aliquid transmutatur in terram vel in aquam: quando autem transmutatur aliquid in id, quod non est manifestum sensui, dicunt illud corrumpi simpliciter, puta in aerem: & horum ratio est, per hoc quòd determinabant aliquid ens & non ens in hoc, quòd non sentitur vel sentitur: existimantes id quod solum sentitur esse ens: & hoc ideo, quia apud eos non differunt sensus ab intelligentia, sicut quidam posuerunt: vt dicitur in Libro de anima: & ideo vtuntur sensu ac si haberet virtutem intellectiuæ scientiæ, quę est capax aliqualiter omnium entium: vnde scibile, ens est, ignotum autem, non ens. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit falsitatem huiusmodi sententiæ: nanque tales, sicut existimabãt animalia viuere & esse in hoc quòd actu sentiunt

A siunt vel possunt sentire, ita existimabant res esse, in hoc quòd sentiuntur vel possunt sentiri: ac si sensus esset perfectio rei sensibilis, sicut est perfectio sentientis, & in hoc quodammodo prosequebantur & destruebant veritatem rerum. Nam, cum verū dicatur aliquod ex eo quod est: si esse rerum consisteret solum in sensibus, nulla veritas esset in rebus, sed in solo sentiēte: hoc autem nō est verum: quia sic nulla veritas esset ī rebus, vnde subtrahētes veritatem rerum dicūt non verum. Deinde cum dicit.

f ¶ Cumparat hūc modum secundo, & dicit, quòd aliter cō tingit generari simpliciter & corrumpi, secundum opinionē quæ pertinet ad hūc tertium modum & rei veritatem, quam tangit secundus modus: quia spiritus, idest aer & ventus minus sunt secundū sensum, idest si iudi-

Tex.c6.20. cetur esse rei ex hoc quòd sentitur: & iō quęcunque corrumpuntur dicuntur secūdum tertium modum corrumpi, & p transmutationē quæ non sentiuntur generari: aut simpliciter quando transmutantur in aliquod tāgibile, & palpabile, sicut quando mutantur in terram. Sed secundum veritatē accidit contrarium, qa aer magis est hoc aliquid & species quàm terra: & ē perfectius ens: & ideo secundū veritatem magis est generatio simpliciter, si ex terra fiat aer quam e conuerso. Deinde cum dicit.

g ¶ Epilogat quæ dicta sunt, & dicit, quòd dicta est causa quare quædā est generatio simplex, cū tamen sit corruptio alicuius: & quędam corruptio simplex, cum sit generatio alicuius: hæc enim differūt per materiam, idest per id in quod aliquid transmutatur per generationē, vel corruptionem: aut quia est substantia, idest ens, vel nō, sicut dicebatur ī primo modo: aut quia hoc magis, hoc vero minus: quia scilicet, vnum est perfectius ens quàm aliud, quod pertinet ad secundum modum. aut quia materia ex qua & in quam aliquid transmutatur, est magis vel minus sensibilis, quod pertinet ad tertium modum. Vocat autem hic materiam, non puram, sed rem ex qua aliquid generatur, vel in quam corrumpitur.

re & esse existimant, ita & res. In quo modo quodam prosequetur veritatem. Id autem dicentes, non verum.

f Contingit itaque secundum opinionem & secundum veritatem aliter & generari simpliciter & corrumpi. Spiritus quidem enim & aer secundum quidem sensum minus sunt: ideo & quæcunque corrumpuntur simpliciter in huius transmutatione hęc corrumpi dicuntur, generari aūt, qn̄ in aliquid tangibile, vt in terrā mutatur, sm̄ veritatem autē magis hoc aliqd & species hæc, quàm terra.

g Esse quidem igitur hanc simplicem generationem alicuius corruptionem entem, corruptionem autem simplicem generationem alicuius existentē, dicta est causa. Propter materiam enim differunt aut eò q substātia est, aut non, aut quòd hæc magis, hæc vero non, aut quòd hæc quidem magis sensibilis est materia ex qua, & in quam est, hæc vero minus est.

LECTIO VIII.

D Icuntur autem hęc quidem simpliciter generari: hæc autē aliquid solum non ex abinuicem generatione, sed secundum quem diximus nunc modum. Nunc quidem enim tantum determinatum est, quare omni generatione existente corruptione alterius, & omni corruptione existente generatione alterius, nō simpliciter attribuimus generari & corrumpi in adinuicem transmutabilibus. Quod autē postea dicit, nō hoc quęret, sed quare discēs quidē nō dr̄ simpliciter generari, sed gn̄ari sciens: quod autem nascitur generari.

b Hæc aūt distincta sunt prędicamentis. nā hoc quidē hoc aliquid significat, hoc autē quale, hoc aūt quātū. Quęcūq; igitur non substantiā significant, non

esse, quia sub sensum cadant arbitrantur, ueritatem modo quodam sectantes, sed hoc falsi dicentes.

Itaque generari quippiam simpliciter atque corrūpi iuxta opinionem, alio atque ueritatem accidit modo.

B *Nam spiritus & aer, sensu quidem, minus sunt: & proinde illa, quæ simpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt, atque generari, cum in rem tangibilem, terramque mutantur. Reuera uero, hoc aliquid & species magis sunt, quàm ipsa terra.*

C *Cur igitur sit aut nō sit simplex generatio, quæ eadem alicuius corruptio est, & corruptio simplex, quæ itidem generatio alicuius est, causam diximus. Nam id, ob materiæ discrimen euenit, nempe, aut quòd ea substantia sit uel non sit, aut quòd hæc magis, illa minus, & non, quia materia ex qua mutatio uenit, & ad quam proficiscitur, alia magis, alia minus sensu percipi queat.*

LECTIO VIII.

D *Icuntur autē quædam simpliciter, quædam solum aliquid fieri, non ob mutuā generationem, sed iuxta eum quem nuper diximus modum. Nam hoc tantum nuper definitum determinatū que fuit, cur nam, cum omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuspiam, alius generatio, tam oriri quàm interire non similiter tribuamus hisce, quæ in sese uicissim mutari solent. At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minime in quæstionem reuocat, sed quàm ob rem*

E *quod discit, non simpliciter fieri, sed fieri sciens, quod uero nascitur fieri dicatur.*

Hæc autem, prædicamentis distincta sunt. Nam alia substantiam, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quæcunque igitur substantiam non significant, ea non sim-

LECTIO. VIII.

Ostquam ostendit, quare quædam generantur simpliciter, & quędam secundum quid eorum quæ adinuicem generantur, Hic ostendit causam differentiæ generationis simpliciter & secundum quid in his quæ non adinuicem generātur. Et primo determinat quæstionem principaliter intentā, Secundo determinat quasdā q̄stiones consequētes. ibi { Sed nunc quærere oportet. } Circa primū tria facit. Primo mouet quæstionem, Secundo soluit eam. ibi { Hæc autē determinata sunt. } Tertio epilogat q̄ dicta sunt ibi. { De generari quidem. } Dicit ergo primo, q quędā dicuntur simpliciter generari, quædam autem solum secundū quid, non secundum generationem ex inuicē, vt supra dictum est, vt scilicet, vnum eorum, quę ex inuicem generantur, generetur simpliciter, aliud autē secundum quid (hoc enim est quod supra determinatum est.) quare, cum omnis generatio sit corruptio alterius, & omnis corruptio sit generatio alterius: non solum simili modo attribuitur generari & corrumpi in his quæ adinuicem transmutantur, sed vnum eorum dicitur generari vel corrumpi simpliciter, aliud autem secundū quid. Quæstio autē, quæ postmodum determinanda est, non hic erit, sed in his quæ non ex inuicem transmutantur: quare vnum dicitur generari simpliciter & alterum secundum quid: puta, quare discens qui fit sciens, non dicitur simpliciter generari, sed secundum quid .i. sciēs, homo autem vel animal quādo nascitur, dicitur generari simpliciter. & tamen manifestū est q natum & sciens non generātur ex inuicem. Deinde cum dicit.

b ¶ Soluit quæstionem nunc motam, & dicit, quòd illa, quorum quædam dicuntur generari simpliciter, quædam secundum quid, sunt distincta secundum prædicamenta, ita quòd vnum eorum significat hoc aliquid, idest substantiam, aliud autem quantitatē, aliud qualitatem, & sic de alijs prædicamentis. Illa ergo, quæ non significant substantiā, non generātur simpliciter, sed secundum quid, sicut quātitatē, aut qualitatem, aut aliquid aliorum.

Quæ vero significant substantiam dicuntur generari simpliciter. cuius ratio est, quia generatio est via de non esse ad esse, & id simpliciter generatur quod acquirit esse, cui non præsupponitur aliud esse: non enim fit quod est. Vnde quod iam est, non potest generari simpliciter, sed secundum quid. Et ideo ista, quorum esse præsupponit aliud esse, non dicitur generari simpliciter, sed secundū quid: esse autem accidentium præsupponit aliud esse, scilicet esse subiecti: esse autem substantiæ non præsupponit aliud esse: quia subiectū formæ substantialis nō est ens actu, sed potētia: & ideo ex hoc ꝙ accipit formam accidentalem, dicitur generari secūdum qd. In omnibus tamen substantijs & accidētibus diuersificat generari simpliciter & secundum quid, secū dum diuersum ordinē entis ad non ens, vel perfecti ad imperfectum, aut sensibi-

Tex.cō.21. lis ad insensibile. vnde quodammodo in substantia dicitur generatio simpliciter, si generetur ignis, nō autem si generet terra. & in qualitate dicitur generatio simpliciter si generetur sciens, non autem si generetur nesciens. Deinde cum dicit.

e ¶ Epilogat quę dicta sunt: & dicit, ꝙ dictum est vniuersaliter de accidentibus

Tex.cō.22. & in substantijs, de hoc quòd quædā generantur simpliciter & quadam secūdum quid. Et etiam dictū est, quòd causa continuitatis generatiōis per modum materiæ est secundum ꝙ transmutatur in cōtraria: ex hoc enim contingit quòd semper in substantijs, alterius generatio, ē alterius corruptio, & ecōuerso: nunquam enim materia est sub priuatione vnius formæ sine alia forma, in quibusdam autem accidentibus hoc contingit: nam corpus diaphanum est sub priuatione lucis absque hoc, quòd subsit formæ contrariæ. Deinde cum dicit.

d ¶ Determinat tres quæstiones consequentes: quarum prima est, quare semper generatur aliquid ex corruptis: quod supponit in hoc quòd dixit, quare generatio vnius est corruptio alterius. Et soluit hanc quæstionem dicens, quia corruptio tēdit in non ens, & generatio est ex non ente; ideo oportet ꝙ generatio fit ex corruptis. Et hoc ipse probat etiam ex aliorū opinione: quia sicut homines dicunt corrumpi aliquid, quando peruenit ad insensibile, quod putauit eus non esse, secundū tertium modum supra positum: similiter dicunt aliquid generari, quando ex insensibili & non esse peruenit ad hoc quòd sit.

dicuntur simpliciter generari, sed secundum quid fieri. Sed tamen in omnibus simpliciter generatio dicitur secūdum quòd in alio ordine fuit: puta in substantia quidem fit ignis, sed nō si terra: in qualitate autē sicut sciens, sed nō quando nesciēs.

c De generari quidē hoc simpliciter. hoc autem secundum quid, & vniuersaliter dictum ē in substantijs ipsis. Atque item ꝙ cōtinuæ generationis causa tanquam materia sit semp ipsum subiectum, quoniam transmutatur in contraria: & est alterius generatio in substantiis alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio.

d Sed nunc quærere oportet quare generatur aliquid semp ex corruptis aliis. Quemadmodum enim & corrūpi hoc simpliciter inquiunt, quādo ad insensibile venit & nō ens, similiter generari ex non ente inquiunt, quando ex insensibili. Siue igitur subiectū aliquod subsit, siue non generatur ex nō ente: quare & similiter generatur ex non ente, & corrumpitur in nō ens: merito igitur non deficit generatio. Generatio enim entis, corruptio est non entis: corruptio autē entis, generatio nō entis. Sed hoc non ens simpliciter quæret aliquis, vtrum aliquod contrariorū est. puta terra & graue non ens, ignis autē & leue ens, aut nō, sed est & terra ens. non ens autem materia terræ & ignis similiter. Et an alia vtriusq; materia sit, an vero neque ex se, neque ex contrariis (His enim existunt contraria, igni, terræ, aquę & aeri) An est quidem partim eadem, partim vero alia. Nā quod subiicitur, idem est, esse autem nō idē. De his igitur intantū dictū est.

pliciter, sed quippiam fieri dicuntur. Verum enim uero, in omnibus generatio simpliciter iuxta ea quæ in altera sunt serie dicitur: ut in substantia, si ignis fiat, sed non si terra: & in qualitate, si scium, sed non si inscium.

G *Quòd igitur quædam simpliciter oriantur, quædam non, etiam omnino in ipsis substantijs, dictum est, & quòd ut generatio continue sit, causa ut materia id quod subiicitur, est: quia in contraria mutatiuum est: atque in substantiis semper unius generatio, alterius est corruptio: & unius corruptio generatio alterius.*

At uero nec dubitasse conueuit,

H *quam ob causam corruptis quibusdam semper generatio fiat. Nam ut corrumpi simpliciter quippiam dicunt, cum illud ad insensibile & id quod haud est, proficiscitur, sic & ortum subire ex eo quod haud est, cum ex insensibili fit. Siue igitur subiecto quopiam existente, siue non, ex eo fit quod haud est. Quare, simili modo & ex eo, quod haud est, generatur, & in id, quod haud est, corrumpitur: merito igitur, generatio non deficit: quippe cum generatio, corruptio sit eius*

I *quod haud est, atque corruptio, generatio eius quod haud est. Sed quæret aliquis, utrum hoc ipsum quod simpliciter non est, e contrariis sit alterum, uerbi causa, utrum non ens sit terra, & id quod graue est, ens uero ignis, & quod leue est, an non, sed ens terra, non ens uero terræ materies atque ignis similiter? Et utrum materies utriusque diuersa sit, an nec ex sese mutuo fierent, nec ex contrarijs? (nam hisce, igni, inquam, terræ, aquæ & aeri, contraria insunt.) An, partim*

K *est eadem, partim diuersa? quod enim aliquando cum sit subiici solet, est idē: at ratio, non item eadem est. Sed de hisce, hactenus.*

F sensibile: patet ergo quòd secundum hunc modum, id quod est terminus corruptionis, est principium generationis. Siue ergo sit aliquod subiectum, ex quo est generatio, siue non, semper oportet quòd generatio eius sit ex non ente, quod est terminus corruptionis: hoc enim est de ratione generationis, ꝙ sit ex nō ente: quod autem illud non ens adiungatur alteri existenti; accidit generationi. Quare patet, quòd simul generatur aliquid ex non ente & corrumpitur in non ens, qualitercunque dicatur non ens: sic igitur idem est in quod terminatur corruptio, & ex quo est generatio: & propter hoc generatio est ex cor-

Tex.cō.19. ruptis. Conuenienter ergo non deficit successio generationis & corruptionis, vt supra dictum est: quia generatio est q̄dam corruptio, scilicet non entis: & ita vnum eorum semper adiungitur alteri, cū tamen in id, ex quo vnum incipit, aliud terminetur. Secundam quæstionem ponit ibi. {Sed hoc nō ene.} Potest enim aliquis quærere, an id non ens, ex quo est generatio, & in quod terminat corruptio simpliciter, quod quidē est quodammodo ens, sit aliquorum cōtrariorum: puta quòd terra & graue sit non ens, sicut posuit Parmenides: ignis autē & leue sit ene: & soluit quòd non est ita, sed terra est ens, quia scilicet terra fit per hoc quod materia recipit quandam formam, quæ facit esse in actu: non ens ergo est materia terræ, & ignis. Non tamē materia est non ens per se, sicut Plato posuit, sed non ens per accidens ratione priuationis cui adiungitur. Tertiam quæstionem ponit ibi. {Et alia vtriusque.} Vtrum, scilicet istud non ens, quod est materia, sit aliud, & aliud, quod est commune his, quæ adinuicem generantur. Et dicit, quòd alia esset vtriusque materia, scilicet ignis & terræ, si non generantur adinuicem: sicut accidit his, qui posuerunt & ignem & terram primas materias. Oportet enim ea, quę ex inuicem generantur, communicare in subiecto, quod suscipiat formam vtriusque: & per consequens non fieret transmutatio ex contrariis inuicem, sicut supra dictum est: quia contrarietates existunt primo & per se elementis prædictis, scilicet igni, terrę, & aquæ, & aeri: vnde, si nihil transmutaretur ex igne in aquam, vel aerem, aut e conuerso, nihil etiam transmutaretur ex calido in frigidum vel e conuerso, vt supra dictum est. Subiungit tamen

tamen quòd materia eorum, quæ transmutantur adinuicem, A aliqualiter est eadem, & aliqualiter alia: subiecto enim est eadem. Et hoc est quod dicit quòd id, quod subijcitur est idem, qualitercunque sit ens: quia scilicet non est ens actu, sed potentia. Non est autem idem secundum esse vel rationem; aliam.n. rationem & aliud eẽ accipit prout est sub diuersis formis: & ẽt secũdum hoc ipsum quod ordinatur ad diuersas formas: sicut corpus est aliud ratione secũdum quòd ẽ egrotabile, & aliud secundum quòd sanabile, licet sit idem subiecto. Vltimo autem epilogando concludit, quòd de his initium dictum est.

Tex.cõ.23.

LECTIO X.



Ostquàm Philosophus ostẽdit, quare est quædam generatio secũdum quid, & quædam simpliciter, hic inquirit de differẽtia generationis & alterationis: & primo exponit suam intentionem dicens, quòd dicendum est de generatione & alteratione quomodo differãt adinuicem, & hoc ideo, quia superius dictum fuit, quòd generatio & alteratio sunt diuersæ transmutationes adinuicem. Secundo, ibi { Quoniam igitur est aliud subiectum } Exequitur propositũ suum: & primo dicit differentiam generationis & alterationis quãtum ad id, secũdum quod vtrunque est transmutatio, Secundo quantum ad subiectum vtriusque ibi. { Quandoquidẽ igitur. } Circa primũ duo facit. Primo ostendit in quibus sit alteratio, secundo in quibus sit generatio ibi. { Quando autem totum. } Circa primum duo supponit, quorum Primum est, quòd aliud est subiectum, & aliud passio, quæ nata est dici de subiecto, sicut differunt substantia, & accidens. Secundum est, quòd contingit ad vtrunque eorum esse transmutationem: nam quandoq; fit transmutatio in ipsa substantia, quandoque autem in accidentibus: his ergo suppositis subiungit quòd alteratio est quando manet idem subiectũ sensibile: scilicet quando nulla transmutatione in eius substantia facta, fit transmutatio in passionibus eius, scilicet qualitatibus ipsis. Nec est differentia quantum ad hoc, vtrum fiat transmutatio secundum contraria extrema, vel secundum media, puta vtrum de albo in nigrum, vel de rubeo in pallidum. Et ponit duo exempla: primum, scilicet cum corpus animalis idem manens prius est sanum, & postea infirmatur. Secundum est, quando æs idem manens, quandoque est rotundum, & quandoque angulare, vel angulos habens. Et est aduertendum q̃ primum horum exemplorum pertinet ad primam speciem qualitatis, secundum autem ad quartam; tamen Philosophus in

Tex.cõ.24.

Tex.cõ.20.

Tex.cõ.24.

Tex.cõ 17. & pri. Phy. Tex.cõ.15. Quinto Physico. probat quòd in prima specie qualitatis, & quarta non est alteratio, sed solum in tertia: quæ dicitur passio vel passibilis qualitas: & propter hoc forte signanter dixit, q̃ alteratio est transmutatio in passionibus. Sed dicendum est q̃

LECTIO X.

DE generatione autẽ & alteratione dicamus quid differunt: dicim' enim has transmutationes esse inter se diuersas abinuicẽ. Quoniam igitur ẽ aliud subiectum & aliud passio, quę de subiecto innata est dici: & est transmutatio vtriusque horum, Alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis entibus aut mediis: puta corpus sanum est, & rursus laborat manẽs idem, & metallum quandoque rotundũ, qñq; angulare idẽ existens.

b Quando autem totum transmutatur non manente aliquo sensibili, vt subiecto eodẽ, sed quasi ex semine toto sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua. Generatio iam hoc tale, huius autem Corruptio.

c Maxime autem generabitur si transmutabitur ex insensibili in sensibile, aut tactu aut omnibus sensibus: puta quãdo aqua generatur ex aere, aut corrumpitur in aerẽ, aer enim mediocriter insensibilis est.

d In his autem si aliqua passio manet eadem contrarietatis in generato & corrupto, puta quãdo ex aere aqua, si ambo diaphana, aut frigida, nõ oportet huiusmodi passionem, sed al-

LECTIO X.

DE generatione autem atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum; nam hæce mutationes inter sese diuersas esse dicimus. Cum igitur subiectũ quippiam sit, & affectio atq; qualitas quæ B de subiecto nata est dici ab eodem diuersa sit, sitque utriusque horum mutatio: alteratio sane est, quando sensibile subiectum permanens in suis mutatur affectibus: qui aut contrarii aut inter contrarios medii sunt: sicuti corpus idem permanens, vicissim modo ægrum est: atque æs, quamquam idẽ alias teres atque rotundum est, alias anguli speciem præ se fert.

C Actum totum mutatur, nec sensile quicquam ut subiectum, idem permanet, sed perinde euenit ut cum ex toto semine sanguis, aut ex tota aqua aer, aut ex aere toto aqua fit, iam quod est tale, generatio huius est & illius corruptio.

Et maxime, si ex insensibili ad id quod aut tactu, aut sensibus uniuersis sensibile est, mutatio fiat, aut contra: ut cum ex aere gignitur aqua, aut eadem in aerem corrumpitur: etenim aer prope modum insensibilis est.

D Cæterum in hisce si qua contrarie tate affectio eadem remaneat in eo q̃d ortum est, quæ prius in eo quod interiit erat, ceu si, cum ex aere fit aqua, aeris perspicuitas, aut frigus in aqua remaneat, affectionum alterutrã

primo & per se alteratio est in qualitatibus tertiæ speciei, per accidens autem mediantibus aliquibus qualitatibus: & ex consequenti fit alteratio in aliis speciebus, sicut per aliquam alterationem calidi & frigidi mutatur homo de sanitate in ægritudinem, & econuerso, & per alterationem mollis, & duri perducitur corpus ad aliquam figuram. Deinde cum dicit.

b ¶ Ostendit quando fit generatio: & circa hoc duo facit. Primo assignat quando est generatio, secundo quando magis est generatio ibi. { Maxime autem generabitur. } Dicit ergo primo, quòd quãdo est transmutatio non solum secũdum passiones, sed etiam secundum totam rei substantiam: inquantum, scilicet materia accipit aliam formã substantialem, ita scilicet quod non maneat aliquod sensibile, quasi sit idem subiectũ numero ens actu, puta quãdo ex toto semine generatur tot' sanguis, aut ex toto aere generatur tota aqua, nulla segregatione aut cõgregatione interueniente, vt Democritus posuit, talis transmutatio est vnius generatio, & alterius corruptio. Deinde cũ dicit.

c ¶ Ostendit quando maxime sit generatio: & dicit, quòd secundũ tertium modum supradictum, q̃ accipitur secundum opinionem multorũ maxime dicitur aliquid generari, quando fit transmutatio ex aliquo, quod non potest bene sentiri, in aliud, quod est bene sensibile vel secũdum tactũ, qui grossior est & materialior omnibus sensibus, vnde vulgares secundum ipsum maxime videant aliquid esse sensibile inquantum est palpabile, aut etiam secundum alios sensus, sicut cum aqua generatur ex aere, videtur esse secundum hunc modum generatio simpliciter: cum, quando corrumpitur in aerem, videtur esse corruptio simpliciter. Aer enim est modice sensibilis, tum propter sui raritatem, tum quia non excellit in potentia aliqua qualitas actiua, sed passiua, scilicet huiusmodi humidum. In igne autem, qui est maior aere, excellit qualitas actiua quæ est calidum: aqua autem est densior aere, & excellit in ea qualitas actiua, quæ ẽ frigidum; terra autem est densissima omnium elementorum. Deinde cum dicit.

Tex.cõ.19.

d ¶ Remouet quandam dubitationem: quia enim dixerat quod, subiectum quandoque manet, facta transmutatione circa eius passiones, posset aliquis credere, quòd omne id circa quod fit transmutatio aliquo adueniente, esset passio illius manentis. Sed ipse hoc excludit dicens. In his corporibus, quæ adinuicem transmutantur, quandoque manet eadem passio, eadem scilicet in generato & corrupto, sicut quando ex aere fit aqua, ambo autem sunt diaphana, idest transparentia vel frigida: non quòd aer sit naturaliter frigidus, sed per accidens. Non enim oportet q̃ huius permanentis, scilicet diaphani vel frigidi, alterũ in quod fit transmutatio, s. aer vel aqua, sit passio.

Si autem non esset verum quod nūc dicimus, sequeretur quòd quando ex aere fit aqua, esset alteratio: semper enim videmus quod quando id, quod transmutatur est passio permanentis, est alteratio: tunc autem generatio, quando id quod transmutatur non est passio permanentis. Et hoc manifestat per quoddam exemplum: dicitur enim quod homo musicus corruptus est, quia homo amittit habitum Musicę: & tunc homo immusicus, i. habens priuationem Musicæ, generatus ē eo quod musica non ē passio hominis musici, cum sit de eius ratione: similiter immusica est de ratione hominis immusici: vnde homo musicus non manet idem numero, sed homo manet idem numero. Si ergo musica & immusica non esset passio hominis, sed esset de eius ratione, tunc per transmutationē musicæ, & immusicæ fieret vnius generatio, alterius corruptio: & quia hoc nō est verum, ideo musicæ est passio hominis: sed hominis musici est generatio, & corruptio: & quia homo manet vt patet, sequitur quod musica sit passio permanentis, & ideo alteratio aliquę est secundum passiones permanentium. Si ergo aqua & aer essent passiões diaphani, sicut permanentis, sequeretur quòd transmutatio aeris ex aqua esset alteratio. Sed dubitatur, verum eadē passio numero, quæ est altera pars contrarietatis, possit esse in generato & corrupto vt supra dictum est: si enim non remaneret eadem, non erit facilior transitus eorum inuicem, quæ habent similitudinem, eo quòd oportebit vtrobique omnia remoueri. Similiter videtur sequi, quòd simile corrumpitur a suo simili: nam generans corrumpit id quod prius erat. Si autem ponatur quod maneat eadem numero, sequitur primo quòd remoto priori subiecto, remaneat posterius, scilicet passio: & quòd idem numero accidēs sit in duobus subiectis. Dicendum ergo, quòd non manet idē numero, sed id quod prius erat corrumpitur per accidens corruptione subiecti, recedente forma, quæ prius erat talis accidētis: & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, vel accidentem. Et quia per hoc accidens nō erat aliqua repugnantia in agendo & patiendo, facilior fuit transmutatio. Nec est inconueniens, quòd simile corrumpat suum simile per accidens corrumpendo subiectum vel materiam: sic enim maior flamma consumit minorem. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit differentiam generationis ad alterationem, & ad alias transmutationes ex parte subiecti: & primo dicit, qualiter se habeat ad subiectum, quod est ens in actu: deinde quomodo ad id, quod est ens in potentia ibi. {Est autem hyle.} Dicit ergo primo quòd dictum est, quòd alteratio est secundū passiones subiecti permanentis, & hoc idem accidit in alijs mutationibus, quæ fiunt secundum accidentia, quæ adueniunt subiecto existenti in actu. Quando ergo est transmutatio de contrario in contrarium secundum quantitatem, puta de magno in paruum, aut econuerso, est augmentum & diminutio eiusdem subiecti permanentis, eo quod quantitas aduenit subiecto existenti in actu. Quando autem est transmutatio secundum

P contrarietatem loci, puta sursum et deorsum, est latio, idest motus localis eiusdem corporis permanentis, eo quòd esse sibi, aduenit corpori actu existenti. Quando vero est transmutatio secundum contrarietatem in passionibus, idest passibilibus qualitatibus principaliter, & in alijs qualitatibus ex consequenti, tunc est alteratio eiusdem permanentis: quia etiam qualitas aduenit subiecto actu existenti. Quando vero nihil manet actu existens: cuius alterum quod transmutatur sit passio & accidens, sed quodcunque, est vniuersaliter generatio & corruptio: eo quòd forma substantialis, secundum quam est generatio & corruptio, nō aduenit in subiecto actu existenti. Vnde patet falsam esse opinionem, quam tradit Auicebron in Libro Fontis vitæ, quod in materia est ordo formarum, ita quòd primo aduenit materiæ forma, secūdum quam est substantia, & postea alia, secundum quam est corpus, & postea alia, secundum quam est animatum corpus & sic de alijs. Cum aūt idem sit constituere substāntiam & facere hoc aliquid, quod pertinet ad substantiam particularem: sequetur quod prima forma, quæ cōstituit substantiam, faciet hoc aliquid, quod est subiectū actu existens: & ita formę posteriores aduenient subiectu permanenti & secundum eas erit magis alteratio quā generatio secūdum doctrinam, quam hic Arist. tradidit. Est ergo dicendum, quod sicut supradictum est, formæ substantiales differunt secundū perfectius & imperfectius: quod autem est perfectius potest quicquid potest imperfectius, & adhuc amplius: vnde forma perfectior: quę facit animatum, potest etiam facere corpus, quod facit forma imperfectior inanimati corporis, & sic nulla forma substantialis aduenit subiecto in actu existenti, nec præsupponit aliam formam cōmunionem realiter diuersam, quæ pertineat ad considerationem naturalis: sed solum secundum rationem: quod pertinet ad considerationem Logicam. Deinde cum dicit. Tex.c6.18.

f ¶ Comparat prædictas transmutationes secundum subiectum, quod est tantum ens in potentia: & dicit, quòd prima materia est maxime proprium subiectum, susceptibile generationis & corruptionis: quia (sicut dictum est) immediate substat formis substantialibus, quæ per generationem & corruptionē adueniunt & recedunt. Sed quodammodo, idest ex consequenti & mediate subijcitur omnibus alijs transmutationibus: quia subiecta aliarum transmutationum sunt susceptibilia aliquarū aliarum contrarietatum, quæ reducuntur in primam contrarietatem, quę est formæ & priuationis, cuius subiectum est prima materia, vt dicitur in Primo Physic. & ideo omnia alia subiecta participant quodammodo materiam primam, inquantum ex materia & formæ componuntur. Vltimo autem epilogando concludit, quòd determinatum sit hoc modo de generatione simpliciter, vtrum sit vel non sit: & si est, quomodo est: & similiter etiam de alteratione. Tex.c6.71.

teram esse in quam transmutatur: si autem nō, erit alteratio. V.g. musicus homo corruptus est, homo autem immusicus generatus ē: homo autem manet id idem. Si igitur huius nō passio esset, sed secundum se musica & immusica, huius quidē generatio esset, huius autem corruptio. Ideo hominis quidem hæc est passio, hominis aūt musici & hominis immusici generatio quædā & corruptio: nūc autē passio hæc manentis, ideo que alteratio est secundū talia.

G

e Quando quidē igitur secundum quantū est transmutatio cōtrarietatis augmentū, & diminutio: quādo aūt secundū locum, latio: quādo aūt secundū passiones & quale alteratio est: Quando autē nihil manet, cuius alterum passio & accidens, vniuersaliter hoc quidem Generatio est, huius autē Corruptio.

H

f Est aūt & materia maxime subiectum quidē proprium generationis & corruptionis susceptibile, modo autē aliquo & in aliis transmutationibus: quoniam omnia subiecta susceptiua sunt cōtrarietatū aliquarū. De generatione quidem igitur siue est, siue non est, quomodo est, & de alteratione determinatum sit hoc modo.

I

eius esse in quod mutatio fiat minime oportet: sin minus, erit alteratio. Verbi causa musicus homo corrumpitur, & homo non musicus gignitur, homo vero idem perseuerat. Si ergo musica, atque musicæ vacuitas non esset affectio per se hominis, generatio profecto foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæc hominis affectiones sunt, hominis vero musici hominisque non musici, generatio atque corruptio. Nunc autem id, eius quod permanet, affectus est. Proinde circa ea quæ eiusmodi sunt, alteratio existit.

Cum igitur contrarietatis mutatio in quantitate est accretio, atque decretio: cum in loco, latio: cum in affectu atque qualitate, alteratio. At cum id non remanet in quo affectuum alter aut omnino accidens existit, tum generatio vnius est, & alterius corruptio.

Porro subiectum ortus & interitus susceptiuum, maxime quidem ac proprie materies est: quodam autem modo, & id quoq; quod cæteris aliis mutationibus subijci solet: propterea quod subiecta omnia, quarundam contrarietatum susceptiua sunt. De generatione igitur ac corruptione si est necne, & quo pacto est, item de alteratione, hoc modo sit definitum atque determinatum.

K

LECTIO

LECTIO XI.

Postquàm Philosophus determinauit de generatione & alteratione, hic determinat de augmentatione & diminutione: & primo exponit suam intentionem dicens, quòd post generationem & alterationem, reliquum est dicere de augmentatione: de qua considerare oportet, primo,

Tex.cõ.25. in quo differat a generatione & alteratione. Secundo, per quem modum augmentatur & diminuitur vnumquodque, quod augmentatur, & diminuitur. Secũdo ibi.{Scrutandum vtiq; primum.} Prosequitur suam intentionem, & primo ostendit differentiam augmentationis a generatione, & alteratione, Secundo, inquirit de modo aug-

Tex.cõ.26. mẽtationis ibi. {Circa quid autem est trã smutatio.} Circa primum duo facit. Primo, supponit vnam differentiam, Secundo, inquirit de alia. ibi { Aut etiam modus.} Dicit ergo primo, quòd primũ eorum, quæ sunt consideranda circa augmẽtationem, est quòd oportet inquirere, vtrum differentia augmentationis a generatione & alteratione sit solum in circa quid, idest in genere circa quod est quælibet istarum transmutationum. Hęc enim est differentia manifesta, videlicet: quòd transmutatio, quæ ẽ ex hoc in hoc, idest ex substantia ente in potentia, in substantiam entem actu, est generatio: transmu-

Tex.cõ.26. tatio autem, quæ est circa magnitudinem est augmentatio, puta; quando aliquid transmutatur de paruo in magnum: transmutatio autem, quę est circa passiones; idest, passibiles qualitates, est alteratio. Et quia dixerat, quòd generatio est transmutatio ex substantia in potentia in substantiam in actu, vt idem intelligatur etiam in aliis duabus supradictis mutationibus, subiungit quòd transmutatio vtrorumque prædictorum, scilicet magnitudinis & passionis, est ex potentia in actum. Et etiam motus est actus existentis in potentia, vt dicitur in Tertio Physi. Deinde cum dicit.

b ¶ Assignat aliam differentiam ex modo transmutationis. Et primo ponit differentiam, Secundo exponit ibi. { Alio autem modo.} Dicit ergo primo, quòd in prædictis mutationibus etiam modus transmutationis differt. Non autem refert vt hæc litera legatur interrogatiue vel remissiue, in hoc enim differt modus prædictarum transmutationum, quòd id quod alteratur, non ex necessitate transmutatur secundum locum: similiter etiam neque quod generatur, sed necesse est id quod augmentatur, aut diminuitur, secundum locum transmutari. Huius dicti ratio est, quia locus commensuratur locato, & hoc secundum magnitudinem, non autem secundum qualitatem vel substantiam: & ideo necesse est, quòd quando mutatur magni-

A tudo locati, quòd etiam fiat transmutatio secundum locum, nõ autem quando transmutatur aliquid secundum substantiam vel secundum qualitatem: sicut autem commensuratio locati ad locum attenditur secundum magnitudinem, ita qualitas attenditur secundum formam substantialem, & ex consequenti secundum aliquam qualitatem, puta grauitatem vel leuitatem: & ideo licet generatio & alteratio possit esse sine mutatione localis: aliqua tamen generatio & alteratio est causa quòd aliqd moueatur secundum locum, puta cum sit ignis vel terra, sit graue vel leue. Differẽtia autem aliarũ trãsmutationum per cõparationem ad motum localem non est omnino per accidẽs: ostensum est.n. Octauo Phy. quòd motus

Tex.cõ.58 localis ẽ primus principalis motus, & causa aliorum motuum. Deinde cum dicit.

c ¶ Manifestat qđ dixerat, scilicet ꝙ id quod augmentatur, vel diminuitur, mutatur secundum locum. Et primo manifestat hoc per differẽtiam ad motum localem rectum. Secundo per differentiam ad motum localem sphæricum ibi. { Nõ quemadmodum quę sphæræ.} Dicit ergo primo, quòd alio modo trãsmutat locum id quod augumentatur vel diminuitur, quàm id quod fertur scilicet motu recto. Illud enim quod fertur, scilicet motu recto, vniuersum, idest secundum se totum variat locum: illud autem quod augmẽtatur mutat locum, sicut illud quod extẽditur, puta metallũ per malleationẽ, vel etiam humidum in vase per infusionem siue quodcunque huiusmodi corpus: quo quidem in eodem loco manente, partes eius transmutantur secundum locum per extensionem, vel quocunque alio modo.

B Deinde cum dicit.

d ¶ Manifestat differentiam ad motum localem sphæricum: & dicit, quòd partes eius, quod augmentatur, mutant quidem locum, sed non eodem modo, sicut partes sphæræ: partes enim sphæræ transmutantur toto manente in eodem loco, scilicet subiecto. quamuis etiam totum mutet locum secundum rationẽ

Tex.cõ.85. vt dicitur in Sexto Physicorum: sed partes variant locum etiã subiecto, sicut pars cæli, quæ modo est in oriente, postmodum erit in occidente: sed talis transmutatio partium sphæræ sunt in simili loco, idest neque in maiori, neque in minori: sed partes corporis, quæ semper augentur, extenduntur in maiorem locum, eius vero quod diminuitur semper retrahuntur in minorem. Vltimo autem epilogando concludit manifestum esse ex prædictis, quòd transmutatio eius quod generatur & alteratur, & augetur, differunt non solum in circaquid, idest ex parte generis, in quo sunt istæ mutationes, sed sicut ex parte modi trasmutandi.

LECTIO XI.

De augmentatione reliquum est dicere, quomodo differat a generatione & alteratione: & quomodo augmẽtatur vnumquodque quod augmẽtatur, & diminuitur quodcunque diminuit.

B Scrutandum itaque primum, vtrum solũ in circa quid est eorum differẽtia adinuicem? v.g. ea, quæ est ex hoc in hoc transmutatio vt ex potentia substantia in actu substantiam, generatio est: quæ autem circa magnitudinem augmentatio & diminuitio: quæ autem circa passionem, alteratio: vtrorumq; autem ex potẽtia entium in actũ transmutatio dictorum est.

C b Aut etiam modus differt trãsmutationis: videt.n. ꝙ alteratur nõ ex necessitate trãsmutãs locũ, neq; quod generatur: qđ augmentatur & diminuitur.

c Alio autẽ modo ab eo quod fertur: nã quod fertur vniuersũ mutat locũ: qđ aũt augmentatũ quẽadmodũ quod extenditur: hoc enim manente, particulæ transmutantur secũdum locũ.

D d Non quemadmodũ quę sphęrę: hæ enim in simili loco transmutantur manente toto: quæ autem eius quod augetur semper in ampliorem locum: in minorem autẽ, quæ eius quod diminuitur. Quòd autẽ transmutatio differt nõ solum in circa quid, sed ex parte eius quod gẽneratur & alteratur & augmentatur, manifestum est.

LECTIO XI.

Restat de accretione dicamus quo nam a generatione & alteratione differat, & quo pacto unumquodq; eorum, quæ suscipiunt incremẽtum, augeatur, & quodnis eorum, quæ decrescunt, diminuatur.

B *Primo itaq; considerare oportet, utrum mutua earum inter se differentia in eo solum sita sit, circa quod uersari solent: uerbi gratia, utrum eo solum inter se dissideant, ꝙ ea mutatio, quæ ex hoc in hoc tendit, puta ex substãtia potentia in substantiam actu generatio sit, quæ uero circa magnitudinem uersatur accretio & decretio, quæ aũt circa affectũ alteratio: atque earũ quæ posteriore loco dictæ sunt, utraq; etiã ex hisce quæ potentia sunt ad ea quæ sunt actu, mutatio sit.*

C *An etiam mutationis modus differat? Nam nec id quod alterationem subit, nec id quod generatur, necessario mutari loco cernitur: quod autem accrescit, aut decrescit cernitur.*

At alio quàm quod fertur modo: quod enim fertur, tota mole locum mutat: quod autem accrescit, perinde atque quod distendi producique solet; hoc enim manente, partes, alio.

D *Non sicuti globi partes, migrant, suumque deserunt locum: nam globi partes toto manente æquali in loco, locum ex loco mutant: at partes eorum, quæ augentur, semper in ampliorem locum uergere solent, & eorum quæ decrescunt, in minorem. Generationem igitur alterationemque & accretionem nõ solum obiecto, sed ipso item mutationis modo differre, perspicuũ est.*

d ¶ Concludit veritatem dicens, quòd melius est dicere, quòd materia sic insit omnibus, quod non separetur ab eis, tanquam nihil eorum existens. Sed quòd vna & eadem numero sit materia omnium, & differat solum ratione, sicut supra dictum est, & secundum hoc non erit separata a magnitudine, sed in vnoquoque actu magnitudini subiecta. A

Tex.cõ.29.

d Melius ergo est facere inseparatam materiam eandem & vnam numero, ratione autem non vnam.

Satis igitur fuerit, inseparabilem omnibus materiam tribuere: utpote quæ una numero eademque sit, ratione non una.

LECTIO XIII.



Ed neque puncta ponendum, neq; lineas corporis esse materiã propter easdem causas.

B 

T uero, nec puncta nec lineas, corporis materiam esse iisdem de causis oportet.

b Illud aũt, cuius hæc sunt vltima, materia est, quã nunq̃ sine passione possibile est esse neq; sine forma. Generatur quidẽ igitur simpliciter alterum ex altero, quemadmodũ & in aliis determinatũ ẽ: & ab aliquo, aut actu existẽte, aut homogeneos, aut homoideos, verbi gratia ignis ab igne, aut hõ ab hoïe: aut ab actu: durũ.n. a nõ duro gñat.

Sed cuius ultima sunt hæc, id materies est. quæ nec sine affectu unquã nec sine forma esse potest. Gignitur igitur absolute aliud ex alio: id quod alio quoque loco iam definitum est: atque ab aliquo actu existente, quod eiusdem sit aut generis aut speciei, ut ignis ab igne, aut ab homine homo: aut ab actu; durum enim a non duro fit. C

e Quoniam aũt est materia & substãtiæ corporeę, & corporis talis. (Corpus.n. commune nullum) eadẽ passionis & magnitudinis est, ratione quidẽ separata, loco autẽ nõ separata, nisi & passiones sint separabiles. Manifestũ autẽ est ex quęsitis, quõ

Cum autem & corporeæ substantiæ materies sit corporis iam talis (nullum enim est commune corpus) eadem & a magnitudine & ab affectu, ratione quidẽ, non itẽ loco separabilis est, nisi & ipsi quoq; affectus separabiles sint. Patet igitur ex his, q̃ addubitauimus, accretionẽ nõ eẽ mutationẽ

LECTIO XIII.



Vpra Philosophus ostendit quòd nõ est possibile subiectũ augmenti esse id quod nullam habet quantitatem actu, sed in potentia tantum, sicut est materia. Et quia quidam posuerunt materiam corporum esse quid mathematicũ, ideo Philosophus hic ostendit quòd nihil quod
Tex.cõ.30.
caret magnitudine potest esse subiectum augmenti. Caret autem quantitate in genere mathematicorum punctus quidẽ simpliciter, linea vero secundum dimensionem latitudinis & profunditatis, superficies autem secundũ
Tex.cõ.31.
dimensionẽ profunditatis, corpus autẽ habet magnitudinẽ, secũdum omnem dimensionem vnde est perfecta magnitudo, vt dicitur in Primo de Cælo. Ostendit
Tex.cõ.3.
ergo quòd nihil talium, quod quocunque modo caret magnitudine, potest poni materia, quæ sit subiectum augmenti tripliciter: primo quidẽ propter rationes præmissas: vnde dicit, quòd neque ponendum est puncta, quæ carent omnino magnitudine, esse corporis materiam, quæ scilicet sint subiectum augmenti: neque etiam lineas, quę secundum aliquid carẽt magnitudine: & hoc propter easdem causas, idest propter rationes superius assignatas: quia necesse est puncta, & lineas separatim per se existere, aut in aliquo corpore esse: & sic sequerentur eadem, quæ superius secuta sunt. Deinde cum dicit.

b ¶ Improbat hoc per ipsam positionem Platonicorum: qui ponebant quòd mathematica erant subiecta corporum naturalium, & quia puncta, & lineę sunt termini dimensionum, sicut forma est terminus materiæ, ponebant quòd id, quod per huiusmodi terminatur, esset materia corporum: ipsi autem termini magis se habent in ratione formæ: & hoc est quod dicit, quòd id scilicet dimensio vel magnitudo, cuius hoc, scilicet pũcta & lineæ sunt vltima, erat materia secundum Platonicos. Secundo ibi. {Quam nunquam.} Ostendit consequenter quòd nihil horum potest esse materia corporum: quia scilicet secundum eos mathematica sunt separata a formis naturalibus & passionibus sensibilibus, sicut secundum intellectum, & ita & secundum esse: sed materia non potest separari a formis naturalibus & passionibus sensibilibus: ergo impossibile ẽ aliquid mathematicorum esse materia corporum naturalium. Primo ergo proponit medium suæ rationis dicens, quòd materiam neque possibile est esse sine passibili qualitate, neque sine forma: sine quibus tamen secundum Platonicos sunt mathematica. Secundo ibi. {Generatur quidem.} Probat quod supposuerat: & primo quòd materia non possit esse sine forma. Secundo quòd nõ possit esse sine passione ibi. {Quoniam autem est.} Dicit ergo,
Tex.cõ.71.
quòd sicut in alio libro determinatum est, putà in Primo Phy. simpliciter generatur alterum ex altero, sit enim vnumquodq; ex subiecto, quod est materia, oportet etiam quòd id, quod generatur, generetur ab aliquo agente actu aut homogeneos, idest saltem quod sit vnius generis, aut homoydeos, idest q̃ sit vnius formæ vel speciei: & exemplificat, q̃ ignis generatur ab igne, sicut ab agente vnius speciei, & sicut homo generatur ab homine: aut oportet quòd saltem ab aliquo actu existente, siue ab actione alicuius actu existentis aliquid generetur: etiam si generans simile non sit generato in genere seu specie, sicut durũ generatur a non duro, puta cum lac induratur per ignem. Contingit autem q̃ aliquod factum non assimilatur in forma agenti, vno quidem modo, quia illud factum non primo & per se respondet facienti, sed per accidens, siue per posterius: per accidens quidem, sicut musicus sanat non inquantũ musicus, sed inquantum est Medicus: sanitatis autem similitudo non est in musico inquantum musicus, sed inquantum est Medicus, qui per formã sanitatis, quã habet in anima, facit sanitatem i corpore, per posterius autem, sicut cum qualitas effecta est effectus consequens aliquam primarum qualitatum: sicut sanitas causatur ex aliqua medicina calida per calorem, quem facit in corpore: quamuis in ipsa medicina non sit forma sanitatis. Secundo per hoc q̃ agens agit instrumẽtaliter: instrumentum enim non agit virtute propriæ formæ, sed inquantum mouetur a principali agente, quod per suam formã
D agit: vnde effectus assimilatur in forma, non quidem instrumẽto, sed principali agenti: sicut domus, quæ fit in materia, domui quæ est in mente ædificantis: non autem securi aut asciæ: & homo generatus assimilatur in specie patri generanti, non autem semini. Tertio, quando materia patientis non est proportionata ad recipiendum formam agentis propter illius excellentiam, sed recipit aliquid minus: sicut in animalibus, quæ generantur sine semine ex virtute Solis. Et inde ẽ etiam, quòd effectus non assimilatur in specie agẽti remoto, sed propinquo vt homo homini, non autem Soli: quamuis homo generet hominem & Sol, vt dicitur in Secundo Phy. Sicut autem vnum- Tex.cõ.26.
quodque ab agente generatur aliqualiter simili secundum formam, ita corrũpitur aliquid a contrario. Et quia generatur aliquid ex corrupto, vt supradictum est, necesse est materiam, ex qua aliquid generatur, & in quam aliquid corrumpitur, semper habere aliquam formam, per quam assimiletur vel contrariet generanti vel corrumpenti. Deinde cum dicit.

E e ¶ Ostendit quòd materia non sit sine passione. Non enim materia est nisi substantiæ corporeę: substantiæ enim incorporeę immateriales sunt: unde sequitur quòd omnis materia sit talis corporis: non enim potest esse aliquod corpus commune, quod non sit determinatum ad aliquam speciem, & ad aliquod indiuiduum: omne autem tale corpus necesse est habere aliquam passionem, uel consequentem formam specificam, qualis est propria passio, vel qualitercunque aliter aduenientem: sicut sunt accidentia indiuidualia: ergo necesse est, quòd eadem materia, quæ est subiectum magnitudinis, sit etiam subiectum passionis: ita quidem quòd materia, quæ est subiectum magnitudinis, sit ratione separata a passione: sicut est alia ratio hominis, & albi, loco autem idest substantia, non separantur: nisi quis dicat quòd passiones sunt separabiles a substantiis, quod est impossibile. Et quia Philosophus videbatur digressionem quandam a proposito fecisse, colligit propositum ex omnibus

augmentatio nō eſt tranſmuta tio ex potentia magnitudine, actu autē nullam habentē magnitudinem. ſeparatum.n.eſſet ipſum cōe hoc autē, quoniā impoſſibile, dictū eſt ī aliis prius.

d Amplius autē talis tranſmutatio non augmētationis eſt ꝓpria, ſed generationis. Augmētatio.n.eſt exiſtentis magnitudinis additamentū. Diminutio autē minoramentū: ideo oportet habere aliquā magnitudinē quod augetur quapropter non eſt materia ſine magnitudine oportet augmentationē eſſe in actu magnitudinis: generatio enim vtique erit magis corporis, non augmentatio.

LECTIO XIIII.

SVſcipiendum itaq; magis, quaſi tangentes q̄ſtionē a pricipio, qualis alicuius entis augmentari, & diminui cauſas quærimus. Videtur itaq; eius, quod augetur quæcunq; pars aucta eſſe. Similiter aūt in diminutione minor eſſe generata. Amplius autem adueniente aliquo augmētari, & recedente diminui.

b Neceſſe aūt augmentari, aut incorporeo, aut corporeo. Siquidem igitur incorporeo, erit ſeparatū quod cōe: impoſſibile ē aūt materiā a magnitudine eſſe ſeparabilē, quēadmodū dictū eſt prius. Si autē corporeo, duo in eodē loco corpora erunt, & quod augetur, & quod auget: ē autem & hoc impoſſibile.

c Sed nec ſic contingit fieri ac generari dicere augmētationē & diminutionem, vt quādo ex

e potentia quidem magnitudine, actu uero nullam habente magnitudinem, quandoquidem quod commune eſt, ſeparabile eſſet: hoc autem eſſe non poſſe, dictum iam eſt.

Præterea talis mutatio accretionis
G *propria non eſt, ſed generationis: nā Accretio magnitudinis, quæ in quopiam ineſt, augmentatio eſt. Decretio uero eiuſdem, diminutio. Quamobrem id, quod accreſcit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam conuenit, accretionem e materia, quæ magnitudinis ſit expers, ad actum magnitudinis eſſe: potius enim eſſet generatio corporis, non accretio.*

H *LECTIO XIIII.*

POtius itaque ſumamus oportet, quaſi tractantes ab initio quæſtionem, qualis accretio decretione, cuius cauſas quærimus, exiſtat. Igitur eius, quod accrementum ſuſcipit, pars quæuis augeri uidetur. Atque pari modo in decretione, minor euadere. Præterea accedente quopiam accreſcere, & abeunte decreſcere.

I *Itaque aut incorporeo, aut corporeo augeri illud, neceſſe eſt. Si igitur incorporeo, quod commune eſt ſeparabile erit. At a magnitudine materiam eſſe ſeparabilem, quemadmodū prius eſt dictum, impoſſibile eſt. Sin uero corporeo, duo corpora, id, inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco: quod etiam fieri nequit.*

At uero nec accretionem decretionemue perinde fieri, atque cum ex aqua fit aer: tunc.n.moles fieri maior
K

prim.ſſis dicens, manifeſtum eſſe ex omnibus, quæ inquiſita ſunt, quòd augmentum non eſt tranſmutatio ex aliquo, quod ſit in potentia ad magnitudinem, ita quòd actu nullam magnitudinem habeat: ſequeretur enim quod commune ſubiectum, ſcilicet materia prima, eſſet ſeparatum per ſe exiſtens abſq; omni forma: qđ & nunc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile: & etiam prius in alijs libris, puta in Primo Phy.
Tex.cō.69. Deinde cum dicit.
d ¶ Oſtendit propoſitum ratione ſumpta ex parte augmenti: & dicit, quod talis tráſmutatio, quę ſcilicet fieret ex eo quod ſolum eſſet in potentia ad magnitudinem, non proprie pertineret ad augmentum, ſed magis ad generationem: quia de ratione augmenti eſt quòd fiat additio ad præexiſtētem magnitudinem. Dicitur enim aliqd augeri ex eo quod ſit maius: quod non eſſet niſi aliquid prius eſſet magnum. Et per oppoſitum, de ratione diminutionis eſt,
Tex.cō.32. quòd fiat quædā minoratio magnitudinis præexiſtentis: vnde patet quòd oportet id quod augetur habere aliquam magnitudinem. Et ſic oportet quòd augmētatio fiat, non quidē quòd materia, quæ erat ſine magnitudine in actu, perueniat ad hoc quòd habeat magnitudinem in actu: hoc enim non eſſet augmentatio corporis, ſed generatio: cuius rationis eſt ꝙ fiat aliquid in actu, quod prius fuit in potentia.

LECT. XIIII.

Tex.cō.33. POſtquàm Philoſophus determinauit de augmento ex parte eius, quod augetur, hic inquirit de eo, quo aliquid augetur. Et primo proponit de quo eſt intētio: & dicit, quòd cum de ratione augmenti ſit, quòd ſit additamentum magnitudinis: hoc magis videtur eſſe ſuſcipiendū ad præſentem conſiderationem, ſicut difficilius, quaſi aliquod principium quæſtionis facientes, quale ſit id, quo aliquid augetur vel diminuitur, vt ſic augmenti & diminutionis cauſas conuenientes inquiramus. Secundo ibi. {Videtur vtiq; eius.} Exequitur propoſitum. Et primo, ponit diuiſionem intentam principaliter. Secundo, interponit aliam quæſtionē. ibi {Quæret autem aliquis.} Tertio ſoluit quæſtionem principalem ibi. {Quoniam autem de his quæſitum eſt.} Circa primum tria facit. Primo proponit duas ſuppoſitiones, Secundo mouet dubitationem. ibi {Neceſſe autem augmentari.} Tertio, excludit quandam obuiationem. ibi {Sed neque ſi contingit.} Prima ergo ſuppoſitio quam primo proponit, eſt hæc, ſcilicet quòd eius quod augetur, quælibet pars videtur eſſe augmentata. Et ſimiliter de diminutione, quælibet pars eius quod diminuitur, vi-
F detur eſſe facte minor: cuius ratio apparet ex eo, quod dicitur in Quinto Phy. illud enim, cuius aliqua pars mouetur, dicitur Tex.cō.1.
moueri ſecundum partem, & non ſimpliciter: ſicut homo dicitē vulnerari, cuius manus vulnerata eſt. Ad hoc ergo quòd aliquid per ſe & ſimpliciter moueatur, requiritur quòd quælibet pars eius moueatur: quod quidem etiam in augmento, & omnibus aliis motibus obſeruari oportet. Secunda ſuppoſitio eſt, quòd omne quod augetur, augmentatur aliquo adueniente extrinſeco, & ſimiliter diminuitur aliqd aliquo recedente: cuius ratio eſt, quia oportet aliquid ī actu reduci per id quod ē actu: vnde ſecūdum hoc, id quod eſt ī potētia ad maiorē quātitatem, reducitur in actum illius quantitatis per aliquid, qđ habet actu quantitatem illam: & hoc eſt quod additur ei quod augetur. Deinde cum dicit.
b ¶ Proponit dubitationem, quę ſequitur ex duabus præmiſſis diuiſionibus. Si enim eius quod augetur, oportet quamlibet partem augeri: & omne augmentum fit per alicuius additionem: conſequens eſt, quod cuilibet parti eius, quod augetur oporteat aliquid addi. neceſſe eſt ergo ꝙ id quod additur, quo dicitur aliquid augeri, aut eſſe corporeū, aut incorporeum ſeparatū ab omni quātitate corporali. Sed ſicut ſupra oſtenſum eſt, impoſſibile eſt ꝙ materia ſeparata ſit a magnitudine: vnde patet quòd id, quo aliquid augetur, non poteſt eſſe incorporeum. Iterum, ſi eſſet incorporeū, non eſſet quātum in actu: vnde ſui appoſitione non faceret maius ſecundum quantitatē. Si autem dicatur, id, quo addito, aliquid augetur, eſſe corporeum, ſequeretur duo corpora ſimul eſſe in eodem loco, ſcilicet corpus, quod augetur & corpus additum quod auget. Non enim poteſt dici quòd collocetur ſeorſum corpus quod augetur, & corpus quod auget: quia oportet additamentum fieri cuilibet parti eius quod augetur, quod ex ſupradictis ſuppoſitionibus ſequitur, & hoc etiam eſt impoſſibile, ſcilicet quòd duo corpora ſint ſimul in eodem loco: & ſic ſequitur inconueniens ad vtranque partem quæſtionis. Deinde cum dicit.
e ¶ Excludit quandam obiectionem. Poſſet enim aliquis dicere, quòd augmentum ſit nullo alio appoſito: ſicut quando ex aqua generatur aer, videtur eſſe quoddā augmentum: quia ſic maior quantitas: ſed per hunc modū non contingit fieri augmētum ſeu diminutio: talis enim tranſmutatio non eſt augmentū, ſed eſt generatio eius, in quod trāſmutatur, ſ. aeris, & corruptio eius quod tranſmutatur, ſ. aquæ contrarietate calidi & frigidi. Non autem poteſt dici augmentatio neq; aeris, neq; aquæ, ſed nec

A nec vllius est augmentatio, vel erit augmentatio illius, quod est commune vtriq; · si tamen aliquid sit tale, sicut corpus videtur esse aeri & aquæ commune, vt dicatur quòd aqua non est augmentata, neq; aer: quia aqua corrupta est, & aer generatus: sed corpus est quod augetur, si aliquid ibi augmentatum est: sed hoc est impossibile. Oportet enim ad hoc quòd aliquid dicatur augeri, quòd saluētur ea, quæ sunt de ratiōe eius, quod augetur & diminuitur: quę quidē sunt tria. Quorū primū est, & supra positum est, scilicet quòd quęlibet pars magnitudinis, quæ augetur, fiat maior. puta si caro augetur, quòd q̄libet pars carnis sit maior. Secundum ēt supra positum est, scilicet quòd aliquo adueniente, aliquid augetur. Tertium autē est, quod scilicet nūc ponitur de nouo, vt scilicet id quod augetur conseruetur & permaneat in suo esse. Quia enim generatio & corruptio sunt transmutationes circa substantiā: cum simpliciter aliquid generatur vel corrumpitur nō permanet eius substantia, puta circa qualitatem, aut quantitatem: & ideo, cum aliquid alteratur, seu augetur vel diminuitur, manet idem numero secundum substantiā. Sed hic quidem, scilicet in alteratione, non manet eadem passio: sed in augmento & diminutione non manet eadem magnitudo, sed fit maior vel minor.
T.c. 34. Si ergo prędicta transmutatio, qua ex aqua fit aer, esset augmentatio, sequerentur duo contraria prędictis positionibus. Quorū vnū est, quòd aliquid augeretur nullo alio adueniente, & diminueretur nihilo recedente. Aliud autē est, quòd id, quod augetur non maneret, neq; aqua, neq; corpus, quod uidetur esse commune, manet idem numero. Vnde etiam signanter supra dixit, si aliqd est commune: quia scilicet nihil actu ens idem numero existens secundum substantiam, est commune ei quod corrumpitur & generatur. Oportet autem prædictas positiones saluare in omni eo quod augetur, hoc enim supponitur quasi principium: q̄ augmentatio sit talis transmutatio, qualis supra dicta est. Sed videtur nihil prohibere aliquid augeri nullo adueniente, probat enim Philosophus in Quarto Phy. quòd sicut aliquid fit albius
Tex.cō. 84. 8. Phy. 55. non superaddito alio albo, sed per intentionem albedinis præ

aqua aer: tunc enim maior moles generata est, non enim augmētatio hæc, sed generatio quidem eius in quod transmutatur erit, corruptio autem cōtrarii, augmentatio autem neutrius. Sed aut nullius, aut, si aliquod commune amborū existit, eius quod generatur, & eius quod
B corrumpitur, verbi gratia si corpus, aqua autem non aucta est, neque aer: sed hoc quidem deperiit, hoc autem generatū est: corpus autem siquidem id ad auctum est. Sed & hoc impossibile. Oportet autem saluare rationem & existentiam eius quod augetur & diminuitur. Hæc autem tria sunt. quorum. unum est quamcunq; partem maiorem esse eius quod auge-
C tur magnitudinis. verbi gratia si caro, carnis, Et adueniēte aliquo. Et tertium, vt saluetur & p̄maneat id quod augetur. Cū.n. generaī aliquid simpliciter & corrumpitur non manet idem, quod autem augetur, aut alteratur, aut minuitur manet idem. Sed tamen hic quidem passio, hic autem magnitudo non manet eadem. Si itaque erit illic prędicta augmētatio, cōtinget nullo adueniente, neq; manete augeri, & nullo recedente dimi-
D nui, & non manere quod augeī: sed oportet hoc saluare: subiecta enim est augmentatio talis.

d Quæret autem aliquis: & qd est quod augetur, vtrum cui apponitur aliquid, aut quod apponitur. ver.g. si crus quod augetur hoc fit maius, quod autem auget, cibus non. Quare igitur non ambo aucta sunt? Maius.n. quod apponitur & cui, quem-
E admodum & quando miscens vinum aquæ: similiter enim maius vtrumque.

e Aut quoniam quidem huius substantia manet, huius autem non. ver.g. cibi. quoniam domi

assolet) dicere contingit, non enim id accretio, sed eius quidem in quod mutatio fit generatio, contrarii uero corruptio, erit neutrius autē, accretio. Immo aut nullius, aut si quid vtrisq;, ei, inquam, quod oritur, & ei quod interit commune est, ueluti corpus, eius erit, & nec aqua, nec aer accrescit: verum illa interit, hic oritur: sed corpus, si quid augeatur. At hoc quoque fieri nequit. Nam seruare oportet, quæ ei qđ accrescit, decrescitue, ratione competunt. Hæc autem tria sunt, quorum primum est, magnitudinis quæ accrescit, partem quamlibet maiorem effici, uerbi gratia, si caro carnis. Alterum, accedente quopiam. Tertium, seruato pariter atque manente eo quod accretionem subit. Nam, cum quippiam simpliciter, absoluteque gignitur aut interit, non permanet. At cum alteratur, aut accrescit decrescitue, quod alteratur, aut incrementa suscipit, id permanet, verum illic affectio, hic magnitudo eadem non manet. Quod si mutatio illa, quam diximus, esset accretio, contingeret profecto quippiam nulla re accedente permanenteue accrescere, nullaque abeunte decrescere, & id non manere, quod suscipit accretionem. At hoc seruare oportet, quippe cum accretio talis esse supponatur.

Sed quæret aliquis, quid est quod accrescit, vtrum id cui nonnihil additur? uerbi causa, si quid crus augeat, crus ne maius euadit, quod autem incrementum præstat, ipsum, inquam, alimentum, minime? Sed cur non ambo incrementa sucipiunt? Nam tam quod additur quàm cui additio fit, maius reddi assolet, haud secus atque cū aquæ vinum miscueris: pari enim ratione utrunque maius est.

An quia huius substantia maneat, illius uero, puta cibi, haud quaquam, Quando & illic quoque quod euincit,

existentis, inquantum scilicet subiectum reducitur in actum perfectioris albedinis: ita etiam potest fieri aliquid maius absq; additione alicuius corporis magnitudinem habentis, per hoc, q̄ materia, quæ prius erat sub paruis dimensionibus, postea fit facta sub maioribus. Nam idem est subiectum magnitudini & paruitati, sicut & albi & nigri. & hoc manifeste apparet ī rarefactione. Rarefactio autem cōtingit non solum transmutata specie, puta cum ex aqua gnraī aer, de quo hic loquitur Arist. sed etiam eadē specie manēte, sicut si aer rarefiat vel cōdensetur. Dicendum est autem, quòd talis transmutatio nō potest proprie dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationē passibilium qualitatum: scilicet rari & densi. variatio autem qualitatis, aut quantitatis se habet ex consequenti. Sicut ex motu, qui est secundum locum variatur motus secundum dextrum vel sinistrum, non tamen dicitur motus secundum situm, quia variatio situs cōsequēter se habet ad variationem loci. Deinde cum dicit.

d ¶ Mouet autem aliam quæstionem, & primo proponit eam, secundo soluit eam, ibi { Aut quoniam huiusmodi. } Dicit ergo primo, q̄ cum augmentū fiat aliquo superaddito, remanet quæstio, quod est id quod augetur: vtrum s. id, cui apponiī, aut qđ nō apponitur: vel potius augetur vtrunque. Verbi gratia, cruri alicuius animalis apponitur aliqd, scilicet cibus: vtrum ergo crus augetur & fit maius, cibus autē qui apponitur vel additur, non augetur, sed auget: quare ergo ambo nō augmētata sunt? vtrunq; non fit maius: sed id quod apponitur nō, & id cui apponitur fit: & sicut quando vinū miscetur aquæ videtur vtrūq; augeri: quia vtrunque fit maius eodem modo. Deinde cum dicit.

e ¶ Soluit quæstionem per id, quod supra positum est. s. quòd oportet id quod augetur manere secundum substantiam. Ideo ergo vnum dicitur augeri & non aliud, quoniam huius quidem scilicet cui additur, puta cruris, manet substantia: huius autem, scilicet quod additur, puta cibi, non manet: conuertitur.n. in substantiam eius quod nutritur & augetur. Et quia in obiectione fiebat mentio de mistione, ostendit etiam in mistione simile esse,

esse: nam id, cuius substantia manet, dicitur esse dominans in mistione, sicut dicitur esse vinum, quādo parum de aqua admiscetur multo vino, & hoc apparet ex propria operatiōe, quæ est euidens signum speciei, tota enim mistura facit operationem vini, scilicet calefaciendo & confortando, non autem facit opus aquæ. Et simile est de alteratione: quia, si permanet caro, & quod quid est, i. quidditas, seu species eius: aliqua autem passio de numero per se accidentium adueniat, quæ prius non erat, id quod permanet, dicitur alteratum, & similiter oportet id quod augetur permanere. Id autem, quo aliquid alteratur, scilicet alterans, quandoq; in nullo transmutatum est, neque secūdum passionem neque secūdum substantiam, sicut cōtingit in his, quæ agunt, & nō patiuntur, sicut corpora cælestia, quandoque vero & ipsum alterans patitur & etiā smutatur, sicut ē corporibus inferioribus, quæ agunt & patiūtur adinuicem, vt infra patebit. Sed in motu augmenti virtus alterans, & quæ est principium motus se habet ex parte augmenti: quod tamen ita alterat, quod etiam alteratur, in his enim, quæ augētur, est principium motus augmenti, scilicet ad alterandum & conuertendum cibum, qui additur: quia si hoc nō esset, cibus ingrediens corpus, sic magis generaretur, & acciperet ad suam naturam id corpus cum ingrederetur. Puta cum spiritus. i. vētus, seu aer ingreditur vētrem, & facit eum maiorem. Vel spiritus. i. anima ingredit corpus, & conformat ipsum sibi: sed non est ita: quinimmo cibus ingrediēs corpus patiendo a corpore animalis corrūpitur conuersum in corpus animalis, & principium mutationis non est in hoc quod additur, sed in eo cui additur.

ex.cō.43.

ex.cō.35.

nans dicitur in mistione, vt vinum, facit enim vini opus, sed non aquæ, vniuersa mistura. Similiter & in alteratione, si manet caro ens, & quod aliquid ē, passio autem aliqua quæ inest per se, quæ prius non inerat, alteratum est hoc. Quo autem alteratum est, hoc quandoq; quidem nihil passum est, neq; alterata est substantia, quandoq; autem & illud. Sed alterans, & principium motus in eo quod augmētatur & alteratur, in his enim est mouens, quoniam & ingrediens generatur vtique magis, & accipiens illud corpus. v. gra. si ingrediens fiat vtique spiritus, oportet corruptum esse hoc patiens, & mouens non est in hoc.

F

ac superat in ipsa mistione augeri dicitur ceu vinum, nam vniuersa mistura vini, non aquæ, functionem exercet. In alteratione quoque similiter si caro & substantia ipsa maneat, eorum vero affectuum, qui per se competunt quispiam insit, qui prius non inerat, hoc sane alteratum est. Id autem, quo al- G *teratum est, interdum nihil patitur, interdum & illud quoque pati solet. Verum quod alterat, atq; motus principium, in eo est quod alteratur, & eo quod accrescit, quod enim mouet, in hisce est. Quandoquidem, & quod ingeri solet, fieri aliquando maius potest, & corpus quod eo fruitur, vt si quod ingeritur, spiritus fiat, verum cum hoc patitur, corrumpi solet, nec in eo est id quod mouendi uim obtinet.*

H

LECTIO XV.



Voniam autem de his quæsitum est sufficiēter, oportet quæstionis tentare solutionem inuenire, saluātes manere id quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedente autem diminui. Adhuc autem, quodcunq; signum sensatum, aut maius, aut minus generatum esse: & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, neque incorporeo augeri.

b Suscipiēdum igitur causam, sed si primum quędam constituerimus, quorum vnum est, quod anhomiomera augentur, cum homiomera augentur: componitur enim ex his vnūquodq;. Deinde quòd caro, & os, & vnaquęq; talium partium, est duplex, quemadmodum & aliorum in materia speciem habentium. Etenim materia dicitur, & species, caro aut os.

LECTIO XV.



Vm autem de hisce sit abunde addubitatum, dubitationis solutionem inuenire enitamur oportet, illud seruantes, permanente, inquam, eo quod augetur, atque adueniente aliquo fieri accretionem, & abeunte decretionem. Et insuper, quoduis sensibile signū maius minusue reddi, & neq; corpus esse inane, neq; eodem in loco duas esse magnitudines, I *neq; incorporea re quicquam augeri.*

Sumenda autem erit causa vno quidem prius a nobis definito, dissimilaria, inquam augeri, cum similaria accrescunt, ex his enim quodq; componitur. Deinde carnem, & os, & id genus pertium quamq; perinde atque cæterarum, quæ formam habent in materia, duplicem esse, nam materies atque forma, caro dicitur aut os. K

LECTIO XV.



Ostquam Philosophus mouit dubitationem de eo, quo aliquid augetur: & soluit dubitationem interpositam, hic accedit ad soluendum dubitationem principalem. Et primo soluit dubitationem. Secundo, ostēdit dubitatione remota, quomodo fiat augmentum, ibi { Maius autem totum. } Circa primum duo facit. Primo ostendit qualis debeat esse solutio. Secundo ponit solutionem, ibi { Suscipiendum. Oportet autem, quòd vera solutio includat om- ex.cō.38.

nia quæ sunt de ratione rei, & omnia impossibilia excludat, & ideo primo ostendit quomodo intendit saluare omnia quæ sūt de ratione augmenti: & dicit, quod quia sufficienter quæsitum est de prædictis, oportet tentare, idest ad hoc conatum apponere, vt inueniatur talis solutio quæstionis, qua saluentur tria, quæ supradicta sunt de ratione augmenti, quorum Primū est, quod id, quod augetur permaneat. Secūdum est, quòd augmentum fiat adueniente aliquo, & diminutio aliquo recedēte. Tertium est, quod quodlibet signū sensatum, idest quęlibet pars sensibilis eius quod augetur fiat maior in augmēto, aut minor in diminutione, Secundo ostēdit, quomodo intendit tria impossibilia vitare. Primo quidem, vt non ponamus corpus quod augetur esse vacuum. Secundo, vt non ponamus duas magnitudies, vel duo corpora esse simul. Tertio, vt non ponamus augmentū fieri per additionē alicuius incorporei, videtur enim suppositis prædictis suppositionibus alterum horum inconuenientium ex necessitate sequi. Si enim augetur quælibet pars eius quod augetur: & nihil augetur nisi adueniente aliquo: oportet quod cuilibet parti eius quod augetur, aliquid adueniat. si ergo id, quod aduenit, non est incorporeum: oportet duo corpora esse simul, nisi ponatur corpus quod augetur, esse vacuū. Deinde cum dicit.

b ¶ Soluit dubitationem: & primo pmittit quædam necessaria ad quæstionis solutionem, secundo ponit solutionē, ibi { Qualemcunqs igitur partem. } Circa primum proponit duo, circa quorum primum dicit, quòd oportet suscipere causam, per quā & prædicta soluantur, & inconuenientia vitentur: ita tamen, quòd determinemus quædam prius: quorum vnum est quòd anhomeomera, idest membra dissimilium partium, puta manus, aut pes & similia, augentur per hoc, quòd partes augentur: quas homiomera vocat, sicut sunt caro, & os & huiusmodi. Et huius rationem assignat, quia vnumquodq; membrum dissimilium partium augetur ex his quæ sunt similium, sicut manus ex carne, & osse, & neruo: ideo oportet quòd per augmentum partium augeatur totum. Secundo ponit, quòd caro, & os, & vnaquæq; talium partium, quę primum dicit augeri, est duplex: sicut contingit in omnibus quæ habent speciem in materia, nam caro, vel os potest dici, vel vt materia carnis, vel vt species carnis. Hoc quidam intellexerūt sic, quòd aliqua caro signata

A signata est: quæ est secundum materiam, & alia, quę est secundum speciem. Dicunt enim quòd caro, vel os, vel quicquid est huiusmodi dicitur esse secundum speciem, ex eo quòd est generatum ex primo humido seminali, in quo primo fuit virtus speciei. Caro autem secundum materiam dicitur, ex eo quòd generatur ex humido nutrimentali: quod quidem aduenit primo humido substantiali, sicut materia quædem eius: prout primum humidum extenditur per alia
Tex.cō.36. membra, admisto sibi secundo humido, ad hoc vt compleat quantitas rei viuentia & omnium partiū eius. Et hæc fuit opinio Alexandri, vt dicit Auer. in expositione huius loci: quē plures postmodum secuti sunt. Sed hoc non potest stare cum verbis Arist. quę hic dicuntur. Dicit enim quòd caro, &
Tex.cō.37. os, & vnumquodque talium, est duplex, scilicet secundum materiam, & speciem: quemadmodū aliorum in materia speciem habentium. Manifestum est autem quòd speciem in materia habent non solum ista quæ generantur ex semine, & quæ nutriuntur, in quibus prædictus intellectus posset aliqualiter sustineri, sed etiam corpora inanimata, sicut sunt lapides, aurum, & argentum. Vult ergo Arist. quòd in carne & osse dicitur species & materia, sicut in lapide & auro: in quibus non est humidum substantiale & nutrimentale, & ideo dicendum est secundum intentionem Arist. quòd eadem caro dicitur secundum speciem, prout in ea consideratur id quod pertinet ad speciem carnis: & secundum materiam, prout in ea consideratur id quod est materiæ: & eadem ratio est de omnibus aliis compositis ex materia & forma. Deinde eum dicit.

c Quamlibet igitur partem augmentari, & adueniēte aliquo, secundum quidem speciem est contingens, secundum autem materiam non est.

d Oportet autem intelligere, quemadmodum si aliquis mensurabit eadem mēsura aquam. Semper enim aliud, & aliud quod generatur sic vtique augmentatur materia carnis, sed non partium cuiq; aliquid aggeneratur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit. Formæ autē, & cuicūq; speciei particulę.

e In anhomęomeris autē hoc magis manifestum, verbi gratia in manu, quoniam proportionaliter auctum est, materia eñ alia ens a specie manifesta magis est hic, quàm in carne & homęomeris, ideo & mortui magis videtur eē caro, & os, quàm brachium & manus.

c ¶ Ponit solutionem, & primo ponit eam, secundo manifestat per exemplum, ibi { Oportet autem intelligere. } Tertio, concludit epilogando summam solutionis, ibi { Que propter est quidem. } Dicit ergo primo, quòd hoc quod supra dictum est, quòd quælibet pars augetur eius quod augetur, & quòd vnumquodq; augeatur adueniente aliquo, est verum, si accipi-
Tex.cō.36. tur pars secundum speciem, nam cuilibet parti secundum spe-
Tex.cō.37. ciem consyderatæ additur aliquid tanquam permanenti, & ita quælibet pars secundum speciem consyderata augetur, non autem cuilibet parti secundum materiam consyderatæ fit additio: sed non quælibet pars secundum materiam cōsyderata augetur. Dictum enim est quòd id quod augetur, oportet permanere, nō autem permanet quælibet pars secundum materiam consyderata, sed solum secundum speciem. Deinde cum dicit.

d ¶ Manifestat solutionem propositam per exempla, & primo ponit manifestationem, secundo ostendit in quibus partibus dicta solutio sit magis manifesta, ibi { In anhomęomeris. }
Tex.cō.37. Dicit ergo primo, quòd oportet intelligere id quod dictum est de carne secundum speciem, & secundum materiam, si quis mensuret aquam eadem mensura, ita tamen quòd semper sit alia, & alia aqua, puta, si ex vase pleno aqua, guttatim aqua effluat, & guttatim semper infundatur: erit enim semper idem quantum ad mensuram aquę, non tamen quo ad materiam aquæ. Sic autem comparatur species ad materiam, sicut mensura ad mensuratum, eo quòd forme est finis materiæ, vt dicitur in Secundo
Tex.cō.23. Physicorum Sic enim oportet intelligere quòd species carnis permeneat eadem tanquàm mensura quædam: non tamen semper
Lege de Iuuen & Sen. Lectio. 4. permaneat eadem materia, in que talis species suscipitur. Est etiam simile de fluuio, qui semper manet idem quantum ad speciem fluuij, materialis tamen aqua semper est alia & alia. Simile est etiam in igne, cuius species & figura semper manet, sed ligna, in quibus materialiter ignis ardet, consumuntur, & alia apponuntur. Idem etiam apparet in populo ciuitatis, qui semper manet idem secundum id quod est speciei, quamuis hominum, ex quibus constituitur populus, quidam moriantur, & quidam succedant, & semper permanet id quod pertinet ad speciem carnis, licet materia, in qua fundatur talis species, paulatim consumatur per actionem caloris, & alia de nouo adueniat per nutrimentum. Sic ergo, quando aliquod corpus augetur, augmentatur quidem materia carnis: quia plus generatur per nutrimentum, quam perdatur per actionem caloris & ita multiplicata materia, vis augmentatiua, quę pertinet ad speciem, extendit proportionabiliter totam materiam in maiorem quantitatem. Non tamen ita augmentat materia carnis, quòd cuilibet parti materiæ aliqd addatur, quia neque quælibet pars materiæ manet, sed quædam defluit consumpta, scilicet per calorem, & quędam aduenit restitura, scilicet per nutrimentū, & ita non oportet incorpoream esse, neque esse corpoream omnino simul neque corpus quod augetur esse vacuum: quia non minus fuit id quod restituitur per alimentum, quàm id quod fuit per calorem consumptum, virtus enim caloris naturalis, quæ pertinet ad speciem restituit id quod aduenit in locum eius quod periit. Si autem fuerit plus quod ex alimento generatum est, virtus naturalis extendit id in maiorem quantitatem secundum aliquam dimensionem, & ita occupat maiorem locum. Sed quia species semper manet, necesse est dicere, quòd cuilibet parti formæ, vel speciei aliquid aduenit, &
D quælibet augeatur. Neque propter hoc sequitur duo corpora esse in eodem loco: quia formæ & speciei non debetur locus nisi ratione materiæ, in qua fundatur, quæ est proprie subiectum quantitatis dimensiuę. Si autem intelligatur caro secundum speciem, quę est generata ex humido substantiali, caro autem secundum materiam, quæ est generata ex humido nutrimentali vt Alexan. posuit, videtur hoc verbum Arist. scilicet quòd caro secundum materiam defluit & aduenit, non autem caro secundum speciem, magis esse dictum probabiliter, quàm secundum aliquam necessariam rationem, cum non oporteat vtrunque humidum in vnam massam adiungi ad perficiendum quantitatem totius corporis, & omnium partium eius, nec potest ex necessitate probari, quòd calor ita consumat vnum, altero permanente semper. Non est autem credibile, quòd Aristoteles in tali re aliquid sine ratione necessaria dixisset, vt Auer. dicit in expositione huius loci. Deinde cum dicit. Cōmē. 31

Soluit obiectioné At supra, in tex com. 32.

Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo, secundum formam quidem est possibile, at secundum materiam, haudquaquam.

B Intelligere autem perinde oportet, atque si quis aquam mensura eadem metiatur. quod enim fit, aliud atque aliud semper est. Ad hunc itaque modum, & carnis materies augetur, & non cuiuis parti eius quippiam additur, sed alia dilabitur, alia accedit. At cuiuis figuræ ac formæ parti, fit accessio.

Id autem magis constat in hisce, quæ dissimilium sunt partium, vt in manu, quòd iuxta proportionis rationem aucta sit, quandoquidem materies, cū
C diuersa est, facilius dignoscitur hic quàm in carne, & hisce quæ similiū sunt partium. idcirco, & cum mortuum est quippiam, magis adhuc caro & os, quàm manus & brachiū esse videtur.

E e ¶ Ostendit in quibus partibus prædicta solutio sit magis manifesta, & dicit, quòd id quod dictum est, magis est manifestum in anhomeomeris, idest membris dissimilium partium, puta manu, quàm videmus proportionabiliter augeri, Proportionabiliter autem augetur tota manus, & quilibet digitus, & etiam quilibet articulus, & hoc ideo, quia magis manifesta est distinctio speciei & materiæ in huiusmodi membris quàm in carne, & osse, & aliis membris similibus. Quanto enim sunt propinquiora toti, tanto plenius recipiunt perfectionem formæ, quæ principaliter est actus totius, vnde & operationes animæ magis manifestæ sunt in dissimilibus membris, quàm in partibus similibus. Et ideo licet post mortem, per quam separatur anima a corpore, non solum remaneat animal, sed etiam nulla pars animalis, nisi æquiuoce, vt dicitur Secundo de Anima: tamen videtur, quod magis post mortem Tex.cō.8
animalia remaneat caro aut os, quàm manus aut brachium: in quibus magis apparent operationes animæ. Deinde cum dicit.

Concludit

f ¶ Concludit epilogando summam solutionis, scilicet quòd quodammodo quælibet pars carnis est aucta, scilicet accipiendo carnem, secundum speciem: & quodammodo non, scilicet accipiendo carnem, secundum materiam.

f Quapropter est quidem sic quantumcunq; carnis auctum, est autem vt non. Secundũ speciem enim cuicunque aduenit, secũdum materiam autem nõ.

Quare partim augetur carnis quælibet particula, partim non augetur. Nam secundum formam quidem, cuiuis parti quippiam addiungitur, secũdum materiam vero, haudquaquam.

LECTIO XVI.



G Maius autem totum generatum est adueniente aliquo, quod vocatur cibus, & contrariũ transmutato in eandem speciem. v.g. si sicco adueniat humidum, cum enim aduenerit transmutatur humidum & generatur siccum. Est enim ut partim simile a simili augmentetur, est autem partim a dissimili.

LECTIO XVI.



Totum tamen maius euadit accedente quopiam, quod nutrimentum, atque contrariũ nominatur, & in eãdem formam transeunte, vt si humidum sicco accedat, & cum iam accesserit, mutationem subeat, fiatque siccum. Nam partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit.

b Quæret autem aliquis, quale oportet esse id, ex quo augetur. Manifestum vtiq;, quoniã potentia est illud. v.g. si caro potentia carnem, actu autẽ aliud. Corrupto vtique hoc, caro generatum est.

H *Dubitauerit autem quispiam, quale id esse oporteat quo quid augetur. Palam itaq; est hoc, potentia illud quod augetur esse oportere, vt si caro accretionem subeat, id quo illa accrescit potentia carnẽ esse, actu aũt aliud, quod sane vbi corrumpitur, caro fieri solet.*

c Non igitur hoc ipsum secundum se. Generatio enim esset non augmentatio, sed quod augetur hoc. Quod igitur & ab hoc est patiens auctum est, aut mistum, quemadmodum si quis vino superinfundat aquã, hoc autem potest vinũ facere quod mistũ est. Et queadmodũ ignis facit, cũ ea q̃ vri pñt, cõtigerit, ita ĩ eo qđ augeť, & ẽ actu caro, qđ inest augmẽtatiuũ, aduenient te id, qđ ẽ potẽtia caro, facit actu carnẽ. Igiť simul existit, si.n. seorsũ, gñatio ẽ. Est.n. ita ignẽ facere ad existẽtẽ adiũgẽtes ligna, sed sic quidem est augmẽtatio: quãdo aũt ipsa ligna per se incenduntur, generatio est.

Non igitur ipsum per se, solumq; est, nam alioqui, generatio esset, non accretio, sed id quod augetur eum eo est. Qualiter igitur hoc affectũ, illud augeri solet? An misto, haud secus
I *atque si quis vino aquam infundat, & idem id quod ammistum est efficere vinum possit. An sicut ignis tactum cremabile adurit, sic & id, cui agendi facultas delegata est in eo existẽs qđ accrescit, quodq; actu caro est, qđ accessit e potẽtia carne, actu carnem facere consueuit? Illo igitur simul existente, idipsum accidit, quoniam si seorsum esse, generatio sane foret, nam ignem ad hunc facere modũ contingit, videlicet iniectis in eum, qui iam est, lignis, verum ita quidem, accretio est: at, cum*
K *ligna ipsa incenduntur, generatio.*

LECTIO XVII.



Quantum autem vniuersale quidem non generatur: quemadmodum

LECTIO XVII.



Quantitas autem vniuersalis nulla fit, sicuti nec animal, quod nec homo fit, nec singu

LECTIO XVI.



Solutis dubitationibus, quæ erant circa augmentum, hic Philosophus determinat modum augmenti. Et primo de
Tex.cõ.38. terminat qualiter fiat augmentum. Secundo determinat qualiter fiat diminutio, ibi
Tex.cõ.41. { Hæc autem species sine materiã. } Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit qualiter se habet id quod aduenit, ad id qđ augetur, eo adueniente. Secũdo, comparat augmentũ alijs operationibus aiæ vegetabilis, ibi { Quæret autem ali-
Tex.cõ.39. quis. } Dicit ergo primo, q̃ soluta q̃stiõe de partibus eius qđ augetur, vtrũ quælibet pars augmẽtatur vel nõ, manifestũ est, q̃ totũ maius est aliquo adueniẽte, puta cibo, hoc.n. aduenies in pricipio est cõtrariũ ei, cui aduenit secũdũ aliquã cõtrarietatẽ passionũ: sed postea trãsmutatur ĩ eadẽ specie, puta, si sicco adueniat id, quod est a principio humidũ, qđ cum aduenerit transmutatur, & fit siccum. Et ita quodãmodo verũ est dicere, q̃ simile augetur simili, quodammodo autẽ verũ est dicere, q̃ aliquid augetur a dissimili, nam id, qđ augetur, i principio quidẽ est dissimile, in fine autem simile, vt dictum est. Deinde cum dicit.
h ¶ Comparat augmẽtũ alijs operationib⁹ aiæ vegetabilis, cui⁹ operationes sũt tres, vt dicit i .2. de
Tex.cõ.34. & 50. Anima. generatio, nutrimentũ, & augmentum. Primo cõ-
Tex.cõ.40. parat augmẽtũ generationi. Secũdo nu-
Tex.cõ.40. trimento. ibi { Quantũ aũt qđ vle } Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit similitudinẽ augmẽti & generationis, Secũdo differentiã, ibi { Non igitur hoc ipsum. } Mouet igitur quæstionẽ circa primũ quale oporteat esse id. i. cuius formæ est id quo augetur, & concludit manifestũ esse ex præmissis, quòd id, quo aliquid augetur, est in potẽtia ad id quod augetur. Puta, si caro est quod augetur, id, quo augetur, oportet esse i potentia carnẽ. Quia, sicut supra dictum est, id, quo aliquid augeť, est in principio dissimile, in fine autẽ simile: & quia nihil est in potentia ad vnum, quin sit in actu aliquid aliud, oportet id, quo

F augetur caro, qđ est in potentia ad carnẽ, esse actu aliquid aliud q̃ carnẽ, puta panis: quod autẽ est actu aliquid, nõ fit aliud nisi p prioris corruptionẽ & sequẽtis gñationẽ, oportet igit augmẽtum fieri corrupto eo, quod prius erat actu, puta pane, genito eo qđ augeť, puta carne. Et sic manifestũ est q̃ i augmẽto cõcurrit gñatio aliqualiter. Deinde cũ dicit.
c ¶ Ostendit differẽtiã augmẽti & generationis, dicẽs, q̃ si augmẽto fit quędam generatio carnis, cũ aliud sit augmẽtatio a gñatione: sequitur q̃ nõ generetur scdm seipsum .i. separatim quando aliquid generatur: quia sic non esset augmentũ, sed generatio, sed oportet generari carnẽ in carnẽ, quę augetur. Sic igitur propter id quod caro i eo quod augeť est patiẽs, i eo scilicet qđ trãsmutatur in similitudinẽ eius qđ augetur, & ab hoc.s. passo transmutato augmẽtatũ est, vel id. cui additur, vel totũ mistũ. Et est simile, sicut si aliquis vino præexistenti superinfundat aquam hoc mõ, q̃ vinũ sua virtute potest aquã cõmistam conuertere in sui naturã: tunc enim dicitur ẽe augmentũ vini, non generatio, cũ autem liquor aliquis scdm se ĩ vinũ conuertitur, puta vua, est vini generatio. Aliud autẽ exẽplũ ponit de igne, q. adurit corpora vstibilia sibi coniuncta: & ita cõtingit in eo quod augetur, qđ ẽ actu caro, cuius virtus augmentatiua id quod adurit existens in potentia ad carnẽ facit actu carnem: ita tamẽ q̃ fit simul cũ carne præexistẽte. Si enim ex aliquo, qđ est in potentia caro, seorsum fieret caro, esset generatio carnis, non augmentũ, sicut accidit cum ex virtute seminis, sanguis menstruus i carnẽ cõuertitur. Et hoc etiam accidit circa ignẽ, cõtingit.n. q̃nque, q̃ ligna igniuntur adiuncta igni præexistenti, & hoc est augmentatio ignis: quando vero ipsa ligna inceduntur seorsum, nõ adiuncta alijs lignis adustis, tunc est generatio.

LECTIO XVII.



Postquam Philosophus comparauit augmentum generationi, hic comparat augmentum alimento, & primo ostẽdit quomodo se habet id quod auget ad id quod nutrit: secundo quomodo se habet augmentum ad nu-

ad nutrimentum, ibi {Et nutrimentum.} Circa primum tria facit. Primo ostendit, quid sit id quod augetur, idest quòd fit quantum, & dicit, quòd quantum vniuersale non generatur nec fit, sicut animal vniuersale, nec homo vniuersalis, nec singularium, idest nec aliqua specierum: puta nec leo vniuersalis, nec bos vniuersalis.

Tex.cō.41.

Sed sicut in illis generatur vniuersale, scilicet ī aliquo particulari, puta cum generatur hoc animal, aut hic homo, & illic, scilicet ī augmēto generatur quātum, non quidem in vniuersali, sed in aliquo determinato, sicut cū fit quāta caro, aut os, aut manus & his similia. Secundo, ibi { Ad ueniente. } Ostendit quid sit id quod auget. fit enim augmentum adueniente aliquo, vt dictum est: sed, si per augmentum fieret quātum in vniuersali, oporteret id quod aduenit esse quantū in potentia, & nullo modo in actu, sed quia non generatur quantum in vniuersali, sed hoc quantum, puta caro: oportet id quod aduenit esse quidem aliquid in actu quantum; non autem carnem quantam, sed solum in potentia. Tertio ibi.

Tex.cō.41.

b ¶ Concludit differentiam eius quod auget, & eius quod nutrit, & primo ponit differentiam dicens, quòd id, inquantum id quod aduenit, est in potentia ad vtrunq; : puta ad hoc quòd sit quanta caro, vt scilicet nō solum sit aptū recipere speciem carnis, sed etiam in maiorem quantitatem produci: per hoc enim auget. Ad hoc enim quòd sic augmentum oportet fieri & quantum, vt scilicet fiat maior quantitas: & carnem, quia oportet id quod aduenit in finem assimilari, vt dictum est. Inquantum vero id quod aduenit est in potentia ad hoc quòd sit caro, secundum hoc nutrit, sic enim differunt secundum rationem cibus & augmentatio, nam cibus nutriens est in potentia inquantum conuertitur in carnem, inquantum autem suscipit maiorem quantitatem est augens. Deinde cum dicit.

Tex. cō.42.

c ¶ Infert quoddam corollarium ex eo quod dictum est, videlicet, quòd aliquis nutritur quousque saluatur, idest quamdiu conseruatur in vita: quia semper oportet restitui per nutrimentum id quod continue soluitur, idest id quod diminuitur oportet nutriri. Non autem semper animal augetur, sed quandiu cibus conuersus in carnem potest extendi in maiorem quantitatem. Deinde cum dicit.

d ¶ Ostendit differentiam inter ipsum augmentum & nutrimentum: & dicit quòd nutrimentum est idem quod ipsum augmentum, esse autem cum eis aliud: quasi dicat, sunt idem subiecto, sed differunt ratione, inquantum enim id quod aduenit est in potentia ad vtrunque, idest ad hoc quòd sit quanta caro, secundum hoc est augmentum carnis: inquantum vero est in potentia ad hoc solum quòd sit caro, secundum hoc est nutrimentum, aut cibus; vt supra expositum est. Deinde cum dicit.

nec aīal, nec hō, nec aliqd singulariū: sed vt hic vniuersale, ita & illic quantum. Caro aūt, aut os, aut manus, & horū homeomera, adueniente quidē aliquo quanto, sed non carne quanta.

b Secundum id igitur quòd potentia vtrūq;, v.g. quāta caro sic auget qdē, etenim quātā oportet generari, & carnē: secūdum id.n. quod solum substantia caro, nutrit. Etenim sic differunt cibus & augmentatio, ratione.

c Ideo nutritur quis quousq; saluatur, & diminuitur: augmentatur autem non semper.

d Et nutrimentum augmentationi idem est quidem, esse autem aliud, nam quatenus id quod aduenit potentia quanta caro, augmētatiuum carnis est: quatenus autē quod solum potentia caro, nutrimentum.

e Hęc autem species sine materia, vt immaterialis potētia aliqua, in materia est. Similiter autem & aliud quodcunq; organum. Si autē aduenerit aliqua materia, quæ sit potētia immaterialis, habens, & quantum potentia, hæ erunt immateriales maiores. Si aūt amplius facere nō pōt: sed vt aqua vino semper ampli' mista ī fine aquaticū facit, & aquā, tūc diminutionē faciet quanti: species aūt manet.

larium aliquod, sed vt hic vniuersale, sic & illic quantitas. Caro igitur, & os, & neruus, & similares partes, accedente quidem quanto aliquo, sed non carne quanta, augescunt.

Quo igitur potentia simul vtrumq; existit, uidelicet caro quanta, hoc quidem auget, nam carnem quantam fieri oportet. Quo uero solum caro, hoc alit, hoc enim nutritio & accretio, ratione differunt.

Quocirca quandiu saluum manet animal, etiam si decretionem subeat, alitur, sed non semper accrescit.

Atque nutritio idem quod accretio existit, ratio tamen est diuersa, quo enim id, quod adiungitur atque additur potentia caro quanta est, hoc carnem augere potest, quo uero caro potentia solum, hoc nutrire.

Hoc autem, forma sine materia est, ut tibia, potentia quædam in materia est. similiter, & quoduis aliud instrumentum. Quod si materies aliqua accedat, quæ potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, hæ tibiæ maiores euadent. Sin uero nihil præterea agere possit; sed res perinde habeat, vt cum vino subinde plus aquæ immiscetur, quæ tandem vinum aqueum reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autem remanet.

e ¶ Ostendit quomodo fiat diminutio. Ad euidentiam autem horum, quæ hic dicuntur, considerandum est quòd virtus speciei aliter se habet in rebus viuentibus, quæ proprie nutriuntur & augentur, & in rebus carentibus vita, quæ neque nutriuntur, neque augentur. Corpora enim viuentia mouent seipsa non solum secundum motum localem, sed etiam secūdum motum alterationis, puta cum animal naturaliter sanatur: & secūdum motum augmentationis aut generationis, præterim secundum quòd nutrimentum est generatio quędam, vt dictum est: inquantum scilicet & si nō generetur caro secundum se, aggeneratur tamen carni præexistenti. Omne autem mouens seipsum, vt probatum est in Octauo Physicorum, diuiditur in duo, quorum vnum est mouens, aliud vero motum. vnde oportet quòd in rei veritate sit aliquid motum, quod conuertitur in naturam speciei, & aliquid mouens scilicet ipsa virtus speciei conuertens. Et inde est, quòd virtus speciei in rebus viuentibus non determinat sibi aliquam materiam signatam, cū vna pars effluat, & alia adueniat, vt dictum est. Non potest tamen virtus speciei esse absque omni materia, sed in hac vel illa determinate, vt probatur in Septimo Metaphisicorum. In rebus tamen inanimatis, nihil tale inuenitur: nisi forte, inquantum est in eis aliqua similitudo augmenti & nutrimenti: puta in igne & vino per efficaciam virtutis actiuæ in eis, speciei carnis vel cuiuscunque huiusmodi, in quāmcunque. Sic igitur virtus non determinat sibi aliquam materiam signatam, sed nunc saluatur in hac, nunc in illa, & est sicut species immaterialis potentia, quantum ad hoc, quòd non determinat sibi materiam signatam, est tamen in materia semper aliqua. Et eadem ratio est de quocunque alio organo, puta de osse, aut de neruo, aut quocunque huiusmodi. Si ergo aduenerit aliqua materia, quæ sit in potentia, non solum ad hanc speciem, quæ quodammodo est immaterialis, sed etiā est in potentia ad maiorem quantitatem, hæc etiam erunt maiores & immateriales, idest, ipsæ virtutes speciei, quæ sunt in carne, & osse & huiusmodi, extenduntur in maiorem quantitatem. Sed hoc non semper potest fieri: quia virtus speciei debilitatur, cum sit in materia contrarietati subiecta, per continuam actionem & passionem, & per adiunctionem materiæ extraneæ, quæ non ita recipit uirtutem speciei, sicut prius erat. Quando ergo non hoc amplius virtus speciei facere potest, vt scilicet tantum conuertat de nutrimento, quod sit in potentia non solum ad speciem, & ad maiorem quantitatem, sed nec etiam ad æqualem, tunc fit diminutio quantitatis: & tamen cōseruatur species in quantitate minori, & finaliter etiam species cessat: sicut, si aqua magis & magis vino misceatur, fiet vinum aquatum, & finaliter corrumpetur vinum, & fiet totaliter aqua.

Tex.cō. 41.

Tex.cō.28.

Lectio.

LECTIO XVIII.

Postquam Philosophus determinauit de generatione & corruptione in communi, & de aliis sequentibus, scilicet de augmentatione & alteratione, incipit determinare de quibusdam, quæ ad hęc requiruntur. Et primo dat intentionē suam. Secundo, prosequitur intentum, ibi { Fere quidem. } Tex.cō.43. Tex.cō.44. Circa primum duo facit. Primo determinat intentionem suam. Secundo ostēdit, necessitatem suę intētionis, ibi { Omnes enim qui elemēta. } Dicit ergo primo, quòd cū oporteat dicere de materia; circa quam est transmutatio elemētorum: & de ipsis elementis secundum contrarietates, quæ sunt in eis, vtrum scilicet sint aut non, & vtrum vnum eorum sit sempiternum & intransmutabile, sicut supra dicit Empedocles, an generantur: & si generantur qualiter generantur, vtrum scilicet generantur adinuicem, aut mouentur, aut est aliquod principium eorum, ex quo generantur, & in quod resoluūtur, sicut diuersi dixerūt, vt Democritus atomos, Anaxagoras infinita secūdū speciē: quia, inquā, illa determinare debemus, oportet prius determinare de quibusdam antecedentibus ad illa, de quib⁹ dicitur indeterminate nunc. Tex.cō.1. Quod quidem potest dupliciter intelligi. vno modo quòd Philosophi sui temporis indeterminate & insufficienter dixerunt de ipsis, alio modo, quia de generatione indeterminate & confuse dictum est de ipsis. Deinde cū dicit. b ¶ Ostendit necessitatem determinandi dicens, quod omnes Philosophi tangentes elementa, vel ex elementis generata, vtuntur congregatione & segregatione. Quę enim ex elementis generantur, ex congregatione elementorum generantur: quæ vero corrumpuntur, ex segregatione elemētorum corrumpuntur: quę etiam dicebant agere & pati adinuicem. Cum ergo cōgregatio sit quędam mistura, oportet de mistura determinare. Qualiter enim sit mistio & quid sit, non est adhuc manifeste determinatum. Cum autem nec alteratio, nec congregatio, vel segregatio possint fieri sine actione & passione, oportet pri⁹ determinare de actione & passione. Illi enim, qui ponunt plura principia, dicunt esse generationem per actionem, & passionem elemētorum adinuicem, similiter & illi, qui ex vno materiali principio dicunt aliqua fieri, necesse habent ponere agere & pati. Ideo recte dixit Diogenes cum dixit, quòd nisi ex vno materiali principio fierent omnia, impossibile esset aliqua adinuicē transmutari, aliter enim non posset calidum frigefieri, nec frigidum calefieri, nisi subesset vna materia: impossibile est enim quòd frigiditas fiat caliditas vel e cōuerso: sed oportet quòd habeant vnum commune subiectum, per quod possint adinuicē transmutari, quapropter, quę agunt & patiuntur adinuicem, necesse est habere vnam subiectam materiam, quæ sit susceptiua contrariorum. Non tamen omnia agentia & patientia sunt talia, scilicet habentia vnam materiam, sed solum illa, quæ agunt & patiuntur adinuicem. Sunt enim aliqua, quæ agendo non patiuntur, sicut substātiæ separatæ, & corpora cælestia: scilicet corpora, licet patiantur, vtpote quæ mouentur, tamen nō patiuntur ab his, quæ mouentur ab eis. Vlterius autem, cum mistio, & facere, & pati non possint fieri sine tactu (nam ea quæ adinuicem non se tangunt, non possunt adinuicem agere & pati.) ideo determinando de ipsis, oportet de tactu tractare. Inter ista autem tria prius determinandum de tactu, quia tact⁹ prior est: sequitur enim ad ista duo, sed non e conuerso. Necesse enim est quòd ista, quæ miscentur adinuicem, se tangant, sed nō conuertitur. Similiter, si aliquid agit

LECTIO XVIII.

Voniam autē oportet primum de materia & de vocatis elementis dicere, siue sint, siue non: & vtrum sempiternum vnumquodq;, an vero aliquo modo generetur, & si generatur, vtrum ex inuicē generentur omnia eodem modo, an eorum vnum primum sit. Necesse est itaq; prius de his dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

G

b Omnes enim qui & elementa generant, & quę ex elementis segregatione vtuntur, & cōgregatione: & facere & pati. Est autem congregatio mistura. Quomodo autem misceri dicimus, nondum determinatum est manifeste. H Sed nec alterari possibile, nec segregari & congregari, nullo faciente aut patiente. Etenim plura elementa facientes generant ea, mutua illorum inter se actione & passione. & his quidem ex vno necesse est dicere factionem, & hoc recte dicit Diogenes: quoniam si non essent ex vno omnia, nec etiam facerēt & paterentur ad inuicem .v.g. calidum infrigidari. & hoc calefieri rursus, nō enim caliditas & frigiditas trāsmutantur adinuicem, sed ipsum subiectum, vti manifestum est. I Quapropter in quibus facere est & pati, necesse est vnam horum subiectam esse naturā. Omnia igitur, talia esse dicere non verum: sed ea demum, in quib⁹ est mutua actio & passio. Sed si de facere & pati, & mistura vidēdum, necesse est & de tactu. Non enim facere hęc & pati possunt proprie, quæ non possibile adinuicē tangere, K nec nō tangentia adinuicem qualitercunq;, contingit misceri primū. Quapropter, de tribus his est determinādum quid tactus, quid mistura, & quid factio. Principium autem accipiamus hoc. Necesse enim est vt quibuscunq; reb⁹ inest mistio, sese mutuo tāgere possint, & si aliquid facit, hoc autem patitur principaliter, & his similiter: ideo primo dicendum est de tactu.

LECTIO XVIII.

Cum alii de materia & hisce, quæ nuncupantur elementa, primo dicere oporteat an sint necne, & utrum vnumquodq; eorum sempiternum sit, an ortum subeat aliquo pacto, & si generentur, utrū ex sese mutuo generentur eodem modo omnia, an inter ipsa vnum aliquod primum sit, prius utique de hisce disferamus necesse est, de quibus nunc dicitur indefinite.

Omnes enim, tam qui elementa ipsa, quàm qui ea quæ constant ex elementis generant, segregatione & congregatione, atque actione & passione vtuntur. Est autem congregatio, mistio. Sed quoniam pacto quippiam misceri dicatur, plane ac dilucide haudquaquam est definitum. At vero nec alterari quicquam, nec segregari congregariue, nullo patiente aut agente potest. Etenim qui plura faciunt elementa, actione & passione mutua generationem fieri censent, quanquam ex vno facta omnia dicāt necesse est. Atque hoc recte quidem dicit Diogenes, nisi ex vno essent omnia, non posse uicissim agere & pati, ceu calidum frigifieri, & idem rursum calefieri: non enim calor & frigus, in sese mutuo transeunt, sed ipsum, ut patet, subiectum mutationem suscipit. Quare, horum quibus actio competit unum esse subiectam materiam necesse est. Dicere igitur uniuersa esse eiusmodi, non est uerum: sed ea quibus mutuo a sese pati, & agere insitum est. At uero si de actione passioneue, & de mistione contemplandum sit, & de tactu speculemur est necesse. Nam neque agere & pati ea possunt proprie, quæ se mutuo tangere nequeunt, neq; fieri potest, ut misceantur quæ nō quodam modo sese tangunt prius. Quare de hisce tribus, uidelicet quid tactus, quid mistio, & denique quid actio, determinandum uidetur. Hinc autem sumatur initium. Nam ex entibus ea quibus mistio competit esse apta: ut sese mutuo tangant, est necesse, atque si quid agit & aliud patiatur proprie, similitidem modo atque illa afficiuntur. Quo circa, de tactu prius dicendum est.

e Fere quidem igitur, vt & aliorum nominum vnumquodque dicitur multifariam, & hæc quidem ęquiuoce, hæc autem altera ab alteris, & priotibus, Sic habet & de tactn.

d Sed tameu principalitet dictum existit in habentibus positionem: positio autem quibus & locus. Etenim in mathematicis similiter assignandus est tactus & locus, siue est separatum vnumquodque eorum, siue alio modo. Si igitur est, vt determinatum est prius, tangere vltima habere simul, hæc vtiq; se tangunt adinuicem quæcunque determinatas magnitudines & positionem habentia, simul habent vltima. Quoniam autem positio ijsdem quidē iu quibus & locus existit: loci autem differentia sursum & deorsum prima, & talia oppositorū: omnia ad seinnicem tangentia grauitatem vtique habēt aut leuitatē, aut ambo, aut alterū, talia autē passiua & actina. Quapropter manifestum est, quoniā hęc tangere nata sunt adinuicē, quorum diuisis magnitudinib⁹, simul vltima sunt, existentibus motis & mobilibus adinnicem. Quoniam autē mouens non similiter mouet quod mouetur, sed hoc quidem necesse est motū, & ipsum mouere, hoc autem immobile ens, manifestū qm̄ & de faciente dicemus similiter. Etenim mouēs facere aliqd inquiunt, & facieus mouere, sed tn̄ differunt & oportet determinate. Non.n. possibile est & mouens omne agete & facere, si faciens opponitur patienti, hoc aūt ī oībus in quibus est motus passio, passio autem est, secūdū quā alteratur solū, v.g. calidū & albū, sed mouere ampli⁹ q̄ agere est. Illud igiт̄ manifestū est ꝙ motiua partim immobilia tangūt, partim veto non tangunt.

A *Fere igitur, ut & cætera quæque alia nomina, pluribus dicuntur modis, & partim uniuoce, partim altera ab alteris prioribusque, sic & de tactu quoque res sese habet.*

B *Sed tamen quod proprie dicitur, ad ea accommodari solet quæsitum habēt. Situs autem hisce quibus & locus competit, etenim, perinde ut Mathematici, de tactu & loco reddamus oportet, siue eorum quodque separatum sit, siue alio modo habeat. Si ergo tangere sit, quemadmodum antea est definitum, extrema simul esse, ea profecto se mutuo tangent, quæ cum discretas magnitudines situmque habeant, extrema simul habent. Porro cum situs omnibus quibus & locus competant,* C *atque supra & infra & id genus opposita, prima loci differentia sint: omnia sane, quæ sese mutuo tangunt, pondus, leuitatemue, aut utraque, aut alterum habebunt: quæ autem talia sunt, actiua sunt & passiua. Vnde constat ea suapte natura mutuo sese tangere, quorum, cum uicissim mobilia sint atque motiua, discretis separatisque magnitudinibus, extrema sunt simul. Cæterum, cum id quod mouet nequaquam similiter id moueat, quod motum subdit, sed necesse sit ut idem, aliud moueat motum & ipsum, aliud immo*D *bile persistens, haud aliter de ipso quoque agente dicendum esse in aperto est. Nam id, quod mouet, agere quippiam, & contra quod agit, mouere dicunt, uerum differentiam subeunt, & proinde ea distinguamus oportet. Non enim fieri potest, ut quoduis mouens agat, si patienti agens opponamus, patiens autem, sit cui motus secundum affectum competit, affectus uero, secundum quem solum alteratio fit, ut albedo & calor, sed mo*E *uere, latius esse quàm agere patet. Illud igitur palam est, ea, inquam, quæ mouent partim mobilia tangere, partim minime.*

agit & patitur ab eo, necesse est etiam quod isti se tangant, sed non conuertitur. Cum ergo primum sit a quo non conuertitur consequentia, primum inter tria dicendum de tactu. Deinde eum dicit.

e ¶ Prosequitur intentum: & circa hoc tria facit secundum ꝙ de tribus determiāt. Tex.cō.44. Primo determiāt de tactu. Secundo de facere & pati, ibi {De facere & pati.} Tex.cō.46. Tertio de mistione, ibi {Reliquum autē videndum.} Tex.cō.81. Circa primum duo facit. Primo distinguit hoc nomen tactus. Secūdo incipit agere de ipso, ibi {Sed tamen principaliter.} Dicit ergo primo, quòd tactus dicitur multipliciter, sicut fere vnumquodq; aliorū nominum: quædam enim dicuntur æquiuoce, quædam analogice & trāsumptiue, siue metaphorice: ita etiam tactus dicitur proprie & transumptiue. Dicit autem fere, quia forte non omnia dicuntur multipliciter. Deinde eum dicit.

d ¶ Prosequitur de tactu, & primo de tactu proprie sumpto, secūdo de tactu sumpto transumptiue. Tex.cō.45. ibi {Est autem vt aliquando.} Circa primum duo facit. Primo inuestigat definitionem tactus. Secūdo inuestigatam concludit, ibi {Sed determinato.} Tex.cō.45. Circa primum ponit conditiones, quæ requirūtur ad tactum. Tex.cō.45. Est autem tactus, vt infra ponet, in habentibus positionē, quorum vltima sunt simul, mouentibus & motis, actiuis & passiuis adinuicem. Primo ergo manifestū supponit, concludēs primam conditionē, dicens, quòd tactus proprie & principaliter dictus est in habentibus positionē: positio autem non est nisi in habentib⁹ locum, & ideo, cum mathematica habeāt positionē, siue sint separata secundum rē, siue secundum rationem tantum, habent etiam locum. Com. 44. Nam, sicut dicit Commentator super loco isto, licet mathematica abstrahantur ab alijs accidentibus, scilicet a motu & materia, impossibile est tamen ea imaginari sine loco, cum corpus naturale non sit in loco nisi secundum suas dimensiones, & non per alia accidentia. Locus ergo inseparabilis est a mathematicis corporibus: ipsis tamen non contingit locus & tactus, nisi per quandam similitudinem ad naturalia. Nulla enim vere sunt in loco nisi naturalia secundum esse accepta, in quibus sunt mathematica secundum esse suum: & ideo etiam in ipsis habent locum & tactum. Nec accipiuntur hic secundum abstractionem ab esse: quia talis consideratio non est naturalis, sed mathematica, & ideo locus & tactus conueniens secundum quòd talia per posterius. Secundo ibi. {Si igitur est vt determinatum.} Ponit secundam conditionem dicens, quòd, si ita est, vt dictum est in Quinto Physicorū, quòd tāgere est habere vltima simul: illa se tāgunt, quæ habent determinatas magnitudines & positionē, & quorum vltima sunt simul: & inest secunda conditio, scilicet habere vltima simul. Tex.cō.1 Tertio ibi. {Quoniā autē positio.} Inuestigat tertiam conditionē, scilicet quòd tactus est in mouētibus & motis, dicens, quòd positio est in habentibus locum: & quia primæ differentiæ loci sūt sursum & deorsum, vt dicitur in Secundo de Cælo, Tex.cō.8. necesse est vt quæ se tangunt, sint sursum aut deorsum. Ideo, quæ se tangunt, sunt grauia aut leuia, aut ambo: sicut elementa media, quæ sunt grauia & leuia secundum diuersos respectus, vt dicitur in Tex.cō.3 Quarto de celo: aut alterum eorum, sicut extrema: quorū alterum est simpliciter graue, & alterum simpliciter leue: omnia autem talia dum tangunt se, agunt & patiuntur ad inuicē. Quapropter concludit manifestum esse, quòd illa proprie se tangunt, quorum diuersæ sunt magnitudines, & simul habēt vltima, quæ mouens & mouētur adinuicem per virtutem illorum vltimorum. Quarto ibi. {Quoniam autem mouens.} Inuestigat quartam conditionem quæ est, ꝙ tactus est in actiuis & passiuis, & dicit, quia non omne mouens mouetur, sed quoddam est mouēs motum, quoddam autem mouens immobile: & hoc dupliciter, aliquid enim simpliciter nullo modo mouetur, sicut mouens primum, aliquod autem mouens non mouetur e moto, licet moueatur ab aliquo, secundum quorundam extimationem, agens etiam inuenitur in istis duobus modis: quia quidam dicunt quòd actus mouentis est quoddam facere, & econuerso, quòd actus facientis est quoddam mouere: quod tamen falsum est. Differunt enim mouens & faciens, quorum differentiam oportet nos determinare. Si enim nos dicimus quòd faciens opponitur secundum suam speciem patienti, tunc cum contraria nata sunt fieri

fieri circa idem, uportet quòd faciens patietur, cum tangat ipsum; hæc autem sunt, quibus motus est passio, idest quibus mouendo patiuntur secundum alterationem aliquem: alteratio autem sola est secundum passiones, idest passibiles qualitates, vt secundum calidum vel frigidum. Cum ergo calidum contrarietur frigido, & album nigro, & sic in alijs, duo possunt concludi. primum scilicet quòd agens & patiens habent contrarias qualitates, secundum est, quòd cum non omne mouens sit tale, non omne mouens est agens. In plus ergo erit mouere quàm agere. Ex his ergo quæ dicta sunt concludit corollarium quoddam, dicens, quòd mouentia immobilia tangunt ipsa mobilia, est autẽ vt sic, est autem vt non sic, quia tangunt per vltimum virtutis egredientis ab esse eorum: sed non tangunt per vltimum suæ quantitatis tantum: quia si sunt immobilia simpliciter, vt substantiæ separatæ, non habent vltimũ, si vero sint ab his, quæ mouent immobilia, sicut astra, non mouentur a terra, quem mouent & tunc non habent vltima simul cum vltimis illorum qua mouentur. Ad euidẽtiam illorum, qua hic dicuntur, cõsiderãdum est, quòd agens siue faciens potest sumi dupliciter. Vno modo cõmuniter, prout scilicet virtus alicuius procedit quocũque modo in id quod subijcitur sibi, & hoc modo superius est ad mouens. Alio modo potest sumi naturaliter, siue physice, & hoc modo in minus est quàm mouẽs, & opponitur secundum suam speciem patienti. Deinde cum dicit.

e Sed determinato tangere vniuersaliter quidem, quod est positionem habentium, & hoc quidem motiuo, hoc mobili, adinuicem autem motiuo & mobili: in quibus existit agere & pati. Est quidem igitur, vt in multum tactũ quod tangit tangens: etenim mouent mota omnia ferè, quæ in conspectu nostro, quibus necesse est, & videtur tactũ tangere quod tangit.

e Est autem, vt aliquando inquimus, mouens tangere solũ id quod mouetur, quod tangit autem non tangere id quod tangit. Sed quæ mouent mota, quia homogenea, necesse videtur esse quod tangitur tangere. Quapropter, si quid mouet immobile ens, illud quidẽ tangit quod mouetur, illud aũt non, inquimus enim aliquando tristãtem tangere nos, sed nos non eũ. De tactu quidem igitur in naturalibus determinatũ sit hoc modo.

LECTIO XIX.

De facere & pati dicendum deinceps. Suscepimus enim a prioribus subcontrarios inter se sermones. Multi quidem enim dicunt concorditer, quòd simile quidẽ a simili omne impassibile est: propterea quòd non magis actiuum aut passiuum est alterum altero, omnia enim eadem, similiter insunt similibus. Dissimilia autem, & differentia, & facere, & pati adinuicẽ sunt innata. Etenim qñ minor ignis a maiori corrumpitur: propter contrarietatẽ, hoc, inquiũt, pati: cõtrarium .n. esse multũ pauco. K

e ¶ Concludit inuestigatem definitionem tactus dicens, quòd determinatur vel definitur ipsum tangere vniuersaliter, quod est in habentibus positionem, mouentibus & motis, a seinuicem actiuis & passiuis. Et ex hoc concludit vlterius quoddam corollarium, quòd frequentius & fortius dicitur esse tactum omne agens naturale quod tangendo tangitur: quia fere omnia, quæ sunt in conspectu nostro circa locum actiuorum & passiuorum, mouent mota, in quibus necessario videtur esse tactus. Deinde cum dicit.

f ¶ Determinat de tactu improprie dicto dicens, quòd sicut inquimus, idest dicimus quoddam esse mouens quod solum tangit id quod mouetur, sed id quod tangitur, scilicet ipsum motum, non tangit tangens, idest mouens: & in talibus est tactus improprie sumptus: & ista sunt, quę non sunt vnius generis Physici. Sed illa, quæ sunt homogenea, idest vnius generis naturalis, mota mouent: & in talibus necesse est quòd tactum tã-

F gat tangens: & si est aliquod mouens immobile tangit id quod mouetur, sed non tangitur ab eo. & est simile sicut inquimus, idest dicimus aliquando, quòd contristans tetigit nos, & nos non tetigimus contristantem, vt quando aliquis dicit verbum iniuriosum, vnde contristamur, sed nos non tetigimus contristantem. Vlterius epilogee dicens, q̃ de tactu in naturalibus dictum est hoc modo.

Verum ea tangere vniuersaliter definiuntur, quæ situm habent, & quorum alterum motiuum est, alterum mobile, idque vicissim, quibus agere atq; pati competit. Magna igitur ex parte, id quod tangitur, id tangit a quo tangi solet. Etenim omnia fere quæ apud nos sunt cum mouentur, mouent, G *per quæ esse necesse videtur, ut id quod tangitur, id tangat a quo tangi solet.*

Interdum autem dicimus mouens, solum tangere id quod motu cietur: & contra quod tangitur, id non tangere, a quo tangitur. Verum, quia quæ eiusdem sunt generis, cum motũ subeunt, mouent: vt quod tangitur tangat necessarium esse videtur. Quare si quid motus expers moueat, id profecto tanget mobile, nihil autem illud. H *Interdum enim dicimus eum, qui nos molestia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium, hoc pacto determinatum sit.*

LECTIO XIX.

Deinceps de actione et passione dicendum est, cum de hisce sententias inter sese subcontrarias a maioribus nostris acceperimus. I *Plurimi enim vno ore hoc astruunt, a simili, inquam, simile nullum pati, quia neutrum altero potius actiuum sit, aut passiuum: quippe cum eadem omnia, similibus similiter insint. At quæ dissimilia differentiaque sunt, vt mutuo agant patianturq; aptissima esse asserunt. Nam cum minor ignis a maiori corrumpitur, ob contrarietatem illum id ipsum pati inquiunt: dicunt enim multum pauco esse contrarium.*

LECTIO XIX.

Postquam Philosophus determinauit de tactu, quod est vnum de tribus necessarijs ad principale propositum, hic incipit determinare de facere & pati. Et est rectus ordo: quia sicut tactus præcedit actionẽ & passionem, eo quòd agentia & patientia necesse est quòd adinuicem se tangant, ita agere & pati præcedit mistionem, eo q̃ ad mistionem, necesse est q̃ aliquid agat & aliquid patiatur, vt infra dicetur. Et ideo ante mistionem determinat de agere & pati. Tex.cõ.89. Circa hoc duo facit. Primo determinat de agere & pati. Secundo de modis agendi & patiendi, ibi { Quomodo autem contingat. } Tex.cõ.56. Circa primũ tria facit. Primo ostẽdit quę & qualia sũt actiua & passiua. Secũdo determinat de modis eorum, ibi { Eodem modo suscipiendum est. } Tex.cõ.53. Tertio ostendit ad quæ causas ipsa actiua & passiua reducantur, ibi { Est enim factio causa vnde principium. } Tex.cõ.55. Circa primum tria facit. Primo, ponit opiniones aliorum de ipso facere & pati. Secundo, manifestat ostendendo causas contrarietatis ipsius, ibi { Videntur autem hoc Tex.cõ.48. modo. } Tertio ponit opinionem suam. ibi { Sed quoniam non quodcunque innatum est. } Tex.cõ.50. Circa primum ponit vnam opinionem dicens, quòd, postquam determinatum est de tactu, dicendum est de facere & pati: prius tamen videndum est quid de ipso dixere priores Philosophi. Videntur enim eorum opiniones de facere & pati esse contrariæ, nam multi concordauerunt in hoc, quòd ea quæ agunt & patiuntur adinuicem, necesse est penitus esse dissimilia. Cuius rationem assignabant dicentes quòd inter similia, vnum non habet magis rationem agentis quàm aliud, nec econuerso, vnde non habet magis rationem patientis quàm aliud. omnia enim hæc, scilicet agere & pati, similiter eodem modo insunt his quæ sunt similia, sed illa quæ sunt dissimilia, & differunt in formis & qualitatibus, nata sunt agere & pati adinuicem. Siquis autem obijceret contra eos dicens, quòd similia & agunt & patiuntur adinuicem, sicut multus siue magnus ignis corrumpit paruum ignem, quia sunt similes &

vnius

vnius naturae. Respondetur, q hoc nõ est propter similitudinẽ quam habet, sed est propter cõtrarietatẽ in quãtitate ipsorũ: magnum enim contrariatur paruo. Secundo cum dicit.

b ¶ Ponit aliã opinionẽ quae primae videtur esse cõtrariae: & est opinio Democ. qui in hac opiniõe fuit singularis & solus. Dixit enim, q agens & patiens est omnino idẽ & similẽ: quia q̃ sunt diuersa & dissimilia, nec agũt, nec patiuntur adinuicẽ. Sed si cõtingat q aliquae diuersa & dissimilia agãt & patiãt adinuicẽ, hoc nõ est inquãtũ diuersa, sed inquantũ aliquo mõ sũt idẽ & similia. Haec ergo sũt q̃ accipim⁹ ab antiquis
Tex.cõ.48. de ipso facere & pati. Deinde cũ dicit.

c ¶ Manifestat primas opiniones ostẽdendo causam contrarietatis in ipsis, dicens, q antiqui Philosophi videntur dicere subcõtrarios sermones, qui ideo dicũtur subcontrarij, quia quodammodo sunt veri, & quodammodo falsi: vnde aliqualiter cõpatiũtur se adinuicẽ, sicut subcõtrariae propõnes. Causa aũt diuersitatis & contrarietatis
Tex.cõ.49. istarũ opinionũ est: quia, cum oporteat considerare naturã actiuorum & passiuorum ex vtraque parte, scilicet tam ex parte terminorũ, quam ex parte subiecti: siue tam ex parte materiae, quàm ex parte formae, qđ idem est, consyderauerunt tantum vnam
Tex.cõ.50. partem, & ideo in parte verum dixerunt, & in parte falsum. Primi enim qui dixerunt actiue, & passiue omnino dissimilia, consyderauerunt ea tantum ex parte terminorũ siue formarum. Et in hoc bene dixerunt: quia non est conue-
Tex.cõ.51. niens quòd omnino simile in materia & in forma patiatur ab omnino sibi simili in materia & in forma, q̃m sicut antiqui dicebãt, nullũ corp⁹ est dign⁹ agere i alterũ q̃ alterum. Alia etiã rõne inducebant ad hoc ponẽdũ: q si fiat agere i simile, vbi maior ẽ similitudo, magis ibi ẽ rõ actiõis & passiõis: sed cũ nihil sit similius alteri q̃ idem sibiipsi, idẽ

A a seipso patietur, & seipsum corrumpet. nihil ergo incorruptibile, nihil immobile erit. Qui vero dixerunt actiue & passiua esse similia, consyderauerunt ea solum secundum materiam, & quantum ad hoc bene dixerunt: quia id quod est omnino alterum, & nullatenus idem, non aget in alterum nec patietur ab eo. Impossibile est enim quòd ea, quae non communicant in materia, agãt & patiantur mutuo. Supra tex. cõ.43. Et ponit exẽplum de linea & albedine, quae cum non communicant in materia impassibilia sunt adinuicem: nisi forte per accidens adinuicem patiantur: sicut quando linea fit alba vel nigra. Et q talia non sint adinuicem actiua & passiua, patet ex hoc, q illa quae nõ sunt cõtraria, nec ex contrarijs, non faciunt seipsa adinuicem extra suae naturae, idest non transmutant inadinuicem vel corrumpuntur. Cum enim illud qđ corrumpitur vel generetur induet aliã formam, dicitur fieri extra suam naturam, idest e forma, quam prius habebat, quae dicitur natura, vt di-
citur in Secũdo Physicorum. Deinde cum dicit. Tex.cõ.11.

d ¶ Ponit opinionẽ propriam, & circa hoc duo facit. quia primo ponit eam: secundo redit iterũ super opiniones antiquorum, ostendendo quòd in parte bene dixerũt & in parte errauerunt, & causam erroris ipsorum ibi { Secundum ra-
tionem autem non eadem dicentes.} Dicit ergo, quòd quae non quaecunque apta nata sunt agere & pati adinuicem: sed solum illa, quae sunt contrariae vel habẽt contrarietatem necesse est q agens & patiẽs in genere sint idem & similia, & diuersa specie & cõtraria. Et non intendit hic loqui logice: quia hoc modo alia corpore essent eiusdem generis, sed sumit genus naturaliter, & hoc mõ, omnia quae communicãt in materia, sunt eiusdem generis. Quòd autem actiue & passiua sint talia, dupliciter probat. Primo per Tex.cõ.52.

b Democritus autẽ vltra alios dixit solus singulariter. Inquit enim idem & simile esse faciens, & patiens: quia altera & differẽtia nõ contingit pati abinuicẽ. Sed si altera existẽtia faciũt aliquid adinuicẽ, non secundũ q altera, sed secundum q idem aliquid sunt, sic hoc accidere eis. Quae dicuntur igitur haec sunt.

c Videtur aũt hoc modo dicentes subcõtrarios dicere sermones. Causa aũt contradictionis est cũ totũ inspexisse debuissent, partem tñ aliquam vtrique dixerunt. Simile.n. omnino indifferens rõnabile est non pati a simili. nihil enim magis actiuũ erit alterũ quàm alterum. Sed, si simile a simili pati aliquid possibile, & ipsum a seipso. Quãuis his ita se habentibus, nihil vtiq; erit nec incorruptibile neq; immobile. Sed si simile secundum quòd simile actiuũ, ipsum enim seipsum mouebit oẽ. Et omnia fa tiam alterũ, & nullatenus idem similiter. neque.n. patiet albedo a linea, aut linea ab albedine pter q̃ secundũ accidens, puta si accidat albã, siue nigrã lineã esse. Non exterius.n. ipsa seipsa a natura faciũt quaecunq; neq; cõtraria. neque ex cõtrariis sunt.

d Sed q̃m non quodcunq; natũ est pati & facere, sed quaecunq; aut cõtraria sunt aut cõtrarietatẽ habẽt, necesse est patiẽs & faciẽs gñre quidẽ simile eẽ & idẽ, specie aũt dissimile, & cotrariũ: natũ est.n. corpus a corpore, sapor a sapore, color autẽ a colore pati. vniuersaliter aũt homogeneos ab homogeneo. Hui⁹ autem causa q̃m cõtraria in eodẽ genere omnia: faciunt aũt & patiuntur cõtraria abinuicẽ. Quapropter necesse est qualiter quidem esse eadem faciens, & patiens, qualiter aũt altera & dissimilia abinuicem. Q̃m autem faciens & patiens quidem eadem & similia sunt, specie autem dissimilia: talia autem contraria, manifestum q̃m actiua & passiua sibiinuicem sunt & contraria & media. Etenim vniuersaliter

Democritus vero, solus prae caeteris peculiariter dixit. Nã agẽs & patiens idẽ ac simile esse asserit. nõ.n. fieri posse arbitratur, vt differẽtia atq; diuersa a sese vicissim patiatur. Sed & si quae diuersa sunt, quippiã in sese mutua agãt, hoc illis euenire, nõ quo diuersa sunt sed quo idẽ quippiã habent. Quae
B *igitur dicuntur, talia sunt.*

Qui ãt hoc pacto dicũt, subcõtraria dicere uidẽtur. Cõtradictiois vero causa, est haec. Nã cum totũ quippiam cõtemplari oporteat, de parte quadam loquuntur vtrique. Nã quod simile est, & omni ex parte nullã prorsus habet differentiã, nihil a simili pati, rationi cõsentaneũ est. Cur.n. potius alterum altero erit passiuũ? Itẽ si fieri queat vt
C *quippiã patiatur a simili, illud quoq; a sese pati poterit. Atqui his ad hunc modũ sese habẽtibus nihil aut incorruptibile aut mutationis expers fuerit, si qdẽ simile quatenus simile existit, actiuum sit. Nã corpus oẽ sese interno proprioq; motu mouebit. Et qđ prorsus diuersũ & nullatenus idẽ est, similiter. Nã neq; albedo a linea, neq; linea ab albedine quicquam patietur, nisi forte per accidẽs, ceu si lineam esse albam, aut nigram acciderit. Non enim ea quae neque contraria sunt, neque contrarijs constant, se se extrudunt pro-*
D *pelluntque a natura.*

At, cum non quoduis agere ac pati natum sit, sed quae aut contraria sunt, aut habent contrarietatem, tam agens quàm patiens genere quidem simile ac idem, sed specie dissimile atque contrarium esse est necesse. Nam corpus a corpore, & sapor a sapore, & color a calore, & in summa quod eiusdem est generis ab eo quod eiusdem itidem generis est. pati aptum est. Cuius causa est quòd contraria in eodẽ genere sunt
B *omnia. Contraria uero inter sese vicissim agũt patiunturq;. Quare & agẽs & patiens partim eadẽ sint, partim diuersa, atq; inter sese dissimilia, necesse est. Cum aũt agẽs & patiens genere quidam eadem similiaq; sint, specie autẽ dissimilia: cõtraria uero sint, eiusmodi, tum contraria, tum quae inter ea media sunt, inter se mutuo actiua & passiua esse constat. Etenim omnino generatio atque corruptio, in hisce consistunt. Quamobrem & ignẽ cali facere*

inductionem, dicens, quòd agens & patiens esse eiusdem generis & diuersæ speciei patet inducendo in singulis: corpus enim natum est pati a corpore, quod est eiusdem generis in substantia, si tamen communicent in materia: quod dico propter corpora cælestia, quæ non habent eandem materiam cum inferioribus, sapor autem natus est pati a sapore, & color a colore, quæ sunt eiusdem generis in qualitate, & vniuersaliter, res aliquā generis ab homogeneis, idest a rebus naturalibus eiusdē generis. Secundo ibi.

Tex.cõ.14. {Huiusmodi autem sunt.} Ostendit idem similiter sic, Quæcū que agunt & patiuntur adinuicem sunt contraria: contraria aūt sunt in eodē genere, vt probatur in Decimo Meta. ergo actiua & passiua sunt in eodem genere, & nō necesse est ipsa esse qualiter, idest quodā modo esse similia,

Tex.cõ.52. quia eadem & similia genere, & qualiter, idest quodammodo altera & dissimilia specie, vt dixerūt antiqui. Hanc autē rationem conuertit, de cōclusione faciēs alteram præmissarū hoc modo, Illa, quę sunt similia in genere, & diuersa specie sunt contraria: sed actiua & passiua sūt talia. ergo sunt contraria: & etiam ipsorum media, quæ ad

Tex.cõ.53. extrema comparata quodammodo contrariantur. Si ergo secundum istam viā poterit esse generatio & corruptio, quę fiunt solum per contraria, sic etiam ignis poterit calefacere, & frigidū infrigidare, & vniuersaliter faciens poterit sibi assimilare patiens, cum habeat vnum cōmune subiectum susceptiuum contrariorū: faciēs enim & patiens sunt contraria: & faciens poterit trāsmutare in patiens, & econuerso. Sic n. fit generatio & corruptio, scilicet de cōtrario in contrariū. Deinde cum dicit.

generatio & corruptio in his & ex his. Et ideo rationabile iam ignē calefacere, & frigidū infrigidare. Cōtraria.n. hęc sūt: ideo & actiua & passiua. Et vniuersaliter faciēs assimilare sibiipsi patiēs, faciēs.n. & patiens contraria sunt & generatio in contra- G riū. Quapropter necesse est ī faciens patiens transmutari. Sic n. generatio in cōtrariū erit.

e Secundū rationē aūt nō eadē sunt dicentes, ambos tñ est tangere naturā. Dicim'.n. pati qñque subiectū. v g. sanari hoīem, & calefieri, & infrigidari. & alia eodem modo, qñq; aūt calefieri frigidū, sanari aūt ægrotātē: ambo aūt sunt vera. Eodē modo & de faciente, quandoq; enim calefacere hominē inquimus, quā- H doq; autem calidum, est quidē enim vt materia quod patitur, est autem vt contrarium. Ad id quidem igitur respicientes idem oportere habere existimauerunt faciens & patiens, ad alterum autem, contrarium.

LECTIO XX.

EOdem modo suscipiendum est de facere & pati quo & de moueri & de mouere. Dupliciter.n. dicit & mouēs, in quo.n. est principium motus, vř hoc mouere: (principium enim prima causarum:) & rursus vltimum ad id qđ mouetur ad generationem. Similiter autem & de faciente: etenim Medicū sanare dicimus, & vinū. Primum igitur mouens nihil prohibet in motu quidem immobile esse, in quibusdam autē est & necessarium, vltimum autem semper mouere motum. In actione autem primum quidem impassibile, vltimum autem & ipsum patiens.

e ¶ Redit ad prædictas antiquorum opiniones, ostendendo causam contrarietatis ipsorum: quod quidem supra licet idem fecerit, non sic tamen aperte manifestauit. Dicit ergo quòd antiqui Philosophi sibiinuicem contradicere videntur, non eadē dicentes, quia non habuerunt eandem rationem, idest considerationem: vtraque tamen pars tetigit naturam actiuorū & passiuorum, vel secundum aliam literam, ambo tetigerunt verum. Dicimus enim aliquando pati subiectum, sicut quando dicimus hominem sanari, vel calefieri, vel infrigidari, & ideo Demo- F solum respiciens ad subiectum, dixit actiua & passiua esse similia, & in hoc bene dixit, dicimus etiam aliquando & contrarium pati, sicut calidum frigefieri, & frigidum calefieri: & ideo etiam alij solum terminos intuentes dixerunt ipsa actiua & passiua esse omnino dissimilia.

& frigidum frigefacere, & omnino actiuum id quod patitur sibi simile reddere, iam rationi consentaneum existit, nam agens & patiens contraria sunt, & generatio, in contrarium tendit. Quare necesse est, ut patiens in id mutetur, quod agendi uim obti- G *net, hoc enim pacto in contrarium erit generatio.*

Itaque tametsi uerbotenus eadem non dicunt, utrosque tamen naturam ipsam attingere contingit. Dicimus enim interdum, subiectum ipsum pati, ut hominem sanari & calefieri, ac frigefieri & cætera ad hunc modum, interdum uero, frigidum calefieri, & ægrum sanari, atque utraque uera H *sunt. Eodem modo, & de agente dici solet: nam interdum hominem, interdum calidum calefacere dicimus. Partim enim materies ipsa patitur, partim contrarium. Igitur qui ad illam respexerunt, agens & patiens quippiam idem habere oportere putarunt, qui ad alterum contra.*

LECTIO XX.

CÆterum haud aliam esse rationem de ipso agere ac pati, quàm de ipso mouere ac mo- I *ueri existimandum est. Eterim ipsum quoque mouens bifariam dicitur, nam & id, in quo motus principium inest, mouere uidetur, (quippe cum principium, prima causarum sit:) & rursum quod ultimum est, ad id quod mouetur & generationem. Simili modo, de ipso agente est dicendum, nam & Medicum, & uinum sanare dicimus. Nihil igitur uetat in motu quominus primum mouens immobile sit, immo in nonnullis etiam necessarium existit,* K *at ultimum semper subeundo motum moueat necesse est. In actione autem, ipsum quidem primum nihil patitur, ultimum uero patitur.*

LECTIO XX.



Ostquam Philosophus determinauit naturam actiuorum & passiuorum ostendendo quæ & qualia sint, hic inquirit de modis eorum, & primo distinguit agentia ab inuicem, secundo assignat causam diuersitatis ipsorum. ibi {Quæcunque autem non habent.} Dicit ergo primo, quòd suscipiendum est, quòd facere & pati dicuntur multipliciter, vt mouere & moueri, vtrunque enim dicitur dupliciter, sicut mouens: quoniam in vtroque est primum & vltimum, id enim est primum mouens, in quo est primum principium motus, quod verissime mouere videtur: principium enim motus est prima causa causarum, virtutem habens mouendi a seipso non ab alio, vltimum autem mouens est id quod mouet per aliud, & post quod non est aliud mouens, sed post ipsum est solum id quod mouetur ad generationem. Similiter autem duplex est faciēs, quoddam primum, sicut Medicus, qui est prima causa sanitatis: & quoddam vltimum, sicut vinum vel potio, quæ etiā est causa mouens ad sanitatem. Inter hæc autem duo mouentia hæc est differentia, quia primum mouens potest esse immobile, sicut Medicus, qui non mouetur ab aliquo dum sanat, nisi forte per accidens: in quibusdam tamen necesse est primum mouēs esse omnino immobile, sicut in his, quæ sunt oīno separata a materia, & hoc dupl̄r: quia vel est omnino immobile, si nullam habeat materiā penitus: aut est immobile ab eo quod mouetur ab ipso, & hoc, quando nō habet eiusdem rationis materiam cum eo quod mouetur. Vltimū autem mouens, post quod non est aliud nisi id quod mouetur tātum, necesse est semper mouere motum ab eo priore. Et similiter est in actione: quia quoddam est agens primum, quod est impassibile: & quoddam agens, quod patitur. Deinde cum dicit.

b ¶ Assignat

b ¶ Assignat causam diuersitatis ipsorum dicens, quòd causa, quare quoddam agens est qood agendo patitur, quoddam autē non, est ista: quia quædam non habent eandem materiam, & talia agentia faciunt, vel agunt existentia impassibilia, idest ipsis non patientibus ab his, in quæ agunt. v.g. medicina faciens sanitatem nihil patitur a sanato: quia nō communicat sū eo in materia. Quædā autem habent eandē materiā, sicut cibus vel potio, & id quod sanatur, & ideo cib⁹ agendo patitur: quia aut calefit, aut infrigidatur. Inter hæc duo agentia. s. medicinā & cibum, medicina est principium,
Tex.cō.54. in quo primo est actio: cibus autē est agens vltimum, qd̄ agit per tactū. Quæcunq; igitur agentia nō habent eandē formā in materia, quæ sit eiusdem rationis cū passibilibus, hæc cum sint de numero agentium siue actiuorum, sunt impassibilia, quæcunque autem habent formam in materia eiusdem rationis, agendo patiuntur. Subiungit ad horū declarationē quæ dicatur materia vna aliquorum: & dicit, quòd dicitur esse vna materia cuiuslibet, quæ est su-
Tex.cō.55. sceptiue contrariorū: quæ licet sit vna subiecto, differt tamen secundū esse: & propter hoc dixit, vt ita dicam. Et ipsa materia dicitur vt gen⁹, non quidē prædicabile, sed dicitur genus, secundum quòd genus dicitur subiectum primum, quod substat duobus contrariis aut pluribus: contrariorum autē vnū est in actiuo, alterum est in passiuo: & ideo vna materia est actiui & passiui. Et quòd per naturā potest esse calidum, necessario calefit, qñ appropinquat calidum calefaciens ipsum, hoc ergo quod dictum est, causa est quare quędam agentia sunt passibilia, & quædam impassibilia: sicut dictū est in motione: ita dictū
Tex.cō.56. est in actione, quia sicut in mouentibus primum mouens est immobile, in effectiuis primum efficiens est impassibile. Deinde cum dicit. c ¶ Ostēdit ad quā causam reducatur a-

b Quæcunq; autem non habēt eandē materiā faciūt impaſsibilia existētia. v.g. medicatiua Ipsa. n. faciens sanitatē nihil patitur a sanato: cibus autem faciēs ipse patitur etiā, aut. n. infrigidatur, aut calefit, aut aliud qd patitur simul faciens, est aūt medicatiua quidē, vt principiū, vltimū autem cibus est & tangēs.

Quæcunq; quidē igitur nō in materia habent formā, hæc quidē impaſsibilia sunt actiua, quæcunq; autē in materia, paſsiua. Materiam quidē. n dicimus omnes similiter eandē, vt ita dicā, esse oppositorum cuiuslibet, & vt genus eius: potēs autem calidum esse, præsente calefaciēte, & approximante, necesse est calefieri Ideo (quemadmodum dictum est) hęc quidem impaſsibilia actiuorum, hęc autem paſsibilia: & quemadmodum in motione, eodem modo habet & in actione. Illic enim primitus monens immobile, & in factiuis primitus faciens impaſsibile:

c Est enim factiuum causa, vt vnde principium motus, cuius autē gratia nō actiuū, nā sanitas nō factiuū est, nisi secundū metaphorā. Etenim hoc quidē faciente qñ existit generatur aliquid patiens, habitibus aūt præsentibus nō amplius generatur aliquid, sed est iā: species aūt & finis habitus quidā. Materia autē, secundū q̄ materia paſsiuū. Ignis quidē igitur ī materia habet calidū. Si aūt aliquid separatum calidū esset, hoc nihil pateretur, hoc quidē igitur forsitan impoſsibile est separatū esse. Si aūt sunt quædā talia, in illis vtique erit verū qd̄ dicitur. Quid quidē igitur facere & pati, & in quibus insit, & quare, & quomodo, determinatū sit hoc modo.

LECTIO XXI.

Quomodo aūt cōtingat hoc accidere rursus dicam⁹. His quidē videtur pati vnumquodque per quosdā poros, ingrediente faciente vltimo & principali: & hoc modo videre & audire nos inquiunt,

Quæ enim eandem materiam non habent, ea extra passionem agunt. ceu medendi ars, hæc enim sanitatem efficit, & nihil ab eo patitur quod sanari solet. At cibus dum agit, ipse quoq; quippiam patitur, aut enim calescit aut frigescit, aut aliud quippiam patitur, & simul agit. Est autem medendi ars, veluti principium, cibus uero ultimum ac tangens. Quæcunque igitur actiua, in materia formam non habent, ea pati nequeūt quæcūque habent, queūt. Nos enim similiter prope dixerim omnes, oppositorum vtriusuis eandem esse materiam, sicuti genus vnum dicimus. Atque quod calidum esse potest, id propius admoto præsenteque calefactiuo incalescat necesse est. Idcirco, sicuti diximus, ex his quæ agendi vim habent, quædam pati non solēt, quædam pati solent. Atque quo modo in motione res sese habet, sic & in actione, nam ut illic quod primo mouet, motus expers est, ita & hic quod primo agit, pati nequit.

Nam causa vt unde principium motus existit, actiua est. Cuius autem gratia cætera fiunt, actiua non est. Quapropter sanitas ipsa, non est actiua, nisi per translationem. Etenim cum ea, aliquo quidem agente, adest, patiens fit quippiam, sed cum habitus ipsi adsunt, nihil præterea fit, sed iam est, formæ autem atque fines, habitus quidam sunt. At materies, vt materies, passiua est. Igitur ignis, in materia calorem habet. Quòd si calor separabile quippiam esset, is nimirum pateretur nihil, sed fortasse fieri nequit, ut is separabilis sit: quod si sint nonnulla eiusmodi, in eis profecto uerum fuerit, quod dicimus. Quid igitur sit agere ac pati, & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum, hoc pacto sit definitum.

LECTIO XXI.

Quo aūt pacto id euenire q̄at dicamus rursū. Quibusdā igitur pati qd̄q; uidetur, vltimo principalissimoq; agēte p quosdā meat⁹ sese intrudēte, atq; nos hoc pacto & uidere & audire, cæterisq; aliis sensibus sentire aiunt, Tum ēt per aerem &

gens, & ad quam patiens, dicens, quòd agens est vnum primum principium motus, & est diuersum a causa formali & finali, & non dicitur finalis, nisi secundum metaphoram. Et q̄ non sit formalis nec finalis, sic probat: quia, quando faciens est secundum actum faciens, tunc aliquid generatur in patiente. Sed talibus habitibus siue formis, sicut est sanitas, quæ est finis operationis medicinæ, præsentibus, non generatur aliquid nec fit, sed iam est: sed species enim & fines sunt habitus quidam quiescentes: nam habito fine quiescit motor. Secundo cum dicit. { Materia autem. } Ostendit ad quam causam reducatur patiens, dicens quòd reducitur ad materiam: quia materia, secundum quòd materia, passiua est: & ideo quæ patiuntur, patiuntur per materiam. Quæ autem sunt actiua & passiua, habent speciem in materia: sicut ignis habet esse calidum in materia, si autē esset aliquod calidum separatum a materia, hoc nihil pateretur, sed forsam impossibile est esse aliquid tale separatum: licet quidam hoc dixerunt. Si autem aliqua sint talia, quæ sint a materia separata, in illis verum est quod dicitur, scilicet quòd nihil patiuntur. Sed de hoc in prima Philosophia locus erit determinare. Ex hoc manifeste patet, q̄ omnis potentia passiua & omnia passio est p materiā, & oīs actio ē per formā. Vltimo epilogat, & est planum in litera.

LECTIO XXI.

Postquam Philosophus determinauit de natura actiuorū & passiuorū, & de modis eorū: & ondit ad quas causas reducantur, hic determinat de modis agēdi & patiēdi, q̄uo. s. cōtingat agere vel pati: & primo fm opinionē aliorū: secūdo fm opinionē propriam, ibi {Quo aūt modo exi- Tex.cō.77.
stit.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniões aliorū: secūdo reprobat eas. ibi { Vs aūe parū digredientes. } Circa Tex.cō.64.
primum duo facit.

Primo ponit opiniones aliorum. Secundo comparat eas ad in-
Tea.cō.60. uicem, ibi { Leucippus autem assimatus. } Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum in generali. Secundo in speciali, ibi { Hi igitur in quibusdam. } Dicit ergo primo, quod dicendum est rursus, quo contingat agere & pati. Dicit autem rursus: quia iam dixit quendam modū actionis & passionis in genere, nunc descendit ad speciales modos sumptos ex parte actiuorum & passiuorum, scilicet qualiter veniat agens ad patiens, vt imprimat ei suam formam, per quam intendit ipsum patiens transmutare. Circa hoc autem fuerunt diuersæ opiniões, quibusdā enim visum fuit, quòd vnumquodque quod patitur, patitur per quosdam poros, qui sunt in ipso patiēte: per quos ipsum agens, quod est proximum patiē-
Tex.cō.57. ti, ingreditur in patiens per illos poros & vndique contangit ipsum, & vndique patitur patiēs, & non in vno loco tantum: & per hūc modum dicunt, quod videmus & sentim⁹ secundum alios sensus omnes: quia se-
Tex.cō.58. cundum eos visus & auditus effunduntur super visibile per media, ideo dixerunt quòd per poros illorum corporum, quæ sunt mediæ sensus, videmus & audim⁹. Dicunt etiam quod ideo plus videmus per aerem, & equā, & per alia corpora diaphana, sicut est vitrum, & cristallum: quia illa corpora habeat plures poros aliis: qui pori sunt indiuisibiles propter paruitatem, sed magis spisse positi & melius ordinati, quia directi: & ideo videt melius per transparens visus, si reperit rectam lineam, per quam videat: & quia magis transparens habet poros spissiores & directius ordina-
Tex.cō.59. tos, ideo quanto fuerit magis transpa rens, tanto per ipsum melius videm⁹. Deinde cum dicit. b ¶ Ponit opiniones eorum in speciali. & diuiditur in tres partes secundū tres opiniones, & primo ponit opinionem Empedoclis &

F dicit quòd quidam magis ad speciem descendentes, dicunt ipsos poros non solum in actiuis & passiuis, sed etiam illa dicunt adinuicem bene admisceri, quorum pori sunt commensurabiles, vt vnum in aliud ingredi possit: ita quod plurimum vnius sit in plurimo alterius, & econuerso. Deinde cum dicit.

c ¶ Ponit opinionē Leucippi & Democriti dicens, breuiter & compendiose dicamus, quòd vno etiam simili sermone dixerunt Leucippus & Democritus, ambo enim posuerunt principium quod est secundum naturam. Per ipsum enim, sicut infra dicitur, reddebant causam generationis & corruptionis, & ad sensum apparentia cōsitentur, & ideo dicitur secundum naturam magis quam positio aliorum, qui de naturis rerum, per sua principia causas assignare non possunt. Tea.cō.57. Deinde cum dicit. d ¶ Ponit opinionem Parme. & Melissi, qui opinati sunt esse tantum vnum principium, & illud esse immobile & cōtinuum. Quod autem sit immobile sic probabant. Motus non potest esse nisi sit vacuum: sed vacuum non est: ergo motus non est. ergo est tantum vnum & immobile. Quod vero sit tantum vnū sic probabant. Multa non possunt esse nisi sit aliquid separans & diuidens ea: nihil autem potest esse segregans & diuidens nisi vacuum sit: sed vacuum non est: ergo nō possunt esse multa segregata & sic omnia vnū sūt. Et, quia posset dici eis, quòd multa sunt se tangentia, ita quòd inter ea nō sit vacuū segregans, Dicunt, quod hoc nihil differt: quia continuū & contangens idem dicebant esse, nam secundum eos continui partes se contangebāt. Dixerūt etiā quod nihil differt, quod sint multa. & quod nō sit vnū, & quod dicat esse vacuū: quia cōtinuū & cōtiguū sunt idē secundum istos, nec multa sunt nisi sint diuisa, & quod nō diuidebātur nisi per vacuū: sed nō est vacuum. ergo nec multa, sed omnia continua. Si.n. dicatur

& secundum omnes alios sensus sentire. Amplius videri per aerem & aquam, & per transparentia: quia poros habent, inuisibiles, propter paruitatem, spissos autem & secundum ordinem: & magis habent transparentia magis.

aquam, & ea quæ perspecta atque translucida sunt res ipsas videri: propterea quod meatus habeant, inuisibiles quidem ob paruitatem, sed tamen frequentes, & serie quadam ac ordine dispositos: & magis, quæ magis perspicua dilucidaque sunt.

G

b Hi igitur in quibusdā determinauerunt ita, quēmadmodum & Empedocles, non solum in facientibus & patientibus t sed & misceri inquiunt ea, quorum pori ad inuicem sunt commensurabiles.

Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis definierunt, non solum in agentibus patiētibusque, sed & ea misceri aiunt, quorum pori atque meatus commensurabiles inter sese sunt.

c Compendiose autem maxime & de omnibus vno sermone determinauerunt Leucip. & Democritus principium facientes secundum naturam.

Vna autem ratione, ac uia maxime de omnibus definiere Leucippus, & Democritus, principium facientes quod quidem secundum naturam est.

H

d Quidā.n. Antiquorū opinati sunt ex necessitate esse vnum omne & immobile: vacuum quidē n. nō ens, moueri aūt nō posse si non vacuū separatū. Neque rursus multa esse si non sit segregans. Hoc enim nihil differt, vt si qs existimet nō continuū esse omne: sed res diuisas seinuicem tangere & fore multa & nō vnū esse, & vacuū. Si.n. vbiq; diuisibile, nihil esse vnū, quapropter, neque multa, sed vacuū omne. Si autem tum diuisibile quidem, tum autem non, fictitium aliqd hoc vtique videri. Vsque quantum.n. & propter quid hoc quidē se habet ita esse totale, & plenum est, hoc autē diuisum? Amplius autem, & sic fore necessarium non esse motionē. Ex his igitur vtique sermonibus transcendentes sensum, & despicientes eū enunciāt, ac si conueniēs sit rationem sequi, vnum & immobile omne esse dicunt, & infinitum quoddam, finem.n. finire vtique ad vacuum. Hi igitur propter causas has enunciāt ita de veritate. Amplius autem in sermone videtur hoc quidē contingere: in rebus autem ita opinari dementiæ est simile, nullus enim demētiū egreditur intātū, vt ignē & glaciem vnū esse existimet: sed solum bona & apparentia propter assuetudinē, hæc quibusdam nihil videtur differre propter dementiam.

Nonnullis enim ex Veteribus, id quod est, necessario esse vnum, atque immobile, visum est, uacuum enim ipsum non esse; nihil autem moueri posse, si uacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit, quod ea distinguat. Caeterum putare uniuersum ipsum nō esse continuum, sed ea quibus constat diuisim sese tangere, idem profecto esse, atque ipsum multa & non unum esse & uacuum dicere. Nam, si omni

I ex parte diuisibile sit, nullum unum esse, quare nec multa, sed uacuum uniuersum. Sin uero partim diuisibile sit, partim non diuisibile, hoc figmento cuidam esse per simile. Nam quatenus, quamque ob causam pars alia uniuersi hoc pacto sese haberet, plenaque esset, alia diuisa? praeterea, sic esse necessarium motum non esse. Ob hasce igitur rationes nonnulli sensum praetereuntes despicientesque, quasi rationem sequi ducem oporteat, uni-

K uersum ipsum, unum & immobile & infinitum esse asserunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad uacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas hasce, de ipsa ueritate dixerunt. Sed cum in rationibus hæc uideantur euenire, in ipsis uero rebus minime: hoc pacto sentire, insaniæ per simile existit, nemo.n. ex hisce, quos insania male habet, a mēte eo usq; discedit, ut ignē & glaciē, unū eē putet: sed solū quæ bona honestaq; sūt, & quæ pro cōsuetudinē talia esse apparēt, ea quibusdā ob insaniam nihil differre uidentur.

tur, quòd ens vbiq;, idest in omni puncto, sit diuisibile: tunc A potest dici, quòd nihil sit vnum: sed multitudo componitur ex multis vnis. ergo nec multitudo erit. ergo totum erit vacuum. Si autem dicatur totum ens esse continuum, tum quidem, idest secundum aliquid esse diuisibile, tum autem non,
Tex.cō.60. idest secundum aliquid esse indiuisibile, hoc vtique videbitur esse fictitium, cum non sit magis ratio, quare in vno puncto diuidatur q̃ in alio: vsque ad quã rum enim erit diuisibile, ita quòd ibi fiet diuisio? & quare aliquid de vniuerso, ita se habet quod diuiditur & separatur p vacuum, aliud autẽ se habet qđ est plenum, & non diuiditur, ita quòd vnum ab alio separetur p vacuum, non videtur horum posse ratio assignari. Amplius autem sequitur ex necessitate, q̃ nihil mouebitur p istas rationes. ergo transcenderũt & dimiserunt sensum, & ea quæ per sensum apparent, oppinantes quòd magis debemus sequi rationem quàm sensum.
Tex.cō.61. Quod autem totũ ens sit infinitum sic probabant. Si ens finitur, aut finitur ad plenum, aut ad vacuum: sed ad plenum non potest finiri, quia plenum est ens, idem enim finiretur ad seipsum: vel eadem ratione illud plenum finiretur ad
Tex.cō.62. aliud plenum, & sic esset abire in infinitum. ergo oportet quòd finiatur ad vacuum: sed vacuum non est. ergo ad nihil finitur. ergo oportet quòd ens sit infinitum. Isti ergo propter tales causas sic enunciauerũt de veritate. Adhuc in sermone per ipsorum rationem sophisticam videtur hoc sequi quod dictum est, non tamen in rei veritate contingit. Si autem res ipsæ inspiciantur, dementiæ videtur esse simile dictum eorum: nullus enim demens intantum egreditur a iudicio veritatis, quòd dicat ignem & glaciem esse vnum: quod illi dicebant ponentes omnia esse vnum. Licet aliquis propter consuetudinem, vel propter apparentiam putet mala in sensibus esse bona, hoc enim quibusdam propter dementiam accidit, vnde aliquando inter bona & mala nullam differentiam esse putant. Deinde cum dicit.

e ¶ Comparat prædictas opiniones adinuicem. Et primo cõparat opinionem Leu. & Demo. ad opinionem Parme. & Melissi. Secundo comparat eam ad opinionem Empe. ibi {Sed vt Empe.} Tertio ad opinionem Platonis, ibi {Similiter autẽ aliorũ.} Circa primum duo facit. Primo comparat opinionem Leuci. ad opinionem Parme. & Melissi penes conuenientiam: secũdo pe-
Tex cō. 61. nes differentiam, ibi {Sed omne quod tale.} Dicit ergo primo,
T. c. 62. fi. quòd Leuci. putauit habere sermones meliores aliis in hoc, q̃ cõfitetur ea quæ sunt manifesta ad sensum. Vnde neque destruit generationem, neque corruptionem, neque motum, neque multitudinem rerum: sed confitetur ea quæ sunt omnibus manifesta ad sensum. In hoc tamen dixit eadem cum Parme. & Melisso: consituentibus, idest dicentibus, quod omne quod est, est tantum vnum, & immobile: quia dicit quòd bene sequitur, q̃ non erit motus nisi sit vacuũ, sed in hoc differt ab eis: quia illi destruxerunt consequens, idest vacuũ esse: & concluserunt oppositum antecedẽtis, s. motum non esse. Sed Leuci. ponit antecedens, & infert consequens. s. motũ: & ex hoc concludit vacuum esse, vacuũ autem dicit esse sicut priuationem: & iden simpliciter ẽ nõ ens, quia non est aliquid entium, sicut nec priuatio: tamen est ens, quia est entis, sicut priuatio habitus, vnde plenum dicebat principaliter ens. Deinde cum dicit.

f ¶ Comparat dictas opiniones circa differentiã dicens. Quòd licet principaliter ẽs sit plenum: tamẽ nõ omne quod est plenum est vnum, sicut dixit Parme. & Melissus, sed sũt multa, & infinita, & indiuisibilia, propter paruitatem suæ quantitatis. Hæc enim sunt quę ipsi appellant athomos, hoc corpora indiuisibilia, quę mouentur in vacuo, quod vacuum ipse Leucippus dicit esse. Quomodo autem fiat generatio & corruptio, & alia, quæ apparẽt ex istis athomis, subiungit dicẽs. Quod per ipsorum congregationem & conglutinationẽ fit generatio: cum autem diuiduntur, fit corruptio: cum vero vndique se contingunt, faciũt actionem & passionem: cum autem penetrãt se, & vnum subin- E trat in alterum, fit augmentum: cum permutauerint ordinem & situm, tunc fit alteratio. Secundum enim quod dicit & confitetur, necesse est ponere non esse vnum solum, ex quo generantur ista composita & complicata: quia ex eo quod est vere vnum, impossibile est fieri multa, nec ex vere multis fieri vere vnum. Dicitur autem vere vnum, quod omnino est indiuisibile actu & potentia: vere autem multa, quæ omnino distincta sunt, nec actu, nec potentia coniunguntur sicut indiuisibilia. Deinde cum dicit.

f ¶ Comparat opiniunẽ Leucippi ad opinionẽ Emp. & primo penes conuenientiam, dicens, q̃ Demo. & Leucip. dicunt, q̃ res patitur per poros, sicut dixit Empe. & quidam alij de antiquis Philosophis, & dicunt, q̃ omne pati & omne alterari hoc modo generatur, & fit quod fit, ita q̃ fiat rei dissolutio per interpositionem vacui: quia vacuũ interponitur ipsis rebus, ita q̃ pars huc, pars illuc feratur. Similiter augmentationem fieri per subintrationem ipsorum solidorum atomorum adinuicem. Empe. autem fere necesse est dicere, sicut Leucippus dixit: esse scilicet indiuisi-

c Leucippus autẽ existimauit habere sermones, qui ad sensum confessa dicẽtes, nõ destruebat generationẽ, neq; corruptionẽ, neq; motum, neq; multitudinẽ entium. Consensit autẽ his partim quæ apparent, partim vero ijs, qui vnum astruunt: quare neque esse motum sine vacuo. B Vacuumq; non esse ens: & entis nihil non ens inquit esse: principaliter enim ens, plenum est ens.

f Sed omne quod tale non vnũ, sed infinita multitudine, & inuisibilia propter paruitatem tumoris, hæc autem in vacuo ferri: vacuum enim esse. Et coagmentata quidẽ generationem facere, dissoluta autem corruptionem: facere autem & pati C quatenus se contingunt, secundum enim id non vnum esse & composita & complicata generare. Ex eo quod vere vnum est, non generari multitudinem. neque ex vere multis vnum: sed esse hoc impossibile.

g Sed vt Empedocles, & aliqui aliorum inquiunt pati per poros: ita omnem alterationẽ & omne pati, hoc modo generari per vacuum facta dissolutione & corruptione, similiter autẽ, D & augmentationem subintrantibus alijs. Fere autẽ & Emp. necesse est dicere, vt Leucip inquit. etenim ẽe quędã solida, indiuisibilia autem, si non vbique pori continui sunt, hoc autẽ impossibile: nihil. n. aliud solidum extra poros, sed omne vacuum. Necesse igitur tangentia quidẽ esse indiuisibilia: media autem eorum vacua, quos ille dicit

Leucippus vero rationes habere arbitratus est, quæ sensui consentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem e medio tollant. Consentanee autem hisce quæ apparent, hæc quidem locutus. Illis vero qui ipsum vnum conficiunt, quia sine vacuo non sit motus: & vacuum esse non ens, & eius quod est nihil non ens esse ait, quod enim proprie est, plenum esse.

Sed quod est eiusmodi, non vnum esse, sed numero infinita, & inuisibilia ob molis paruitatem. Atque hæc in vacuo ferri, vacuum enim esse. Item cum coalescunt coeuntque, generationem: cum dissoluuntur, corruptionem efficere. Atque agere & pati, quatenus sese tangunt, nam eatenus, non vnum esse. Et generare, cum componuntur complicanturque. Et ex eo quod verum vnum est, non gigni multitudinem, nec ex hisce, quæ vere multa sunt, vnum: sed hoc esse impossibile.

Sed quemadmodum Empedocles & quidam alij aiunt permeatus pati: sic omnem alterationem passionemque hoc fieri modo, cum per vacuum fiat dissolutio & corruptio, similiter autem & accretio, intro subeuntibus solidis. Fere autem perinde dicat Empedocles atque Leucippus ait, necesse est: esse, inquam, solida quædam, cæterum indiuisibilia, nisi meatus omni ex parte continui, quod sane fieri nequit. Nam solidum. nihil aliud præter poros, sed totum vacuum esset. Quæ igitur sese tangunt indiuisibilia esse, & quæ inter hæc media sunt vacua, quos ille poros meatusque appellat, est necesse, ad hunc modum,

indiuisibilia corpora. Dicit autem fere: quia Empe. non confitebatur expresse esse aliqua corpora indiuisibilia, sed quia hoc sequitur ad opinionem eius, ponebat enim poros in ipsis corporibus, ex quibus actio & passio causabatur secundum eum, aut ergo illi pori sunt in toto corpore; ita quòd non sit aliquid medium inter eos,

F

ri ex quatuor elementis; sed in elementis non potest dare causam generationis & corruptionis, non enim posuit alia elementa priora illis quatuor elementis, vnde non potest dicere propter quid, vel quomodo generentur ex alijs, aut corrumpantur in alia. Deinde cum dicit.

aut est aliquod corpus solidum diuidés eos. Si sunt in toto corpore, ita quòd nihil sit medium, tunc totū corpus erit vacuum: quod est impossibile: necesse est ergo esse aliqđ corpus solidum extra poros, idest præter poros, quod ipsos diuidat & distinguat: & talia corpora necesse est esse diuisibilia: media autē istorum sunt vacua siue foramina, quæ scilicet Empedoc. dicit poros. Nulla enim

Comé. 62. vt dicit Commentator, est differentia inter vtramq; opinionem: nisi quod secūdū Leuci. inter hæc corpora est vacuum, & apud istos ista foramina sunt plena corporibus subtilibus. Conueniunt igitur in duobus, scilicet in positione vacuitatis, & positione corporis indiuisibilis: & ideo fere ita

Tex. cō. 63. dicit Leucippus de facere & pati sicut Empe. & ideo dicit, quòd modi agendi & patiendi secundū vtrosq; fere sunt idē. Dicit ferè propter prædictam causam. Secundo cum dicit. {Et de his quidem.} Ponit differentiam inter vtramque opinionem, dicēs, quòd istorum differentia de modis agendi manifesta erit ex eorū positionibus sequentibus. Nam Leucip. magis potest dare ex sua opinióe causam eorum, quæ manifeste videntur. Empe. autem minus: quia secundum eius fundamentum non est manifestum, quomodo accidat generatio & corruptio, &

Tex. cō. 6. alteratio in omnib^9 entibus naturalib^9, sed Democritus, & Leucippus possunt assignare causam generationis & corruptionis, non solum mistorum, sed etiam quatuor elementorum, ex corporibus indiuisibilibus: quia secundum istos diuersitas istorum corporum tam simplicium, quam mistorum causatur ex diuersitate corporum atomorum, quæ differunt positione, ordine, & forma, & figura, sicut dici-

Lect. 6. tur in Primo Metaphysicorum. Empedocles vero ex sui positione non potest dare causam generationis & corruptionis nisi solum istorum mistorum vsque ad elementa, ponit enim alia fie-

poros, ita autē & Leucippus dicit facere & pati. Modi igitur, secundū quos hæc quidē faciūt, hæc autem patiuntur, fere hi dicuntur. Et de his quidē, & quomodo dicūt manifestū est: & ad eorum positiones quibus vtuntur fere confesse hoc contingere videtur, alijs aūt minus. v.g. Empe. quō erat gñratio & corruptio, & alteratio, nō est manifestū. His. n. erant corpora indiuisibilia prima corporū, formis differentia solum, ex quibus primum componūtur, & in quæ vltimo dissoluuntur. Empe. alia quidem manifestum, quoniam vsque ad elementa habent generationem & corruptionem: ipsorū vero elemētorū quō generatur & corrūpitur coaceruata quantitas, neq; manifestum, neque contingit dicere ei non dicenti & ignis elementum esse.

h Similiter aūt aliorū oium, vt in Timæo scripsit Plato. Intātū differt. n. vt nō eodē modo eum Leucippo dicat. Qm̄ hic quidē solida, hic aūt planities dicit indiuisibilia. Et hic quidem infinitis terminari figuris indiuisibilium solidorum vnumquodq;, hic autem terminis: quoniā indiuisibilia vtriq: dicunt terminata figuris. Ex his itaque generationes, & segregatiōes, & corruptiones. Leucippo quidem. n. duo modi erant, vtique per vacuum & per tactum, hic enim indiuisibile vnumquodq;. Platoni autem secundum tactū solū: vacuum. n. nō esse inquit. De indiuisibilibus autē planiciebus diximus in prioribus sermonibus. De indiuisibilibus autem solidis amplius est dicere, ideo hoc accidens relinquitur nunc. K

Leucippus de actione & passione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi fere dicuntur, & de hisce quidem, & quo pacto dicant, perspicuum est. Et ad positiones, quibus ipsi vtuntur, fere consentanee accidere videtur, cæteris autem minus. v.g. Empedocli qualiter generatio,

G

corruptio, & alteratio fiant, nequaquam liquet. Nam his prima corpora indiuisibilia sunt, figura tantum inter se discrepantia: ex quibus primis entia componuntur, & in quæ vltima dissolui solent. Empedocli vero, cætera quidem ut patet vsque ad elementa ipsa, generationem habent atque corruptionem. At horum ipsorum aceruata congestaque magnitudo quo pacto oriatur ac intereat, neq; perspicuum est, neque fieri potest vt ipse dicat, nisi & ipsius ignis elementum esse dixerit.

H

Similiter & aliorum omnium, uti Plato in Thimæo scripsit. Tantum enim abest, ut eo quo Leucippus modo dicat, quod hic solida, ille plana esse indiuisibilia, & hic infinitis figuris, ille finitis, indiuisibile quodque definiri asserit, quando quidem, indiuisibilia utrique & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes, & segregationes fiunt.

I

Nam Leucippo quidem duo modi esse possunt, & per uacuum, & per tactum. hac enim ratione, diuisibile quodque existit. Platoni uero duntaxat per tactum, nam uacuum non esse inquit. Et de planis quidem indiuisibilibus, in hisce quæ prius dicta sunt diximus, de solidis uero itidem indiuisibilibus, quod præterea considerari potest, in præsentia omittatur.

h ¶ Comparat opinioné Leucippi ad opinioné Platonis, & primo penes conuenientiam, dicens, quod sicut Leuci. potest dare causam generationis omnium ex sua positione, ita & Plato secundum quòd scripsit in Timæo. Secundo cum dicit. {Intantū differt enim.} Ponit differentiam dicens: quãuis Leuci. & Plato conueniāt in hoc quòd vterque posuit indiuisibilia principia, tamen in tribus differunt. Primo, quia Leuci. dixit illa indiuisibilia esse corpora solida, Plato autē ea dixit esse superficies. Secūdo, quia figuræ indiuisibilium corporū, quibus figuratur & terminatur vnumquodq; compositorum, sunt infinitæ apud Leuci. sed secundum Platonem sunt finitæ. Posuit. n. Plato figuras triangulares esse primas oium figurarū, quæ finitæ sunt. Tertio differunt: quia cum vterq; istorum dicat generationem & corruptionem fieri per congregationem & segregationem atomorum, secundum Leuci. erūt duo modi, quibus fit actio & passio, scilicet per tactum agentis & patientis, & per vacuum, quod est porus, secundum Platonem vero erit tātum vnus modus, scilicet per contactum, & non per vacuū. Vacuum enim secundum eum non est de indiuisibilib^9 superficiebus, vt dictum est in Tertio de Cœlo & Mundo. Quod autem contingit dicere de indiuisibilibus corporibus, relinquatur nunc. Tex. cō. 61.

LECTIO XXII.



T aūt parū digredientes dicam^9: necessarium & impassibile vnūqđ-

LECTIO XXII.



T autem paululum digredientes dicamus: quodq; corū, q̄ indiuisibilia sunt, impatibile

LECTIO XXII.



Ostquam Philosophus posuit opinionem aliorum de principiis rerū naturalium, & de modis quibus agūt & patiuntur adinuicem, nunc in parte ista reprobat eas. & primo reprobat opiniones eorum, quantum ad positionem atomorum, quæ dicebant esse principia. secundo quantum ad modos agendi, quos ponebant, ibi {Quicunque quidem Tex. cō. 75.

quidem igitur per purorum. } Circa primum duo facit. Primo A ostendit indiuisibilia corpora non esse principia. Secundo, quòd non mouentur in vacuo, ibi { Amplius quidem quid est quod
Tex.cō.73. monet. } Circa primum ponit duas rationes, secunda ibi { Am
Tex.cō.81. plius autem verum. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationem. Secundo remouet quandā instantiam, quam aduersarij possent dare
Tex.cō.70. ibi { Amplius autem inconueniés. } Quòd ergo indiuisibilia corpora non possunt esse principia, probat
Tex.cō.65. ducendo ad impossibile, quod contradictoria erunt simul vera, & hoc tali ratione. Si indiuisibilia corpora sunt principia, nec agent, nec patientur adinuicé. Item, si sunt principia agent & patientur adinuicem. ergo
Tex.cō.66. agent & non agent, patientur & non patientur: quod est impossibile. Circa rationem istam sic procedit. primo probat quòd non agant, nec patientur, duplici ratione, quarum pri-
Tex.cō.67. ma talis est. Actio & passio fit per vacuum, vt ipsi dicunt: sed in talibus ato-
Tex.cō.68. mis non est vacuum, ergo nec agunt, nec patiuntur. Secunda talis est. Omne quod est causa actionis vel passionis, est durum, vel molle, vel aliqua qualitatum dispositum, sed nullum corpus indiuisibile est tale: ergo nec est actiuum, nec passiuum. Secundo cum dicit.
b ¶ Ostendit oppositum, scilicet quod corpora indiuisibi-
Tex.cō.69. lia agant & patiatur & hoc triplici ratione, quarum prima talis est. Secundum prædictos Philosophos, indiuisibilia corpora, quæ sunt circularis figuræ, sūt calida: ergo oportet aliquod alterius figuræ esse frigidum: quia inconueniens est ponere vnum contrariorum in natura sine reliquo, si autem qualitates sunt in atomis, necesse est ponere aliquas qualitates consequentes esse in eis: quæ sunt grauitas, durities, leuitas, mollities, & aliæ huiusmodi qualitates, cum concedant in atomis vnum esse grauius alio, sicut apparet in radiis Solis, quòd vna atomus magis descendit quàm alia. Si autem vnus est grauior alio, vnus etiam est & leuior alio, & vnus calidior alio, cum autem sint talia, impossibile est ea non pati adinuicem & agere cum sibi appropinquant. Patitur enim leuiter calidum ab excedenti calido: non inquantum sunt similia in calido, sed inquantum excedens est magis calidum, & illud quod exceditur est magis frigido permistum. Secundam rationem ponit. ibi { Sed tamen si durum. } Quæ talis est: si Democritus dicit in ipsis atomis esse durum, necesse est quòd dicat etiam esse in eis molle, per supradictam rationem: quia, si vnum contrariorum fuerit in natura, & reliquum, vt di-
Tex.cō.18. citur secundo de Cælo, molle autem naturali impotentia resistendi tactui passiuum est, licet inquantum est infusum

que dicere indiuisibilium. (non enim possibile pati nisi per vacuum) & nullius actiuum passionis, neque enim durum, nec frigidū esse potest indiuisibile.

b Qnamuis hoc inconueniens sit, solum dare circulari figuræ calidum, necesse est enim & contrarium frigidum alicui alij cōuenire figure. Inconueniens autem si hæ quidem insint: dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autem, & leuitas, durities, & mollities non insint. Sed tamen grauius secundum excedētiam, inquit esse Demo. vnūquodq; indiuisibilium, quapropter & calidius: talia autem entia non pati adinuicem impossibile. v. g. a multum excedente calido leuiter calidum. Sed tamen si durum est, & molle. Molle autem in patiendo aliqd dicitur, subactiuum.n.& molle. Sed tamen inconueniens, & si nihil insit, nisi solum figura: & si insint, vnum autē solum. v. g. hoc quidem frigidum, hoc autē calidū, neq;. n. vna aliqua esset natura eorum, similiter aūt impossibile si multa vni. Indiuisibile.n.cū sit in eodem, habebit passiones. Quapropter & si patiatur (siquidē infrigidatur) sic & aliquid aliud faciet, aut etiā patietur, eodem autem modo & de passionibus alijs.

c Hoc enim & solida, & planitiem dicentibus indiuisibilia, contingit eodem modo, neque enim rariora neque dēsiora est possibile generari vacuo non existente in indiuisibilibus.

esse necesse est. (non enim fieri potest, vt quicquam patiatur, nisi per vacuum) nullamque passionem efficere, (nam vacuum, neque durum, neque frigidum esse potest.)

Atqui hoc absurdum est, solum, inquam, rotundæ figuræ calorem tri-
B *buere, necesse enim est, & contrarium, frigus scilicet, alicui alii competere figuræ. Absurdum etiam est, si hæc quidem, caliditas, inquam, & frigiditas insint, pondus autem, ac leuitas, & durities, molliiesque non insint. Atqui Democritus, indiuisibilium quodque per excessionem grauius esse asserit: quare, ut patet, & calidius, at fieri non potest, vt quæ talia sunt, mutuo a sese non patiantur, ceu a calore admodum exuperante, id*
C *quod lente calidum est. At uero si durum, & molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam soleat, quod enim cedit, molle est. At uero & absurdum quoque fuerit, si nihil nisi figura solum insit, item, si quid insit, sed unum solum, ut si hoc durum sit, illud calidum, neque enim eorum natura, una aliqua esse potest. Pari modo impossibile fuerit, & si plura unum insint, nam, cum sit indiuisibile, in eodem affectus habebit. Quare, si patitur quatenus frigescit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut*
D *etiam patietur. Ad hunc autem modum de cæteris quoque passionibus est dicendum.*

. Siquidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam iis qui solida, quàm qui plana esse indiuisibilia dicunt, nam si uacuum in hisce, quæ indiuisibila sunt, non insit, neque rariora, neque densiora fieri possunt.

humido fit subactiuum. Dicitur autem molle subactiuum, quia agit per humidum, quod non est simpliciter actiuum, sicut calidum, vel frigidum: & per hoc dictum sequitur iterum atomos esse actiuas & passiuas. Si ergo secundum quòd deducit Commentator, quocunque componant ea, contingit eis impossibile: quoniam, si ponunt ea non esse receptiua passionum, sequitur quòd non sit aliqua causa actionis & passionis: & si ponunt ea receptibilia, contingit vt non sint receptibilia. sic ergo ex illorum positione cōtingit vt sint illorum receptibilia. Et sicut diximus, licet hoc sequatur ex dictis Democriti, & Leuci, tamen hoc est impossibile & inconueniens: in atomis enim, aut est figura sola. aut cum figura qualitas actiua & passiua, si ponatur in eis sola figura, tunc non erunt actiua, nec passiua: quia figura, nec est actiua, nec passiua: aliter enim mathematica agerent & paterentur, si autem cum figura in atomis ponatur qualitas, quādoque autem non erit in qualibet atomo aut plures, si autem vna, nec propria fuerit in qualibet atomo, & hoc quidem sit calidum, hoc autem frigidum, tunc eorum natura non erit eadem, si ergo differunt in naturis sunt diuisibilia, ergo in indiuisibilia sunt diuisibilia. Si autem plores qualitates insunt vni atomo, quæ quidem actiuæ sunt & passiuæ, illæ erunt contrariæ: quia actiu, & passiu sunt inter contraria, vt supra dictum est. Tex.cō.5 ergo contrariæ sunt in eodem indiuisibili: sequitur etiam quòd sint in eodem secundum idem, quod est impossibile: sequitur
E etiam, quòd si atomus infrigidatur, quòd secundum hoc calefiat, quod falsum est, & eodem modo est de alijs qualitatibus actiuis & passiuis, quæ sunt durum, & molle. Deinde cum dicit.
c ¶ Reprobat opinionem Platonis dicens, quòd etiam Democritus, & huiusmodi istud inconueniens sequitur: & ad opinionem Platonis dicentis superficies indiuisibiles esse principia. Dicit enim Plato, quòd in illis superficiebus non est vacuum: quia secundum eos impossibile est fieri rarum, nisi per interpositionem vacui in partibus corporis. Sequitur quòd nō existente vacuo, non generatur aliquid rarius vel densius, tum autem rarum & densum sint primæ contrariæ qualitates ex parte materiæ, istis non existentibus aliæ consequentes non erunt: quia ablato priori aufertur & posterius. Sic ergo in corpore nullæ sunt qualitates actiuæ & passiuæ. ergo nec agit, nec patitur aliquod indiuisibilium non existente vacuo ipso. Deinde cum dicit.

d ¶ Remouet quandam instantiam siue falsam responsionem, F que posset dari ad rationes suas, posset enim aliquis dicere, quod atomi parui sunt indiuisibiles, magni autem diuisibiles, unde remouet dicens, quòd hoc est inconueniens. Verum enim est, quod rationabilius & facilius magna diuiduntur quam parua: quia magna facilius dissoluuntur.
Tex.cō.70. & hoc ideo, quia magna componuntur ex multis. Non tamen paruitas vel magnitudo est causa diuisibilitatis vel indiuisibilitatis. Ipsa vero atoma de natura sua, & vniuersaliter sunt indiuisibilia, & non propter magnitudinem vel paruitatem. Deinde cum dicit.
e ¶ Ponit secundam
Tex.cō.71. rationem principalem ad probandum atomos, quos illi ponebant, non esse principia, quæ talis est. Aut illa corpora sūt vnius naturæ, sicut si essent oīa ignea, vel omnia terrea, vel differunt adinuicem in naturis, vt si essent alia terrea, alia ignea. Si autem sunt omnia vnius naturę & vnius speciei secūdum quantitatem, quid erit tunc diuidens & discontinuās
Tex.cō.72. ipsos atomos? quasi diceret, nihil: cum enim sint vnius naturæ non est in eis aliquid inuenire, per
Tex.cō.73. quod adinuicem discontinuentur, sicut in aqua, cuius partes, quando adinuicem se tangunt, statim continuantur, & non differt posterior pars aquę a priori: cum autem ipsa
Tex.cō.74. corpora atoma, nec sic adinuicem continuentur, non erunt vnius naturæ. Nec
Tex.cō.75. diuersarum naturarum: quia, si illa corpora sunt alia & alia, vt dictum est, quales sunt illæ diuersæ species vel naturę? cum enim illę naturæ faciant atomos diuersos & di-
Tex.cō.76. scontinuos, oportet quòd sint omnes secundum naturas diuersæ, ergo illæ naturæ magis sunt ponēdæ causæ & principia rerum, quæ fiunt ex atomis, quàm figuræ atomorum, quos Demo. dixit esse principia. Et præterea, quæ differunt in natura & forma agunt & patiuntur adinuicem, cum approximantur, illa vero, quæ sunt diuersa in figura, non sic agunt & patiuntur adinuicem, ergo magis illæ diuersæ naturę debent poni principia actionis & passionis, quam diuersæ figurę. Deinde cum dicit.

d Amplius autem inconueniēs est parua quidem indiuisibilia esse, magna autem non. Nunc enim magis rationabiliter maiora contringūtur quàm parua: hæc quidem omnia dissolnūtur facilius paruis. v.g. magna quidem procedunt ex multis, indiuisibilia autem vniuersaliter, quare magis quàm magnis inexistunt paruis. G

e Amplius autem vtrum omnium vna natura illorū solidorum, aut differt alterum ab alteris, quemadmodum, si hæc mole essent ignea, hęc autē terrea. Si enim vna natura est omniū, quid diuidens? aut quare cum se tangunt nō fiunt vnum? quemadmodum aqua, quando aquam tangit: nihil enim differt posterior aqua a priori. H Si autem alia, qualia hæc? & manifestum est quòd hæ ponēda sunt principia & causas contingentium magis, quàm figuras. Amplius autem differentia in natura vtique facient & patientur approximantia adinuicem.

f Amplius, quid est quod mouet? si enim aliud, passiuū est: si autem ipsum seipsum, vnumquodque aut diuisibile erit, secundum aliud quidem monēs, secundum aliud autem motū, I aut secundum idem contraria inerunt. Et non solum materia erit vna numero, sed & potētia.

g Quicūq; quidē igitur per pororū motionē inquiunt passiones contingere, siquidem & plenis poris, superfluunt pori. Si n. patitur aliqd ita omne, & si nō poros habens, sed ipsum continuum ens, patietur eodem modo. Amplius autem quomodo K contingit de inspicere & videre vt dicunt, neq;. n. scd̄m tactū cōtingit transire per transparentia, neq; per poros, si plenus est vnusquisque. Quid enim differt a non poros habere? omne enim sic erit plenum.

Ad hæc illud quoque præter rationem existit: parua inquam, esse indiuisibilia, magna vero minime. Nunc enim haud sine ratione, quæ maiuscula sunt facilius quàm quæ parua, frangi solent, hæc enim, magna scilicet, facile dissoluuntur, quippe quæ in multa impingant. Sed quæ prorsus indiuisibilia existunt, cur paruis potius quam magnis competunt?

Insuper vtrum illorum omnium solidarum vna sit natura, an inter se differāt perinde atque si mole alia ignea, alia terrea essent? Nam si vna sit omnium natura, quidnam id est, quod ea distinxit separauitq;? Aut cur cum se se tangunt, non in vnum coalescunt, haud secus quam aqua, cum aquam tangit? nihil enim, posterius a priori differt. Sin uero diuersa, qualianam hæc sunt? Atque perspicuum est, ea potius quam figuras ipsas poni oportere principia, causasque eorū, quæ eueniunt. Præterea si natura differant, & agent, & patientur, cum mutuo sese tangent.

Præterea, quid nam est id quod mouet? Nam si aliud sit, affectioni erunt obnoxia: Sin vero quodque sese moueat, aut erit diuisibile, ita vt altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria: & materies non modo numero vna, sed & potentia erit.

Qui igitur ob meatuum motionem passiones accidere inquiunt, si oppletis quoque meatibus id euenire dicant, meatus supernacanei sunt. Nam si passio ad hunc fiat modum, vniuersum ipsum etiam si foramina non habeat sed continuum sit, eodem pati modo potest. Insuper, qui fieri potest vt transpiciatur vti aiunt? nam neque secundum tactus per perspicua transitia fieri potest, neque per meatus si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere an non, refert? totum enim similiter erit plenum.

f ¶ Ostendit quòd corpora indiuisibilia non mouentur in vacuo, sicut dicebat Demo. tali ratione, Si ista indiuisibilia mouentur in vacuo, quærendum est quid mouet ea: aut enim mouentur a se, aut ab alio: si ab alio, tunc ipsum indiuisibile est passiuum. ergo non est primum principium actionis, sed potius ipsum mouēs. Si autem mouetur a seipso, aut erit diuisibile, cum secundū vnam partem moueat, & aliam moueatur, aut in eodē secundum idem existent contraria: mouere enim & moueri sunt contrariorū. vtrunque autem istorum est impossibile. Sic etiam nō solum esset materia contrariorū vna numero, sed etiam potētia esset vna, quod est impossibile: si enim in materia contrariorum esset vna potentia solum, non haberent ipsa contraria diuersas naturas: sic etiam non esset multitudo rerū, sed omnia essent vnum: quia omnia essent ab eadem materia, & ab eadem potentia numero. Cum enim actus & potentia nō diuersificent speciē, si esset tantum vna potentia, esset tantū vna species. Est autē hoc intelligendum de potentia propinqua ad formas contrarias, quę non est vna numero, sed diuersa: est enim alia potētia remota, quæ est vna & eadem cōtrariorum, & hæc est prima materia, quæ secundum se est in potentia, & ipsa est sua potentia. Deinde cum dicit.
g ¶ Reprobat prædictas opiniones quantum ad modos agendi & patiendi, quos ponebat, & circa hoc duo facit. Primo ostēdit quod ad actionē & passionē non sunt necessarij pori. Secundo, quòd nec quātum ad diuisionem corporum, ibi {De indiuisibilibus aūt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quòd pori non sunt necessarij ad actionem & passionem. Secundo, remouet quoddam dubium, ibi {Sed & si vacuū.} Circa primum ponit duas rationes, quarum prima talis est. Quicunque dicunt contingere passiones ex hoc, quòd actiuum mouetur in poris passiui, sicut isti dicūt, quod res patitur cum implentur sui pori: necesse est eos cōcedere, quod pori sunt superflui: si.n. aliquod corpus patitur, quia actiuum tāgit ipsum in poris, tūc illud patitur per actum

a ctiuum actiui, & non per poros, etiam si non haberet poros, sed A
sit totum continuum patietur eodem modo propter tactũ acti
ui: superflui ergo sunt pori. Secundam rationem ponit ibi.
Amplius autem quomodo contingit. } Dicens, quòd isti non
possunt dicere, quomodo videre & inspicere fiat, quando iste
sensus fit per transpa
rentiam, sicut per vi
trum vel cristallum.
Manifestum enim é,
quòd sentiens secun
dum tactum non trã
sit per transparentiá
vt ad rem sensatam
perueniat, quia illi
sensus fiunt per distã
tiam. Nec iterũ pos-
sunt dicere quòd sen
sus fiat per poros si
plenus é vnusquisq;
pororum, sicut ipsi
dicunt: nihil enim
differt habere poros
plenos, & non habe
re poros: quia totum
corpus est transparẽs
sicut erit plenum.
Deinde cum dicit.
h ¶ Remouet quod
dam dubiũ, siue quã
dam falsam respon-
sioné quæ posset da-
ri. Posset enim aliqs
dicere ꝙ pori & fo-
ramina sunt vacua &
hoc remouet dicens,
ꝙ si sint vacua, aut
possunt in se recipe-
re corpus implens ip
sa, aut nõ: si possunt,
ponat ergo quod re-
cipiant. Possibili.n.
posito in esse, quod
ex eo accidit, non est
impossibile: sequitur
ergo id quod prius,
scilicet quòd non sé-
per contingat vide-
re per transparens:
Tex.cõ.77. quia impletis poris
nihil videtur. Si au-
tem pori tales sunt,
quòd non possint re
cipere corpus implés
eo quòd sunt parui,
hoc ridiculum est di
cere, scilicet ꝙ par-
uum foramen, quod
porus dicitur, sit va-
cuum: magnum autẽ
spacium non sit va-
cuum, sed plenũ cor-
pore subintrante ip-
sum: quia qualitercũ
que é vacuum illud
siue magnũ siue par-
uum, habet corpus
sibi æquale implens
ipsum quod quidem
patet per diffinitioné
vacui. Vacuum enim
nihil aliud est nisi regio siue spacium alicuius corporis susceptiuum: quapropter manifestum est quòd omni corpori in tumore sua quantitatis est æquale vacuum, si vacuum esse ponatur. Vniuersaliter autem superfluum est dicere poros esse propter actionem: aut enim agens agit secundum tactum aut non: si nõ agit per tactum: ergo non agit intrinsecus in poris tangens, ergo pori non sunt causa passionis. Si autem agit secundum tactum, etiam & non existentibus poris: dummodo actiuum tangat passiuũ, quæ sunt innata agere & pati ad inuicem, fiet actio & passio. Vlterius autem epilogat quòd ita ponere poros, vt quidã existimant, aut est mẽdacium, aut inutile est ad actioné, & passioné: & hoc est manifestũ ex supradictis. Deide cũ dicit.

h Sed & si vacua quidẽ hęc sint necesse autem corpora in seipsis habeee, idem contingit rursum. Si autem talia sint secundum magnitudinẽ suam, vt nõ suscipiant coepus aliquod, ridiculum, paruum quidem existimare vacuum, magnum autem non esse vacuum. Qualecunq; B autem vacuum aliquod existimaee dicere nisi regionem corporis. Quapeopter manifestũ, quoniã omni corpori, scilicet secundum tumorẽ æquale erit vacuum, vniuersalitee autẽ poeos facere superfluum. si enim nihil facit secundũ tactum neque pee poros transiens faciet. Si autem in tangendo & poris non existentibus, hęc quidem patiẽtur, hæc autem facient ad C seinuicẽ hoc modo innatoeũ. Quòd eego ita diceee poros, vt quidã existimãt, aut mẽdaciũ, aut inane est, manifestũ ex his.

i Diuisibilibus autem omnino corpoeibus existẽtibus, poros facere ridiculum est: secundũ id enim quòd diuisibilia sunt, possunt sepaeari.

At uero si & hæc quidem uacua sint, sed corpora in se necessario habeant, idem rursum accidet. Quod si magnitudine tantilla sint ut nullum corpus admittere queant, putare quod paruum est uacuum esse, quod magnum non uacuum, nec quantulumcunque quidem, aut dicere sese putare uacuum esse quippiam aliud præter corporis locum, ridiculum est. Quare, ut patet, uacuum omni corpori, mole æquabile erit. in summa, meatus facere, superuacaneum. nam si per tactum agat nihil, neque per meatus sese insinuando aget. Sin uero quippiam ex eo agat quia tangit: etiam si meatus nulli sint, eorum quæ inter se agere ac pati nata sunt alia agent, alia patientur. Perinde igitur meatus astruere ut quidam existimant: aut falsum esse, aut certe uanum, ex hisce constat.

Porro cum corpora omni ex parte diuisibilia sint, meatus facere ridiculum existit. nã quo diuisibilia sunt, hoc separari queunt.

LECTIO XXIIII.

D Vo autẽ modo existat generare in rebus, & facere & pati dicam", accipiẽtes principium dictum multotiens.

b Si enim est hoc potestate, hoc autem actu tale ac suapte natuea aptum natum est non tum quidem pati, tum autem nõ pati, sed omnino secundum quòd est tale: magis autem & minus secundum ꝙ tale magis E & minus. Et has res vtique aliquis dicet magis inesse, vt in metallicis: extendunt enim se passiue venæ continuę.

LECTIO XXIIII.

D *Vonam autem modo ea quæ sunt generent agantque ac patiantur, sumpto initio sæpe iam dicto, declaremus oportet.*

Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati, sed uniuersim quatenus est tale, magis autem & minus quatenus magis & minus tale est: sic profecto melius quispiam E meatus inesse dicet, sicuti in metallicis uenæ quædam rei affectui obnoxiæ porrigi solent.

A i ¶ Ostendit quòd pori non sunt necessarij ad corporis diuisionem dicens, quod cum omne corpus sit diuisibile, tam phisicum quam mathematicum, ridiculum est, ponere poros causa diuisionis: quia corpora possunt separari secundum id quod diuisibilia sunt: in talibus autem non est vacuum in poris: pori ergo non sunt causa diuisionis: quia aliter mathematica nõ essent diuisibilia.

LECT. XXIIII.

Ostquàm Philosophus posuit opinionem aliorum de agere & pati, siue de modis agendi vel patiendi, & reprobationes earum, in parte ista ponit opinioné propriam & veram. Et circa hoc duo facit. Primo dat intétionem suam, secundo prosequitur intétum ibi. {Si enim é.} Dicit ergo primo, ꝙ postquam positæ & reprobatæ sunt opiniões aliorũ de actione & passione, dicendum secundum rei veritatem quomodo existat vel fiat generatio: & quomodo existat agere & pati in his quæ agunt & patiuntur. Ad hoc autem perfecte vidé dum, accipiendum é pro principio actionis & passionis illud quod multotiens dictum est. Deinde cum dicit.
b ¶ Prosequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo po- Tex.có.7
nit duas códitiones, quæ requiruntur ad actionem & passionem, Secundo probat primam conditionem ibi. {Existimare autem.} Circa primum ponit primo primam códitionem, quæ est, quòd patiens, quod est in potentia, non patit, secundum quasdam partes, sed secundum omnes. Primo ergo præmittit quoddam principium manifestum, & est, quòd entium, quoddam é in potentia, & illud est passiuum, quoddam est in actu, & illud est actiuum: & cum ita sit, non est alia causa passionis, nisi quia receptiuum alicuius formæ, recipit illam ab aliquo agente: impossibile est ergo, quòd illud tale corpus, quod est in potentia, sit receptiuum alicuius formæ: tum quidem, idest secundum aliquas partes, tum autem non, idest secundum quasdam non, sed oportet quòd sit omnino passibile, idest in omni parte inquantum est in potentia. Potest tamen secundum aliquas partes magis recipere passionem ab agentis virtute causatam, & secundum qualdam minus: quia forte passiuum magis est dispositum in vna parte quã in alis ad recipiendum formam, quam agens intendit inducere. Si autem aliquis dicat ꝙ magis passiua sunt magis porosa, sicut,

sicut videmus in venis metallorum, quòd quæ sunt rariores, magis sunt dispositæ ad recipiendum formam metalli: & sic videtur, quòd pori sunt causa passionis. Dico quòd hoc non est verum, quòd foramina non sunt causa passionis, sed potius dispositionis materię, quæ a tali actiuo passibilis est, & non ab alio. Secundo cum dicit.

F tur secundum Democ. tamen etiam est diuisibile in partibus, quæ poris interponuntur: quia istæ non sunt indiuisibiles: quæ tamen partes ponebantur indiuisibiles ab eis: & similiter est tangibile in illis: & ita secundum totum est tangibile, & diuisibile, & passibile. Si enim potest segregare secundum tactus, idest secundum superficies in quibus est tactus: vt dicunt quidam Platonici, & si nondum est diuisum, est tamen diuisibile. Posito ergo i esse possibili, nõ accidit impossibile. Similiter etiam, si diuisibile sit in partes, posita diuisione in actu, non sequitur impossibile. Secundum ergo totum, & quamlibet sui partẽ, est diuisibile & passibile. Deinde cum dicit.

Tex.cõ.78. c Continuum igitur vnũquodque & vnum existens impassibile est. Similiter autem & non appropinquantia nec sibiipsis, neque aliis, quę facere nata sũt & pati. Dico autem v.g. non solum tãgens calefacit ignis, sed & si longe sit, (aerem quidem ignis, aer autem corpus calefa- G cit) natus facere & pati.

Continuum igitur quodque, & unum existens, effectionis expers est. Similiter, & ea quæ tametsi agere & pati nata sunt, tamen neque sese tangunt, neque alia. Intelligi uolo, ut ignis non modo eum tangit, sed etiam si procul sit, calefacit. Nam ignis aerem, aer corpus excalefacit eui, ut agit, patiaturque, est insitum,

Tex.cõ.79. d Tum quidem existimare autem pati, tum autem non determinãtes quòd in principio hoc dicendum. Siquidem enim nõ vbique diuisibilis sit magnitudo, sed est corpus indiuisibile, aut latitudo, non vtique esse vbique passibile, sed neque continuũ vllum. Si autem hoc mẽdacium, & omne corpus diuisibile, nihil differt dicere diuisum esse quidem tangere: aut vtique diuisibile esse. Si enim segregari potest secundum tactus, vt aiunt quidam: & si nondum est diuisum erit diuisum. possibile enim diuisum esse. fit enim nullum impossibile.

At fieri non posse ut quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur: qui idipsum initio definire, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino omnique ex parte sit diuisibilis, sed corpus aut latitudo indiuisibilis sit, non erit profecto quicquam omni ex parte patibile, sed ne continuum quidem. Quod si hoc falsum est, & H omne corpus est diuisibile: diuisum ne sit, sed tangat, an diuisibile, nihil refert. Nam si per tactus segregari possit, perinde ut quidam affirmant: etiam si nondum sit diuisum, poterit tamen esse diuisum. nullum enim emergit impossibile.

Tex.cõ.80. e Vniuersaliter autem generari, hoc modo scissis corporibus est incõueniens: destruit enim hic sermo alterationem. Videmus enim idem corpus continuum cum sit, quandoque quidem humidum, quãdoque autẽ coagulatum, non autem diuisione & compositione hoc patiens. neq; conuersione, & contactu, sicut ait Democri. neque enim transductum neque transpositum secundum materiam, neque trãsmissum coagulatum ex humido, generatum est. Neque autem nunc insunt dura & coagulata indiuisibilia tumoribus, sed similiter omne nũc humidum, quandoque autem durum, & coagulatum est.

Omnino autem generationem ad hunc fieri modum, nempe discissis cor- I poribus, cancellos ægreditur rationis. Etenim sermo iste alterationem è medio tollit. At idem corpus, quanquam continuum, aliàs liquidum, aliàs concretum uidemus, non diuisione aut compositione hoc passum, neque conuersione aut contactum, sicuti Democritus asserit. Nam neque transpositione, neque naturæ demutatione, ex liquido concretum euadere solet. Neque nunc dura concretaque indiuisibilia mole sunt: sed ex æquo quoduis, nũc liquidum, interdum uero durum, K ac concretum existit.

e ¶ Ponit secundã conditionem & est, quòd agens & patiẽs debent esse diuisa & non continua: quia id, quod est continuum non est passibile. Veritas autem huius propositionis ex hoc est, quia nihil patitur a seipso: quia non est magis ratio, quare vna pars eius agat & alia patiatur quam alia, cum partes continui sint similis naturæ. Ista autem agentia & patiẽtia, licet sint diuisa, oportet quod sint in debita propinquitate. Omnia enim agẽtia naturalia habent determinatam virtutem, quæ si vltra suæ virtutis proportionẽ elongentur a patientibus, nullum effectum causare poterunt, sed cum fiunt
Primo Cæli. t.c. a. propinqua in se vel in aliis, tunc agens aget, & patiens patietur. Dico autem appropinquare sibiipsis, quando primum agens, & vltimum patiens sunt immediata: appropinquare vero in aliis est, quando inter primũ agens & vltimum patiens ẽ aliquid quod agit & patitur. Agit autem in virtute primi. verbi gratia, ignis non solum calefacit nos, quando tangit, sed etiam quãdo est longe: calefacit enim aerem, qui natus est calefieri ab igne, aer autem calafactus, calefacit corpus nostrum. Deinde cum dicit.

d ¶ Probat tertiam conditionem dicẽs, quòd existimare sicut quidam existimant, quòd res quæ patitur, tum, idest secundum aliqua partem patitur: & tum non, idest secundum aliquam non patitur, hic determinandũ est, & dicendum, quòd hoc falsum est. Si enim concederetur quòd corpus & magnitudo non vbique esset diuisibilis, sed diuiditur in indiuisibilia corpora, sicut dixit Democ. vel in indiuisibiles superficies; sicut dixit Plato, tunc verum esset quòd corpus non vbique, idest in omni parte sua esset passibile. Similiter etiam esset verum, quòd nihil esset continuum, licet continuetur ad indiuisibile, non tamen componitur ex indiuisibilibus. Si autem est mendacium hoc quod dicunt, immo, quia mendacium est; quia omne corpus est diuisibile, nihil differt dicere, quòd diuidatur, vel quòd sit diuisibile, vel quòd tangatur, vel quod sit tangibile. Licet enim in poros diuida-

e ¶ Ostendit quòd prædicta opinio non est sufficiens ad actionem & passionem: & circa hoc duo facit. Primo ostendit quòd non est sufficiens ad alterationẽ, imo destruit ipsam: secũdo quòd nec sufficiens ad augumentum ibi. { Amplius autem. } Dicit ergo primo, quòd vniuersaliter passio hoc modo fiat in rebus, quo quidam dicunt, quòd generatio fit scissis siue separatis corporibus per poros, est inconueniens. Destruit enim hic modus alterationem: in qua tamen saluatur passio & actio. Videmus enim quòd idẽ corpus continuũ manens, quandoque quidem est humidum & liquidum, & quandoque coagulatum, sicut glacies & aqua fluida: & tamen talis alteratio fit sine diuisione ipsius corporis continui, & sine aliqua alia compositione, & sine cõuersione suarum partium, & absque tactu diuerso in ordine componentium partium, sicut dicit Democri. Cum enim aliquod humidũ coagulatur, non transducitur extra naturam suam, ita quod mutet substantiam: nec transponuntur partes mutando ordinem vel situm: neque transmittitur per liquefactionem: neque etiã nunc, quando scilicet humidum coagulatur, oportet quòd in aqua corpora indiuisibilia tumoribus, idest secundum quantitatem, subintrent ad causandam coagulationem, sed ipsum humidum quod coagulatur, & econuerso, semper similiter se habet quantum ad hoc, quòd neque componuntur partes, neque adduntur vel diuiduntur, neque mutant ordinem vel situm. Patet ergo, quòd prędicta opinio destruit alterationem. Deinde cum dicit.

f ¶ Ostendit & quòd destruit augmentum. In augmentatio A
na enim oportet quòd augeatur quælibet pars eius, quod auge
Tex.cō.32. tur, vt supra dictum est. Sed si augmentum fiat per additionē
atomorum, vt ipsi dicunt, non erit augmentatio, sed quædam
appositio corporis ad corpus, non ex hoc quòd quælibet pars
istius compositi au-
Tex.cō.81. gumentatur. Item, augmentatione oportet q augmentans siue adueniens augmentato transmutetur in naturam eius, & q ipsum totum quod augetur, transmutetur ab eo, quod sibi aduenit de minori quantitate i maiorem quantitatem. Sed per additionem corporum atomorum ipsum totū nō erit transmutatū, idest non transmutabitur alio misto: idest aliquo corpore indi-
Tex.cō.82. uisibili sibi addito, nec transmutare ipsum de minori quantitate in maiorem. Et ipsum totum non erit secundum se trāsmutans: idest nō trāsmutabit corpora indiuisibilia, quæ sibi adueniunt, & remanent incorrupta. Vñ signanter dicit alio misto: quia talia corpora non miscentur adiuuicem, sicut grana frumenti in modio. Vltimo epilogat: & patet in litera.

f Amplius autem neq; augmētationem possibile est esse, & diminutionem. non enim quodcunque erit factum maius, siquidem erit appositio, & non omne mutatum, aut misto aliquo, aut secundū se transmutāte. Quid igitur est generare & facere, & generari & pati adinuicē: & q̄uo cōtingit, & q̄uo inquiūt quidā, non cōtingit aūt, determinatum sit hoc modo.

LECTIO XXIIII.

Reliquum autem videndum de mistione secū dum eundem modum methodi. Hoc .n. erat tertium propositorū a principio. Scrutandum aūt est, quid mistio, & quid miscibile, & quib' existit entium, & quomodo. Amplius autem, vtrum ne est mistio, an hoc mendacium.

b Impossibile est enim alterū altero misceri, quemadmodū dicunt quidam. Existētibus .n. adhuc mistis, & non alteratis, nō magis nūc mista esse, quām prius, inquiunt, sed consimiliter se habere. Altero autē corrupto non mista esse, sed hoc quidem esse, hoc autē non esse: mistionem autem similiter habentium esse. Eodē modo, & si ambobus conuenientibus, corruptum est vtrumque mistorum: non enim esse mista nullatenus existentia.

c Hic quidem videtur sermo quærere quid differt actu mistio a generatione & corruptione: & quid miscibile a generabili & corruptibili. Manifestū enim q oportet differre, si est mistio. Quapropter his existē-

LECT. XXIIII.

Postquàm Philosophus determinauit de tactu & de facere & pati, quę sunt necessaria ad generationem, hic determinat de mistione, quæ fuit tertium eorum, de quibus supra promiserat se dicturum.
Tex.cō.83. Est enim etiam mistio necessaria ad generationem eorum, quæ ex elementis generantur: quando .n. fit generatio simplicis elementi, tūc nulla fit mistio. Circa hoc ergo duo facit. Primo manifestat intentionem suam, secundo prosequitur intentum ibi. {Impossibile est enim alterum.} Dicit ergo primo, quòd post prædicta, restat nos videre de mistione secundū eundem modum methodi. Et ideo, quia mistio erat tertium eorū quæ posuit tractanda. Quid autem intendat per hoc quod dixit secundum eundem modum methodi, declaratum subdit: quòd perscrutandum est quid est mistio, & quid miscibile, & quibus existit entium, idest, quæ contingit misceri: & videndum quo modo fiat: & si fit mistio, vel vtrum sit mendacium mistionem fieri: quia hoc modo supra quæsiuit de alijs. Deinde cum dicit.
b ¶ Prosequitur intentum: & circa hoc duo facit. Primo pertractat vltimam quæstionem, scilicet, an mistio sit: Secundo pa
Tex.cō.85 nultimam quæstionem, scilicet, quomodo mistio fiat. ibi {Continuam autem his.} Alias autem quæstiones non prosequitur, quia ex cognitione istarum reliquæ innotescūt. Circa primum
A duo facit. Primo ponit rationes ostendentes mistionem non esse, secundo soluit eas. ibi. {Hic quidem videtur sermo.} Dicit Tex.cō.83.
ergo primo, quòd sunt quidam dicentes non esse possibile mistionem fieri: & ad hoc probandum, vtebantur tali ratione. Quando miscibilia ueniunt ad mistionem aut manent, sicut prius in forma & specie, aut non manent, sed corrūpuntur ambo, vel alterum: si ambo manent in forma & specie, sicut prius & non alterātur, tūc non sunt magis mista quām prius, sed cōsimiliter se habēt: si autem alterum corrumpatur, nec etiam tunc erit mistio, sed corruptio vnius, & conseruatio alterius non corrupti: si autē ambo inuicem corrū puntur, tunc etiam non erit mistio: quia non possunt esse mista, quę nullo modo sunt entia. Deinde cum dicit.
a ¶ Determinat propositam quæstionē. Et quia ratio negantium mistionē esse, quęrit differētias mistionis & generationis, & miscibilis & generabilis, ideo Philosophus primo ostēdit differentiam eorum adinuicem, & mistiōis ad alios motus: secundo soluit secundum propriā opi-
Tex.cō.84. nionem ibi. {Quoniam autē sunt hæc quidam potentia.} Circa primum duo facit. Primo ponit differentiam mistionis & generationis, secundo mistionis ad augmentum & alterationem. ibi. {Secūdum autem modum eundem.} Dicit ergo primo, q sermo eorum, qui negant mistionem fieri, videt quærere differētiam mistionis & generationis: quærit etiam in quo differt miscibila a generabili & corruptibili. Manifestum enim est, q si est mistio, oportet eā differre ab alteratione, & augmento, & generatione, quæ sunt mutationes ad formam: & quando ista differentia erit manifesta, tunc soluetur quæstio. Ponit ergo differentiam mistionis & generationis, cum dicit. {At vero neque materia} dicens, quòd materia non dicitur misceri generabili, sed potius effici actu per formam: nihil enim aliud ad generatio
nem requiritur secundum Aristo. in quinto Metaphysi. nisi Tex.cō.15.
agens reducens materiam præexistentem in potentia ad actū.
Vnde in octauo Metaphy. dicit, quòd non est alia causa, qua Tex.cō.15.
re partes definitionis sunt verę vnum, nisi agens, quod reduxit ad actum, quod prius erat in potentia: materia enim, in qua generatur ignis, non dicitur misceri igni, nec etiam formę ipsius: similiter non dicimus ignem misceri ligna cum ardet ea: nec etiam dicimus, quòd materia ignis misceatur particulis ignis, neque ipsi igni, sicut dicimus quòd vnum miscibile misceatur particulis alterius miscibilis, & ipsi miscibili. Sed dicimus materiam

Præterea, fieri non potest ut accretio decretione fit, non enim quoduis fiet maius: si accretio adiectio sit, & non totum mutetur uel admisto aliquo uel ipso per se mutato. Quòd igitur generare ac agere, & generari, ac pati inter sese muto sit, & quonam
B *pacto id fieri queat, hoc quonam quidam fieri dicant, non tamen fieri possit, hoc modo sit definitum.*

LECTIO XXIIII.

Restat ut de mistione contemplemur iuxta eundem doctrinæ modum: nam ex hisce, quæ initio proposuimus, hoc erat
C *tertium. Considerandum autem est, quid mistio, quid mistile, quibus entibus, & quo pacto competat, & insuper, utrum sit mistio, an id falsum sit?*

Nam fieri non potest, ut quid alterum alteri misceatur, sicuti quidam aiunt. Etenim cum ea quæ mista sunt, adhuc sint, nec alterationem subierint, non magis nunc quàm prius esse mista, sed similiter sese habere dicunt. Porro si alterum sit corruptum, non esse mista, sed alterum esse, alterum
D *non esse: mistionem autem eorum esse, quæ similiter sese habent. Eodem autem modo, & si postea quàm in unum ambo uenerint, utrunque eorum quæ miscentur, corruptum sit: non enim ea esse mista, quæ omnino in ratione rerum non sunt.*

Hæc igitur ratio postulare uidetur, ut quo mistio a generatione & corruptione, & quo mistile a generabili & corruptibili differat, definiamus. Perspicuum enim est, mistionem, si qui-
E *dem sit, ab illis differre oportere. Quo fit ut hisce cognitis, quæ addu-*

teriam ignis, ficut ligna vel aliud corrumpi, ignem autem generari. Ex quo manifeste potest concludi, quod mistio non est generatio neque corruptio. Deinde cum dicit.

d ¶ Ponit differentiam mistionis ad alios motus: & primo ad augmentum dicens, quòd secundum eundem modum non dicimus cibũ misceri corpori cibato: quia cibus transit in dominãs corpus, qđ manet secundum formã: sed neutrum miscibilium ita manet, sicut corpus cibatum, scilicet indiuisum & specie nullo modo alteratum: & sic patet, quòd mistio differt ab augméto. Differt etiam ab alteratione sicut primo patet in artibus, non enim dicimus figuram misceri ceræ, nec figuram misceri quantitati, siue tumori: quia vtrũque manet indiuisum a specie, nullo modo alteratum. Idem ostẽdit in alterationibus naturalibus: non .n. dicimus quòd albedo misceatur corpori, quando corpus fit album: & vniuersaliter nulla passio, & nullus habitus miscetur alijs rebus, sed sunt in eis sicut in subiecto. Et ratio huius
Tex.cõ.84. est, quia ambo scilicet, tam accidens quàm subiectum, videntur esse saluata & non alterata: similiter nullũ accidẽs miscetur alij accidenti. Et vniuersaliter nullum quod non contingit separari, & per se existere, potest misceri: quia omnia miscibilia primo sunt separata: & post mistionem separari possunt. Et propter hoc, non bene dixerunt aliquando omnia fuisse simul, sicut dicitur in primo Physic. Non enim omne cuilibet miscetur: sed
Tex.cõ 32. 33. oportet miscibilia esse talia, quorum vtrumque possit separari, passio autem nulla est separabilis: & ideo nec miscibilis. Deinde cum dicit.

e ¶ Soluit prædictam quæstionem dicens, quòd entium quædam sunt entia in potentia, & quædam in actu: vnde mista, postquam mista sunt, contingit aliqualiter esse, & aliqualiter non esse in misto. Sunt enim ibi in potentia, saluata tamen virtute eorum, sed non sunt ibi actu: ipsum enim generatum est aliud ab ipsis miscibilibus siue mistis, & est in potentia ipsa miscibilia, quæ ante mistionem sunt separata: ita contingit post mistionem separari, licet in misto non sint abinuicem diuisa: & hoc est quod sermo habitus, siue ratio negantium mistionem quæsiuit, scilicet quomodo elementa manent in misto: videmus enim quòd ea quę miscentur, conueniunt ex prius separatis: & postquam conueniunt rursus separabuntur: quia leuia aliquando ascendent & grauia descendent. Cum enim elementa, quæ sunt in misto, sint ibi pręter naturam, quia sunt extra propriam regionem, vt dicitur secundo de Cælo: quòd autem est præter naturam non potest esse sempiternum: necesse est ipsa separari: nõ ergo manent elementa in misto actu sine aliqua alteratione, sicut corpus album: nec ambo nec alterum corrumpuntur omnino, sicut in generatione & corruptione: saluatur enim virtus eorum. Ad euidentiam autem huius quæstionis duo sunt consideranda, super quæ ista quæstio est fundata. Primum est, qualiter elementa veniant ad mistionem, Secundum est, quomodo elementa sunt in misto. Circa primum sciendũ est, quòd secundum dicta Philosophorum: primum mouens elementa ad mistionem est immiscibile: & hoc est ipsum cælum siue astra lata in ipso: quod est diuersum a natura quatuor ele-
T.c.12. 17. mentorum, vt probatum est in Primo de Cęlo & Mundo. Nã
T.c. primi. sicut ostendit Philosophus in Primo Metheurorum, iste mundus quatuor elementorum est de necessitate continuus, idest

F contigunt superioribus motibus, vt omnis ipsius virtus gubernetur inde: quia illud oportet putare primã causam, quod omnibus est principium motus: tale autem est ipsum cælum: & ideo ibidem subdit, quod causa eorum, quæ accidunt circa ignem, terram, & alia elementa, est virtus eorum, quæ semper mouent. Vnde in eodem dicit quod sphæra ignis mouetur circulariter & etiam sphæra aeris, licet non tota, per raptum firmamenti. Habent etiã aliæ stellæ specialem effectũ in aliquibus elementis, sicut sphæra Solis in qua est effectus caloris, est nata mouere ignem: & sphęra Lunæ est nata mouere aquam, sicut ad sensum patet: aliarum autem sphęrę .v. planetarum natę sunt mouere aerem: & ideo aer tot diuersis motibus mouetur. Est enim in aere frigus congelatiuũ ex sphæra Saturni: & æstus ex sphæra Martis, & temperies in calido ex sphæra Iouis: & tẽperies in frigido ex sphæra Veneris: com miscibilitas & passibilitas facilis ex sphęra Mercurij. Sphæra autem stellarum fixarum, quæ est octaua, in qua sunt multæ imagines & figuræ, mouet terram: vnde & in ipsa figurantur imagines multæ in generatis. Licet ergo elementa leuia non descendant ex se, nec grauia ascendant ex se: tamen ex motoribus vniuersalibus ordinantibus motum, aliquando descendunt leuia, & ascendunt grauia. Huiusmodi autem conueniens exemplum est in qualitatibus actiuis & pas-
I siuis corporis animati: non enim in animali semper mouetur calidum secundum naturam ignis, nec agit actum ignis omnino: sed potius mouetur in id, ad quod dirigitur ab anima, & agit ad terminum & finem intentum ab ea: sicut Philosophus dicit contra Empedo. in Secundo de Anima. Cum autem mo- Tex.cõ.37.
tus cæli, & opus naturæ sit opus intelligentiæ, vt dicit Philosophus, non semper sequuntur elementa proprium impetum sui motus: sed aliquando mouebuntur in id, ad quod per voluntatem intelligentiæ dirigentur, siue per virtutem stellarum, si de propinquo, siue instrumentali motore loquamur. Hoc autem manifestum est per exemplum de vapore terrestri eleuato a terra: sicut dicitur in Primo Meteororum, qui per virtutem Solis Cap. 4.
ascendit ad calidam regionem aeris. Et de vapore humido & aqueo similiter ascendente: vnde, cum in aere sint quędam partes igneæ & aereæ & aqueæ & terreæ mouentur a seinuicẽ ascendendo & descendendo. Quod autem ignis sit in aere, pa-
K tet per Philosophum in Primo Metheorotum. Dicit enim quod ambitus ignis per aerem frequenter spargitur motu, idest per virtutem cælestis motus, & fertur violentia deorsum: & ideo sunt aliquæ partes ignis & in rore & in vaporibus pluuialibus descendentes: quas vapores accipiunt in regione aeris calefacta: & ideo aquæ pluuiales sunt vaporosæ & calidæ. Et hæc etiã est causa quod niue descendente non est tanta intensio frigoris: sicut in alijs hyemalibus temporibus: sic ergo, cum pluuia & rore & alijs huiusmodi descendunt partes igneæ ad locũ mistionis. Ex his patet quod ad mistionem non mouet violenta, sed natura: & ideo mistio non est violenta sed naturalis. Circa se- Aui.3.cæli.
cundum autem diuersi diuersimode opinantur. Sunt enim qui- c. 67.
dam dicentes, quòd qualitatibus actiuis & passiuis ad medium redactis aliqualiter per alterationem, formæ generales elementorum manent in misto: quia, si non manerent, corruptio quædam erit in misto. Rursus etiam, quia aliter simplicia corpora, elementorum rationem amitterent. Elementum enim est ex
quo

tibus manifestis, quæsita soluẽtur vtique. At vero neque materiam igni misceri dicimus, neque misceri cum exardet? Neque ipsam suis particulis, neque igni: sed ignem quidem generari, hanc autem corrumpi.

d Secundum autem modũ eundem neque corpori cibum, neque figuram ceræ mistam, neq; figuram tumori, neque corpus & album, neq; totaliter passiones & habitus posse esse mista rebus: saluata enim videntur. Sed tamen neque album & disciplinam cõtingit misceri, neque aliud non separabilium aliquod. Sed de hoc dicunt quidã non bene, qui omnia quandoq; simul esse dicunt, & mista esse. Non enim omne omni miscibile, sed oportet existere separabile vtrumq; mistorum: passionum autem nulla separabilis.

e Quoniam autẽ sunt hęc quidem potentia, hęc autem actu entium, contingit mista esse aliqualiter, & non esse, actu quidẽ ente aliquo generato ex ipsis,

bitata fuerunt solui queant. An uero neque materiam igni mistam esse, neque misceri dum comburitur aut ipsam suis partibus aut igni, sed ignem gigni, & materiam corrumpi dicimus.

G *Eodem aũt modo, neque corpori alimentum, neque figuram, quæ ceræ molẽ afformat, ceræ misceri dicimus, nec corpori albedinem, nec omnino affectus habitusq; rebus ipsis misceri possibile est: quippe cum ipsi salui cernantur. At uero nec albedinem & scientiam, nec aliud quicquam inseparabile, misceri contingit. Quinimmo nec id probe dicunt, qui omnia aliquando & simul esse & misceri inquiunt,*
H *non enim omnibus omnia misceri quæunt: sed eorum, quæ miscentur, utrunque separabile quid esse oportet, affectuum autem, nullus separabilis existit.*

Cum autem eorum, quæ sunt, alia actu sint, alia potẽtia, quæ mista sunt esse quadammodo & non esse contingit, actu quidem aliud existente eo quod ex eis factum est, potentia uero

Tex.cō.4. quo componitur aliquid, & est in eo vt dicitur Quinto Metaphy. Sed ista opinio est impossibilis. Impossibile enim materiā secundum idem, diuersas formas elementorum suscipere. Si igitur in corpore misto formæ substantiales elementorum saluarentur, oporteret diuersis partibus materię eas inesse: materia autē diuersas partes accipere est impossibile, nisi præintellecta quantitate in materia: sublata enim quantitate, materia in diuisibilis permanet sicut patet in Primo
Tex cō.27. Physico. Ex materia autem sub quantitate existente, & forma substantiali adueniēte, corpus Physicum constituitur. Diuersæ igitur partes materiæ formis elementorum subsistentes pluriū corporū rationem suscipiunt: multa autem corpora impossibile est esse si-
Tex.cō.85. mul. Non igitur in qualibet parte corporis misti erunt quatuor elementa: & similiter non erit vera mistio, sed ad sensum sicut accidit in congregatione corporū insensibiliū propter paruitatē. Præterea Qualibet forma substantialis propriā dispositionē acquirit in materia, sine qua esse non potest: vnde altera est via ad alterationem, altera ad corruptionē: impossibile autem est eandem esse dispositionem, quam requirit forma ignis, & quam requirit forma aeris, vel aquæ, sed sunt contrariæ: contraria autē esse non possunt in eodem subiecto. Impossibile est igitur, quod in eadem parte misti sint formę substantiales ignis, & aquæ. Si igitur mistio fiat remanentibus formis simplicium corporum, sequitur quod non sit mistio, sed solum ad sensum: quasi iuxta se positis partibus insensibilibus propter paruitatem. Quidam vtriusque rationes vitare volentes in maius inconueniens inciderunt.
Aui. 3. Cæli. com. 67. Vt enim mistionem ab elementorum corruptione distinguarent, dixerunt formas substantiales elementorum aliqualiter remanere in misto. Sed rursus, ne cogerentur mistionem ad sensum, & non secundum veritatem ponere, posuerunt quod formæ elementorum non manent in misto secundum suum complementum, sed in quoddam medium reducunt. Dicunt enim quod formæ elementorum suscipiunt magis & minus, & habent contrarietatem adinuicem. Et quia hæc manifeste repugnant
Cap. de substantia. communi opinioni & dictis Aristotelis dicentis in prædicamentis, quod substantiæ nihil est contrarium: & quod non recipit magis, & minus; vlterius procedunt, dicentes, quod formæ elementorum sunt imperfectissimæ, vtpote materiæ primæ propinquiores: vnde sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales. Et sic inquantum accedunt ad naturam formarum accidentalium, magis & minus suscipere possunt. Hæc autem positio multipliciter improbabilis est: primo, quia esse aliquid medium inter substantiam & accidens est omnino impossibile; esset enim aliquid medium inter affirmationem & negationem: proprium enim accidentis est in subiecto esse, substantiæ vero in subiecto non esse: formæ autem substantiales sunt quidē in materia, sed nō in subiecto: nam subiectum est hoc aliquid, formę autem substantialis est, quæ facit hoc aliquid, non autem præsupponit ipsum. Item, ridiculum est dicere medium esse inter ea, quæ non sunt
Tex.cō.22. vnius generis, vt probatur in Decimo Metaphy. medium enim & extrema ex eodem genere esse oportet: nihil ergo medium esse potest inter substantiam & accidens. Vnde impossibile est formas elementorum suscipere magis & minus. Omnis enim formæ recipiens magis & minus est diuisibilis per accidens, inquantum, scilicet subiectum potest eam participare vel magis,

A vel minus. Secundum autem id, quod est diuisibile vel per accidens vel per se, contingit esse motum continuum, vt patet in Sexto Physi. si igitur formæ substantiales elementorum suscipiunt magis & minus, tam generatio quàm corruptio erit motus continuus: quod est impossibile. Nam motus continuus nō est nisi in tribus generibus, scilicet in quantitate, qualitate, & vbi. Oportet igitur alium modum inuenire, quo & veritas mistionis saluetur: & tamen elementa non totaliter corrumpantur, sed aliqualiter in misto remaneant. Considerandum est igitur quod qualitates actiuę, & passiuæ elemētorum contrariæ sunt adinuicem, & magis & minus recipiunt. ex cōtrariis autem qualitatibus, quæ suscipiunt magis & minus constitui potest media qualitas, quæ sapit vtriusque extremi naturam: sicut pallidum inter album & nigrum. Sic igitur in mistis excellentiis elementarium qualitatum, constituitur ex eis quædam qualitas media, quæ est propria qualitas corporis misti, differens tamen in diuersis secūdum diuersam mistionis proportionē: & hęc quidem qualitas ē propria dispositio ad formam corporis misti, sicut qualitas simplex ad formam corporis simplicis. Sicut igitur extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusque, sic qualitates simplicium corporum inueniuntur in qualitate corporis misti. Qualitas autem simpli-
D cis corporis est quid aliud a forma substantiali ipsius: agit tamen virtute formæ substantialis: alioquin calor calefaceret tantum, non autem forma substantialis educeretur in actum, cum nihil agat supra suam speciem. Sunt igitur virtutes formarum substantialium simplicium corporum in corporibus mistis, nō actu, sed virtute. Et hoc est quod dicit Philosophus: non manēt igitur elementa, scilicet in misto, actu, vt corpus albū: nec corrumpuntur, nec alterum, nec ambo: saluatur .n. virtus eorum.

potentia autem adhue vtroq; quę erant antequam miscerentur. & non partita. Hic autem sermo quæsiuit prius. Videntur enim quę miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus. Neque manēt igitur actu, vt cor-
B pus & album, neq; corrumpūtur neque alterū, neque ambo saluatur .n. virtus eorum. ideo hęc quidem derelinquantur.

quippiam utriusque eorum, quæ erant antequam miscerentur, & non esse perdita, id quod ratio prius addubitabat. Nam quæ miscentur, & prius ex separatis coisse, & posse rursum separari uidemus. Igitur neque permanent actu, uti corpus & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo aut alterum, nam eorum uirtus atque potentia, salua manet. iccirco hæc omittantur.

LECTIO XXV.

Continuam autem his quæstionem dicendū, vtrū ne mistio ad sensum sit, vt quando ita in parua diuiduntur quæ miscentur, &
C ponuntur adinuicem hoc modo, vt non manifestum sit sensui vnumquodq; , tunc mista sunt. Aut nō sunt: sed est vt quęcunque secus quamcumque sit particulam mistorum. dicitur enim sic illo modo. v.g. ordeū mistum frumento quādo quodcunque secus quodcunque ponetur.

LECTIO XXV.

Dubitationem autem hisce continuam, edisseramus oportet, utrū mistio quippiam ad sensum sit uerbi, gratia, cum ea quæ miscentur ita in parua diuisa fuerint, et hoc pacto iuxta se se posita, ut nullum sensu dignoscatur, tunc ne mista sunt an non. Sed sit ut eorum quæ mista sunt, particula quælibet iuxta quamlibet sit. Illo igitur modo mista esse dicuntur, ut ordeacea grana frumentaceis, cum quodlibet iuxta quodlibet positum est.

LECTIO XXV.

Postquàm Philosophus determinauit mistionem esse, hic determinat quomodo fiat mistio. Et circa hoc duo facit. Primo ponit opiniones aliorum de modo mistionis: secundo ponit opinionem propriam ibi. {Sunt itaque vt diximus.} Circa primum duo facit. Primo po- Tex.cō.87
E nit opiniones aliorum: secundo reprobat eas ibi. {Si autem est omne corpus.} Circa primum sciendum est, quod de modo mistionis duplex fuit opinio. Vna fuit quod tunc solum mistio fiat, quando miscibilia diuiduntur in tam minima secundum quantitatem, quod sensus ea percipere non potest: & quando illa minima fuerint secus inuicem posita non alterata, tunc dicunt fieri mistionem: & hanc opinionem primo ponit Philosophus. Secundam opinionem ponit ibi. {Aut non sunt.} Quæ fuit talis. Quod cum miscibilia sunt diuisa, non ita vt sistat diuisio in minimis secundum sensum, sed sistat in minimis secundum materiam, scilicet quod non sit accipere minus, quod seruet materiā, & operationem miscibilis. Conueniunt enim ambę istæ opiniones, quod dicunt mistionem esse secundum minima. sed differunt, quia prima ponit minima quo ad sensum, secunda minima secundum materiam. Dicit ergo Philosophus, quod dicendum est & determinandum continuam quæstionem, scilicet si ita sit, vt dicit prima opinio, vel sicut dicit secunda, quæ dicit, scilicet quod

dari.o

diuiso corpore in minima simpliciter, quælibet pars eius est sicus quamcunque partem alterius. Dicitur enim sic a quibusdā, verbi gratia sicut si diceremus ordeum mistum cum frumento: licet enim illa discernantur, tum sunt minima sui generis. Et ad similitudinem illorum dicunt fieri mistionem elementorum quando in minima simpliciter diuiso elemento, qualibet pars vnius est iuxta partē alterius. Deinde cū dicit.

Tex.cō.86. b ¶ Destruit prædictas opiniones: & primo per rationem communē ambabus: secundo per rationē propriam ibi. {Et de huic.} Dicit ergo primo, si omne corpus est diuisibile, si corpus corpori est miscibile de ratione misturę est, φ qualibet pars vnius miscibilis sit homiomera: & oportet φ qualibet pars sit iuxta quamlibet partē alterius miscibilis. Quoniam autē mistio non est compositio diuisorum in minima latentia sensui, sicut dicebat prima opinio, nec etiam sicut dicebat secunda, manifestum est quòd non erit mistio secundum parua saluata in speciem & virtutem: quia tūc esset potius quædam compositio & nō mistio: nec haberet quælibet pars eandem rationem cū

Tex.cō.87. toto. Nos autem dicimus, quòd si est aliquod mistum, oportet ipsum esse homiomerum, idest eiusdem rationis in parte & in toto: & sicut qualibet pars aquę ē aqua, ita quælibet pars misti est mistū. Si autem mistio esset compositio secundū parua vt dicebat vtraque opinio, licet differenter, nihil horū

Tex.cō.88. contingere, sed solū mistio ad sensum, & non secundum veritatem. Deinde cum dicit.

e ¶ Ponit proprias rationes. Et primo contra primam opinionem, dicens φ si hoc modo fiat mistio sicut prima opinio dicebat, illud quod esset vni mistum, puta ei qui videt acute, es-

Tex.cō.89. set alteri non mistū, puta Linceo videnti acute. Secundo arguit contra secundā opinionem ibi. {Neque diuisione.} Dicens φ mistio non est ex diuisione minimorum: quia in minima simpliciter impossibile est diuidere corp⁹, ita φ in eis stet diuisio: si autem minima essent Physica, tunc esset congregatio & non mistio. Aut igitur mistio non est, cum

b Si autem est omne corpus diuisibile, si est corpus corpori miscibile homiomeros quācūque partē cuicunq; propinquā esse oportebit. Quoniam autē non est in minima diuisio, neque compositio idem quod mistio sed aliud, manifestū φ neque secūdū parua saluata oportet quę miscentur dicere mista esse. Cōpositio.n. erit & nō temperamentū neque mistio neq; habebit eandem rationē cum toto pars. Dicimus autē oportere si mistum est aliquid, mistum homiomerum esse. vt quē admodum aquæ pars aqua, ita & temperati. Si autem secundū parua compositio esset mistio, & nihil contingeret horū: sed solum quidē mista ad sensum.

c Et idem huic quidem mistū si non videt quis acute: lynceo autem non mistum uidebitur. Neque diuisione vt quæcunq; secus quācunq; par., impossibile.n. ita diuidi. Aut igitur non erit mistio, aut dicendū est hoc quomodo cōtingit fieri rursus.

d Sunt vtique, vt diximus, entium hæc quidē actiua, hæc autem passiua ab his. Hæc quidē igitur conuertuntur quorum eadem materia est & actiua ad inuicem, & passiua abinuicē: hæc autem faciunt, sed impassibilia sunt, quorum non est eadem materia. Horum quidem igitur non est mistio. ideoque neque medicina facit sanitatē, neque sanitas est mista corporibus. Actiuorum autē & passiuorum quæcunque sunt facile diuisibilia, multa quidē paucis & magna paruis composita non faciūt mistionem, sed augmentationē dominantis. transmutatur enim alterum in dominās. ideo gutta vini in mille milibus amphoris aquę nō miscetur: soluitur enim species & transmutatur ī totam aquā.

e Quando autem potētiis adæquantur æqualiter, tūc transmutatur vtrumq; in dominās

F

At si omne corpus sit diuisibile, si corpus corpori mistum similare sit, partem quamlibet secus quamlibet esse oportebit. Atque cum fieri nequeat ut in partes minimas diuisio fiat & compositio non idem sit quod mistio, sed aliud, non oportere dicere quæ miscentur esse mista secundum

G *partes exiguas, quæ suam adhuc retineant naturam: perspicuum est cōpositio enim esse, non temperatura, aut mistio, nec pars eandem cum toto haberet rationem. Dicimus autem, si quid misceri debeat, quod mistum est similium esse partium & quemadmodum aquæ pars aqua est, ita & temperati temperatum. Quod si mistio sit compositio secundum partes exiguas, nihil horum accidet, sed solum esse mista ad sensum.*

H *Atque idem huic quidem si acute non uideat esse mistū. Lynceo uero non esse mistum uidebitur. Neq; diuisione, adeo ut quæuis particula iuxta quam uis posita sit, mistio fit: nam fieri non pōt ut corpora sic diuidātur. Aut igitur nō ē mistio: aut hoc rursū ē dicēdū quo pacto, inquā, fieri possit.*

Sunt itaque (uti diximus) eorum quæ sunt, quædam actiua, quædam quæ ab hisce pati solent. Quædam igitur conuertuntur: suntque inter se

I *mutuo actiua & passiua, quorum uidelicet eadem est materies. Quædā uero agunt & non patiuntur, nimirum quibus materies eadem non est. Horum igitur non est mistio. Quare nec medendi scientia sanitatem, nec sanitas eandem, mista corporibus efficiunt. Eorum uero actiuorum, & passiuorum, quæ facile diuisibilia sunt, multa quidem paucis & magna paruis composita mistionem non faciunt, sed accretionem eiusce quod*

K *euincit. Nam alterum, in id quod euincit uerti solet. ut gutta uini, decies millenis aquæ mensuris non miscetur. etenim forma uini perit, atque uinum in totam aquam uertitur.*

Cum uero potentias habent quodammodo æqualeis, tum utrumque e sua quidem mutatur natura in id quod

hi duo modi esse non possint: aut rursus dicendum est, quomodo contingit mistionem fieri. Deinde cum dicit.

d ¶ Determinat de modo mistionis secundum propriam opinionem & primo præmittit quandam diuisionem necessariam ad propositum ostendendum dicens, quòd sicut supradictum est: eorum, quædam sunt actiua, quędam passiua ab his, scilicet actiuis. sed istorum, quædam communicant in materia, & talia in agendo & patiendo adinuicem conuertūtur: quædam vero sunt, quorum non eadem materia est, & talia licet vnum agat, & reliquum patiatur, non tamen in hoc conuertuntur adinuicem. Secundo ibi. {Horum quidē igitur non est mistio.} Prosequitur intentū. Et circa hoc tria facit. Primo, ostēdit quæ non sunt miscibilia, siue ex quibus non potest fieri mistio: secundo ostendit quando, & ex quibus fiat mistio ibi.

Tex.cō.89. {Quādo autem potentiis adæquatur.} Tertio redit iterum super primū, vt melius manifestet quæ nullo modo sunt

Tex.cō.89. ti. miscibilia ibi. {Qn̄ autem alterum.} Dicit ergo primo, quòd eorum quæ nō communicant in materia, non potest esse mistio: & ideo licet medicina faciat sanitatem, non tamen patitur a sanitate, & ideo misceri ibi nō potest. Neque sanitas vel aliquod accidens miscetur corporibus, & talia sunt miscibilia sunt ex sui natura. Quædā autem, licet sint miscibilia ex sui natura, tamen per accidens misceri nō possunt. Et quæ sint ista declarat ibi. {Actiuorū & passiuorū.} Dicens, quod si multa de genere actiuorum & passiuorum componantur, & magna paruis, non faciunt mistionem, sed faciunt augmentum prædominantis: per cuius virtutē, alterū, s. paucū, vel paruū trāsmutatur in alterū prædominans. Et ideo gutta vini in mille millibus amphoris aquæ, non miscetur cū ipsa aqua: quia forma siue species eius transmutatur, & corrumpitur in totā aquam. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit ea quibus & quando fiat mistio: & circa hoc tria facit. Primo ostendit quando, & ex quibus fiat mistio, secundo ostendit

ostendit quæ faciliter miscentur ibi. {Et parua autem.} Tertio quæ difficulter ibi. {Multum autem.} Dicit ergo primo, quando potentiæ miscibilium adæquantur, tunc unumquodque miscibilium * æqualiter dominatur: & vnumquodque ad alterum tanquam ad dominans transmutatur, & vnomquodque ex suiipsius natura secundum aliquid trāsmutatur. Nec tamen vno corrupto aliud generatur, sed fit medium inde commune, quod participat omnium virtutes miscibilium coniunctorum. Manifestum ē ergo, quòd hæc sunt miscibilia, quæcunque sunt de numero facientium siue agentium, & habent contrarietatem: quia hæc sunt adinuicem passiua: & hoc est primo quod requiritur in miscibilibus. Contra hoc autem quod hic dicitur, obiicitur a quibusdam, quia si miscibilium potentiæ adæquantur: tanta est virtus resistendi, quanta est virtus ad agendum: & ita nec agent nec patientur adinuicem. Item obiiciūt Auic. & Algazel. dicentes, quòd si miscibilia adequātur in misto, non magis inclinabitur illud mistū sursum, quàm deorsum, vel ad aliquam aliam loci differentiam: cum nullum sit in ipso prædominans elementorum: & adhuc sequitur, quòd quodlibet motus secundum triplum magis est violētus quàm naturalis: & similiter est de loco. Sequeretur etiā, quòd omnis mistio esset vna: & ita ex similibus in quantitate & qualitate essent caro, & ossa, & lapis, & cętera mista: quod est impossibile. Ad quod dicendum est, quòd cum omnis mistio naturalis sit propter generationem, non sic sunt intelligenda verba Philosophi quòd in misto sit ęqualitas virtutum, & potentiarum, vt prima ratio procedebat: nec etiam oportet quòd ibi sit æqualitas quantitatis ipsorum miscibilium: sed est intelligendum, quod ibi sit æqualitas proportionis, quam requirit forma rei generandæ, propter quam est mistio. Et per hoc patet solutio ad obiecta. Deinde cum dicit.

f ¶ Ostendit quæ faciliter & bene miscentur: dicens, quòd quando parua miscentur paruis, tunc facilius fit mistio: quia talia facilius & citius transeunt per seinuicem alterando. Deinde cum dicit.

*Legitur in quibusdam co. & rectè aliqualiter.

Tex.cō.90.

ex suiipsius natura non generatur enim alterorum, sed medium commune. Manifestum igitur, qm̄ hæc sunt miscibilia: quæcumque factiua cōtrarietatem habent: hęc sunt enim abinuicem passiua.

f Et parua autē paruis posita secus miscētur magis: facili⁹.n. inuicem & citius transeunt. B

g Multum autē & a multo tardius hoc operatur. Ideo & bene determinabilia diuisibilia & passiuorum miscibilia. Diuiduntur enim hæc in parua facilius: hoc enim ē bene determinabile esse. v.g humidi miscibilia maxime corporū. Bene determinabile enim maxime humidum diuisibilium, si non viscosum sit: hęc etenim vtiq; ampliorem & maiorem solum tumorem faciunt.

h Quando autem alterum solum passiuum erit aut vehemēter, hoc autē valde parum, aut nihilo mai⁹ est id, quod ex ambobus mistum est, aut parum. quod contingit circa stānum, & æs. Quædam enim balbutiuntur adinuicem & epasoterizāt. Videntur enim aliquantulum ac remisse mista esse, & alterū quidem suceptiuum, alterum autem species: quod in his contingit. stannum enim vt passio aliqua sine materia æris, pene euanescit mistum omne, colorans solum. Idem autem hoc contingit in aliis.

i Manifestum igitur ex his quę dicta sunt, quòd est mistio. & quid est mistio, & quare est, & quæ sunt miscibilia entiū quoniam sunt quædam quasi passiua abinuicem, & bene determinabilia, & bene diuisibilia. Hęc enim neque corrupta esse necessariū est quando mista neq; adhuc simpliciter eadē esse quę prius. neq; compositionem esse

uincit ac superat, non tamen fit alterum, sed inter utrumque medium atque commune. Patet igitur ea esse mistilia, quæcumque ex agentibus contrarietatem habent. hæc enim inter se passiua sunt.

B *Parua aūt dum paruis admouētur propensius misceri solēt. quippe cū ea facilius celeriusque se se transmeent.*

At multum tardius hoc idem efficit patiuntque a multo. Iccirco ex hisce, quæ diuidi possunt patiq; solent, quæ facile terminos suscipiunt, ea mistilia sunt: quippe quæ facile in parua diuiduntur. hæc enim est eius, quod facile terminatur, ratio. Verbi gratia. quæ liquida sunt, inter corpora maxime mistilia sunt, cum liquidum maxime omnium diuisibilium facile terminari possit, modo non sit uiscosum atque tenax. Hæc enim molem reddunt ampliorem atque maiorem. C

Cum autem alterum duntaxat passiuum fuerit, aut alterum uehementer & alterum admodum remisse vel nihilo uel certe paulo maius euadet quod ex utriusque mistura consurgit. quod, in stanno & ære accidit. Non nulla enim entia, inter se minus discreta sunt, ambiguntque. uidentur D *enim quodammodo & remisse misceri, & quasi alterum susceptiuum, alterum forma esse, quod quidem, & in hisce accidit. Nam stannum quasi affectio quædam sine materia æris, pene euanescit, mistura toti colore solum indito. quod idem, & in aliis quoque usu uenit.*

Patet igitur ex his quæ diximus, mistionem esse, & quid ea sit, & quā ob causam, & quænam entia mistilia sint. quandoquidem nonnulla sunt eiusmodi, quæ & pati inter se, & facile terminari diuidique possunt. Hæc enim cum mista sunt non esse corrupta, nec ultra eadem simpliciter esse, nec eorum mistionem esse compositionem, nec ad sensum, necesse est. Sed mistile quidem est, quando cum E

g ¶ Ostendit quę tarde & de difficili commiscentur dicens: quòd quando multum miscetur multo, tunc tardius & difficilius commiscentur: & hoc ideo, quia difficilius adinuicem alterantur, & tardius transeunt per seinuicem. Requiritur etiā ad facilem mistionem, quod miscibilia sint bene terminabilia adinuicem passiua: & hoc ideo: quia bene terminabilia cum sint subtilia, & humida, facilius diuiduntur in parua, quæ facilius commiscentur quam magna: hoc.n. est bene terminabile, quod est bene diuisibile in parua: verbi gratia, humida q̄ sunt inter cætera corpora bene miscibilia & hoc ideo: quia humidum īter alia corpora est magis diuisibile in parua, nisi illud humidum sit viscosum: quia sicut dicitur in Quartu Meteororum, partes humidi viscosi contacēt sicut glutinum, propter mistum eis sub tiliter siccum: quod apprehendit vndiq; humidum: & non sinit elabi oleum. Qd vero aquæ admiscetur: quia lubrica simul iuncta, vel lubricum humido compositum, auget tumorē siue quantitatem, sed non miscetur ei, sic, quòd quælibet pars eius alteret & alteretur ab eo ad mediam naturam misti. Deinde cum dicit. Tex.cō.28.

h ¶ Ostendit iterū primum, vt melius declaret quæ sunt, q̄ nullo modo misceri possunt dicens, quòd qn̄ solum alterum ē passiuum, ita quòd non agat in alterum, talia nullo modo miscentur: & hoc est, quādo miscibilia nō communicant in materia. Quando vero cōicant in materia, sed vnum vehementer agit, & alterum vehementer patitur, & non tantum agit quantum primum, neque talium potest esse mistio: vel si est aliqua, parum relinquetur de eo quod vehementer patitur: sicut patet in stanno & ære: si enim in ære liquefacto miscetur modicum de stanno, tunc stannum per vehementiam actionis æris euaporat, & nihil forte remanet, nisi color quidam: & est simile balbutientibus, qui vna litera prolata, aliam distincte non proferunt. idem etiam contingit in multis aliis. Deinde cum dicit.

i ¶ Recapitulat quæ dicta sunt de mistione: per quod etiam quarta quæstio declaratur, quæ fuit primo proposita in principio huius capituli, dicens, manifestū esse ex his quæ dicta sunt, & quòd

& quòd est mistio, & quid est, & quare est: quia propter passionem & actionem contrariorum. Et dictum est etiam quæ sunt miscibilia: q̃ ista passiua adinuicē, & bene terminabilia: & talia, sunt bene diuisibilia. Dictum est etiā ꝙ ad hoc ꝙ fit mistio, necessarium est ꝙ miscibilia non sint simpliciter corrupta, nec sint simpliciter eadé, vt prius: sunt enim corrupta quantū ad formas, & remanent quantum ad virtuté, vt supra ostensum é. Adhuc ét ostensum est, ꝙ mistio non est cōpositio minimorū

Tex.cō.84. 1 digr. secūdum naturā, sicut dicebat vna opinio: nec minimorū secūdum

P sensum, vt dicebat alia: talia enim minima non sunt miscibilia. Sed illud est miscibile, quod cū sit bene determinabile, est actiuum & passiuum: & illud quod admiscetur cū tali miscibili, est miscibile ad homiomerū, idest facit cum alio mistum, quod est eiusdem rationis in toto & in partibus. Patet etiā ꝙ mistio est miscibilium alteratorum vnio. Quæ quidem alteratio solum est intelligéda in virtutibus siue qualitatibus eorū. Sed, si etiā alteratio sumatur improprie, mistio est miscibilium alteratorū, idest corruptorum secundum formas vnio.

mistionē eorū, neq; ad sensum. Sed ē miscibile quidē quodcūque bn̄e determinabile ens passiuū fuerit & actiuū, & tali miscibile est: ad homiomerum.n. miscibile: mistio autem est miscibilium alterarorum vnio.

facile definiri queat passiuum est & actiuum, & id quod est eiusmodi, mistile: nam mistile, ad cognomine dici solet. Mistio uero, est mistilium alteratorum unio.

Primi libri de Generatione Finis.

ARISTOTELIS

DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE

LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

POstquàm Philosophus in Primo libro determinauit de generatione & corruptione in communi, & de motibus consequentibus, scilicet de alteratione & augumento, nunc in secundo libro determinat de generatione & corruptione in speciali, scilicet de generatione & corruptione elementorum. Et circa hoc duo facit. Primo recapitulat ea q̃ dicta sunt in primo libro, & cōtinuat dicta dicendis dando intentionem. Secundo prosequitur intentū ibi. {Horum autem subiectam.} Dicit ergo primo, quòd dictum est iam in primo libro de mistione & de tactu, & de facere & pati, quomodo existunt his quæ transmutantur secundum naturam: amplius etiam dictum est de generatione & corruptione quomodo existat, & ꝑpter quam causam: similiter etiam dictum est de alteratione quid est, & in quo differt a generatione & corruptione. Relinquitur autem in hoc Secundo libro considerare de corporibus, quæ elementa vocantur, antequam consideremus in libris de

Tex.cō.1.

Tex.cō.2.

Generatione & corruptione corporum specialiū: sicut lapidū, & metallorum, & plantarum, & animalium & hoc ideo, quia omnes substantię quæ generantur & corrumpuntur, non sunt sine istis sensibilibus corporibus, scilicet quatuor elementis. Dicuntur autem elementa antonomasice sensibilia; quia eorū

LECTIO I.

DE mistione quidem igitur & tactu, & facere & pati dictum est quō existant his quæ trāsmutantur, secūdum naturā. Amplius aūt de generatione & corruptione simpliciter, & quomodo est, & propter quam causam. Similiter aūt & de alteratione dictū est, quid est alterari, & quā habeat differentiā eorum vnumquodq;. Reliquū autem considerare circa vocata elementa corporum. Generatio quidem & corruptio omnibus natura subsistentibus substātiis est nō sine sensibilibus corporibus.

b Horum autem subiectā materiam hi quidem esse inquiūt vnam, vtputa aerem ponentes, aut ignem, aut aliquod horum medium, quod & corpus est, & separabile. Hi aūt plures, numero, q̃ vnā: quidam .n. ignem

G differentię siue principia, quæ sunt quatuor qualitates, scilicet calidum, frigidum, humidum & siccum, sunt causę omnium aliarum qualitatum tangibilium. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo inquirit de substantia & numero eorum, secundo de mutua ipsorum generatione, & corruptiōe. ibi {Quoniam autem determinatum est.} Circa primum duo facit. Primo determinat d̄ materiali principio, & formali elementorum, secundo de numero eorū. ibi {Quoniam autē quatuor elementa} Circa primum duo facit. Primo determinant de principio materiali, secundo de formalibus. ibi {Sed non minus.} Circa primum duo facit. Primu determinat d̄ materia elementorum, secundum opinioné aliorum. secundo secundum opinionem propriam. ibi {Nos autem dicimus.} Circa primum duo facit. Primo ponit opiniones aliorum: secūdo reprobat eas. ibi {Quoniam quidem igitur principia} Dicit ergo primo ꝙ quidam fuerunt, qui posuerunt tantum vnā materiam elementorum. Sed isti diuersificati sunt: quidam enim dixerunt quòd illa materia erat aer, quidam vero quòd ignis: sed isti diuersificati sunt: quidam enim posuerunt quoddā corpus medium, igne quidem densius, aere autem subtilius. Conueniunt oēs isti in hoc, ꝙ dixerunt ipsam materiā elementorū esse

Tex.cō.24.

Tex.cō.16.

Tex.cō.6. fin.

Tex.cō.6.

LECTIO I.

DE mistione igitur & tactu, & actione & passione, quo pacto hisce competāt, quæ natura mutationem subeunt: & H *insuper de ortu & occasu simplici absolutoque qualiter fiat, cuius sit, & quam ob causam: tum etiam de alteratione quid sit alterari, & quam quodque eorum habeat differentiam, dictū est. Restat, ut circa ea, quæ elementa corporum appellantur, contemplemur. Nam generatio & corruptio,* I *substantiis omnibus, quæ natura constant, haud sine sensibilibus corporibus competunt.*

Quorum subiectam materiam quidam unam esse aiunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter hæc medium, quod & corpus sit & sepa- K *rabile ponentes. Quidam, numero plures una: alii enim ignem & terrā alii & hæc, & tertium aerem, alii*

esse corpus separabile actu, & per se existens. Alij vero fuerũt, A qui dixerunt materiam elementorum esse plurificatam per numerum, & isti etiam diuersificati sunt: quia quidam dixerunt ipsam esse ignem, & terram, quidam vero addunt tertium, scilicet aerem, quidam addunt quartum, scilicet aquam, sicut Empe. Dicunt autem, tã ponentes duo, quàm ponentes plura duobus, quòd per congregationẽ & segregationẽ quorũ ipsorũ, fit generatio & corruptio in rebus. Deinde eum dicit.

c ¶ Reprobat prædictas opiniones: & hoc primo, secundo, quasi incidenter reprobat opinionẽ Platonis. ibi. { Vt autem in Timæo scriptum est. } Aduertendum autem est circa primum, quòd non reprobat opinionẽ ponentium plura elementa, sed ad præsens concedit eam tã quam propinquã aliqualiter veritati: vnde dicit, quòd sit cõcessum illis, qui ponunt plura elementa esse principia, per quorum transmutationẽ fit generatio & corruptio, siue ista transmutatio sit congregatio & disgregatio, siue quæcunq; alia trãsmutatio, isti quodã modo bene dicunt. Reprobat autem primam opinionem: vnde dicit, facientes vnam materiã, & hãc corpoream, & separabilem ab omni cõtrarietate, & ab omni forma elementali, sicut quòd est mediũ inter ignem & aerẽ, peccant: quia impossibile est quòd corpus sensibile sit sine contrarietate. Oportet enim, quòd illud corpus infinitum, quod ipsi dicunt esse principium, sit aut graue aut leue: & siquidem erit leue, mouebitur ad locum ignis: si autem graue, mouebitur ad locum terræ: cuius autem motus ẽ & locus illius est & forma, quam motus & locus sequuntur: ergo est terra vel ignis, & sic per consequens est calidum, aut frigidum: & sic non erit separabile a contrarietate, & a forma elementali, vt ipsi ponebãt. Deinde cũ dicit.

Tex.cõ. 4.

Tex.cõ. 5.

Tex.cõ. 6.

d ¶ Reprobat opinionẽ Platonis de principio elementorũ, dicens. Quòd illud, quod dixit Plato in Timæo, nullã habet determinationẽ; quia nihil dixit determinate & manifeste. Non .n. dixit manifeste & determinate, si illud principiũ, quod vocauit pandexes, id est receptaculũ omnium, separatur ab elemẽtis: ita quòd sit aliquando actu existens sub forma elementi, vel non. Neque etiã dixit, quòd esset aliquod materiale principiũ ipsorum elementorum: sed dicit quòd subiectum elementorum se habet ad elementa, sicut aurum se habet ad opera operata ex auro. Sed certe hoc non bene dicitur; quia impossibile est quòd id, quod est subiectũ generatiõis, sicut materia, dicatur de ipso generato: sicut non dicimus quòd caro sit terra, sed terrea. Similiter illud quod alteratur non recipit prædicationem passionis in recto: non enim potest dici quòd homo sit albedo, sed albus. Plato tamen dicit quòd verius est dicere vnumquodque opus factum ex auro esse aurũ, quàm ipsum esse tale. Sicut verius ẽ dicere phialam factam ex auro esse aurum, quàm phialam: ita etiã verius erit dicere ignẽ vel aquam vel aliud generatũ esse ipsum subiectum quàm esse ignem vel aquam. Potest ergo breuiter sic ratio formari. Impossibile est quòd subiectum generationis prædicetur in recto de generato: sed subiectũ, quod ponit Plato, prædicatur in recto de elementis: ergo impossibile est, quòd sit subiectũ generationis & corruptionis ipsorum. Ad hoc etiã peccat Plato: quia cũ elementa sint corpora solida, dicit tñ quòd materia eorũ dissoluitur vsq; ad superficiẽ, vt patet in Tertio de Cælo & Mundo: impossibile enim ẽst quòd materia prima, quæ est sicut mater, sit superficies. Deinde cum dicit. Tex.cõ. 3.

e ¶ Determinat de materia, quæ non ẽ separabilis simul ab omni forma elementi, nec ab omni contrarietate elementorum secundum propriam opinionem, dicens, quòd est aliqua vna materia sensibilium corporum, scilicet elementorũ, quæ non est separabilis simul ab omni forma elementi, nec ab omni contrarietate, sed semper ẽ sub aliqua forma, & aliquibus qualitatibus consequẽtibus ipsam formam: & ex ista materia generantur sensibilia corpora, quæ vocantur elementa. Excusando autem se a maiori declaratione, dicit, quòd determinatum est in aliis certius, scilicet, in Tertio Cæli & Mundi. Sed quia ibi non est plene determinatus modus, secundum quem ex materia generantur corpora Tex.cõ. 53.

& terram, hi autem & hæc, & aerem tertium, hi autem & hoc & aquam quartum, vt Empedocles: ex quibus congregatis & segregatis, & alteratis, aiũt contingere generationem, & corruptionem rebus.

c Quoniam igitur prima principia, & elementa bene se habet dicere, quòd sit confessum ex quibus trãsmutatis aut secundũ congregationẽ, aut segregationẽ, vel secundũ aliã transmutationẽ contingit generationem eẽ & corruptionẽ. Sed facientes quidẽ vnã materiã extra prædicta, hãc aũt corporeã, & separabilẽ, peccãt. Impossibile .n. sine cõtrarietate esse corpus hoc sensibile: aut .n. leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum, necesse infinitum hoc, quod quidam dicunt esse principium.

d Vt autem in Timæo scriptũ est, nullam habet determinationem. Non enim dixit manifeste pandexes si separatur ab elementis. Neq; vtitur vllo, cũ dixit, esse subiectum aliquod vocatis elementis prius, vt aurũ operibus aureis certe. quamquam & hoc non bene dicitur hoc modo dictum. Sed quorũ quidẽ est alteratio, ita est. Quorũ aũt est generatio & corruptio, impossibile illud enũciari, ex quo generatũ est. Sed tñ inquit lõge verius est esse aurum dicere vnũquodq; esse. Sed elementis entibus solidis vsq; ad planiciem facit dissolutionem. Impossibile autem matrem, & materiam primã planam esse.

e Nos autem dicimus esse aliquam materiam vnam corporum sensibilium, sed hanc nõ separabilem, sed semper cũ contrarietate, ex qua generantur, vocata elemẽta: determinatũ est aũt de his certius: & in aliis. Sed tamen quoniam & hoc modo sũt ex materia prima corpora,

& aquam inter hæc quartam, vti Empedocles: ex quibus concretionem secretionemue, aut alterationem subeuntibus, ortum atque occasum rebus ipsis contingere dicunt.

B *Quod igitur prima ipsa, principia elementaq; probe dicãtur, sit in cõfesso, quibus si aut congregatione segregationeue, aut alia mutatione transmutentur, generationem fieri contingat atq; corruptionem. Sed qui unam ultra ea quæ sunt dicta, materiam faciunt, eamque corpoream atque separabilem, errant. Nam fieri non potest, ut corpus hoc, cum sensibile sit, sine contrarietate existat. Etenim infinitum hoc, quod nonnulli principium esse dicunt, aut leue, aut graue,* C *aut calidũ, aut frigidũ sit necesse est.*

Quod autem in Timæo est scriptũ, nihil habet certi definitique. Nam nec ille plane dixit, an id quod omnia suscipit ab ipsis separetur elemẽtis, nec ullo uti solet, cum tamen prius dixerit illud uocatis elementis, ut aurum aureis operibus, esse subiectũ quamquam id non recte dicitur, si hoc dicatur modo. D *Sed quorum est alteratio, ea ita sese habent: quorum uero generatio atque corruptio ea, ex nomine eorum ex quibus fiunt, appellari impossibile est. At qui lõge uerissimum esse inquit, dicere quodque aurum esse. Verum cum solida ipsa elementa sint, ad plana usque resolutionem facit. Ad primam materiam esse plana ipsa, de numero eorum est, quæ fieri nequeunt.*

E *Nos autem sensibilium corporum quandam esse materiam dicimus, sed eã separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa nocata fiunt, de quibus alibi exactius est definitum, atque pertractatum. Verum enim uero, cum ad hunc modum ex materia corpora prima consistent, de hisce quoque determinemus*

pora prima, determinandum est hic quomodo generentur. Ad horum enim manifestationem dicit sumēdum esse pro principio hoc quod dictum est, scilicet quòd est materia vna subiecta contrarijs, inseparabilis ab eis: quia semper est cum altero contrariorum: & hoc probat per hoc, quòd caliditas non potest esse materia frigiditatis, nec econuerso: sed oportet aliqđ esse tertium, vt dicitur in duodecimo Metap. & in primo Physi. quòd est subiectum amborum contrariorum, & de vno trāsmutatur ī aliud, & ideo Primum principium est id, quod est potentia corpus sensibile, & illud est materia iam dicta: Secundum vero principium sunt contrarietates qualitatum distinguentes & determinantes potentiam materię: verbi gratia caliditas, & frigiditas & huiusmodi. Tertium iam erit elementum cōstitutum ex his, puta ignis, vł aqua, vel huiusmodi, & alia elementa, quę transmutantur adinuicem, dum eorum communis materia mutatur de vna forma in aliam, vt de igne in formam aeris, & simił de aliis. Vnde non est verum quod Empe. dixit, & quidam alij, scilicet, quòd elementa non transmutantur: si.n. immutabilia sunt, vt quòd solū fuit ignis semper sit ignis, tunc nunqũ àm esset generatio, nec alteratio: quod ē manifestè falsum: quia secundum contrarietatem transmutantur: sicut videmus ad sensum, ꝙ eadem materia, quæ nunc est sub frigiditate aquæ, aliquando est sub caliditate aeris: & quod erat sub caliditate aeris, aliquando est sub caliditate ignis. Cum ergo huiusmodi qualitates consequātur formas substantiales elementorum, sicut effectus causam sequitur, dicendum quòd si fiat transmutatio ipsarum qualitatum, ꝙ etiam fit transmutatio in formis substantialibus.

Tex. cō. 10. & 12. Tex. cō. 71.

Tex. cō. 7.

determinandum, & de his potro, Principium quidem & primum esse materiam, inseparabilem, atque subiectam contrariis aorea supponamus. neque enim calidum materia est frigido, neque hoc calido, sed subiectum amborum. Quapropter primū quidem potentia corpꝰ id, quod sensibile, principiū ē, secundum autem contrarietates. dico autem. v.g. caliditas, & frigiditas, tertio aūt neque ignis & aqua & talia. Hæc qđē transmutātur adinuicē, & non vt Empe. & alii dicūt, neque. n. esset alteratio. contrarietates autem non transmutantur.

F *oportet, supponentes materiam inseparabilem quidem, sed cōtrariis subiectam, principium atque primum esse. non enim calor frigori, nec frigus calori, sed quod subiicitur utrique, materia existit. Quare primo, quod potentia sensibile corpus existit, principium est. Deinde contrarietates* G *ipsæ, ceu calor & frigus. Postremo, ignis & aqua & quæ sunt eiusmodi: hæc enim in sese trāsmutari solent, nec res perinde habet, ut Empedocles & cæteri asserunt. non enim esset alteratio. At contrarietates ipsæ transmutari in se non solent.*

LECTIO II.



Ed non minus erit corporis, qualia & quot, dicendum principia. Alii quidem enim supponentes vtuntur & non dicunt, quare talia aut tot sint.

b Qm̄ igitur quærimꝰ corporis sensibilis principia, hoc aūt est tāgibile, tāgibile aūt cuiꝰ est sensus tactus, manifestum, qm̄ nō omnes cōtrarietates corporis species & principia faciunt, sed solum quæ secundū tactū, nā secundum cōtrarietatē differūt, & secundū tangibilē contrarietatē, ideo neq; albedo & nigredo neq; dulcedo & amaritudo similiter aūt neq; aliarū cōtrarietatū aliqua facit elemētū.

c Quàmuis prior visus tactu: quapp & subiectum prius. Sed non corporis est tangibilis passio secundū ꝙ tangibile, sed secūdū aliud, & si sit natura priꝰ.

LECTIO II.

H 

Erum nihilo minus: & ut corporis sunt, qualia, & quot principia sint, dicamus oportet. Nam cæteri suppositis utuntur, nec cur talia sint aut tot numero dicunt.

Cum igitur corporis sensibilis, hoc est tangibilis, principia disquiramus, sensibile autem sit quod tactu sensum facit: constat non omnes corporis contrarietates, species & principia facere, sed eas solum, quæ sub tactum I *cadunt, nam contrarietate, eaque tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec dulcedo, nec amaritudo, nec item ceterarum quicquā contrarietatum, elementum facit.*

Atqui, visus tactu prior est: quare & quod ei obiicitur, prius erit. Verū non est corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile existit, sed per aliud, quamquam natura prius est.

LECTIO II.



Ostquàm Philosophus determinauit de principio materiali elementorum, hic determinat de principio formali. Et primo dat intentionem suam, secūdo prosequitur intentum, ibi { Quoniam igitur quærimus.} Dicit ergo primo, quòd non minus debemus dicere de principio formali elementorum quam de materiali. Et intelligo per formale principium ipsas sensibiles qualitates, potentiā materiæ, vel materiam distinguentes: secundum quas illa corpora, qualia sunt. Inquirit enim hic Philosophus principiū corporū sensibilium, inquantum sensibilia sunt, vt ipse dicit in litera. Si autē dicatur quòd velit inquirere principia formalia substantialia, tunc dicendum est, quòd quia formæ substantiales sunt nobis ignotæ, quia insensibiles: ideo per illas qualitates, quæ sunt immediata principia transmutationis substantialis, dat intelligere ipsa formalia principia substantialia: & ideo dicit, quòd etiam oportet dicere quales, & quot sint istę qualitates. Ideo autem de istis determinare oportet, quia alii Philosophi non reddūt causam, quare sunt, sed solum quā suppositione vtuntur eis. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur intentum: & circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ non omnes cōtrarietates sūt formę elementorum perfectiuę, sed solum tangibiles: secundo quòd non omnes tāgibiles, sed solū primæ: & ostendit quæ sunt primæ. ibi. { Ipsorum autem tangibilium. } Dicit ergo primo, ꝙ quia nos quærimus principia corporis sensibilis, & non omnis sensibilis, sed solum tangibilis, tangibile autem solum est sensus tactus manifestum ē quòd non omnes cōtrarietates faciūe species, siue corporis sensibilis, sed solum illæ quæ sunt sensibiles secūdum tactum: & ideo nec albedo, nec nigredo, nec dulcedo, & amaritudo, nec aliqua alia sensibilis qualitas, quæ non ē tangibilis, facit elementa. Et huius causa est: quia non sunt primæ, nec actiuæ, nec passiuę adinuicē, cuiusmodi oportet esse principia primorum corporum, scilicet elementorum, & ideo non transmutāt ea, quæ tangunt, & propterea non valēt ad generationem & corruptionē elementorū. Deīde cū dicit.

c ¶ Remouet quoddam dubium. Cum enim quærat hic Philosophus formas per-

K fectiuas corporū elementorum, & cum visus sit prior tactu (& ideo obiectū visus sit prius obiecto tactus) potius videtur ꝙ formæ perfectiuæ elementorū sint quærendæ penes differētias visus ꝙ tactus. Sed hoc remouet dicens, ꝙ quāmuis visus sit vno modo prior tactu, quia forma etiā dignitate prior est omnibus sensibus, & ideo obiectū visus prius ē obiecto tactus: tamē qualitas, quæ est obiectū visus, non est corpus tangibile secundum ꝙ tangibile: etiā si visum contingat esse secundū naturā primū: prior enim forma est, & dignitate, & sine omnibus sensibus. Et si est, vt dictum ē & obiectū visus prius est obiectis aliorū sensuū, non tamē omne visibile, sed solū lumen siue lux: quia per ipsam mouet cælū materiā generabiliū & corruptibilium ad omnem formā: tactus autē subiecto prior est: quia substernitur omnibꝰ sensibus, vt patet Secundo de Anima, & suæ contrarietates sunt causę omnium contrarietatum: & hoc patet, quia nō sentimus secundū tactum, nisi id quod excellit secundū qualitates cōplexionatas medio tactus, quod est caro: & illæ sunt calidum, frigidum, Tex. cō. 17.

frigidum, humidum, & siccum, quarum nulla est in cælo: & A
ideo cælum secundum naturam non est sensibile tactu, sed solū elementa, in quibus sunt quatuor qualitates, ex quibus fit cōplexio & tactus. Deinde cum dicit.

d ¶ Ostendit quòd non omnes qualitates tangibiles sunt formæ perfectiuæ elementorum, sed solum primæ, actiuæ & passiuę sunt adinuicem. Et circa hoc tria facit. Primo diuidit qualitates tangibiles, Secundo, ostendit quòd solum hæ quatuor, scilicet calidum, frigidum, humidum, & siccum sunt actiuæ & passiuæ ibi. {Horum autem} Tertio ostendit quòd ipsę sunt primæ: quia ad ea omnes aliæ reducuntur ibi. {Subtile autem &
Tex.cō.20. grossum.} Dicit ergo primo, ꝙ diuidendæ sunt tangibiles qualitates, siue contrarietates, vt videamus quæ earum sint primę. Sunt autem contrarietates secundum tactum hæc, calidum, frigidum, humidum, & siccum, graue, leue, durum & molle, lubricum aridum, asperum lene, grossum & subtile. Rarum autem
Tex.cō.84. & densum, vt in Quarto Physic. dicitur, non sunt qualitates B
Physicæ, sed positio partium materiæ secundum propinquum, in denso: & secundum remotum, in raro. Deinde cum dicit.

Contrarietates secundum tactum septem.

Calidum } Frigidum }	Asperum } Lene }
Graue } Leue }	Grossum } Subtile }
Durum } Molle }	Humidum } Siccum }
Lubricum } Aridum }	

e ¶ Ostendit ꝙ hæ
Tex.cō.8. solum quatuor qualitates sunt actiuæ & passiuæ adinuicem, & per consequens ꝙ sunt formæ elementorum. Sed quia graue & leue sunt propriæ qualitates elementorum, de quibus posset videri ꝙ essent ipsorum formalia principia, ideo primo dicitur, quòd non sunt actiua nec passiua: & hoc declarat per modum significandi modum ipsorum: quia non significant actionem vel passionem, cum non sint nomīa verbalia: cum autem elementa misceantur & trāsmutentur adinuicē, oportet ꝙ sint actiua vel passiua: talia autem esse non possunt, nisi per formalia sua principia. Ex his igitur manifeste sequitur, quòd nec
Tex.cō.9. graue nec leue sunt formalia principia elementorum. Deinde cum dicit.

f ¶ Ostendit quòd hæ quatuor qualitates, scilicet calidum & frigidum, humidum & siccum, sunt
Tex.cō.10. actiuæ & passiuę. Et primo ostendit hoc de calido & frigido, dicens, quòd calidū & frigidum sunt actiua, humidum & siccum sunt passiua. Sic dicuntur, idest sic consignificant eorum nomina: & hoc præcipue secundum græcos, a.

d Primum autem diuidendæ sunt ipsorum tangibilium differentię & contrarietates. Sunt autem contrarietates secundū tactum hę. calidum & frigidū, humidū & siccū, graue & leue, durū & molle, lubricū & aridū, asperū, & lene, grosśū & subtile.

e Horum aūt graue quidem & leue neq; actiua. neq; passiua: non. n. in faciendo aliqd aliud, neq; in patiendo ab alio, dicūtur. Oportet aūt actiua inuicē & passiua esse elementa, miscētur. n. & trāsmutantur inuicē.

f Calidum enim & frigidū. hūmidum & siccum, hæc quidem qa actiua sunt, hæc aūt quia passiua, dicuntur. Calidum. n. est, quia cōgregat homogenea. Segregare n quod inquiūt facere ignem, est homogenea cōgregare: cōtingit. n. eximere aliena. Frigidum aūt quod cōiūgit & cōgregat similiter & homogenea & ęterogenea: hūidū. n. indeterminatū ꝓprio termino, bene terminabile ē alieno. Siccum autem bene terminabile proprio termino, difficulter aūt terminabile alieno.

g Subtile autem & grossum, lubricum & aridum, & durum, & molle, & alię differentiæ ex

A qui forte habent nomina verbalia, actiones & passiones consignificantia. Deinde declarat hoc idem per definitiones ipsorum: calidum enim est, quod congregat homogenea ibi: quia subtile, quod calido est conueniens, attrahit: licet enim calidum segreget, sicut dicunt quidam ignem facere, tamen illud segregare est congregare: quia congregando homogenea segregat ætherogenea per accidens. Quod autem frigidum sit actiuum, patet etiam per hoc, quia congregat omnia, tam quę sunt eiusdem naturę, quam illa, quæ sunt diuersæ. Aliquando enim aqua, terra, palea, & huiusmodi per coagulationem factam a frigido, congregatur. Secundo ibi. {Humidum enim.} Ostendit quòd humidum & siccum sunt passiua per definitiones eorum: definiuntur enim per passiones eorum. Humidū enim est indeterminatum proprio termino, bene terminabile termino alieno, siccum autem terminatur termino proprio, difficulter autem terminabile termino alieno. Deinde cum dicit.

B g ¶ Ostendit quòd prædictæ quatuor qualitates sunt primæ: quia ad eas omnes alię reducuntur: & hoc primo facit: secundo ostendit quòd illæ non reducuntur ad alias ibi. {Hæ autem non amplius.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quòd istę sunt primæ: secundo distinguit siccum & humidum, quia Tex.cō.15.
non omne humidum, nec etiam siccum est prima qualitas ibi.
{Dicuntur autem siccum & humidum.} Circa primum duo Tex.cō.14
facit. Primo proponit quòd omnes aliæ qualitates sunt ex his dicens, quòd subtile & grossum, & lubricum & aridum, durum & molle, & omnes aliæ differentiæ sensibilium qualitatum, sūt ex his. Secundo ibi. {Quoniam enim repletiuum.} Probat propositum: & circa hoc tria facit, quia primo reducit ad istas quatuor hanc contrarietatem, subtile & grossum; secundo lubricum & aridum ibi. {Et rursus lubricum.} Tertio molle & Tex.cō.12.
durum ibi. {Amplius molle quidem.} Dicit ergo primo, quòd
C. subtile est ex humido: quod patet ex definitione humidi, quod quia humidum est, ex eo quòd non bene terminatur termino proprio, sed bene terminatur termino alieno, est repletiuum: quia sequitur vndique tangens ipsum, eo quòd fluit vsque ad ipsum tangens. Subtile autem repletiuum, eo quòd ipsū subtilitate, quodlibet minimum subintrat. Vnde manifestum est quòd subtile est effectus humidi, per oppositum autem grossum erit effectus sicci. Grossum autem est, cuius partes feculentæ nō distinguntur, & excedit capacitatem eius quod natum ē replere. Sed videtur quòd hæc ratio Philosophi non valeat, cum sit ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Dicit enim humidum est repletiuum, subtile repletiuum, ergo subtile est humidum. Sed est dicendum, quòd cum in quolibet genere sit deuenire ad vnum primū, quod est causa sequentiū, vt dicit secūdo Meta. oportet quòd in Tex.cō 4.
genere repletiuorū sit vnum primum, quod per se sit repletiuum, & a quo alia replentia participāt: tale autem est primū humidum, quod supra definitum est: vnde licet ratio Philosophi non teneat ratione ordinationis terminorum in figura, valet tamen ex habitudine causę & effectus. Deinde cum dicit.

Porro ipsorum tāgibilium qualesnam sint primæ differentiæ, & contrarietates, distinguamus oportet. Sunt autem tangibiles contrarietates, hæ, calidum, frigidum, siccum, humidum, graue, leue, durum, molle, uiscosum, aridum, scabrum, glabrum, crassum, tenue.

Ex quibus graue et leue, neque actiua sunt, neque passiua. non enim quòd alterum quippiam agat patiaturue ab altero, dicuntur. At elementa ipsa inter se mutuo actiua sint, & passiua, oportet: nam miscentur, & in sese uicissim mutantur.

Calidū aūt frigidumq;, & humidū ac siccū, illa quidē ꝙ actiua sint, hæc uero ꝙ passiua, dicuntur. Calidum. n. est, quod ea cōgregat quæ eiusdē sunt generis. Nam segregare (id quod ignem facere aiunt) est cognata, & quæ eiusdem sunt generis congregare. accidit enim, ut aliena eximat. Frigidum uero, quod ex æquo cogit ac congregat tamque eiusdem generis, quàm quæ diuersi. Humidum autem quod cum facile terminos suscipiat, proprio non definitur: Siccum uero, quòd proprio termino belle definitur, alieno ægre.

Tenue autem et crassum, uiscosum & aridum, durū & molle, & cæteræ differentiæ, ex hisce sunt, nam cum

his sunt. Quoniam enim repletiuum est humidum, quia non est terminatum quidem, bene autem terminabile est ens, & sequitur tangentem. Subtile autē repletiuū (subtilium.n partiū & paruarū partiū repletiuū) totum.n.totū tāgit. subtile aūt maxime tale: manifestū autem quoniam subtile quidem erit humidi, grossum autem sicci.

h Et rursus lubricum quidem humidi. Lubricum enim aliquid humidum passum est, velut oleum Aridum quidem sicci. Aridum enim est perfecte siccum: quapropter & concretum est propter defectionem, propriæ humiditatis.

i Amplius, molle quidem humidi: molle enim est quod cedit in seipsum, & non transmutans quidem, quod facit humidum. Ideo enim non est humidum molle, sed molle humidi, durum autem sicci. Durum enim est quod coagulatum est, coagulatum autem siccum.

K Dicuntur aūt siccū & humidum multifariam. opponitur autē sicco & humidū, & vdum, & rursus humido, & siccū, & coagulatū. oia autē hæc sūt sicci & humidi, quæ prima dicta sunt. Qm̄.n. & vdo opponitur siccū, & udū quidē est qđ habet alienā humiditatē in superficie. Infusum autem quidem qđ in profundo: siccum autem est quod priuatur hac, manifestū est qm̄ vdū erit humidi: oppositum autem siccum, primi sicci. Rursum autē humidum, & coagulatum similiter. Humidū enim est, quod habet propriā humiditatem in profūdo. Coagulatum autem quod priuatur hac. Qua propter & horū erit, hoc quidem sicci, hoc autem humidi. Manifestū igitur quoniam omnes aliæ differentiæ reducūtur ad primas quatuor.

l Hę aūt nō ampli' in pauciores. Neque.n.calidum est id, quod siccum, aut quod humidū est. neq; humidū quod calidū, aut quod frigidū. neq; frigidū quod siccū, ueq; sub inuicē,

quod repletiuum existit ad humidum ex eo pertineat, quia non sit definitum, sed prompte terminari possit, & sequatur id quod ipsum tangit, tenue autem sit repletiuum (nam paruarum est partium, & quod est eiusmodi, repletiuum est. totum enim totum
G *tangit, tenue autem maxime est tale) tenue sub humido, & crassum sub sicco fore constant.*

Rursum, uiscosum ab humido comprehendetur. nam uiscosum, humidū cum quadam affectione existit, uelut oleum. Aridum autem a sicco. Aridum enim est, quod perfecte siccum est, adeo ut ob humiditatis defectum, etiam concreuerit.

H *Insuper molle, humidum comitari solet, & durum siccum. Molle enim est, quod in sese refugit, cedit que & non resistit: id quod humidum facere assolet. Quamobrem & humidum molle non est, sed molle sub humido, & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est, quod concretum seu congelatum est, quod autem est concretum, siccum est.*

Porro siccum & humidum multis dicuntur modis. nam & humidum & madens sicco aduersantur, & rursus siccum & concretum, humido. hæc autem omnia ad humidum & siccum,
I *quæ prima dicta sunt, attinent. Nam cum madens siccum aduersetur, & madens sit quod superficietenus extrariam admissit humiditatem, & humectum quod introrsus, siccum autem id quod hac uacat; madens sub humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco fore constat. Rursum humidum & concretum eodem modo: humidū.n. est, quod in penitiore parte propriā habet humiditatem, concretum uero, quod hac priuatum est. Et*
K *proinde ex hisce, alterum humidi, alterum sicci erit. Constat igitur, cæteras omnes differentias ad quatuor primas.*

Et has non amplius in pauciores reduci. neque enim calidum, idest quod humidum, aut quod siccū est, neque humidū, quod calidum, aut quod frigidum est, neque frigidum & siccū subalterna sūt, neq; sub calido & humi

h ¶ Reducit aliam contrarietatem ad prædictas quatuor qualitates, scilicet lubricum & aridum, dicens, quòd lubricum reducitur ad humidum: quia lubricum est humidum aliquid passum. Cum enim humidum patitur commistionem subtilis terrei, & est vnctuosum, tunc fit lubricum: quia substantiale terreum sibi commistū nō sinit separari partes eius sicut apparet in oleo & aliis vnctuosis. Aridum autem est, quod est perfecte siccum, non tenens nec subtile terreum, nec etiam humidum vnctuosum: & ideo quæ coagulantur, calido primo humiditatem propriam extrahēre, postea vero frigido faciēte partes constare sibi, coa-
Tex.cō.11. gulantur. Deinde cum dicit.

i ¶ Reducit tertiam contrarietatem, scilicet molle & durum
Tex.cō.12. dicens, quòd molle est effectus humidi. Molle enim est quod cedit tangenti. Differt tamen ab humido: quia humidū transmutat tangens, quia humectat, sed molle inquantum tale non transmutat tāgens. Et ideo molle non est humidum, sed est effectus humidi. Durum autem reducitur ad siccum, sicut effectus ad suam causam. Durum est enim quod tangenti
Tex.cō. 14. non cedit, quia est coagulatum: coagulatum autem est effectus sicci, vt prius dictum est. Deinde cum dicit.

k ¶ Distinguit humidum & siccum, dicens, quòd siccum & humidum dicuntur multis modis. Est n. quoddam humidum quod habet humiditatem in profundo: & hoc potest esse duppliciter. Quia si habet propriam humiditatem, quemadmodum vua, proprie di
Tex.cō.15. citur humidum: si autem habet extraneā, sicut spōgia, dicitur humidum infusum. Et est quoddam humidum, vel vdum secundum aliam linguam, quod habet humiditatem in superficie, quod Commētator nominat irroratum, & omnibus istis modis elementum humidum opponitur sicco. Sed sciēdum etiam, q̄ multipliciter dicitur siccum: vno enim modo dicitur siccū, cor-
F pus grossum & aridum in superficie, & hoc proprie opponitur humidū in superficie: alio autem modo dicitur siccum coagulatum, quod non habet humiditatem in profundo, & huic sicco proprie opponitur humidum infusum. Omnia autem hęc scilicet, humidum istis modis dictum, & siccum aridum, & siccum coagulatum, sunt effectus primi humidi & primi sicci. De aspero autem & leni non facit Philosoph' mentionē: quia manifestum est quòd ad illas quatuor reducūtur. Asperum enim est quod habet siccitatem in superficie, quæ inæqualiter partes eius constare facit; lene autem in superficie habet humorem, qui æqualiter facit fluere partem ad partem. Et ideo vnū horum est effectus sicci, scilicet, asperum & aliud est effectus humidi, scilicet, lene. Concludit igitur ex prædictis manifestū esse quòd omnes alię differentiæ tangibilium qualitatum ad illas quatuor reducūtur. Deinde cum dicit.

l ¶ Ostendit quòd illæ non reducuntur ad alias, nec in pauciores, nec ad seinuicem, quia calidum non est siccum: ita quòd caliditas sit frigiditas quædam, vel effectus eius. Nec frigiditas est caliditas, vel siccitas, vel humiditas quædam. Nec humiditas est caliditas, vel frigiditas. Nec frigiditas est siccitas, nec calidum est frigidum vel econuerso, sicut sub causa. Nec etiam frigiditas & caliditas sunt sub humido & sicco, vel econuerso. Necesse ē igitur has quatuor qualitates esse primas. Sed videtur hoc non esse verum: Cap. prim.
quia in Primo Mete. dicitur, quòd stellæ per motum suum, & per reflexionem radiorum causant calorem in istis inferioribus, & maxime Sol: & ita videtur quòd non omne calidum sit effectus primi calidi: cum ipsæ stellæ non sint calidę, nec per tales qualitates effectæ calidæ. Saturnus etiā dicitur causare frigiditatem in aere: & ita non omna frigidum erit effectus primi frigidi. Ad quod dicendum est, q̄ Philosophus hic

hic loquitur de qualitatibus actiuis & passiuis adinuicem, inter A quas sunt prædictæ quatuor qualitates, vt ostensum est. Qualitatem autē stellarum, puta lux vel aliqua alia virtus earū, licet causaret in istis inferioribus aliquam qualitatem, non tamen ab eis patiuntur cum eorum substantia non communicet in materia: vt dicitur in duodecimo Meta. & ideo cessat obiectio.

Combinationes possibiles quatuor.

.1. Ignis.	{ Calidum. { Siccum.	Calidum. Humidum. }	Aer. 2.
.3. Aqua.	{ Frigidum. { Humidum.	Frigidum. Siccum. }	Terra. 4.

Combinationes impossibiles duæ.

.1. Calidum & Frigidum.
.2. Humidum & Siccum.

Tex.cō.10.

LECTIO III.

Postquàm Philosoph⁹ determinauit de principiis elementorū, s. de materiali & formali. hic determinat de numero eorū: & circa hoc duo facit. Primo determinat de numero eorum. secundo, cum in quolibet elemēto sit duæ qualitates, ostendit in quolibet, quæ qualitas dominet in eo. ibi. {Sed cū simpliciter quatuor entia.}
Tex. cō. 16. Tex. cō. 23. Circa primū duo facit. Primo probat numerū elementorū: secundo confirmat dictum suū per opiniones aliorum. ibi. {Oēs enim quidē qui simplicia corpora} Ad cuius euidentiā primæ partis sciendum est, quod elementum cōiter sumptum potest dici oē quod venit in cōpositionem alicuius. Sed elemētum ex quo cōponitur aliquid primo, & est in eo, vt dr in Quinto Meta. Tex. cō. 4. Secundum hoc ergo sumendo cōiter elemētum, ipsæ primæ quatuor qualitates possunt dici elemēta; cū ex ipsis, vt dr in litera, componantur sex coniugationes. Vel aliter. Quia alio mō dicunt elementa primæ propositiones demōstrationis, ex quarū virtute procedunt cæteræ demōstrationes, in quas, omnes propositiones aliæ reducuntur. Tex. c⁹. 17. Vide Prio Physi. tex. com 55. Ad horū ergo similitudinē ipsæ primæ tāgibiles qualitates possūt dici elemēta: quia oēs aliæ, vt ostensum est, sunt effectus earum, & in eas cæteræ reducuntur. Dicit ergo primo Philosoph⁹. Cū sint quatuor elementa, i. quatuor tāgibiles qualitates, & nō quatuor simplicia corpora, vt quidam exponunt, nondum n. probatus ē numerus earū: quatuor aūt qualitatū sint duæ coniunctiones, s. calidū & frigidū, siccū & humidū, quæ sunt duæ impossibiles cōiugationes, quia impossibile est contraria esse in eodē: manifestū est quòd solum reliquæ quatuor cōiugationes erunt possibiles, scilicet calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Et hoc quod dictum est secundum hanc rationem, assecutum est, idest cōueniens est, his quæ apparent in simplicibus corporibus, scilicet in igne, aëre, aqua, & terra. Ignis enim est calidus & siccus, & ita constituitur per primam coniugationem: Aer calidus & humidus, per secundam: Aqua frigida & humida, per tertiam: Terra frigida & sicca, per quartam. Et sic primæ differentiæ qualitatum rationabiliter distribuuntur primis corporibus, scilicet quatuor elementis, & oportet quòd multitudo primorum corporum sit secundū prædictam rationem: quia scilicet, primæ qualitates non possunt nisi quadrupliciter combinari. Deinde, cum dicit.

neq; sub calido & humido sūt. quapp necesse quatuor eē has.

do struuntur. Quare, quatuor esse has necesse est.

B

LECTIO III.

Quoniam autē quatuor sunt elementa, eorum autem quatuor, sex cōiugationes sunt, contraria autē non innata sunt coniungi. (Calidum.n. & frigidum esse idē, & rursus humidum & siccum, impossibile:) manifestum est, quoniam quatuor erunt elemētorum cōiugationes: calidum & siccū, calidum humidum, & rursus frigidum & humidum, & frigidum & siccum. Et assecutum est hoc secundū rationem simplicibus apparentibus corporibus: igni, & aeri, & terræ, & aquæ. Ignis enim calidus & siccus, Aer autem calidus, & humid⁹ (velut euaporatio n. aer) Aqua aūt frigida & hūida, Terra aūt frigida & sicca: vt rōnabiliter distribuātur drīæ primis corporib⁹, & multitudo eorum sit secundum rationem.

LECTIO III.

Cum autem elemēta sint quatuor, & eorum quæ sunt quatuor sex sint copulæ, contrariæ autem simul copulari non possint (calidum enim & frigidum, & rursum siccum & humidum idem esse, est impossibile) constat quòd elementorū copulæ quatuor erunt, nēpe calidum & siccum, calidum & humidum, rursum frigidum & siccum, C *frigidum & humidum, atq; hæc, corpora ea, quæ simplicia uidentur esse, ignem, inquam, aerem, aquam, & terram secundum rationem comitari ac sequi solent. Nam ignis calidus siccusque est. Aer uero, frigidus & humidus (nam aer, uelut uapor est). Aqua frigida humidaque, Terra frigida atque sicca. Vnde fit, vt differentiæ illæ non iniuria primis corporibus distribuantur, & iuxta rationem eorum numerus constet.*

D

b Omnes enim quidem, qui simplicia corpora elementa faciunt, hi quidem vnum hi aut duo, hi aūt tria, hi autem quatuor faciunt. Quicunq; quidē igitur vnū dicūt solum, deinde densitate & raritate alia generāt, his cōtingit duo facere principia & rarū & dēsū aut calidū & frigidū: hæc.n. actiua, vnum

Omnes enim, & qui simplicia corpora elemēta faciūt, alij unū, alij duo, alij tria, alij quatuor eē uolūt. Qui igitur tantum unum esse dicunt, deinde densitate & raritate cætera generāt, hisce duo principia facere, rarum, inquam, & densum, aut calidum & frigidum accidit, hæc enim opificis munus obeūt, unū āt subijci solet, sicuti materies. Qui uero cōtinuo duo ut

b ¶ Confirmat q̄d dixit per opinionem antiquorum. Duo autem dixit Philosophus. Primum ē, quòd elementa non sunt plura quàm quatuor. Secundum e, quòd ipsa agūt & patiuntur per differentias contrariarum tāgibilium qualitatū, in quibus duobus cōcordat quodammodo cum antiquis: vnde dicit, quod omnes antiqui, qui dicunt elementa simplicia corpora, conueniunt ī hoc, quòd non excedunt quaternarium numerū: differunt tamen, quia quidam dicunt primum elementum esse tantum vnum, quidam dicunt elementa esse duo, quidam tria, quidā quatuor: ergo in hoc concordat cum antiquis, quòd quaternarium numerum non transcendunt: concordat et ā cum eis in secundo, quia dicunt ipsa elementa, siue vnum, siue plura pati per contrarias qualitates. Quicunque n. vnum solum dicunt elementum, dixerūt alia generari ex ipso densitate & raritate, quæ sunt contrariæ qualitates: isti ergo ponebant duo principia præter elementum ipsum, quod dicebant esse quandam mediam natura corpoream subtiliorem

E aere, & densiorem ignē: ex quo per densitatem & raritatem ex eo alia generari, vel per calidum & frigidum, per frigidum quidem condensans, per calidum autem rarefaciens: hæ enim qualitates, cum sint contrariæ, agunt & patiuntur adinuicem: vnum autem, scilicet prædictum elementum, supponitur eis sicut materia. Qui autem duo faciunt, vt Parmenides, qui ponit ignem & terram esse elementa, ponebant etiā inter ea duo media, scilicet aërem & aquam, quæ dicebant fieri ex istis duobus per rarum & densum: quia quando rarefit terra generatur aqua, quando autem condensatur ignis, generatur aer: vnde ille etiam ponebat ea pati per contrarias qualitates, & in hoc conuenit cum Philosopho. Similiter autem & qui dicunt tria esse elementa, ponunt duo extrema contraria, & vnum medium, sicut Plato in suis diuisionibus, vbi diuidit elementa. Ponit enim vnum ex parte formæ & magnum & paruum, quæ sunt contraria, ex parte materiæ. Dicit etiam quoddam medium esse mistum ex magno & paruo. Eodem autem dicunt idem qui ponunt duo

principia, & ponentes terram: vtrique enim ponunt duo extrema: & differunt, quia ponentes duo elementa, ſicut Parmé. ponunt duo media, ponentes autem terram, ponunt vnum medium. Deinde cum dicit.

c ¶ Ponit ſpecialiter opinionem Empedoclis, & eam declarat dicens, quod quidā, ſicut Emp. & eius ſequaces, ponunt ſtatim quatuor elementa. Dicit autē mox, quia licet aliqui poſuerunt quatuor, nō tamen principaliter, ſed duo media, ſicut aerem & aquam dicebant ex aliis generari. Iſta autem quatuor elementa reducit Empe. in duo cōtraria: ex vna enim parte ponit ignem, & ex alia parte, ignis tria alia cōtra ponit: vnde concordat Ari. cum Empe. in duobus, licet non omnino, ſcilicet in numero elementorum, & contrarietate eorū.

Tex.cō.20. Vlterius autem incidenter declarat opinionem dicēs, quod ſecundum Empe. elementa, quæ nos ſentimus, non ſunt pura, ſicut ignis quem

Tex.cō.21. ſentimus, non eſt purus, neque aer, nec aliquod aliorum, ſed vnumquodq; eſt miſtum: tamen ſimplicia elementa ſunt talia, ideſt iſtis quæ videmus, ſimilia, non tamen eadem: verbi gratia id, quod eſt ſimile igni, puta flamma, nō eſt ignis, ſed ignea: eſt enim flamma ſpiritus ſicci ardor, vt dicitur in Primo Meteorologicorum: & quod eſt ſimile aeri nō eſt aer, ſed aereum, & ſimiliter de aliis. Dicit etiam Empe. quòd ignis, qui circa nos eſt, eſt quædam ſuperabundantia caliditatis, ſicut glacies eſt quędā ſuperabundantia frigiditatis. Coagulatio enim & arſio ſunt ſuperabundātiæ quædam: hæc quidem frigiditatis in glacie, hæc autem caliditatis in igne circa nos

Tex.cō.23. exiſtente. Si igitur glacies eſt coagulatio humidi & frigidi, & ignis eſt ſuperabundās arſio calidi & ſicci, quia vtrunque eorum a temperamento miſtionis recedit: ideo nihil ex glacie generat, nec ex igne qui eſt circa nos: licet vtrumque ſit miſtū. Secundum autem quoſdam aliter inducitur hęc litera, vt legatur ſecundum opinionem Ariſt. Deinde cum dicit.

Tex.cō.18. Vide Priu Phyſi. tex. com. 14.

Tex.cō.19.

Tex.cō.22. Lege. 1. Librum Met. Lec. 40. & lib.4.t.173. Itē t.28. huius 2. libri.

d ¶ Remouet quandam dubitationem. Quæ talis eſt: cum.n.

F ſint quatuor ſimplicia corpora, vt probatū eſt, videtur q oporteat ponere quatuor loci differentias, quæ ipſis corporibus aptantur. Hanc ergo remouet dicens, q cum ſint quatuor ſimplicia corpora, vnumquodq; ipſorū eſt alterius duorum priorum locorum, ſ. loci ſurſum & loci deorſum: hæc.n. ſunt primæ differentiæ loci, vt dicitur in Secūdo de Cælo: & ideo dicit hic priorū duorū. Ignis enim & aer ſunt illius loci, qui eſt ad terminum ſurſum. Terra autē & aqua ſunt illius loci, qui eſt deorſum nō pariter: ſed extrema ſunt magis ſincera: ſicut ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, nō ſimpliciter fertur ſurſum: terra vero ſimpliciter deorſum, quia ſimpliciter grauis. Sed media elementa vtroq; participant: aqua.n. leuis eſt i terra, & grauis eſt in aere, & in igne: cum ergo aqua plus habeat de grauitate, q̄ de leuitate, magis cōmunicat cum terra: & ſic vtriſq; datur vnus locus: ſimiliter autē de aere & igne. Addit aūt ad hoc, q conſtituta ſunt ex contrariis quatuor paſſionibus primis, ex quibus grauitas & leuitas cauſatur, & ceteræ tangibiles qualitates. Deinde cum dicit.

Tex.cō.24.

e ¶ Oſtendit quæ qualitas in quolibet elemēto dominetur dicens, q elementa, cum ſint quatuor: & quilibet habeat duas qualitates, non tamē habet eas æqualiter, ſed vnumquodque eſt vnius: ideſt ā vno quoque dominatur vna, ſicut in terra magis dominatur ſiccitas quam frigiditas: in aqua magis frigiditas quàm humiditas: in aere magis humiditas quàm caliditas: in igne vero magis dominatur caliditas quàm ſiccitas. Non eſt autem intelligendum, vt quidā dicunt, quòd terra, licet ſit magis ſicca q̄ frigida, quòd propter hoc ſit ſiccior igne, quia litera nō dicit, ratio enim in contrarium perſuadet. Duę enim ſunt cauſę ſiccitatis: vna eſt frigus condenſans & comprimens humidum, & per conſequens remouetur ſiccitas, quæ non eſt aliud quàm humiditatis priuatio: alia cauſa eſt caliditas humiditatem conſumens: manifeſtum autem eſt, quòd motus cauſat calorem in eo, quod poteſt calefieri: neceſſe ergo eſt in materia illa, maxime profunda, qua

autem ſupponitur, veluti materia. Qui autem mox duo faciunt, vt Parmenides, ignem & terram, inter media miſtutam faciunt horum, puta aerem & aquam. Similiter autem & qui tria dicunt, quemadmodum Plato in diuiſionibus. medium enim miſturam facit, & G fere eadem dicunt & qui duo & qui tria dicunt, præterquam, quòd hi quidē inciduut in duo media, hi aūt vnū ſolum faciūt.

c Quidam autem & mox quatuor dicūt, vt Empedocles. congregat aūt & hæc in duo: igni enim omnia alia contraponit, Non eſt aūt ignis & aer & vnūquodq; prædictorū ſimplex, ſed miſtum. Simplicium autē, talia H quidem ſunt nō tamē eadē, v.g. quod eſt igni ſimile, igneū, non ignis, & quod aeri, aereum. ſimiliter autem & in aliis. Ignis autem eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum & glacies frigiditatis. Coagulatio quidem, & arſio ſupetabundātiæ quædam ſunt, illa quidem frigiditatis, hæc autem caliditatis. Si igitꝰ glacies eſt coagulatio frigidi & humidi, ignis erit arſio calidi & ſicci: ideo nihil ex I glacie generatꝰ neque ex igne.

d Entibus autem quatuor ſimplicibus corporibus, vtrumque duorum locorum eſt vtriuſque ignis & aer, eius qui ad terminum fertꝰ: aqua aūt & terra eius qui ad medium. Et extrema q̃dē & ſincera ignis & terra, media autem miſta magis nimirū aqua & aer. Et vtraque vtriſque cōtraria, igni quidem enim eſt contraria aqua, aeri autem terra hæc enim ex contrariis paſ- K ſionibus conſtituta ſunt.

e Sed tamē, cū ſimpliciter quatuor ſint, vnius vnumquodque eſt. Terra.n. ſicci magis quàm frigidi, Aqua autem frigidi magis quàm humidi, Aer autem humidi magis q̄ calidi. Ignis autem calidi magis quàm ſicci.

Parmenides ignem & terram, faciunt quæ inter hæc media ſunt ceu aerem & aquā, horum miſturas eſſe aſtruunt, Eodem modo & qui eſſe tria inquiunt; quemadmodum Plato in diuiſionibus. medium ſiquidem miſturam congeriemque facit. Atque eadem ferè dicunt, qui duo & qui tria faciunt: verum illi medium in duo ſecant, hi uerò unum faciunt medium.

Porro nonnulli ſtatim quatuor eſſe aiunt, ut Empedocles, Cogit autem & hic illa, in duo, nam igni cætera omnia contraponit. Ignis autem & aer unumquodque eorum quæ dicta ſunt, haudquaquam ſimplex eſt, ſed miſtum. Quæ uero ſunt ſimplicia, talia quidem ſunt, non tamen eadem ut quod igni ſimile eſt, igneum non ignis: & quod aeri, aëreum, non aer exiſtit. ſimili modo, & de cæteris quoque dicendum eſt. Ignis etiam, caloris eſt exceſſus, perinde ut glacies, frigoris. Nam congelatio & feruor, exceſſiones quædam ſunt, illa quidem frigoris, hæc uero caloris. Igitur ſi glacies, humidi & frigidi congelatio ſit: & ignis calidi & ſicci feruor erit. quamobrem, nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igni poteſt.

Cum autem ſimplicia corpora ſint quatuor, e duobus utrumque utriuſque locorum eſt. Ignis enim & aer, eius qui ad ſuperficiem terminumque uergit, terra uero & aqua, eius qui ad medium. Atque ignis & terra extrema quidem ſunt et ſynceriora, aqua uero & aer, media & miſta magis. Et utraq; etiam utriſque cōtraria ſunt, nam igni aqua, aeri uero terra aduerſatur. hæc enim contraria affectibus conſtant.

Verum enimuero, cum ſimpliciter quatuor ſint quandoque unus eſt. Terra ſiquidem ſicci potius eſt quàm frigidi. Aqua uero, frigidi magis quàm humidi: Aer, humidi magis quam calidi. Ignis, calidi magis quàm ſicci.

quæ semper est iuxta velocissimum motum: hæc autem est materia ignis: vnde ignis est calidissimum omnium calidorum, vt dicitur Secundo Meta. potentior autem est ignis caliditas ad consumendum humidū, quam terræ frigiditas: & iccirco ignis siccior est quam terra. Vlterius autem, cum virtus mouentis sit minor in remoto, quàm in propinquo, min⁹ calefacit motus cæli

Tex.cō.24. materiam aeris, immo.q. minime. Remanebit ergo humida magis quam calida. Non tamen magis quàm aqua, quia in aqua est frigiditas faciēs ad se fluere humidum: caliditas autem aeris non facit ad se fluere humidū: & ideo aque est magis humida q̄ aer: sensu enim sensibilia iudicamus: manifestū est autem omnibus habētibus sensum tactus, quòd aqua humidior ē quam aer. Est tamen & minus frigida quam terra: quod sic patet. Frigiditas enim causatur ex distantia ab orbe, sicut caliditas ex propinquitate: cum ergo inter cætera elementa terra magis distet a cælo, necessario sequitur quòd terra frigidissima sit īter omnia eleméta.

LECTIO IIII.

Postquàm Philosophus inquisiuit numerum elementorū per formalia principia ipsorum, hic determinat de generatione & corruptione adinuicem, & vniuersaliter tam de generatione simpliciū, quàm mistorum: & circa hoc duo facit. Primo ostēdit de generatione elementorum adinuicē, & compositorum ex elemētis: secundo de causis generatiōis & corruptionis ibi.{Quia vero sunt quędā ge-

Tex.cō.25.

Tex.cō.51. nerabilia.} Circa primum duo facit. Primo determinat de generatione elementorum adinuicem: secundo de generatione compositorum ex elementis ibi.{Ex elementis aūt ex quibus.}

Tex.cō.46. Circa primum duo facit. Primo determinat de transmutatione mutue elementorum secundum opinionem propriam: secundo reprobat opiniones aliorum ibi.{Quoniam autem quæ

Tex.cō.35. transmutantur.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo elementa ex inuicem generantur: secundo quòd habent vnam materiam susceptiuam existentem in potentia, non actu

Tex.cō.31. ibi.{Sed tamen adhuc.} Circa primum duo facit. Primo ponit quod intendit, secundo prosequitur intentum ibi.{Quoniam quidem igitur omnia.} Dicit ergo primo, quòd quia determi-

Tex.cō.52. natum est hic, & in Tertio libro de Cælo & Mundo, quòd corpora simplicia, scilicet elementa adinuicem generantur: & cū hoc etiam ad sensum videmus, ipsa sunt adinuicē generata: qa

A nisi ita esset, non esset alteratio inter ea, cum tamen videamus ꝙ alteratio secundum passiones tactus est inter ea: & ipsæ passiones inter se prædominantes transmutant substantiam eorū adinuicem: quoniam, inquam, ita est, dicendum est nunc, quis modus adinuicem transmutationis: & dicendum est, vtrum sic possibile ꝙ quodlibet elemētū ex quolibet elemento generetur, vel ꝙ tantum vnum generetur ex vno: si impossibile sit generari ex alio. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur intentum. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit generationem elementorum in communi, secūdo magis in speciali, ostendendo differentiam inter ea quantum ad eorum transmutationem ibi.{Iam autē secundum vnūquodque.} Primo ostendit ꝙ elementa adinuicem transmutātur tali ratione. Generatio est ex contrarijs, & in contraria: omnia elementa habēt contrarietatem adinuicem, quia eorum differentiæ sunt contrariæ: ostensum est ergo quòd elementa adinuicem generantur. Maiorem propositionem manifestat inducendo in singulis elementis dicens, quòd quędam elemēta secundum ambas differentias contrariantur, sicut ignis & aque: ignis enim est calid⁹ & siccus, aqua vero frigida & humida: calidum autem & frigidum sunt cōtraria, & similiter humidum & siccū: quædem autem contrariantur solum secundum alteram qualitatem, sicut aer & aque quia aer est calidus, & aque ē frigida: sed in humiditate conueniūt: simile est de terra & igne, & de terra & aqua. Sic ergo cōcludit ꝙ vniuersaliter manifestū est, ꝙ quodlibet elementū ex quolibet generatū. Deinde cum dicit.

Tex.cō.27. e ¶ Determinat de generatione ipsorum magis in speciali. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo vnum elementum generetur ex vno: secundo quomodo vnum generetur ex duobus ibi.{Si autem vniuscuiusque.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sunt quæ faciliter & cito adinuicem transmutantur: secundo quæ sunt quę tardius & difficulter. ibi {Ex igne aque.} Dicit ergo primo, quòd licet omnia elementa in hoc conueniant quòd quodlibet ex quolibet generatur: differunt in hoc, quòd quædam ipsorum facilius & citius, & quædam tardius & difficilius ab inuicem transmutantur. Quæcūque enim habent symbolum, idest conuenientiā in aliqua qualitate, citius & facilius transmutantur adinuicem: illa vero, quæ in nulla qualitate conueniunt, tardius & difficilius: & ratio huius est, quia cum ea quæ habent symbolum, transmutantur, nō

LECTIO IIII.



Voniam autem determinatū est pri⁹ quòd simplicibus corporibus ex inuicem generatio: simul autem, & secundum sensum videntur generata. (Non enim esset alteratio. Secundū tactus enim passiones alteratio est.) dicēdum quis modus adinuicem transmutationis. Vtrum omne ex omni generari possibile sit, aut hoc quidem possibile, hoc aut impossibile. B

b Quoniā quidem igitur omnia innata sunt adinuicē transmutari. manifestum est. generatio quidem enim ī contraria, & ex contrariis: elemēta autē omnia habent contrarietatem ad innicem, quia differentiæ contrariæ sunt. sed his quidē enim ambę cōtrariæ. v.g igni & aquę hoc enim calidum & siccum, hęc autem frigida & humida: his autem altera solum, verbi gratia, aeri, & aquæ, hic enim calidus & humidus, hęc autem frigida & humida. Quapropter vniuersaliter quidem manifestum, omne ex omni generari natum est. C

D

c Iam autem secundum vnum quodq; non est difficile videre quō omnia ex omnib⁹ fiāt. Differt aūt in citius & tardius, & facilius & difficilius. Quęcūq; enim habēt symbolū adinuicē, velox horum est transmutatio: quæcunque aūt non habēt, tarda. quia facilius est vnū quàm multa trāsmutare. v.g. ex igne quidem enim erit aer, altero transmutato. hoc enim erat calidum, & siccum, hoc autem calidū & humidum: quapropter, E

LECTIO IIII.



Vm autem prius sit definitum simplicia corpora mutuam subire generationem & ea insuper gigni ad sensum uideantur (nam alioqui non esset alteratio: quippe cum ea, in rerum tangibilium affectibus sita sit) quisnam mutuæ generationis sit modus, & utrum quoduis ex quouis gigni possit, an aliqua, & aliqua non, dicendum uidetur.

Quòd igitur uniuersa in seinuicem transmutari nata sint, palam est. nam generatio in contrarium, & e contrario fit. Omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent, quia differentiæ ipsæ contrariæ sunt. Nam aliis, ceu igni & aquæ, ambæ sunt contrariæ. Ille enim calidus siccusque est, hæc uero humida & frigida. Aliis uero, ut aeri & aquæ, altera solum: nam ille quidem humidus calidusque est, hæc uero frigida & humida. Quare, in uniuersum quidem patet, quoduis e quouis gigni natum esse.

Iam uero quo pacto ex omnibus omnia fiant, singulatim percipere haud quaquam est difficile. Differēt tamen. nam celerius & tardius, item facilius difficiliusque alia aliis transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celeris est migratio: quæ uero non habent, tarda: quod facilius fit unum quàm multa mutari. uerbi causa, ex igne fiet aer, altero mutationem subeunte. nam ille quidem calidus, siccusque est, hic uero calidus & humidus: quare, si siccitas uincatur ab humiditate,

uit necesse transmutari nisi tantum alteram qualitatem: quando vero ea quæ transmutantur adinuicem in nulla qualitate conueniunt, vtramque qualitatem necesse est transmutari: facilius autem est vnum transmutari q̃ plura. Vlterius autem exemplificat dicens, q ex igne potest fieri aer solum altero transmutato, s. sicco: ignis enim est calidus & siccus, aer autē calidus & humidus: si ergo siccum ignis per dominium humidi corrumpatur, remanet calidum & humidum, & sic erit aer. Item etiam ex aere poterit fieri aqua, si per dominium frigidi caliditas aeris corrumpatur. Eodem modo ex aqua terra, & ex terra ignis: habēt enim ambo conuenientiam ambobus. Aqua enim est frigida & humida, terra vero frigida & sicca. & ideo dominato humido, i. si humidum aquæ corrumpatur per dominium sicci: generabit terra ex aqua: passiue.n. legitur ly dominato. Itē vero, quia ignis est calidus & siccus, terra vero frigida & sicca: si corrūpatur frigiditas terræ, generabitur ignis ex terra. Et ideo concludit, manifestum esse, q cum quodlibet generetur ex quolibet, vt ostensū ait, q generatio simplicium corporū erit circularis: & prędictus modus transmutationis est facilis: quia habent symbolū in altera qualitate. Dubitatur aūt de hoc quod hic dicit Philosoph⁹. Dicit enim quòd cū elementa quæ habēt symbolū transmutātur, remanet vna qualitas: sicut quando ex aere fit aqua, remanet humiditas: & sic videtur quòd corrupto subiecto remaneat accidens, quod est impossibile. Ad quod dicendum, q illud accidens siue illa qualitas non remanet eadem numero, sed eadem specie. Sed adhuc videt dubium remanere: quia non videtur q propter hoc talis transmutatio debeat esse facilior, cum oporteat corrūpi ambas qualitates, sicut in transmutatione non habentium symbolū. Ad huius ergo euidētiam considerādum est, quòd qualitates

Tex.cõ.26. elemētorum causantur ab ipsis formis substantialibus ipsorum. Illa ergo elementa, quę maiorē conuenientiam habent in qualitatibus, necessario habent maiorem conuenientiā in formis substantialibus, & per consequens in dispositionibus materiæ facilius adinuicem transmutantur. Et licet oporteat ambas qualitates corrumpi, tamen,

Tex.cõ.27. quia qualitas symbola minus resistit, immo nullo modo: contraria vero resistit, ideo facilior est transitus. Deinde cum dicit.

d ¶ Ostendit quæ sunt illa, quę tarde, & difficulter adinuicem generentur: & dicit, quòd sunt illa, quæ non habent symbolum: sicut ignis & aqua, terra & aer: & inducit rationem quæ patet in litera. Deinde cum dicit.

si dominabitur siccū ab humido, aer erit. Rursus aūt ex aere aqua erit, si dominabit calidū a frigido: hoc quidem.n. fuerat calidū & humidū, hoc aūt frigidū & humidū: quapropter trāsmutato calido, aqua erit. Eodē modo & ex aqua terra, & ex terra ignis: habent.n. ambo ad ambo symbola: aqua quidē humida & frigida, terra aūt frigida & sicca, quapropter dominato humido terra erit. Et rursus ignis, quoniā calidus & siccus, terra aūt frigida & sicca, si corrumpatur frigidū, ignis erit ex terra. Quapropter manifestū q in circuitu erit generatio in simplicibus corporibus: & facilis hic modus trāsmutationis, quia symbola insunt his, quę ordinata inter se sunt.

d Ex igne aūt aquam, & ex aere terram, & rursus ex aqua & terra aerē & ignem contingit quidē generari, difficilius aūt, quoniā pluriū est trāsmutatio. Necesse.n. si erit ex aqua ignis, corrūpi frigidū & humidū. Et rursus si ex terra aer, corrumpi & frigidū, & siccū. Similiter autē si ex igne & aere, aqua & terra, necesse.n. ambo trāsmutari: hęc q̃dē igit gñatio tardior ē.

e Si autē vniuscuiusque alterū corrumpetur facilis quidē, nō adinuicem aūt erit transmutatio. Sed ex igne quidem & ex aqua erit terra & aer: & ex aere & terra, ignis & aqua. Quando .n. aquę frigiditas corrūperit, ignis aūt siccitas, aer erit: relinquitur n. hui⁹ quidē calidū, huius autem humidum. Quando autem ignis quidem calidum,

F

Ex duobus elementis summe contrariis tertium generari potest.

Ex aere } Et terra }	Ignis	Corrupto	{ Humido { Frigido
Ex aqua } Et igne }	Aer	Corrupto	{ Frigido { Sicco
Ex aere } Et terra }	Aqua	Corrupto	{ Calido { Sicco
Ex aqua } Et igne }	Terra	Corrupto	{ Humido { Calido

G

oritur aer. Rursum ex aere aqua fiet si calorem frigus euincat: siquidem aer humidus calidusque est, aqua uero frigida & humida: quare mutato calore, fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam utraque ad utraque, symbola habent, aqua enim, humida frigidaque est, terra uero, frigida &

H *sicca: quare si humiditas uincatur, emerget terra. Et rursum cum ignis calidus sit & siccus, terra uero frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis e terra fiet. Quare patet, circularem generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus promptissimus est, propterea quod quæ deinceps sunt, symbolum habent.*

I *Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rursum ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt, sed difficilius, quod plurium mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis, frigiditatem et humiditatem corrumpi prius est necesse. Et rursum frigiditatem & siccitatem, si ex terra fiat aer. Eodem modo & si ex igni & aere, aqua & terra fiant, utrasque mutari qualitates est necesse. Hac igitur generatio tardior est.*

K *Sin uero utriusque altera qualitatū intereat, horum migratio facilius quidem, sed non in sese mutuo fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere uero & terra, ignis & aqua ortum subibunt. Cum enim aquæ frigiditas fuerit corrupta, & ignis siccitas, fiet aer: nam huius quidem caliditas, illius uero similiter humiditas relinquitur. At cū calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra propterea*

e ¶ Ostendit quomodo vnum elementū generetur ex duobus dicens, quòd si altera qualitas vniuscuiusque elemētorum habentium symbolū corrumpatur, non ē adinuicem transmutatio, sed tamen poterit aliquod tertiū generari. Sicut ex igne & aqua, quæ in nulla qualitate conueniunt, poterit generari terra, & aer. Ex aere & terra ignis & aqua: quādo enim aquæ frigiditas corrūpitur & siccitas ignis, sic fiet aer, qui est calidus & humidus: quā vero calidum ignis, & humiditas aquæ corrumpitur, remanet siccitas ignis, & frigiditas aquę, & sic generatur terra frigida & sicca: similiter ex aere & terra potest generari ignis & aqua. Quando caliditas aeris & terræ siccitas corrūpitur, remanet humiditas aeris & terrę frigiditas: & sic generatur aqua frigida & humida. Quando vero humiditas aeris & terræ frigiditas corrūpitur, remanet caliditas aeris, & siccitas terræ, & sic generatur ignis calidus & siccus. Hæc autem generatio ignis concessa est ab omnibus: quia ad sensum apparet, quòd in lignis, in quibus est humiditas aeris, generat flamma, quæ maxime ignis est inter ea, quę naturæ igneæ sunt apud nos. Flamma autē nihil aliud est nisi fumus accensus: fumus autem est ex terra & aere: & humiditas aerea expirans & secū trahens partes terrestres: propter quod denigrantur ea quæ tangit. In hac tamen generationu

tione notandum est, quòd semper necesse est vincere alteram A **actiuarum qualitatum, & alteram passiuarum: quia aliter nó** esset coniunctio possibilis. Deinde cum dicit.

f ¶ Ostendit ex quibus duobus elementis non potest generari tertium dicens, quòd ex his elementis, quæ sunt per conuenientiam, idest quæ sunt immediate in loco, & habent symbolū, talis generatio esse non potest, scilicet quòd ex duobus altera qualitate in vtroque corrupta tertiū generet. Quia illa, q relinquitur, est aut eadem, aut cōtrarie, & si quidē fuerit eadem in vtroque, puta caliditas in igne & aere, non generabitur aliquod tertiū elementum, quia ex vna qualitate nó potest constitui elemētum. Si autem fuerit contraria, puta siccitas ignis & humiditas aeris: cum illa cōiugatio sit impossibilis, vt supra dictum est, nec tunc poterit generari tertium elementum. Similiter autē est in alijs habētibus symbolum, scilicet in terra & aqua: quia in omnibus talibus, quæ habent talem coniunctionem in loco, & est inter ea conuenientia qualitatis, vna qualitas est eadem, & altera contraria. Ex dictis igitur manifestum est, quòd elementa quæ ex vno in vnum, ex veloci generatione transeunt, ex duobus in vnum tertiū illa transeunt duab° qualitatibus corruptis. Vltimo epilogat vt patet i litera.

Tex.có.19.

Tex.có.16.

Tex.có.30. Dubitat de hoc qđ hic dicit Philosophus, quòd corrupta frigiditate terræ & humiditate aeris, fiet ignis, hoc enim

Tex.có.31. non videtur possibile esse: quia nec terræ siccitas, nec caliditas aeris videntur ad generationē ignis posse sufficere, ignis enim multo calidor est quam aer, & siccior quàm terra. Ad hoc autē dicunt quidam, quòd non intendit Philosophus, quòd ex illis duobus generetur purus ignis, sed aliquid quod maxime participet naturam eius: sicut exemplificat de flamma. Sed hoc stare non potest, quia Philosophus loquitur de generatione elementorum, & non mistorum ex elementis, & præterea etiam caliditas flammæ multo intensior est quàm caliditas aeris. Et ideo dicendum quòd generatur purus ignis. Et licet illa caliditas non sufficiat, iuuatur tamen & intenditur per virtutem corporis cœlestis, & luce Solis, & per virtutem aliarum stellarum.

aquæ aūt humidum, terra erit: quia relinquitur huius quidem siccum, huius autem frigidum. Similiter aūt & ex aere & terra, ignis & aqua, qñ.n. aeris corrūpet calidū, terræ aūt siccū, aqua erit. Relinquitur.n huius humidū, huius aūt frigidū. Qñ autē aeris humidū, terræ autē frigidum, ignis, quia relinquitur huius quidē calidū, huius aūt siccū, quæ quidē erāt ipsius ignis. Cōfessa aūt ad sensum ignis generatio, maxime.n ignis flamma: hæc autem est fumus ardēs, fumus autem ex aere & terra. B

f In his autem, quę per conuenientiam, non contingit, corrupto in vtroq; altero, elementorū fieri transmutationē in vnū corporū: quia relinquuntur in ambobus aut eadē, aut contraria: ex neutro aūt contingit generari corpus. v.g. si ignis quidē corrumpetur, siccū, aeris antē humidū, calidū in ambobus relinquetur, si aūt ex vtroq; calidū, relinquētur cōtraria, siccū & humidum, similiter aūt & in alijs, in omnibus.n. his, quæ per consequentiā existunt, hoc quidem idem, hoc autem contrarium. Quapropter simul manifestum, qm̄ quæ ex vno in vnum transeunt, vno corrupto generantur: quæ autem ex duobus in vnum, pluribus corruptis fiunt. Quòd ergo oīa ex omni generētur, & quomodo elementa ex inuicem generātur, dictum est. C D

LECTIO V.

Sed tamen adhuc, & sic de his aspiciemus, si.n. est naturalium corporū materia, vt videtur quibusdam, aqua, & aer, & quæ talia, necesse est hæc, aut vnū esse, aut duo, aut plura. Vnum itaq; omnia esse nō est possibile. v.g. aerem omnia, aut aquā, aut ignē, E

LECTIO V.

Postquam Philosophus de generatione elementorū determinauit, hic ostendit quòd subiectum illius trāsmutationis non est aliquod corpus actu existens, & per cōsequens, quòd aliud subiectum est materia communis existens in potētia. Circa hoc ergo duo facit. Primo ostēdit, quòd subiectum huius transmutationis non potest esse aliqđ elementum. Secundo, quòd nec aliqđ medium inter elementa, ibi { Tamen neq; aliud aliquid. } Dicit ergo primo, quòd licet supra dictū sit, quod sit subiectum huius transmutationis, & quòd elementa adinuicem transmutentur: adhuc tamen inspiciemus, si aliquod naturalium corporum, puta elementorum, vel aliquod corpus mediū inter ea, est materia talis trāsmutationis. Quibusdā enim videtur quòd sit aqua, quibusdam quòd sit aer, vel aliquid tale. Sed quòd aliquod tale corpus non possit esse materia elemētorum, probat tali ratione: quia aut illud est tantum vnū, aut duo, aut plura. Si autem sit vnum tantum, tunc omnia erunt vnū, scilicet vel aer, vel aqua, vel ignis: sed hoc nō est possibile: quia trāsmutatio est inter cōtraria. Si enim dicatur, quòd aer, qui est omnia permaneat secūdum rationem & formam, subiectum saluatur in tota transmutatione: talis autem trāsmutatio est alteratio & non generatio: ergo non sit generatio elementorum adinuicem: qđ est contra supra probata. Similiter autē eorum prædictis videtur quòd aqua non sit omnino similis aeri: aut aliquod elementum per omnia simile alteri elemento. ergo oportet q̄ sit aliqua ꝓprietas vniuscuiusque, & aliqua differentia & contrarietas inter ipsa distinguens: & illius contrarietatis vnum elementum habebit partē vnam, & aliud elementum partem aliam habebit. v.g. si ignis & aer sint contraria secundum calidum & frigidum, ignis habebit caliditatem, & aer frigiditatem. Quando ergo sit transmutatio aeris in ignem: siquidem manet aer in tota transmutatione, tunc & manet aeris frigiditas: & tamen ex igne, in quo trāsmutatur, inerit ei caliditas: ergo tunc est calidum & frigidum. Et cum sit simplex corpus, est vbique & secundum idem frigiditas

Tex.có.32

q huius frigiditas & illius siccitas remanēt. Eodem modo ex aere terraque, ignis & aqua, nam cum aeris calor, & terræ siccitas interitum subierint, fiet aqua, quandoquidem illius humiditas, huius frigiditas relinquitur. Cum uero aeris quidem humiditas terræ vero frigiditas, ignis, quia illius caliditas remanet, huius siccitas: quæ utrumque igni competunt. Ignem autem gigni, etiam sensus ipse approbat, maxime enim flamma ignis est: hæc autem est fumus ardens, fumus uero ex aere atque terra fit. B

Porro in hisce, quæ sunt deinceps, si in vtroque qualitas altera corrupta sit, haud quaquam elementorum migratio in ullum corpus fieri potest, eo quòd in vtrisq; aut eadem, aut contraria relinquantur: ex quibus nullum profecto corpus oriri potest, vt si siccitas ignis, & aeris humiditas sit corrupta, calor in vtrisque remanet, si vero ab vtroque calor abierit, contraria, siccum, inquam, & humidum, relinquuntur: similiter autem, & in cæteris, nam in omnibus quæ sunt eiusmodi qualitatum altera eadem, altera cōtraria inest. Vnde simul perspicuum euadit, quæ ex vno in vnum mutantur, vno corrupto, quæ ex duobus in vnum, corruptis pluribus, gigni. C D

Quod igitur ex omnibus omnia gignātur, & quonam pacto in sese uicissim commigrent, dictum est.

LECTIO V.

Attamen adhuc, & hic quoq; de his contemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura esse, hæc necesse est. Itaque ut unū scilicet aer, uel aqua, uel ignis, uel terra, omnia sint, fieri nequit, si transmutatio in cō- E

aut terrã, si transmutatio est in cõtraria, & hoc trasmutatur, in contrariũ. Si.n. erit aer, siquidẽ permanet, alteratio erit & non generatio, si aũt neque ita videtur, vt & aqua simul sit & aer, aut aliud quodcunq;. Erit igi-
G tur aliqua cõtrarietas & differetia, cuꝰ habebit aliqd alterã particulã, ignis, v.g. caliditatẽ.

b Sed tamen neque ignis erit aer calidus: alteratio enim tale & nõ videtur. Similiter aũt rursus, si erit aer ex igne calido, in contrarium transmutato erit. inerit igitur aeri hoc, & erit aer frigidum aliquid. quapropter impossibile ignem aere calidũ esse. simul enim idem calidu & frigidum erit, aliud aliquid igi-
H tur, preter ambo, idem erit, & aliqua alia materia cõmunis. Eadem autem ratio est de omnibus, quoniam non est vnum horum, ex quo omnia.

ex.cõ.32. c Tamen neque aliud aliquid præter hæc velut medium aliquid aeris & aquæ, & aeris uel ignis. aere quidẽ atq; igne grossius, alijs autem subtilius. erit enim illud aer & ignis cum contrarietate: sed priuatio est contrariorũ alterum. Quapropter nõ contingit illud solũ esse vn-
I quam, vt quidam inquiunt, infinitum cõprehendens. similiter igitur quodcunq; horũ. aut quidẽ nihil. Si igitur nullũ sensibile
ex.cõ.33. priꝰ his ẽ, hæc vtiq; erũt omnia.

d Necesse igitur est aut semper manẽtia & immutabilia inuicẽ aut transmutabilia: & aut omnia, aut hæc quidẽ sic, hæc autẽ non, ut in Timęo Plato scripsit. Qm̃ quidẽ igitur transmutari
K ex.cõ.34. inuicẽ necesse est, dictũ est priꝰ, & quoniam non similiter cito aliud ex alio, dictum est prius, quoniam habẽtia quidem symbolum citius generãtur ex inuicem, non habẽtia autem tardiꝰ. Si quidem igitur contrarietas

trario sit, atq; id transmutetur. Nam si aer sit, si remanet, alteratio erit & non generatio. Insuper nec ita uideatur, ut simul aer & ignis aut quoduis aliud sit. Esset enim aduersãtia quædam differentiaque, cuius partem alteram, ceu calorem, ignis haberet.

At uero, nec ignis aer calidus erit nam quod est eiusmodi, alteratio est, & non generatio. Adhæc, si ex igni aer oriatur, calore in contrarium mutatio fiet. hoc ergo inerit aeri, erit que aer frigidum quid. Quare fieri non potest, ut ignis, aer calidus sit. simul enim, idem calidum esset atque frigidũ. Erit ergo aliud quid præter utrũque idem, & alia quædam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse inquam, inter hæc unum, ex quo uniuersa sint.

Sed neque aliud quippiam præter hæc, ueluti medium quoddam aeris & aquæ, aut aeris & ignis, aere quidem & igni crassius, sed cæteris subtilius. Nam illud, aer & ignis cum contrarietate esset, sed e contrariis alterum, priuatio est. Quare fieri non potest, ut illud unquam per se sit quemadmodum quidam aiunt infinitum, & id quod comprehendit atque continet. similiter ergo horum quoduis, aut certe nullum. Si igitur nullum sensibile hisce prius sit, hæc profecto erunt prima.

Aut igitur ea semper manere: & in sese uicissim transmutari non posse aut posse, & aut omnia, aut aliqua, & aliqua nõ, quemadmodum in Thimeo Plato prodidit, est necesse. Quòd igitur necesse sit ea inuicem in se mutari, demonstratum est prius. Quòd uero non æque celeriter aliud ex alio nascatur, quòd, quæ communem nacta sunt qualitatem celerius ex sese mutuo oriantur, quæ uero non sunt nacta tardius, dictum iam est. Ergo si una sit aduersantia, per quam mu-

ditas & caliditas. ergo contraria erunt in eodem, quod est impossibile. Deinde cum dicit.

b ¶ Remouet quandam responsionem, quæ posset dari ad prædicta. Posset enim aliquis dicere, quòd aer, quando fit ignis, non dicitur fieri ignis, quia assumit speciem ignis, sed aer est calidus, & similiter, quñ ex igne fit aer, remanet aer calidus. Sed hoc remouet, dicens quòd, si hoc esset verum, sequeretur idẽ quod prius, scilicet quòd generatio elementi ex elemento esset alteratio: quia aer frigidus & calidꝰ non differunt nisi p accidens, & hoc facit alterationẽ. Præterea, cum ex igne fit aer, vel econuerso, si vtraque forma inest materiæ ignis & aeris, sicut dicit ista opinio, erũt idẽ calidum & frigidũ: & quia trãsmutatio omnis est inter contraria. ergo aeri inerit calor ignis, & aer de se est quidem frigidus. ergo calidum & frigidum sunt in eodem simplici: qđ est impossibile. ergo impossibile est ꝙ aer sit ignis calidus, vel ignis sit aer frigidus. Quod autem hic dicitur, ꝙ aer de se est frigidus, dicitur gratia exempli, & nõ secundum rei veritatem, cum autem ista sint impossibilia, oportet ꝙ ambo elementa, scilicet ignis & aer habeant aliquod, quod sit eis commune, quod essentialiter est in ambobus. Et hæc est cõmunis materia, quæ est in potentia ad vtrunq; & eadem ratio est de alijs elementis. Nullum ergo elemẽtum est materia ad alia elementa, sed materia eorum est vna, quæ est potẽtia vnumquodq;. Deinde cum dicit.

c ¶ Ostendit, quòd medium corpus inter ignem & aerem, qđ sit grossius igne & subtilius aere: vel etiã medium inter aerem & aquam, qđ sit subtilius aqua, & grossius aere, non potest esse materia elementorum: quia si illud medium supponatur, quod est medium aeris & ignis, aut illud est cum contrarietate elementi prima, aut sine ea: si autem est cum contrarietate prima alicuius elementi, ipsum est illud elementum. Quia cui conuenit propria passio alicuius, illi conuenit subiectum illius passionis, & si non erit medium inter elemẽta quod est contra id quod suppositum est. Si autem illud corpus non habet passionem vel proprietatem elementarem, sed est priua- F tiuum ea; cum priuatio cum altero semper sit contrariorum, (aliter enim materia elementorum esset a forma separata, qđ est impossibile.) sequitur quòd id medium corpus non sit sine contrarietate, sicut quidam dicunt: quòd ipsum est quoddam infinitum non habens qualitatem aliquam, & omnia comprehendens. Similis autem ratio est, quodcunque horum medium esse materia elementorum ponatur. ergo aut nihil ille est medium, aut illud est aliud quatuor elementorum; quod est contra positionem. Si ergo nõ potest esse aliquod corpus sensibile priꝰ illis quatuor elemẽtis, necesse est vt ipsa quatuor elementa sint principia corporum sensibilium: Commentator autẽ aliter deducit istam rationẽ. Dicit enim, ꝙ si ponatur aliud corpus medium esse materiam elementorum, sequitur idem inconueniens, quod contingebat ponentibus vnum elementorum aereum esse subiectum. Sequitur enim contraria esse in eodem; quia cum omnis transmutatio fit in contraria, & ex contrarijs, vt supra dixit Philosophus, cũ ex tali corpore generatur aer, vel aliud elementũ, in eodem erunt qualitates ipsius corporis mediæ, cum ipsũ in trãsmutatione secundum substantiã permaneat, & qualitates aeris generati, quas de necessitate illis oportet esse contrarias. Sequitur etiã secũdum eum illud esse ens & non ens: quia cum vnum est priuatio alterius, & priuatio est nõ ens: secundum vnum cõtrariorũ est ens, & secũdum aliud est nõ ens. Vltimo autẽ cum dicit.

d ¶ Recapitulando concludit principale propositũ dicens, quod ista corpora aut semper manentia sunt in formis suis & immutabilia inuicem, aut transmutantur adinuicem, & si transmutãtur, aut omnia transmutantur, aut quædam sic & quædam non, sicut Plato scripsit in Timæo, quòd terra, propter latitudinem suorum triangulorum, non transmutatur. Sed manifestum est, quòd omnia elementa adinuicem transmutantur, non tamen omnia æque cito: quia ea quę habent symbolum, citius generantur adinuicem, quę autem non habent tardius. Si enim in elementis est contrarietas vna tantum, necesse est esse duo elementa: quia vnum

solum

solam non potest esse simul sub duobus contrarijs, & materia A tunc est medium duorum. Sed quia nos videmus, quòd elementa sunt plura quàm duo, necesse est ad minus sint duæ contrarietates. Duabus autem existentibus contrarietatibus, impossibile est quòd elementa sint tantum tria, sed oportet de necessitate quòd sint quatuor: tot.n. cõtingit fieri vniuersales coniugationes tangibilium qualitatum, penes quas sumitur numerus elementorũ, sunt enim in vniuerso sex cõiugationes, sed duæ sunt impossibiles, vt supra
Tex.cõ.16. patuit: quia contraria essent in eodem.

I.	Ignis.	Nigredo.
A.	Aer.	Albedo.
L.	Aqua.	A. Siccitas.
T.	Terra.	Y. Humiditas.

vna est, secundum quam transmutantur, necesse est duo esse. Materia.n. quæ est mediũ, insensibilis est & inseparabilis. Quoniam aũt plura videntur esse, duæ vtiq; erũt q̃ minimæ. Duabus igitur existentibus, nõ possibile est esse tria: sed quatuor, quemadmodũ vsitor.n. erũt cõiugationes. Sex.n existentibus, duas impossibile est generari, qm̃ cõtrariæ sunt inuicem. De B his quidẽ igitur dictũ est prius.

tationem subeant, duo sint necesse est: nam insensibilis inseparabilisque materies medium est. Porro, cum plura esse uideantur, duæ ad minimum contrarietates erunt. Sed cum duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, ut patet, tot enim sunt coniugationes. Nã cum sint sex, duæ ex eis fieri non possunt, propterea, quòd inter sese contrariæ sunt. Sed de hisce diximus prius.

LECTIO VI.

Vòd autem cum transmutentur adinnicem impossibile sit principium aliquod esse horum, aut in extremo, aut medio, ex his C manifestum erit. In extremis quidem igitur non erit, quoniam ignis non erunt aut terra omnia, & eadẽ ratio ẽ si dicam' ex igne aut terra esse omnia.

b Quoniam autem neque medium, vt videtur quibusdam, aer quidem & in ignẽ transmutatur, & in aquam, aqua autem & in aerem & in terram: vltima autem non amplius innicem. Oportet enim hoc stare, & nõ in infinitum ire in rectitudine D ad vtraque: infinitæ enim contrarietates in vno erunt.

c Terra sit T, aqua L, aer A, ignis I. Si vrique A transmutatur in I L, & contrarietas erit eorum quæ A, I. Sit autem hæc

LECTIO VI.

Vm autẽ mutuo in sese transmutentur, fieri non posse ut principium quoddam sit eorum uel in extremo uel in medio, ex hisce palam fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis aut terra essent omnia. idemque sermo est, atque si ex igni aut terra constare omnia dicamus.

Præterea neque medium, principium erit, sicuti quidam aerem quidem & in ignẽ, & in aquam: aquam uero & in aerem & in terram, ultima autem nõ amplius in sese uicissim transmutari putant. Nam stet hoc: nec in infinitum recta utraq; ex parte abeat, oportet, in uno enim contrarietates essent infinitæ.

Sit T terra, L lympha seu aqua, A aer, I Ignis. Itaque si A in I & L mutetur, una erit contrarietas, nempe ipsorum A I. sint hæc, albor & ni

LECTIO VI.

Postquam Philosophus secundum propriam opinionem determinauit de mutua transmutatione elementorum: in parte ista ponit opiniones aliorum, & destruit eas. Fuerunt enim circa hoc duæ opiniones: quidá.n. dicerunt q̀ non omnia elementa adinuicem transmutãtur, sed quædá. v.g. sicut aer mutatur in aquã & ignem, ignis verò non mutatur in aerẽ & in aquam. Aliqui verò non, vt Empe. & eius sequaces, dicerunt elemẽta esse immutabilia. Primo ergo ponit rationem cõtra primam: secundo contra se-
Tex.cõ.37. cundam, ibi{ Admirabitur autẽ.} Quia vero prima opinio supponit quoddam elementum mediũ, esse principiũ in trãsmutatiõe aliorum, quod est contra id, quod supra probatũ est, ideo Philosoph' breuiter adducendo id, quod supradictum est, ostendit quòd neque extremum elementum potest esse principium, neque medium elementum potest esse principium. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q̀ non extremum. Secundo q̀ neq; medium. ibi {Quoniam autem neq; medium.} Dicit ergo, q̀ quia elementa ad inuicem transmutantur, impossibile est aliquod ipsorum esse principium, neque medium, neque extremum. Quòd extremum elementum non potest esse principium, manifestum est ex supra dictis: si enim dicatur quòd extrema, sicut ignis aut terra, sunt principia, cum ipsa & in transmutatione permaneant, omnia erunt ignis, quod est manifeste falsum, & eadem ratio est de terra. Deinde cum dicit.

b ¶ Ostendit, quòd neq; medium elementum potest esse principium, sicut illi dicebant, qui ponebant non omnia elementa adinuicem generari. Et circa hoc duo facit. Primo, præsupponit quoddam medium ad propositum ostendendum. Secundo probat propositum, ibi { Terra sit T.} Proponit ergo primo, quòd non solum aer mutaretur in aquam, sed & in ignem: nec aqua solum in aerem, sed & in terram: sed, vt illi dicebant, extrema non amplius mutabantur in medium, sed oportet in istis transmutationibus esse statũ, & non ire in infinitũ: si.n. iretur in
Tex.cõ.36. infinitum, tunc in vno & eodem essent infinitæ contrarietates, & hoc est infra magis manifestum. Deinde cum dicit.

c ¶ Probat propositũ, & circa hoc duo facit. Primo ponit rationem suam: secũdo probat quoddá quod supposuerat, scilicet quòd in elementis est status in ascẽdẽdo, ibi{ Quoniam autem nõ infinitum.} Dicit ergo primo, quòd si aer mouetur in aquã & in ignem, necessario aer & ignis, & aqua poterunt adinuicem transmutari. Sit ergo terra T, & aqua L, aer A, ignis I: is ergo quòd est signum aeris mutatur in duo elementa, scilicet in L, & in I, hoc est in aquam & in ignem, oportet quod aer habeat aliquam contrarietatẽ cum Igne: quia non transmutantur adinuicem nisi contraria, sit autem hæc contrarietas, gratia exempli, albedo & nigredo, ita quòd ignis sit corpus nigrum siccum, & aer sit corpus album siccum. Rursus etiam, quia A aer transit in L aquam, oportet esse aliam contrarietatem inter aerem & aquam, & sit hæc cõtrarietas siccitas, & humiditas, siccitas significetur per literam A, & conueniat aeri, humiditas significetur per literã Y, & conueniat aquæ. ergo aer mutatur in aquam, aqua remaneat alba: quia albũ aeri & aquæ est conti agente: erit autem aqua humida & alba. Si autem album non sit contingens vtrique, cum aer mutatur in aquam, erit aqua nigra & humida, cum aer supponatur albus & siccus: oportet.n. quòd omnis mutatio sit inter contraria. In tali ergo mutatione oportet aquam esse albam vel nigrã, si aer qui est prior aqua, E ponatur esse corpus album: quia si communicant in mera albedine, tunc aqua est alba, si autem non, tunc est nigra. Similiter etiam cum aer mutatur in ignem, ipsi I, hoc est igni, conuenit siccitas: conueniunt enim aer & ignis in siccitate. cum ergo ignis sit siccus, & niger, & aqua humida & alba: manifestum est quòd poterunt adinuicem transmutari, cum sint contraria, ignis enim est niger & siccus, aqua humida & alba. sic ergo manifestum est, quòd omnia elementa adinuicem transmutantur, quia & in T, quod significat terram, sunt reliquæ duæ qualitates, scilicet humidum, & nigrum, duo elementa erunt symbola enim ipsa terra, quæ est nigra & humida, communicat enim in nigro cum igne, & in humido cum aqua: terræ enim scilicet humidum & nigrum nunquam contingunt esse cum qualitatibus aeris, & in quo sunt album & siccum: & terra cum aere non habet symbolum. Aduertendum est, quòd istæ qualitates nõ sunt propriæ elementorum, sed vtitur eis Arist. gratia exempli, parum enim curauit Philosophus de exemplis. Inde dicit Commentator in Secundo de Anima, de exemplo autem non inten- Com.67.

ditur,

dicitur. nisi manifestatio, non verificatio. Ex omnibus istis verbis intendit hic Philosophus talem rationem. Quæcunque sunt contraria adinuicem, transmutantur: sed omnia elementa siue habeant symbolum siue non, sunt contrariæ in ambabus vel in altera qualitate: ergo omnia elementa adinuicem transmutantur. Et hoc est contra opinionem dicentium, quædam, sed non omnia adinuicem transmutari, vt dictũ est, quam Philosophus hic destruere intendit. Deinde cum dicit.

F ¶ Ostendit quòd transmutatio elementorum non procedit in infinitum, si enim hoc ponatur sequuntur quatuor inconuenientia, quorum primum est quod in vno elemento erunt infinitæ qualitates. Si enim ignis, quod est quartum elementũ, mutetur in aliud quod sit S, & non resoluatur, ita, scilicet quòd non mutetur in ignem: cum omnis mutatio fiat inter contraria, oportet quòd inter P & S sit alia contrarietas, diuersa a contrarietatibus quatuor elementorum: quia ipsum quintum elementum, quod est S, non ponitur esse idẽ alicui quatuor elementorum. sed cum omnis contrarietas sit secundum qualitates, oportet quod aliqua qualitas sit in igne secundum quam cõtrariatur ipsi S, & sit qualitas ista R. & similiter oportet quod in ipso S quinto elemẽto sit aliqua qualitas sibi contraria, & sit illa qualitas F, ille autem qualitas R, non solum erit in ipso igne, sed etiam in omnib⁹ quatuor elementis: quia omnia possunt mutari in ipsum S, omnis enim mutatio est inter cõtraria. Et qũlibet inferiorum elementorum habebit tres qualitates primas. Vtrum autem ita sit elementũ, nondum est demonstratum. Sed tamen manifestum est, quòd si rursus illud quintũ mutetur ĩ aliud, est etiam alia contrarietas inter quintum & sextũ, diuersa a cõtrarietate omnium inferiorum, & sic oportet quòd vna alia qualitas insit omnibus inferioribus,

Tex.cõ. 36.

Tex.cõ. 37.

albedo & nigredo. Rursus quia in L A, erit alia, nõ.n. idẽ I & L. Sin aũt siccitas & humiditas, A quidem siccitas, Y aũt humiditas. Quapp siquidẽ manet albũ existet aqua humida & alba, sin aũt, nigra erit aqua, ĩ cõtraria enĩ trãsmutatio. Necesse ẽ igĩt, aut albã, aut nigrã esse aquã: sit itaq; alba primũ. Similiter igĩt & ipsi I ipsum A inexistet siccitas. Erit igĩt ignis trãsmutatio ĩ aquam, cõtraria.n. existit. Ignis enĩ pri⁹ niger erat, deinde ãt siccũ I. Aqua ãt humida, deĩde ãt alba. Palã qdẽ vtiq; qm oĩb⁹ adinuicẽ erit trãsmutatio & ĩ his, & qm & T, terrę inerũt reliqua, & duo symbola, nigrũ & hũidũ, hęc.n. nõdũ cõiuncta fuerunt.

G

H ¶ Qm aũt nõ ĩ infinitũ possibile est ire, qđ ostẽsuri ad hoc pri⁹ venim⁹, manifestũ est ex his. Si enim rursus ignis I, ĩ aliud transmutatur, & nõ resoluit. v. g. in P S, contrarietas igĩt qdã I, & P S, alia existet ꝑter ꝑdictas. Nulli enim idẽ supponit T L A I, qđ P S. Sit igĩt ipsi I ipsũ B, ipsi vero P S ipsũ M: B oĩbus vtiq; existet T L A I. trãsmutãtur.n. inuicẽ. Sed hoc quidẽ nõdũ demonstratũ est. Sed illud manifestũ, qm, si rursus P S in aliud, alia erit contrarietas, & P S inerit, & igni I, & nõ q̃ existet Y P. Similiter aũt semp cũ adiectio cõtrarietas aliqua existet ei⁹ q̃ ante. Quapp si infinita, & cõtrarietates ĩfinitę vni inerũt, si aũt hoc, nõ erit definire, neq; gñare, oportebit.n. si erit aliud ex alio tot trãsite qualitates, & ampli⁹ plures. Quapp in quædã quidẽ nunquã trãsmutatio erit. v. g. si ĩfinita media, necesse ĩfinita elemẽta. Amplius aũt neq; ex aere in ignẽ trãsmutatio si ĩfinitę cõtrarietates generarę. Fiũt aũt & oĩa vnũ: necesse.n. existere oẽs ĩ inferioribus quidẽ S, q̃ superiorum: his autem quæ inferiorũ. quapropter omnia vnum erũt.

I

K

LECTIO VII.

Admiratur autẽ aliquis aliquos dicentes plura vno esse corporum ele-

gror. Rursum si I in L, & A mutetur, erit altera, non enim L, & I idem sunt, sint autem siccitas & humiditas, S quidem siccitas, H vero humiditas. Igitur, si albor maneat, humida & albarrit aqua. sin minus, nigra, quandoquidem in contraria mutatio est. Aquam igitur, aut albam esse, aut nigram necesse est. Sit primum. Pari ergo ratione, S inerit I. Transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam, contraria enim sunt, nam ignis primo niger erat, & deinde siccus, aqua uero humida & postea alba. Liquet itaque omnia in sese inuicem transmutari, atque etiam in hisce, ipsi terræ reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem, competere: hæc enim nec dum copulata fuere.

Sed quòd fieri nequeat in infinitum abire (quod quidem cum ostemus demonstraturi, in hoc ante incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursum I, idest ignis in aliud, ceu in M transmutetur, nec regressio fiat, aduersantia quædam ab hisce quas diximus alia, I, & M inerit, nam M, nulli ipsorum T L A I esse idem supponitur. Sit itaque K, ipsi I, & O, ipsi M. K itaque, omnibus T L A I inerit. nam ea, in se se mutuo transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quòd si M in aliud rursum transmutetur, alia in M, & in I contrarietas inerit, atque ita semper primis cum sequentibus, aliqua inerit aduersantia. Quare si infinita sint, infinitæ quoque erunt in vno contrarietates. Quod si sic hoc sit, nec finiri quicquam, nec oriri poterit. Nam si aliud ex alio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint, quod profecto necessario accidet, si infinita sint elementa. Præterea, neque ex aere in ignem transmutatio fiet, si infinitæ sint cõtrarietates. Fient etiam omnia vnum, nam omnes superiorum contrarietates hisce inesse quæ infra I sunt collocata, & contra, necesse est. Quare, omnia vnum erunt.

LECTIO VII.

Mirabitur porro aliquis eos, qui elementa corporum, uno plura esse, dicunt, ita

eadem ratione. Et sic illa quatuor elementa priora habebunt quatuor qualitates primas. Et sic addito vno elementorum, addetur vna qualitas & vna contrarietas. Quapropter si est sic in corporibus simplicibus elementorum procedere in infinitũ, in vno & eodem erunt infinitæ contrarietates, & infinitæ qualitates, & hoc primum est impossibile. Secundum inconueniens ponit cum dicit. { Si aũt hoc. } Dicens, quòd si hoc est, scilicet quòd sint infinita elementa & infinitæ qualitates, nõ erit definire nec generare. quia, si aliquod debeat mutari in aliud, oportet quod infinitas qualitates pertranseat: sed cum in infinitis infinita, sint media, & infinita non sit pertransire, vt dicit in octauo Physicorum, sequitur, quòd talia nunquam adinuicem mutabuntur. Tertium inconueniens ponit cũ dicit. { Amplius autem. } Dicens, quod etiam proximum elementum non poterit mutari in sibi proximum, sicut ignis nunquã transibit in aerem, nec e conuerso quia in quolibet illorum sunt infinitæ qualitates: quas impossibile est pertransire. Quartum inconueniens ponit cum dicit. { Fiunt autem & omnia. } Dicens quòd omnia infinita erunt vnum. quia omnes qualitates elementorum, quę sunt supra. P. qd est ignis cõueniunt etiam inferioribus & e conuerso. quorum autem primæ qualitates sunt eædem, & ipsa sunt eadem. ergo omnia infinita erunt vnumquodq; de inferioribus, ita vnũquodq; erit.

Tex.cõ. 71

LECTIO VII.

Postquam Philosophus destruxit vnam falsam opinionem de transmutatione elementorum, hic destruit aliam, quæ fuit opinio Empedoc. qui dixit elemẽta nunquam adinuicem transmutari. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam, secundo reprobat. ibi { Quomodo contingit eis dicere comparabilia. } Dicit

Tex.cō. 2. Dicit ergo primo, quòd Empedocles posuit elementa esse plura corpora, non tamen adinuicem transmutantur: ita quod ex aqua fiat aer, & ex aere ignis, vt in primo manifestum est: quapropter admirabitur aliquis ipsum sic dicentem. Deinde eum dicit.

menta vt non transmutent inuicem sicut Empedocles inquit.

b Quomodo contingit eis dicere comparabilia esse elementa. Sed tamen dicit sic. Hæc enim æqualia esse omnia. Si ergo secundum quantum, necesse est idem aliquid esse existens in omnibus comparabilibus, quo measurantur. ver.g. si ex aquæ pugillo erunt pugilli aeris decē idem aliquid, igitur erant ambo, si mensurantur eodem. B

c Si autem non sint secundum quantitatem comparabilia, vt quantum ex quanto, sed quantum possunt. verbi gratia si pugillus aquę æqualiter potest infrigidare & decem aeris, & sic non secundū id qđ quantum cōparabilia, sed secūdum id quod possunt aliquid. Erit ergo & nō quanti mensura comparare, & potentias, sed secundum proportiones. verbi gratia vt hoc calidum, hoc autem album. Hoc aūt, vt hoc significat ī quali quidem simile, in quanto autem æquale. Incōueniens ergo videbitur si corpora immutabilia existentia, non proportione comparabilia, sed mensura potentiarum, & eius quòd est esse ęquales calidum aut simile, ignis tantum, & aeris multiplex. Idem.n. plus, quia homogeneos, talē habebit rationem. C D

ut in se non transmutentur, sicuti Empedocles inquit.

Quo pacto ipsi elementa esse comparabilia dicere queant. Atqui, ille ad hunc modum ait. Nam æqualia sunt hæc omnia. Si igitur secundum quantitatem, idem quid omnibus inesse cōparabilibus, quo mensurentur, est necesse. ut si ex aquæ sestario uno, aeris decem fiant, ergo idem quid utraque sunt, si mensurantur eodem.

Sin uero non hoc pacto secundum quantitatem, ut e quanto quantum, sed quantum possint, ueluti si aquæ sestarius æque frigefacere atque aeris decem possit, atque ita secundum quantitatem, non quatenus quantitas est, sed quatenus possunt aliquid comparabilia sunt, fiet sane ut etiam non quantitatis mensura secundum potentias atque uires, sed proportione comparentur. uerbi causa, ut hoc calidum hoc album. Sed ut hoc, in qualitate quidem similitudinem significat, in quantitate uero æqualitatem. Videtur itaque esse absurdum, si corpora illa quæ transmutari nequeunt proportione comparabilia non sint, sed potentiarum mensura, & eo quod tantum ignis, æquale uel simile calidum sit atque aeris multo plus. Idem nanque cum maius est, ex eo quia unius est generis, hanc habebit rationem.

Tex.cō. 38. b ¶ Reprobat opinionem prædictam: & primo per Empe. secundo deducendo ad quandam aliam inconuenientiam, quæ sequitur ad ipsam. ibi { Sed neq; augumentatio. } Circa primum sciendū est, quòd Empe. licet poneret elementa esse intransmutabilia, posuit tamē ipsa esse adinuicem cōparabilia. Ex hoc ergo sumit rationem Arist. contra eum, & est rō talis. Quæcunq; sunt transmutabilia, sunt comparabilia: sed elementa sunt comparabilia secundum Empedoclem. ergo sunt transmutabilia. Potest et aliter formari, & sic. Si elementa sunt intransmutabilia non sunt comparabilia: sed cōsequens est falsum, secundum Empedoclem, qui dicit ea esse cōparabilia: dicebat enim ea esse æqualia. ergo & antecedens est falsum, scilicet ipsa esse intransmutabilia. Circa rationem istam sic procedit. Primo ponit eam per modum quæstionis, dicens, quòd si elementa sunt intransmutabilia, quomodo cōtingit quòd sint cōparabilia. q. diceret, nullo modo. Sed tamen Empe. dicit sic, scilicet quòd sunt cōparabilia, dicit enim ea esse æqualia. Secundo ibi. { Si ergo secundum quantum. } Probat primam propositionem, scilicet quòd si sunt comparabilia, sunt transmutabilia. Et quia comparatio est duplex, scilicet secundum quantitatem, & secundum virtutem. Primo probat eam, si sunt comparabilia secundum quantitatem. Secundo, si sunt comparabilia secundum virtutem, ibi { Si autem non sint. } Dicit ergo primo, quòd si elementa comparantur secundum quantitatem, vt si ex vno pugillo aquę fiant decem pugilli aeris, necessario oportet, quòd vnum aliquid sit in eis, in quo conueniunt, & in quo mensurantur. In omnibus enim comparabilibus est vnum aliquid quo mensurantur, & hoc est illud, in quo comparantur, cum autem ex tanta aqua, puta ex vno pugillo aquæ, fiant decem pugilli aeris, oportet vnam esse materiam, quæ sit minoris & maioris quantitatis sub forma aquæ & aeris. sed quæcunque communicant in materia transmutantur adinuicem, ergo elementa sunt transmutabilia. Deinde cum dicit.

c ¶ Probat eam, dato quòd elementa compararentur adinuicē secundum contrarietatem & virtutem dicens, quod si non sic comparantur adinuicem elementa, scilicet secundum quantitatem, vt quantum fiat ex quanto, sed comparentur secundum quantitatem potentiæ vel virtutis. v.g. si ponatur aer esse frigidus, & quæratur, vtrum tantum potest infrigidare vnus pugillus aquæ, quantum possunt infrigidare decem pugilli aeris, tūc fiat comparatio secundum quantum virtutis, vt quantum possunt, & non secundum quantitatem dimensionis. Hac autem A comparatio potest fieri dupliciter, scilicet secundum similitudinem, & secundum proportionem. Dicit autem comparationem fieri secundum similitudinem, quando fit in vna qualitate, quę est in diuersis subiectis: quia similitudo est rerum diuersarum eadem qualitas. Secundum proportionem autem dicitur fieri, quādo fit in oppositis, siue diuersis qualitatibus, in vna habitudine se habētibus ad duo subiecta vel plura. Si ergo fiat comparatio secundum qualitatem, tunc contingit comparare non quantitatis quidem mensuram, sed potius mensuram, quæ est secundum potentias similium qualitatum, & secundum proportionem diuersarum qualitatū, v.g. sicut hoc est calidum, ita hoc est album, cū autem hoc dicimus, hoc vt hoc, significamus in qualitate quidē simile, & in quantitate æquale. Si igitur fiat comparatio elementorum, non secundum proportionē, sed secundum mensuram potētiarum, quæ est comparatio in qualitate, sicut in calido aut simili, inconueniēs est si hæc ponantur immutabilia elementa. v.g. si dicatur quantū est calidus ignis, tantū est calidus aer: quia idem plus calidum, cū sit homogeneos, idest vnius generis, est minus calido, secundū quòd ea quæ habent eandem materiam dicuntur esse vnius generis, & habent se sicut materia ad subiectum, & habebit rationem talem, sicut comparabile in quanto, quæ est ratio vniuoca. ergo & materia est vna: quorum autem materia est vna, sunt adinuicem transmutabilia. Falsum est ergo quod dicit Emped. quòd elementa non transmutantur adinuicem. Si quis ergo diligenter aduertat, tota virtus istorum verborum est in hoc: quòd ea quæ comparantur siue primo modo, siue secundo, habent eandem materiam, & talia necessario sunt mutabilia: vt dictum est. Sed videtur quòd istud quod dicit Philosophus sit falsum. Constat enim quòd quantitas terrę & aliorum elementorum, est cōparabilis quantitati stellarum: & tamen non eadem materia vtrorumque, vt dicitur in duodecimo Metaphysicorum. E Præterea dubitatur de alio: non enim omnia comparabilia adinuicem secundum potentiam vel virtutem communicant in materia. Ignis enim & Sol, sunt comparabiles in calefactione secundum magis & minus, & tamen non communicant in materia, vt dictum est. Ad primum ergo dicendum est secundum quosdam, quòd non loquitur hic Philosophus de quantitate secundum extensionem, sed de quantitate secundum substantiā: & hæc significat cum dicit, decem pugillos aeris, esse æquales vni pugillo aquæ, sunt enim ęquales in materia, quia tantum ibi est de materia quantum hic: vnde cum communicent in materia, necessario adinuicem transmutantur: talis autem comparatio non est inter elementa, & cælestia corpora. Vel dicendū quòd hæc comparatio est secundum rarum & densum. Nam per hoc variata materia, elementa adinuicem transmutantur, & vocatur hęc comparatio secundum quantitatem: quia rarum & densum

densum non addunt super partes materiæ qualitatem, quæ essentialiter sit qualitas, sed potius situm in partibus materiæ, ad distea sionem per maiorem & minorem quantitatem. Ad secundum vero dicendum, quòd intelligit Philosophus de his, quę comparantur secundum qualitatem, vel virtutem vniuoce acceptam in vtroque: ta-
Tex.cō.38. lis autem non est virtus calefactiua Solis & ignis: & ideo cessat obiectio. Deinde cum dicit.

d ¶ Reprobat prædictam opinionem, deducendo ad alia
Tex.cō.39. inconuenientia, & sunt duo. Primum est, quod hæc opinio tollit augmētū, hoc sic ostēdit: quia si elementa non trāsmutantur, tūc oportet quòd vnum addatur alteri, sicut lapis lapidi: hoc autē est quædam accumulatio, & non est augmentum, neque secundum eos, neq; secundum nos: quia
Tex.cō.40. oportet quòd id, per quod augmentū fit, transmutetur in augmentatum, neque etiam secundum eū, qui dixit, quòd illud, quod augetur,
Tex.cō.41. augetur solum a suo simili, scilicet, ignis augetur igne, & vnūquodque quod augetur, augetur per aliquod sui generis, sicut æther augetur æthere, talis autem congregatio est eorumdem manentiū in forma, res autem non sic videntur au-
Tex.cō.39. geri, vt supra in primo ostēsum est. Secundum incōueniēs posuit. ibi { Multum autem difficilius. } Et est, quòd hæc opi-
Deus.i.cœlū.Idē.S.T.a. cæli sup tex.2. nio tollit generationē, dicens, quòd multū est difficilius tradere aliquid de generatione secundū naturam, si elementa non transmutantur adinuicem. Cū
Tex.cō.42. enim ea quæ generātur secundum naturam, generentur eodem modo semper, aut frequenter, ea autem quæ præter, multum & semper fiunt & raro, fiunt ab euentu & fortu-
Tex.cō.43. na. Et non potest reddi causa, quare semper ex homine generetur homo, & quare semper ex frumento generetur frumentum & non oliua, semper enim generatum est in forma generantis, nisi peccatum naturæ propter defectum fiat. Si autem sit, vt dicit Empedocles, scilicet quòd elementa non sint transmutabilia, æqualiter potest generari ex homine asinus, & homo: quia vtrumque eorum non est nisi cōgregatio elementorum: & homo generans non habens formā, non inducit formam in generato, nec conuenit cum eo in forma, aut si os & caro ita componantur, scilicet per quandam

d Sed neque augmentatio vtique erit secundum Empedoclē nisi secundū adiectionem. Igne autem augetur ignis, auget enim terra proprium genus, æther autem æthera. Hæc autē adiunguntur. videntur autem nō sic augeri quę augētur. Multum autem difficilius est eidem G tradere de generatione secundum naturam. Quæ enim generantur secundum naturam, aut semper, aut vt multum. Ea autem, quę præter semper & multum, ab euētu & fortuna. Quæ igitur causa, vt ab homine homo, aut semper, aut vt multum, & ex frumento frumentum, sed non oliua nascatur? Aut si ita componatur os: non enim vt contingit cōuenientibus nihil generatur, quemadmodum ille, inquit, sed ratione aliqua. Quæ igitur horum causa? non enim ignis aut terra. Sed tamē neque amicitia neque lis: congregationis enim solū illa, hæc autem segregationis causa est. Hęc autē est substantia vniuscuiusq; sed nō solum, & mistio & separatio mistorum, quemadmodū ille inquit. fortuna enim in his nominatur, sed non ratio. est enim miscere vt contingit. Natura igitur entium causa est, ita se habere, & vniuscuiusque natura hęc, de qua nihil dicit. Nihil igitur de natura dicit. sed tamen & bonum est hoc & optimū, hic aūt mistionē solū laudat, etenim & elemēta segregat nō lis, sed amicitia q̄ natura Deo priora. Dii autē, & hęc

e Amplius autem de motu dicit simpliciter, nō enim sufficit dicere, quoniam amicitia, & lis mouent, nisi hoc erat amicitiæ esse, quòd motu tali, litis autē q̄ tali. Oportebat igit̄, aut determinare, aut supponere, aut demonstrare, aut certe, aut molliter, aut aliter qualiter. Amplius

At uero, neque accretio fuerit secundum Empedoclem, præterquam quæ additione fit, nam igni ignem augeri censet, inquit enim, auget terra quidem proprium genus, ætheraque æther, hæc autem adiiciuntur apponunturque. At ea quæ incrementa suscipiunt, non ad hunc modum augeri videntur. G *Longe autem difficilius fuerit eidem de generatione, quæ natura fit, rationem assignasse. Nam omnia, quæ natura gignuntur, aut semper sic, aut plerunque fiunt, Quæ vero non semper, aut plerunque fiunt, a casu & fortuna fieri assolent. Quænam igitur causa est, vt ex homine homo aut semper, aut plerunque, & e tritico triticum, sed non oliua oriatur? An si ita componatur os, non enim vtcunque, quemadmodum inquit ille,* H *sed ratione quadam coeuntibus, fit aliquid. Quænam igitur horum causa est? non enim ignis vel terra causa existit. At uero, neque concordia, aut discordia, etenim hæc segregationis, illa vero congregationis solum causa est. Hoc autem est, cuiusque essentia: sed non mistio, mistorumque prius diuulsio solum, quemadmodum inquit ille. In hisce nanque, fortuna nominari solet, non ratio: fieri enim potest, vt aliqua, vt contingit ac temere mi-* I *sceantur. Itaque sic sese habere, eorū quæ natura constant, causa existit, atq; cuiusque natura hæc est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At vero hoc ipsum bonum existit. Porro, ille solam mistionē collaudat: Atqui discordia haud quaquam secerniit elementa ipsa, quæ natura Deo priora sunt, sed concordia. dii autem, & hæc quoque sunt.*

Præterea: de motu simpliciter dicit, non enim satis est dicere concordiam & discordiam mouere, nisi hæc K *concordiæ ratio sit, motu, inquam tali ciere, & discordiæ tali. Igitur aut definiuisse aut supposuisse, aut exacte uel molliter uel alio quolibet modo demōstraße, oportebat. Insuper cū ui & præter naturā moueri corpora uideātur*

F accumulationem elementorum conuenientium, sicut ille dicit, tunc nihil generatur, sed in his quæ generantur, est solum ratio vel relatio aliqua, non quidem relatio mistorum, sed compositorum. Quæ igitur est causa illorum, quòd ex homine generetur homo, semper aut frequenter, & similiter ex frumento frumentum, & non oliua? Illorum n. causa non potest esse ignis aut terra: quia ista sunt cōtraria in qualibet compositione, similiter nec lis, nec amicitia, quæ Empedocles posuit esse duo principia mobilia, possunt esse causa horum: amicitia n. non est causa nisi cōgregationis. lis autē solum est causa segregationis: sed necessarium horū est forma rei, quæ facit hominem esse hominem, & carnem esse carnem, forma autem est substantia vniuscuiusque: & ideo non solum in re est mistio, idest compositio congregatorum, & separatio eorum, sicut dicit Empedocles, sed etiam est forma. In tali ergo congregatione & segregatione narratur ab Empedocle fortuna, & non ratio, quæ est sumpta a forma. Dicit enim quòd mistio fit vt contingit, idest a casu, & fortuna, cum tamen natura, quæ est forma, sit causa eorū: quare ita se habet, quòd ab homine semper vel frequenter generator homo. Sed de hac forma vel natura nihil dicit Empedocles, cum tamē ipsa natura, quæ dicitur forma, sit bonū & optimū vniuscuiusque rei. bonū quidē in se, & optimum in ordine vniuersi. Laudat autē Empedocles solum mistionem, quæ in rei veritate non est mistio, sed solum quędam cōpositio. Quia quòd elementa segregentur a cōpositio, in quo sunt saluata, hoc non facit lis, sed amicitia, quæ vult ea congregare ad homogenea. Et hęc elementa, dicit Empedocles esse priora Deo, idest cælo: quia etiam cælum dicebat ex elementis componi. Deinde cum dicit.

e ¶ Hic destruit opinionem Empe. de principiis mouentibus per tres rationes, quarum primam posuit, dicens, quòd Emped. locutus fuit insufficienter de motu. Non enim sufficit simpliciter dicere quòd amicitia & lis sunt principia mouētia, nisi foret esse ipsius amicitię, idest de natura sua habet vt causet, idest motum talem: sed quia hæc non est certa, oportebat quòd hoc determinaret,

A determinaret, aut certitudinaliter per causam propriam, aut molliter, sicut per causam non conuertibilem, siue remotam: aut aliter qualiter, sicut per probabiles rationes, vel per inductiones, vel exemplum, sed Empedocles nihil horum facit, & ideo simpliciter, & insufficienter dixit. Secundam rationem ponit, ibi { Ampl⁹ autem quoniam. } Et est talis, corpora naturalia mouentur violenter & præter naturam, & mouentur secundum naturam. v.g. ignis mouetur sursum non violentia sed natura, deorsum aut violenter, quod autem est violenter, est contrarium ei quod est secundum naturam: videmus enim corpora moueri p⁹ violentiam: ergo mouētur secundum naturam, contraria.n. habent fieri circa idem. Quæramus enim ab Empedocle, vtrum motus amicitiæ sit naturalis vel violentus:

Tex.cõ.44. terram enim moueri superi⁹, sicut & ignē inferius, est contra naturam, hoc autem quod est contra naturā assimilatur cuidam segregationi. Contra tamen sic. Elementa congregētur: quia nisi ignis descendat & terra ascendat, non congregabuntur elementa, cum ergo congregare sit effectus amicitiæ secundum Empedoclē, motus amicitiæ est violentus & segregationi similis, & lis magis est

Tex.cõ.45. causa motus naturalis quàm amicitia: quod est impossibile secundum eum, & ideo impossibile est ponere amicitiā & litem esse principia mouentia. Si autem hæc non sunt principia mouētia, cum non sint alia principia secundum Empedoclē, nullus est motus naturaliū corporum, nec aliqua quies, habitus enim & priuatio habent fieri circa idē: hoc autem est manifeste falsum. Tertiā rationem ponit, ibi { Amplius autem. } Per quam ostendit Philosophus, quòd Empedocles sibiipsi contradicit, & peccat etiā, dicens naturalia fieri a casu & a fortuna, contradicit autem sibiipsi in hoc, quòd cum poneret tantum duo principia mouentia, scilicet litem & amicitiam, posuit tamen quidem motum esse a casu & a fortuna: vnde dicendo esse tantum duo principia mouentia, dicit ea esse causam omnis motus, dicendo autem aliquem motum esse a casu & a fortuna, dicit illa principia non esse causam omnis motus, dicit enim, quòd quando aliquod cōpositum corrumpitur, tunc segregantur elementa, quæ erant in eo per litem, & mouetur ignis sursum vt a lite, sed quandoque a fortuna: quia sic casus constituit tunc cursum ignis siue ætheris, ætherā enim dicebat Empedocles esse ex igne claro, nō autem semper sursum mouetur æther, sed multotiens aliter: qa dixit aliquando a fortuna, sicut dictum est, ignem ferri sursum, aliquando autem ingrediebatur ad radices, idest ad cauernas terrę, sicut apparet in montibus ardentibus. In hoc ergo peccat Empedocles, quòd naturam casui & fortunæ subiacere dicebat. Simul autē cum dictis impossibile dicit, quòd mundus similiter se habet nunc in tempore litis, quando de confuso & permisto egressa sunt omnia, sicut prius se habuit in amicitia: quia sicut ignis quandoque a fortuna ascendit, & quandoque descendit, ita fecit in confuso, per casum enim tunc ascendit, & per casum descendit, cū autem casus & fortuna sint causæ per accidens, reducuntur ad per se: quid est ergo quod primo per se mouet, & per se est causa mot⁹? Oportet enim causam per se esse prius quàm causam per accidēs. Amicitia enim & lis non est causa motus simpliciter, sed solum cuiusdam motus, scilicet congregationis & segregationis: si tamen est ita sicut dicit Empe. quòd amicitia vel lis est prius mouens. Deinde cum dicit.

autem quoniam videntur & vi & præter naturam moueri corpora, & secundum naturam, verbi gratia, ignis quidem superius nō vi, inferius autem vi. vi uatem ei, quod secundum naturam contrariū. est aūt quod vi, est igitur & secundū naturā

B moueri. Hūc igitur motū est, vt amicitia an non. contrarium enim terra superius, & segregationi assimilatur, & magis lis est causa eius, qui secundum naturam motus, quàm amicitia. quapropter & vniuersaliter pręter naturam amicitia erit magis. Simpliciter autē nisi amicitia vel lis moueat, eorum corporū nullus motus est neq. mora. sed inconueniens. Amplius

C aūt & vidētur mota, segregat n. quidem lis. ductus est autem superius æther non a lite, sed quādoq;, inquit, vt a fortuna. Sic. n. constituit currens tunc, multotiens autem aliter. Quandoq; quidē inquit innatum esse ignē superius agi, ęther autem ingrediebatur terræ profundas radices. Similiter autem & mundū sic habere inquit, in lite nūc & prius in amicitia. Quid igiť est quod mouet primum & causa motus? non enim amicitia, &

D lis, sed cuiusdā mot⁹ hæc causæ sunt, si vtiq; est, illud principiū.

per naturam quoque mouetur, ut ignis ad superum quidem locum non ui, sed ad inferum ui fertur. Vi autem, & natura contraria sunt. Contingit autem ui moueri, ergo & natura quoque motu cieri contingit. concordia igitur illo motu mouet, aut non mouet. nam

B *terram deorsum ferri, concordiæ contrarium est, & segregationi simile existit, potiusque discordia naturalis motus causa est, quàm concordia, unde fit, ut omnino concordia potius præter naturam existat. Simpliciter autem, nisi concordia aut lis moueat, ipsorum corporum nullus motus status ue est. At hoc absurdum est. Ad hæc, uidemus corpora motu cieri. Nam discordia segregauit, Aether autem in sublime subuectus non a discordia fuit.*

C *Sed interdum, illum uelut a fortuna sublatum asserit sic dicens. Nam plerumque aliter, sed tum sic forte cucurrit, Interdum ignem sursum ferri aptissimum esse: inquit enim. Ast æther, longis sub humum radicibus ibat. Et insuper ipsum quoque mundum similiter nunc tempore discordiæ, ut prius tempore concordiæ habere dicit. Quid igitur mouens primum, motionisque causa exstat? non enim discordia & cōcordia. uerum hæc alicuius motus causæ sunt. Quod si sint, illa princi-*

D *pium erit.*

f Inconueniens autem est, si & anima ex elementis, aut vnum aliquod eorum. Alterationes enim animæ quomodo erunt, verbi gratia, musicum esse, & rursus non musicum, aut memoria, aut & obliuio? Palam autem quoniā siquidem ignis, anima, passiones inerunt ei quæcunque ignis: secundum quòd ignis. Si autem miscibile corporalis. harum autem nulla corporalis. Sed de his alterius opus est contemplationis.

Porro absurdum est animā ex elementis constare, aut elementorum unum aliquod esse. Quomodo enim animæ alterationes, ceu musicum esse, & rursum non musicum, aut memoria aut obliuio, erunt? Perspicuum enim est, quòd si anima ignis sit eadem illi, quæ igni ut ignis est, affectiones cōpetent. Si uero ex elementorū mi-

E *stura constet, corporeæ. at harū nulla corporea existit. Verum de hisce considerare, alterius contemplationis est officium.*

f ¶ Reprobat opinionē Empe. in hoc quòd dicebat animā componi ex elementis per duas rationes, quarum primam ponit dicens, Quòd inconueniens est dicere, quòd anima sit ex elementis omnibus, vel ex aliquibus, vel ex aliquo eorum: quia si anima esset elementum aliquod, puta ignis, vt quidā dixerunt, vel esset ex elementis, vt dixerūt alii, tunc alterationes animæ quomodo erunt, idest quomodo posset alterari anima propriis alterationibus? quasi dicat, nullo modo. Verbi gratia: si anima est elemētū, vel ex elemētis, qūo aïa habebit habitū musicæ, & rursus, qūo mutabit de musica in priuationē musicæ, ita q̄ sit sine musica: nec etiā poterit immutari de memoria in obliuionē, vel ecōuerso, sed potius si aïa est ignis, quæcūq; sunt passiōes, ſm quòd ignis, inerunt animę: quod est impossibile. Secundā rationē ponit ibi. { Si autem miscibile. } Quæ talis est. Si non sunt miscibilia nisi corpora, vt in Primo dictum est: & animatum nulla est corporalis: constat q̄ anima non est elementum, nec mista ex elementis. Sed de his determinare est opus alterius contemplationis: quia pertinet ad Librum de Anima. Tex.cõ. 85

LECTIO

LECTIO VIII.



Ostquam Philosophus determinauit de generatione elementorum, hic determinat de generatione compositorum ex elementis. Et circa hoc duo facit. Primo, determinat de generatione compositorum ex elementis. Secundo, ostendit, quòd ad generationem mistionis elementa concurrunt in omnia mista corpora,
Tex.cō.46.
ibi { Omnia. n. mista. } Circa primū duo facit. Primo arguit ad ostendendū, quòd non possit esse verus modus generationis mistorum.
Tex.cō.49.
Secūdo determinat veritatem, ibi { Quapropter quando. }
Tex.cō.48.
Circa primum considerandum est, quòd sicut supra patuit, duplex est opinio de elementis, quædā est vera, scilicet quod elementa, ex quibus sunt corpora constituta, habent aliquid commune, quod est vna materia, similiter necesse est dicere, quòd si elementa transmutantur adinuicem, necesse est quod habeant vnam communem materiam, quæ dicitur vna ab vnitate potētiæ quæ est in ea, & est potentia ad formam, cum semper habeat potētiam ad omnes formas elementorū, & necesse est ipsam compleri per successiuē motus in omnes formas: & sic necesse est quòd de vna forma ad aliam transmutetur, & hanc opinionē primo posuit.
Tex.cō.47.
Secunda opinio fuit Empedoclis qui dixit elementa esse intransmutabilia, & hāc innuit. ibi { Quæcūque enim } Et diuiditur in quatuor partes.
Tex.cō.48.
In prima ostendit, quòd secundum opinionē Empedoclis non potest dari verus modus generationis mistorum. Dicit enim quòd quidam sunt, qui dicunt elementa non adinuicem generari, illi etiam nō dicunt quòd vnumquodq; elementum fiat ex qualibet parte corporis misti, sed dicunt, quòd elementa fiunt ex corpore, sicut lapides & lateres ex pariete, sed hoc est inconueniens, non enim possunt dicere quomodo ex elementis sic compositis non vere mistis, fiūt carnes & ossa, & vnumquodque aliorum corporum mistorum, si enim com-
F ponantur & congregentur elementa in vnum remanētibus formis & operibus suis, sic ignis in vna parte compositi erit adurens, & aqua fluens, terra incontinua, aer expirans, similiter ignis non ligatus euolabit sursum, terra autem descendet deorsum, & sic nunquam constabit vt faciat ossa & carnes, & huiusdi. Secundo ibi. { Habet autē quod dicitur quæstionē. } Ostendit, quòd etiā secundum ipsam opinionem est dubium, quomodo ex elemētis generentur composita, dicēs quòd licet prima opinio sit vera, quæ dicit elementa in alterutrū transmutari: tamen secundum ipsam est dubium, quomodo ex elementis potest generari aliquid præter ipsa. elemēta enī adinuicem generantur, sicut aqua ex igne, & ex aqua ig[illegible], & similiter ē de aliis, & hoc ideo, quia habent vnum commune subiectum, vt dictum est: sed etiam ex eis generatur caro, & medulla, & alia mista corpora: sed quomodo fiat horū generatio adhuc est dubium. Tertium ibi. { Illis quidem enim. } Redit iterum super secundā quæstionem, vt melius ostēdat, quomodo ex ipsa non potest dari verus modus generationis, dicens quòd illi, qui dicunt, scilicet elemēta esse intransmutabilia, sicut Empe. dicit, non possunt assignare modum quomodo corpora mista componātur ex elementis. Necesse est enim secundum eos, quòd cōpositio elementorum sit quædam mistura talis, qualis est mistura lapidis in pariete. Dicunt enim quod elemēta saluantur in misto, secundum formas substantiales, & actus suos, & talis cōpositio est secundū partes minimas: quod est incōueniens, quia, quod vni est mistum, puta male videnti, qui non discernit inter partem & partem, alteri scilicet bene videnti videbitur non esse mistum, & sic idem esset mistum & nō mistum. Ex lib. pri. mo. t. c. 86. Adhuc etiam sequitur aliud inconueniens: quia secundum istos non ex quacunque parte carnis generabitur quodlibet elementum, sed ex vna parte vnum, & ex alia parte aliud: sicut si ex vna parte ceræ fiat sphæra, ex alia parte fiat figura pyramidalis, hoc autem

pate;

LECTIO VIII.

EX elementis autem, ex quibus corpora constituta sunt, quibuscunq; quidem videtur esse aliquid cōmune, aut transmutari inuicem necesse si alterum horum cōtingit, & alterum contingere. Quicumque enim non faciunt ex inuicem generationem, neque ex vnoquoque, nisi sicut ex pariete lateres, inconueniens, quomodo enim ex illis erunt carnes & ossa, & aliorum vnumquodque. Habet autem quod dicitur quæstionem, & ex alterutris generantibus, quomodo generatur ex eis aliud aliquid præter hoc. Dico autē v. g. ex igne est aqua, & ex hac generari ignē. est. n. aliquid cōmune subiectū, atq; & caro ex eis generatur & medulla, verū hęc quō generātur? Illis quidē. n. qui dicunt, vt Empe. quis erit modus? necesse. n. est cōpositionem esse, sicut ex lapidibus & lateribus paries. Mistura vtique hæc saluatis, vtique erit elementis, secūdū parua aūt adinuicem cōpositis, ita vtiq; caro & aliorū vnumquodq;. Contingit itaq; non ex quacunq; parte carnis generari ignem & aquā (quemadmodum ex cera generatur vtiq; ex hac quidem parte sphæra, pyramis autem ex aliqua alia) sed contingebat ex alterutro alterurrum generari. Hæc quidem igitur hoc generātur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem qui illo modo dicunt, non contingit, sed vt ex pariete lapis & lateres, vtrumque ex alio loco & parte.

Similiter autē & facientibus vnam eorum materiam habet aliquam quæstionem, quomodo erit aliquid ex ambobus, verbi gratia, ex calido & frigido, aut ex igne & aqua. Si enim est caro ex ambobus, & neutrum eorum, neque rursus compositio saluatorum, quid relinquitur, nisi materiam esse quod ex illis: alterius enim corruptio, aut alterum facit, aut materiā.

LECTIO VIII.

De ipsis autem elementis, ex quibus corpora constant us quidem qui commune quid esse, aut ea inter se transmutari putāt si ex hisce alterum, & alterum quoque
G *contingat, est necesse. Qui uero generationem mutuam non faciunt, nec e singulis singula, sed uelut e muro lateres gigni uolunt, absurdum quid dicunt. Nam qui carnes & ossa, & cæterorū quęuis ex illis erūt. Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam astruunt, quonam pacto ex ipsis diuersum quid ab eis oriatur. Verbi causa, ex igni aqua fit, & ex aqua ignis, nam subiectum commune quid existit: sed & caro atque medulla ex*
H *eis fiunt, at hæc quomodo? Etenim illis qui perinde, ut Empedocles dicunt quisnam erit modus? nam compositionem esse, quomodo e lateribus atque lapidibus fit murus, necesse est & hæc mistura ac congeries, ex conseruatis quidem, sed secundum exiguas portiones iuxta sese compositis erit elemētis: ad hunc itaque modum, caro & cæterorum quodque fiet. Accidit autem, vt non ex qualibet carnis parte, ignis & aqua gignantur, (sicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex vtraque v-*
I *trumque fieri queat. Hæc itaque hoc gignuntur modo ex carne, ex quauis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quauis vtrumque gigni non potest, sed perinde fit vt e muro lapis & later, ex alio loco ac parte vtrumque. Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, dubitatio quædam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido, aut igni & terra, quippiam erit. Nam si caro ex ambobus sit, & neu-*
K *trum illorum, nec rursus seruatorum compositio, quid restat id esse prætorquam materiam, quod ex illis constat? nam corruptio alterius, aut alterum facit, aut materiam.*

In pri. lib. attа. c. 28. &c.

patet esse falsum per ea quę dicta sunt supra, capitulo de mistione. Sed sicut in vnaquaque parte ceræ potest qualibet figura formari, ita ex qualibet parte misti per resolutionem potest quodlibet elementum generari. Hæc ergo ambo elementa, scilicet ignis, & terra, & etiam alia, generantur ex qualibet carne, ex qualibet parte carnis. Sed illi, qui dicunt sicut Empedocles, scilicet, elemēta esse intransmutabilia, non possunt hoc dicere: sed sicut ex diuersis partibus & locis ipsius parietis tolluntur diuersi lapides, ita ex diuersis partibus & locis ipsius misti, diuersa elemēta oportet eos dicere generari, ita q; ignis ab vno loco & parte, & aer ex alio. Quarto ibi. { Similiter autem & facientibus. } Opponit contra ipsam opinionem, dicēs, quod etiam ponētibus elementa habere vnam materiam & esse transmutabilia, sequuntur inconuenientia, si dicatur aliquid generari ex elementis: habet enim quæstionem & dubium, quo modo generabit aliquid ex ambobus: sicut ex calido & frigido, aut igne & aqua, si enim caro est ex ambobus, & neutrum eorum est ipsa caro, nec etiam saluantur ipsa elementa, quia aliter non esset mistio, & nihil relinquitur nisi materia: quod est impossibile. Si autem remaneat alterum, & alterum corrumpatur, tunc est corruptio vnius & generatio alterius: quia corrupto vno, aut generatur alterum, aut remanet pura materia. Quomodo ergo fiat ex eis generatio, dubium est. Deinde cum dicit. b ¶ Determinat veritatem: & circa hoc duo facit. Primo, ostendit modum generationis in vniuersali. Secundo, magis in speciali contrahendo ipsum ad mistionem elementorum in constitutione compositi, ibi { Quoniam autem patiuntur. Primo ergo, relicta prima opinione tanquam falsa, & impossibili, & supposita prima, ponit verum modum generationis corporum mistorum. Ad cuius euidentiam præmittit duo. Quorum primum est, quòd differentiæ elementorum sunt contrariæ, scilicet, calidum, & frigidum, & huiusmodi: & suscipiunt magis & minus. Secundum est, quòd quando alterum elementum fuerit simpliciter actu, & alterum simpliciter in potentia fuerit, tunc non potest esse mistio, quando vero vnum non est omnino actu, nec per excessum prædominatur alteri elemento, tunc generabitur quoddam medium, quod nec est simpliciter calidum, nec simpliciter frigidum, sed quodammodo naturam participans vtriusque. Et hoc ideo, quia quando elementa miscentur, intentiones suæ formæ corrumpuntur, & remanent in virtute: & tunc illud medium

A generatum non est sic in potentia, sicut materia, nec simpliciter alterum elementorum, sed medium inter ea, quod quidem medium diuersificatur, secundum quòd diuersificantur virtutes miscibilium, si enim potentia ignis excedet virtutem aquæ, medium generatum est magis calidum, quam frigidum, & sic secundum proportionem virtutis vnius elementi ad virtutē alterius: vt si in duplo, si in triplo excedit caliditas frigiditatē, & medium duplicitar est calidius, & tripliciter. Secundum ergo hunc modum aiunt mista ex contrariis elementis & per compositionem vel mistionem: & elementa eunt ex illis mistis per resolutionem. Ipsa enim mista sunt potentia quatuor elementa, non quidem sicut materia, sed sicut dictum est. Deinde cum dicit.

a ¶ Contrahit modum qui dictus est vniuersaliter ad propositum, dicens q; quia omnia contraria patiuntur adinuicem, sicut dictum est prius in capitulo de actione: quia quod est actu calidum, est potentia frigidum, & econuerso: si ipsa elementa non adæquatur potētijs suis, sed vnum omnino alteri prædominatur, tunc transmutantur adinuicem, & non fit mistio, sed corruptio debilioris, & generatio sua augmētum prædominantis. Et quod dictum est de calido & frigido, intelligēdum est similiter in alijs contrarijs, scilicet, sicco & humido. Sed elementa prius sæpius transmutantur in generatione, adæquatis vero potentijs eorum secundū quandam proportionē, generatur quoddam medium, sicut carnes, & ossa, & huiusmodi talia. Calido autem secundum aliquid infrigidato, & frigido secundum aliquid calefacto, quia in misto materia vniuscuiusque contrarij partem capit alterius, quando veniunt ad medium, medium enim est contrarij: medium autem illud non est vnius proportionis tantum, scilicet quòd semper sit per æqualem contrariorum participationem: neque est indiuisibile, idest, non est vno modo tantum, sed diuersis modis secundum diuersitatem proportionis contrariorum, & sic est medium inter calidum & frigidum, secundum multiplicem proportionem ipsorum, ita etiam intelligendum inter humidum & siccum, quę secundum mediorum diuersitatem, quadam aliqua proportione conuenientia faciunt carnem, & in alia proportione faciunt os, & in alia faciunt alia, quorum complexiones variantur, sicut est homo, cuius complexio maxima vicina est temperamento: & leo, qui est calidæ complexionis: & alius, qui est frigidæ complexionis. Deinde cum dicit.

Libro pri. t.c.50.&.5

b Quapropter & q̃m est & magis & minus calidū & frigidū, q̃nquidē fuerit simpliciter alterū actu, potētia alterū erit: Q̃n aūt nō omnino, sed vt q̃dē eius calidū frigidū, vt aūt frigidū calidū, q̃a quę miscētur corrūpūt intētiones adinuicē, tūc neque B materia erit, neq; illorū cōtrariorū alterutrū actu simpliciter sed mediū. Scd̃m id vero q̃d est potētia magis calidū, q̃ frigidū, vel cōtrarie alterutrū: secundū hanc rōnē, & rōne dupliciter calidum potentia q̃ frigidum, vel tripliciter, vel secū alium talem modū. Erūt vtiq; mista alia ex contrariis, aut ex elementis. Et alia elemēta ex illis, potentia aliquo modo existentibus, non ita vero vt materia, sed secundum prædictum C modum. Et erit ita quidem, mistio, illo vero modo materia secundum quod generatur.

c Quoniam autem patiuntur contraria secundum in Primis determinationem. Est.n. actu calidum, potentia frigidum, & actu frigidum, potentia calidū. quapropter, si non coæquantur, transmutantur inuicem. similiter autem & in alijs con- D trarijs. Et primo ita elementa transmutantur, ex his autem carnes & ossa & quæ talia, calido quidem generato frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt: hic enim neutrum, medium autem multa & non indiuisibile. Similiter autem & siccum & humidum, & alia talia, secundum medietatē faciunt carnē, & os, & alia.

Igitur, postquam calidum & frigidum intensionem remissionemque suscipiunt, cum simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia: cum vero non prorsus, sed frigidum, vt calidum, & calidum, vt frigidum fuerit, propterea quód quæ miscentur suas exuperantias vicissim B *corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrumque, sed intermedium actu simpliciter erit. Porro quo potentia magis calidum est quàm frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia quàm frigidum existit. Alia itaque mista ex contrariis erunt, aut elementis, & elementa, ex illis quodammodo potentia existentibus, non tamen sicut materia, sed dicto modo. At-* C *que hoc quidem pacto mistio, illo uero materia, id quod gignitur, existit.*

Præterea, & ipsa contraria pati solent, quemadmodum ante præfinitum est, etenim actu calidum, potentia frigidum est, & actu frigidum, potentia calidum. Quare, nisi ad æqualitatem redacta sint, in se mutuo transmutantur simili modo, & in cæteris D *contrariis. Atque primo quidem elementa ipsa ita trāsmutātur, deinde ex hisce carnes, & ossa, & eiusmodi fiūt, cū illa calido quidē in frigidū, & frigido in calidūm transeunte, ad mediocritatem uenerint, hic enim neutrum est, mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiuisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem ossaque & cætera id genus mediocritate efficiunt.*

E

Tex.cō.50. d ¶ Ostendit, quòd in quolibet misto sunt omnia elementa, Et primo per causam. Secundo per effectum. ibi { Testificari autem videtur.} Circa primum dou facit. Primo ostendit quòd in quolibet misto est terra & aqua. Secondo, quòd ignis & aer. ibi { Aer autem.} Dicit ergo primo, quòd omnia corpora mista, quęcunque sunt circa medium, quod est terra, necessario sunt cōposita ex omnibus simplicib' corporibus, quæ sunt quatuor elementa: & quòd in omni corpore misto sit terra, sicut ostendit locus & locatum, secundū Commentatoré. Nā aut sunt eiusdem naturę, aut prædominatur natura loci in locato: sed omnia miste naturaliter quiescunt in terra, sicut ī loco. ergo oportet quòd in quolibet misto sit terra, & nō solum quòd sit, sed ve prædominetur in ipso. Quòd auté aqua sie i quolibet misto, probat ex hoc: quia terra pura nō habeo cōtinuationem, nec in ipsa aliqua figura posset consistere: partes autem cuiuslibet misti oportet esse terminatas, sola autem aqua, vt supradictū est, est bene terminabilis, & prima terra propter naturala siccum, quod est in ea, nullatenus commoratur sine humido, quod est in causa continente, vnde humidum, quod est in ea, continet ipsā, si autem ex ipsa humidum totaliter auferatur, statim decidet, & conuertetur in puluerem. Terra ergo & aqua, propter dictas causas sūt in corporibus mistis. Deinde cum dicit.

Tex.cō.50. e ¶ Primu probat, quòd i quolibet elemēto est aer & ignis, tali ratione. Terra & aqua alterantur in mistu: cum autem vnumquodque miscibilium alteretur a suo contrario, oportet aerem & ignem esse in composito: nā aer contrariatur terræ, & ignis aquæ. Dico autem elementum esse cotrariū elemento, prout ratione qualitatum cō tingit substantiam esse contrariam substantiæ. Quoniam igitur generationes sunt ex contrarijs, & in mistis sunt extrema contrariorum, scilicet frigidum siccum, quod est terra, & frigidum humidum, quod est aqua, necesse est reliqua inesse, scilicet calidum cum sicco, & calidum cum humido, quæ sunt ignis, & aer. Quapropter in omni composito sunt omnia simplicia corpora. Deinde cum dicit.

d Omnia enim mista corpora, quæcumque circa locum medium sunt, ex omnibus composita sunt simplicibus. Terra quidem inest omnib', quia vnū quodq; est maxime & multum in proprio loco. Aqua autem, quia oportet terminari quodcunque compositum: sola autem est simplicium bene terminabile aqua Amplius autem & terra sine humido non potest commorari, sed hoc est quod continet: si enim auferatur omnino ex ipsa humidum, decidet vtique, terra quidem igitur & aqua, pp has insunt causas.

e Aer autem & ignis, quoniam contraria sunt terræ, & aquæ. Terra quidem aeri, igni vero aqua contraria est, vt cōtingit substantia substantiæ contrariam esse. Qm igitur generationes ex cōtrariis sunt, insunt aūt altera extrema contrariorum: necesse & altera inesse. Quapropter in omni composito omnia simplicia erunt.

f Testificari autem videtur & nutrimentum vniuscuiusque. Omnia quidem enim nutriuntur eisdem ex quibus sunt, omnia enim multis nutriūtur. Etenim quæcumque videntur vno solo nutriri, vt aqua plantę multis nutriuntur. Mista est enim aquæ terra: ideo rustici tentant miscentes irrigare.

g Quoniam aūt est nutrimentum quidē materiæ, qđ nutritur aūt coniunctū materiæ forma & species: rationabile iam solū simpliciū corporū nutriri ignem omnium ex inuicē generatorū, quemadmodū & Priores dicunt. Solus enim & maxime spēi particeps est ignis, qa innatus est ferri ad terminum. Vnumquodque autem innatū est ferri in suiipsius regionem. forma enim & species in terminis omnium est. Quòd igitur oīa corpora ex omnib' constituta sunt simplicibus, dictū est.

F f ¶ Probat idem per effectum: & diuiditur in partem principalem, & incidentalem, pars incidentalis incipit. ibi { Quoniam autem est nutrimento.} Dicit ergo primo, quòd hoc quod dictum est, scilicet, quòd omnia mista componantur ex quatuor elementis, testificari & approbare videtur nutrimentum vniuscuiusque. Nam vnumquodq; nutritur ex eis ex quibus est: sed omnia quidem nutriuntur ex multis elementis. ergo ex eisdem quatuor elementis omnia mista consistunt. Maioris propositionis ratio potest esse: quia nutrimentum transmutatur in naturam nutriti, non autem posset transmutari, nisi haberet eandem materiam. Minorem vero probat, sumendo argumentum a maiori. Minus enim videtur quòd plantæ, quæ sunt magis terrestres, nutriantur ex plurib', quàm alia nutrita: sed istæ, licet videantur solum nutriri ex aqua, nutriuntur tamē ex omnibus: ergo multo magis alia. Quòd autem plantę nutriantur ex omnib', ex hoc videtur, manifestum est enim φ nutriuntur ex terra, & aqua, & ex agricultura. Rustici enim colentes plātas, miscent terram cū aqua ad nutrimentum plantarum. Si autem inest terra, & aqua, necesse est esse alia duo extrema, scilicet aerē & ignē, eadem ratione qua supra. Deinde cum dicit.

g ¶ Ostendit incidenter, quòd inter simplicia corpora solus ignis nutritur, nō tñ ꝓprie: qa sola vegetabilia ꝓprie nutriūtur, dicens, φ qa nutrimentū est sicut materiale respectu nutriti, qa i suam naturā cōuertitur, vt dictū est in capitulo de augmēto: ipsū aūt nutribile est sicut forma & species coniūcta materię, rōnabile est, vt solus ignis inter simplicia corpora nutriat, eo φ inter uia elemēta, quę adinuicē generant, ignis est magis formalis, qđ patet ex hoc, φ ipse naturaliter fertur sursum ad terminū .i. ad circūferantiā orbis, qui maxime formalis est inter omnia corpora: vnumquodque enim natum est ferri ad suiipsius generationem, quæ est connatura

Omnia autem mista corpora, quæ circa locum qui medio vniuersi tribuitur, collocata sunt, ex simplicibus constant omnibus. Nam terra quidem ideo cunctis inest, quod vnumquodque maxime, & ut plurimum in proprio terræ loco existit. Aqua vero, quod composita finiri oporteat,
G *& illa è simplicibus sola, bellè terminari queat. Præterea, quod & terra sine humiditate consistere non possit, sed humiditas id sit quod continendi vim, ac coercendi habeat, nam si humiditas a terra prorsus eximatur, ea deflueť profecto, terra igitur & aqua; has ob causas insunt.*

Item, aer & ignis, quòd terræ & aquæ contraria sint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria est, quantum substantiam substantiæ contrariam esse contingit.
H *Cum igitur generationes è contrariis sint, & contrariorum extremum alterum insit, alterum quoque inesse est necesse. Quare in omni composito simplicia omnia inerunt.*

Sed & id, cuiusque rei nutricatio comprobare videtur, omnia enim eisdem aluntur quibus constant: omnia siquidem pluribus aluntur. Nam quæcunque vno solo ali maxime vi-
I *dentur, vt plantæ aqua, pluribus aluntur, terra enim aquæ ammista est, quamobrem ipsi quoque agricolæ, miscentes irrigare conantur.*

Cum autem alimentum ad materiam pertineat, quod autem nutritionem suscipit cum materia coniunctū forma sit atque species, rationi consentaneum fuerit, ex omnibus simplicibus corporibus, quæ mutua generatione oriuntur, solum ignem nutriri,
K *quemadmodum & priores aiunt. Quippe qui, solus ac maxime formæ sit, propterea quod suapte natura ad terminum fertur vniuersi. In suum autem locum quodque ferri natum est: forma vero speciesque omnium in ipsis consistit terminis. Quod igitur corpora omnia ex simplicibus omnibus constent, dictum est.*

connaturalis ei ; forma autem & species omnium rerum infe- A riorum, prætee hominem, est in terminis omnium, quia superiora ad inferiora se habent, sicut forma ad materiam. Cum ergo ignis tangat orbem Lunæ, constat q ipse sit cōnaturalis orbi in formalitate. Vltimo recapitulat, & est planum.

lium & incorruptibilium, sed sunt eadem secundum analogiā : quia nec materia, nec forma corrumpitur per se, sed solum per accidēs, vt Philosophus Primo Phy. Et ideo dicit Philosophus, quòd principia corruptibilium & incorruptibilium sunt eadē principia genere, idest, analogia, siue proportione. Hoc ergo præmisso, pcedit i ppo... Tex.cō.28.

LECTIO IX.

Tex.cō.51. POstquam Philosophus determinauit de generatione & corruptione, tam simpliciū quàm cōpositorum ea simplicibus, hic determinat de causis, siue de principijs generationis & corruptionis elementorum & mistorum. Et circa hoc duo facit. Primo dat intentionem. Secundo prosequitur intētum. ibi { Sunt enim & numero. } Dicit ergo primo, cum sint quædam generabilia & corruptibilia, & gnātio & corruptio sit in eis quæ sunt circa medium locum : dicēdum est simpliciter & vniuersaliter de generatione, quot, & quæ sint eorum principia. Facilius enim in libris particularibus inspiciemus cās principiorum generationum, quando causas vniuersales generationis acceperimus. Cursus enim ab vniuersalibus ad particularia est maior, & vniuersalior via in natura. Deinde cum dicit.

b ¶ Prosequitur intentum: & circa hoc tria facit. Primo, ponit opinionē suā de principijs. Secun-
Tex.cō.52. do, opiniones aliorum. ibi {Sed hi quidem sufficienter }. Tertio, inquirit specialiter & sufficienter de principio mo-
Tex.cō.55. uente. ibi { Nobis autem. Ad euidētiam eorum quæ hic dicuntur, notandū est, quòd corporum generabilium & corruptibilium, quędā sunt principia extrinseca, & quædam intrinseca. Principia extrinseca, sunt agentia, siue mouentia. Et ista se habent in quodam ordine : quia quædam sunt proxima, & quædam remota, siue prima : & prima quidem principia sunt substantiæ separatæ, quarum suprema est Deus, & ista sunt eadem omnium corporalium, & propter hoc dicit Philosophus, quòd corruptibilium & sempiternorum sunt eadem principia numero remota, proxima vero non sunt eadem : quia principia corporum cælestium sunt substantiæ separatæ, vt dicitur in Se-
Tex.cō.24. cundo Metaphysicorum, sed proxima principia corruptibilium sunt ipsa corpora cælestia, vt dicit Philosophus Primo
Tex. cō. 1 Meteororū, & Commentator. Intrinseca vero principia sunt materia & forma, & ista non sunt eadem numero corruptibi-

LECTIO IX.

QVia vero sunt quędam generabilia & corruptibilia, & generatio cōtingit eis quæ sunt circa mediū locum: dicendum de omni generatione simpliciter, quot, & quæ eorum principia: facilius enim sic singularia inspiciem', quando de vniuersalibus acceperimus. B

c Sunt.n. & numero æqualia & genere eadē principia. quæ in sempiternis, & in primis sunt. Hoc qdē.n. est vt materia, hoc aūt vt forma: oportet aūt & adhuc tertiū existere: non.n. sufficientia ad generandū sunt duo, quemadmodū neq; in primis. C Vt materia quidē in generabilibus; qd possibile est esse & non esse cā est. Hæc quidē.n. ex necessitate sunt vt æterna, horum autem hęc quidem impossibile nō esse, hoc autem impossibile esse quia non contingit circa necessarium aliter se habere. Quędā vero possibile esse & non esse, quod est generabile & corruptibile, quandoque quidem enim hoc est, quandoque autem non est hoc. Quapropter necessarium generationem & corruptionem circa possibile esse, & D non esse. Ideoque vt materia quidem hæc causa est generabilibus, vt autem cuius gratia forma, & species: hæc autē est ratio vniuscuiusq; substātię. Oportet aūt adesse & tertiū, qd oēs qdē somniāt, dicit aūt nullus

c Sed hi quidem sufficientem existimauerunt causam esse ad generationem specierum, naturam: quēadmodum in Phædone Socrates. Etenim ille increpās alios, quasi nihil dixissēt, B

LECTIO IX.

CVm autem nonnulla generabilia corruptibiliaque sint, & generatio in eo, qui circa mundi medium est, loco, fit de omni generatione, & quot, & quæ sint eius principia dicendum est, sic enim facilius singularia contemplabimur, cum de vniuersalibus prius sumpserimus. B

Sunt igitur tot numero, & genere eadem, quæ in æternis primisque. Nam alterum ut materia, alterum ut forma existit: oportet autem & tertium insuper adesse. Nam duo haud quaquam satis sunt ad generandum, sicuti nec in ipsis primis. Igitur quod C *esse & non esse potest, generabilibus causa, ut materies existit. Nam quædam necessario sunt, ceu æterna, quædam necessario non sunt: quorum, illa quidem non esse, hæc uero esse, est impossibile, eo quòd fieri non possit, ut necessarium aliter sese habeat. Nonnulla, & esse possunt & non esse: de quorum numero, generabile existit, atque corruptibile: hoc enim interdum est, interdum non est. Quare necesse est, ut generatio atque corruptio circa id sit, quod esse & non esse potest. Quocirca & hoc, causa ut materies ge-* D *nerabilibus existit. At forma speciesque, ut cuius gratia, hæc autem est substantiæ cuiusque ratio. Oportet autem & tertium quoque adesse, quod omnes quidem somniant, nemo tamen dicit.*

Sed alii specierum naturam causam esse sufficientem ad generandum arbitrati sunt, quemadmodum in Phædone Socrates. Nam ubi ille cæteros B *increpauit, tamquam nihil locutos, eorum quæ sunt quædam species esse,*

misso, pcedit i pposito dicens, q principiorum rerum generabiliū & corruptibiliū, aliud est materia, aliud est forma : oportet autē adesse tertium. Quia sicut in sempiternis non sufficiūt duo ad motū, sed oportet adesse mouens, ita nec in generabilibus sufficiunt ad generationem duo, sed oportet adesse tertium : quod est efficiens. Materia vero, cū sit ens in potentia est causa, quare ista inferiora possunt esse, & nō esse. Forma vero est causa esse tantū. Sed efficiens mouet materiā, vt transmutetur de potētia ad actum. Ad declarationem autem dictorum, ponit quandam diuisionem dicens, q quędā sunt de necessitate in eē, sicut sunt æterna, vt corpora cælestia, q in sua substantia, & in suis motibus sunt necessaria & similiter substātiæ separatæ, & his opponūtur impossibilia adesse. Quædam vero sunt possibilia esse & nō esse, & ista sunt generabilia & corruptibilia: quæ quandoque sunt, & quandoque non sunt. Et ideo necessariū est, quòd generatio & corruptio fiunt circa corpora talia, quæ possint esse & non esse. Illud autem, ea quo talis potentia ad esse & non esse in eis est, materia dicitur. Sed causa finalis in Physicis, quæ est, cuius gratia mouens mouet, est forma & species : hic enim est finis motus & intentionis naturalis agentis. Et hæc est ratio definitiua vniuscuiusque substantiæ : sed sicut dictum est, cum his duobus oportet esse tertium principium, quod est efficiens : quod omnes Antiqui somniauerunt, sed nullus de ipso aliquid veritatis dixit expresse. Deinde cum dicit.

c ¶ Ponit opiniones aliorum de principiis, & circa hoc duo facit. Primo ponit eas. Secundo improbat eas. ibi { Neutri autem. } Fuerunt autem duæ opiniones: quarum ponit primam dicens, quòd quidam somniauerunt naturam specierum, idest ipsas species separatas, quas Plato appellauit ideas, esse sufficientem causam ad hoc, quòd res generentur. Quemadmodum Plato in Phedone, vbi inducit Socratem ad confirmationem suæ opinionis. Vnde dicit, quòd ibi

supponit, qm̃ hęc entium, quidẽ species, hęc aũt pticipatiua specierum esse. Et qm esse quidẽ vnumquodq; dicit secundũ speciem, generari aũt secũdum susceptionẽ, & corrũpi secundum abiectionẽ: quapp, si hęc vera sunt, species existimãt ex necessitate causas esse generationis, & corruptionis. Hi aũt ipsã materiam: ab hac enim motum.

d Neutri aũt dicũt bene. Siquidem.n. sunt causæ species, quare non semp generãt cõtinue, sed quandoque quidẽ, quandoque nõ existẽtibus, & specieb⁹ semp & participãtibus? Amplius aũt in quibusdã videmus aliã quandam causam esse, sanitatẽ enim Medicus facit & doctrinam doctor, existente & sanitate ipsa, & doctrina & participantibus: similiter autem in aliis secundũ potentiam operantis.

e Si autem materiam quis inquiet generare propter motũ, naturalius vtique dicet ita dicẽtibus. Alterans enim & transformans magis causa est generationis, & in omnibus assueti sumus hoc dicere efficiens, similiter & in his quę natura, & in his quæ ab arte, quòd transmutans sit.

f Sed tamen nec hi recte dicũt: materię enim pati & moueri, mouere aũt & facere alterius potentię. Manifestum autem & in his quę arte & natura generantur, non enim ipsa facit,

quædam quæ species participent, & eorum quoque per speciem esse dici, susceptione uero oriri & abiectione interire supponit. Quare, si hæc uera sunt, species, causas esse generationis & corruptionis necessario putat. Alii, ipsam materiam, nimirum a G *qua sit motus.*

At neutri recte dicunt, nam si species causæ sunt, cur non semper gignunt continenter, sed quandoque & quandoque non, cum semper tum species, tum quæ eas participant in ratione rerum sint? Præterea, in nonnullis, aliam quamdam esse causam spectamus. Nam medicus in corpore sanitatem efficit, & scientiam sciẽ- H *te existente, & ipsa sanitate & scientia & hisce quæ eas participant. Eodẽ modo, & in cæteris quæ facultate quadam fiunt.*

Quòd si qui materiam ipsam ob motum generare dicant, naturalius profecto dixerint, quàm qui ita dicunt. Etenim quod alterat, quodque transfigurationẽ facit, causæ ut quippiam oriatur rationem sibi uendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam hisce quæ natura cõstant, quàm quæ ab arte proficiscuntur, hoc agens dicere consueuimus, quòd mouendi uim obtinet.

I

Verum enimuero, & hi quoque nõ recte dicunt. Pati namque & moueri materiæ est, agere uero & mouere, alterius potẽtiæ: palam autem est cum in iis quæ arte, tum iis quæ natura fiunt, nam neque aqua ex se animal

Socrates increpat alios tanquam dicentes nihil. Et supponit, q̃ entium, quædam sunt substantiæ, separatæ, quædam vero participantia specierum, sicut mediate: & quòd vnumquodque cõpositum dicitur esse actu secundum speciem, generari autem secundum illius speciei susceptionem, & dicitur corrumpi secundũ illius speciei abiectionem, dixit enim species rerũ esse æternas, quæ sunt quasi quædam sigilla impressa rebus generabilibus. Et cũ sigillatur materia, quæ fit per illarum participationem, tunc res generantur: & cum eijcitur forma sigillata, manet quidem ppetua, sed destruitur indiuiduum per eiectionem talis formę. Quapropter, si ista est idearum natura, vt ipse Socrates, & Plato existimant, necesse est ipsas species esse causas generationis & corruptionis, per præsentiam quidem generationis, per absentiam vero corruptionis. Secundam opinionem ponit. ibi {Hi autẽ.} Dicens, quòd alij nõ dixerunt primũ mouens esse extrinseci, sicut Plato, sed dixe-
Tex.cõ.53. rũt principium trãsmutationis materiæ esse ipsam materiã, & ipsum motum rerum esse ab hac, idest ab ipsa materia disposita & informata qualitatibus primis. Deinde cum dicit.
Tex.cõ.53. d ¶ Reprobat prædictas opiniones, & primo primam, secũdo secundam. ibi {Si autem materiam} primã reprobat duabus rationibus, quarum primam ponit dicens, quòd neutra opinio bona est: quia species separatæ non sunt causæ sufficientes generationis cum materia: quia si sunt sufficientes, quare non semp continue generantur res, & non quandoque sic, & quandoq; non? non enim est maior ratio, quare in vno tempore species generentur, quàm in alio, cum ipsę species & participantia, idest materiæ, quæ innatæ sunt suscipere illas species, semper
Ex 1e.c. 56. infra. & eodem modo se habeãt. Potest autem sic ratio formari, idest, Idem manẽs idem semper natum est facere idem: sed species vel ideę semper manent eædem, & eodem modo. ergo semper deberent generare: sed hoc est falsum, quòd semper generent: q quædam quandoque sunt, & quandoque non. ergo illæ non sũt causæ generationis & corruptionis. Secundam rationem ponit ibi. {Amplius autem in quibusdam.} Dicens, quòd nos videmus ad sensum in quibusdam, sicut in artificialibus, quòd necessarium est esse aliquod primum mouens pręter species, vt patet in artificialibus. Medicus enim facit sanitatem, & similiter doctor facit doctrinam, cum tamen præter illos, ipsa sanitas & doctrina sint species, & anima discentis & complexio corporis sint participantia ipsarum specierum, & similiter est in alijs secundum potentiam, idest secundum artem operantis. Dicuntur enim artes & scientiæ potentiæ, vt dicitur nono
T.c.4.&.5. Metaphysicorum: quia per artem homo operatur, & per scien-
n:cia,c.17. tiam considerat. cum ergo ars imitetur naturam, & in arte in-

F ueniamus hanc tertiam causam. ergo in natura est tertia causa, scilicet, mouens pręter materiam & formam. Deinde cum dicit.

e ¶ Reprobat secundam opinionem & circa hoc duo facit. Primo comparat eam primæ opinioni, secundo destruit eam ibi. {Sed tum nec hi.} Dicit ergo primo, quòd si aliquis dicat quòd materia prædicto modo disposita generet propter motum, quàm ipsa mouetur, magis dicit secundum naturam quàm illi, qui dicũt speciem separatam generare. Quia id, quod alterat & trãsformat, magis est cã generationis in Physicis: materia autem, secundum quòd dicunt, sic informata, vt dictum est, alterat & trasformat: & nos etiam consueti sumus dicere in artibus, & in natura, hoc est efficiens, qđ est transmutans, & alterans. Deinde cum dicit.

f ¶ Reprobat istam opinionem per tres rationes. Quarũ prima talis est, causa materialis cum efficiẽte nunquam incidunt in idem numero: sed materiæ est pati & moueri, facere autem & mouere est alterius potentiæ: quia potentiæ actiuæ, quæ est in agente, sequitur, ergo, quòd materia non potest esse mouens vel efficiens: aliàs enim potentia actiua & passiua essent idem. Et hoc manifestat in naturalibus & artificialibus. Et primo in naturalibus. Aqua enim, quę secundũ quòd dicit Thales, est materia omniũ, vt habetur primo Metaphysicorum in Prologo cap. 2. non facit ex seipsa animal, nec aliquid aliud. Similiter nec lignum, quod est materia lecti, aut scamni: sed artifex per artem quam habet in mente: ex his ergo patet quòd isti non recte dixerunt. Secundam rationem ponit, ibi {Et quoniam.} Dicens, quòd tales non recte dicunt: quod patet & alia ratione, quia scilicet, derelinquunt principalem causam, auferunt enim formam & quod quidest vniuscuiusque rei. Et hoc patet per supra dicta: quia dictum est, quòd ipsi auferunt causam mouentem: qua sublata (cum materia, quæ est in potentia, non possit se mouere ad actum) necessario aufertur etiam forma. Sed adhuc manifestat hoc idem per aliud, quod ipsi dicunt. ibi {Amplius autem.} Dicens, quòd isti attribuunt corporali materiæ potentias passiuarum qualitatum: & per illas potentias valde organice, & tanquàm per organa & instrumenta dicunt, quòd materia generat, aliam auferentes causam, quæ est secundum speciem, idest secundum causam formalem: per quam vnumquodq; collocatur in specie, vt dicitur Secundo Phy. Dicunt enim quòd calidum, quod est in ma- Tex. cõ.21.
teria, innatum est segregare: frigidum autem natum est congregare, segregat enim calidum & dissoluit, frigidum autẽ cõgregat, & inspissat, miscet, & confundit. Et quia res omnes constituunt mistura

mistura quadam & distinctione, ideo dicebant, q ex his duobus A omnia alia agunt & patiuntur, & omnia ex eis generantur & corrumpuntur: intantũ etiam, q ignis, qui est formalissimus & maxime actiuus, aliquando motus a frigido, hoc modo instrumentaliter patitur, & non dixerunt aliquam causam efficientẽ vel formalem. Tertiam rationem ponit. ibi { Amplius vero simile. } Quæ talis est. Dictũ est, q materia generatur per potẽtias passiuarũ qualitatum tanquam p organa siue instrumenta, sed hoc dicere idem est, ac si diceretur q serra & vnũquodq; instrumẽtorũ sit causa eorũ, q generãtur. Cũ ergo hoc sit falsum, quia semp oportet lignũ diuidi aliquo mouẽte, serrã, aut secare, & lignũ coæquari aliquo homine incidẽte & mouente dolebram, & similiter est in aliis instrumẽtis, falsũ est q materia mediantibus principiis talium qualitatum se moueat ad generationẽ: & ideo oportet q aliquid moueat & diriget qualitates elementares ad species elementorum producẽdas. Et hoc est motus cœli, vt infra patebit. Quocirca, & si ignis maxime aliquid faciat & moueat, tamẽ isti nõ vident quõ moueat, quia multo deterius mouet quàm organum: quia sicut dictum est, organũ dirigitur ab artifice ad actum talem vel taliter, qui inducit formã operis artis: sed ignis corrumpit cõplexiones, & hoc est multo peius quem actio organi ordinata ab eo, quod mouet organum.

Tex.cõ.54.

Tex.cõ.55.

LECTIO X.

Postquam Philosophus determinauit de principiis generatiõis vr sm opinionẽ suã, & reprobauit etiam opiniones aliorum de principio mouente, hic spẽalr inquirit de ipso, & circa hoc duo facit. Primo determinat de ipso. Secũdo circa determinata mouet quasdam quæstiones. ibi { Qm autem in cõtinue. } Circa primũ duo facit. Primo dicit qd est principiũ mouẽs ad generationẽ. Secũdo probat quoddã quod suppusuerat, ibi { Qm aũt necesse. } Circa

Tex.cõ.63.

Tex.cõ.61.

aqua & seipsa animal, neque lignum lectũ, sed ars: quo circa & dicunt nõ recte pp hoc. Et quoniam relinquunt principaliorem causam, auferunt.n. quod est esse & formam. Amplius aũt & potentias attribuunt corpori, pp quas generãt valde organice, auferentes eã; quę secundũ speciem causam. B Qm enim innatum est, vt inquiunt, calidum quidem segregare, frigidum autẽ congregare: & aliorum vnũquodq; hoc qdem facere, hoc aũt pati, ex his dicũt & per hæc omnia alia generari & corrũpi. Videtur aũt, & ignis ipse cũ mouetur pati. Amplius vero simile aliquid faciunt, vt si quis serræ & vnicuique instrorum attribuit causam eorum quæ generantur: necesse enim serrante diuidi, & incidente coæquari, & in aliis similiter. Quocirca, siquidem maxime facit, & mouet ignis, sed qño mouet nõ vidẽt, qnoniã deterius quàm organa.

LECTIO X.



Nobis autem & vniuersaliter prius dictũ est de causis, & nunc determinatũ est de materia & forma. D Amplius vero quoniam secundum allationem motus demoustratum est, his sic se quoniã perpetua, necesse est, his habentibus & generationẽ esse cõtinue. Allatio enim faciet generationem actualiter, quia adducit & abducit generans.

b Similiter autem manifestũ, quoniam & si priora bene dicta sunt, transmutationem primã allationem, sed non generationem dicendum. E Multum enim rationabilius est, ens non enti generatiõis causam esse, quàm non ens enti esse, qd fertur qdẽ igitur est, quod generatur antẽ, non est. Propter quod, & allatio prior est generatione.

c Quoniam autem supposi-tum & demonstratum est, q est

facit, sed natura: neque lignum lectieam, sed ars. Quare & isti ob id, & quia potiorem omittunt causam, haud recte dicunt, quidditatem enim formamque exterminant. Præterea, potentias, atque vires corporibus tribuunt, per quas admodum instrumentaliter generant, eam quæ a B *specie sumitur, causam auferentes. Etenim quoniam, vt aiunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est, & cæterorum quodque aliud agere, aliud pati, ex his, & per hæc gigni, & corrumpi cætera omnia dicunt. At ipse quoque ignis moueri, ac pati videtur. Præterea perinde faciunt, ac si quis serræ, & instrumentorum cuique, eorum quæ generantur, causam tribuat. Nam cum quis* C *serra secat, diuidi quippiam, & cum corradit, leue fieri necesse est, & in cæteris simili modo. Quare, si quàm maxime agit mouetque ignis, quomodo tamen moueat non vltra contemplantur, nempe quod deterius quàm ipsa instrumenta.*

LECTIO X.



Sed & prius a nobis vniuersaliter de causis dictum est, & nunc de materia & for- D *ma pertractatum, atque determinatum. Præterea cum demonstratum sit motum eum esse perpetuum, qui lationi accommodatur, his existentibus, & generationem quoque continenter esse necesse est, latio nanque continue generationem ideo faciet, quia admouet & abmouet, id quod gignendi vim obtinet.*

Insuper & priora esse dicta recte lationem, inquam, mutationum primam esse, & non generationem, dilucidum est. Nam multo magis con- E *sonum est rationi, id quod est ei quod non est ut nascatur causam esse, quàm id quod non est ei quod est ut sit. Sed quod lationem subit est, quod uero oritur, non est. Idcirco & latio generatione prior est.*

Cum autem supponatur & demonstratum sit, continuam rebus ipsis

A primum duo facit. Primo ostendit, quòd mouens ad generationem est motus circuli cælestis, ex quo etiam probat continuitatẽ generationis & corruptionis. Secundo, ostendit idem ex parte finis. ibi { Semper vero vt dictum est. } Circa primum duo facit. Primo dicit, q mouens ad generationẽ est motus circuli cælestis. Secundo ostendit qd sit ille motus. ibi { Qm enĩ suppositum. } Circa primũ duo facit. Primo proponit. Secũdo pbat. ibi { Similiter autẽ manifestum. } Dicit ergo primo, q nobis volentibus vniuersalẽ causam efficientẽ perpetuæ generationis manifestare, supponẽda sunt ea quæ dicta sunt vniuersaliter de causis in secũdo Phy. & ea quæ dicta sunt de allatiõe, qui est motus circuli cælestis. Demõstratũ est. n. in. 8. Phy. q ipsa allatio, idest loci mutatio, est mot' perpetuus: his autẽ sic se habẽtibus, necesse est generationẽ cõtione esse, materia enĩ cõtinue passibilis est, qualitates elemẽtorũ continue agunt & patiuntur ad inuicẽ: hæc eũt ideo facit mutatio, quia adducit & abducit generans. s. Solem, qui est causa omnis generationis & corruptionis. Deinde cũ dicit.

Tex.cõ.59.

Tex.cõ.56

Tex.cõ.67.

Tex.cõ.55. & 56.

b ¶ Probat qd dixit per duas rationes: querũ primam ponit, dicens, quòd sicut bene dictum est i prioribus, idest in octauo Physicorum, allatio, idest loci mutatio, est prime omnium mutationum: sed illud quod est prius, est causa posterioris, & non econuerso. ergo. Secundam rationem ponit. ibi { Multum enim rationabilius. } Quę talis est: multum rationabilius est quòd id, quod est semper & perpetuum & perfectum in esse, sit causa non entis quàm econuerso: cũ igitur illud quod fertur localiter sit ens, quod autem generatur non sit; quia si esset, non generaretur. ergo allatio est prius generatione, & non econuerso, & per consequens est causa generationis: hoc autem est intelligendum, quia in vno & eodẽ generabili prius est gñetio, q loci mutatio. Deinde cũ dicit.

c ¶ Ostẽdit quòd allatio circuli cœlestis est causa generationis

& corruptionis motus circuli obliqui, qui dicitur zodiacus, & non motus primi mobilis. Et circa hoc duo facit. Primo probat hoc per rationem. Secundo, per ea quæ sunt sensui manifesta, ibi {Apparent autem.} Prima in duas. Primo ponit rationē. Secundo infert quoddam corollarium, ibi {Ideoque & tempus.}

Tex.cō.58.

Dicit ergo primo, ꝙ quia suppositum est, & determinatum supra in primo libro, quòd generatio est continua & semper, nos etiam dicimus, quòd motus corporis cælestis est causa continuæ generationis: cum autem generatio & corruptio sint contraria, non cōtingit fieri ambo, scilicet, gñatione, & corruptionē, si sit tantum vna allatio, siue vnus motus localis: quia idem manens idem, & semper similiter se habens, semper natum est facere idem, & non contraria, si enim esset tantum vna loci mutatio esset tantum generatio, vel tantum corruptio. Cum ergo non sit tantum alterū, vt patet ad sensum, oportet eē multos contrarios motus, altem duorum modorum, aut allatione, scilicet quòd vnus sit contrarius alteri, quod non potest esse in motu circuli, ut probatum est in primo de Cœlo, vel inæqualitate. i. quòd sit vnus & idē motus, sed inæqualiter se habeat ad ipsa generabilia, secundum diuersas circuli partes, qui ex vna circuli parte causet vnum, & ex alia parte causet aliud. Contrariorū.n. effectuū, cuiusmodi sūt gñatio, & corruptio, oportet esse cōtrarias causas. Cum autem motus primi orbis, qui dicitur motus diurnus, semper vniformiter se habeat super circulos æque distātes a circulo æquinoctiali, non potest esse causa generationis & corruptionis. Sed motus circuli obliqui, qui dicitur Zodiacus est causa sufficiens vtriusque, propter motum accessionis & recessionis Solis in eo. In hac loci mutatione est continuitas generationis & corruptionis. ergo necesse est, quòd si generatio & corruptio debeant esse perpetuæ, quòd aliquid semper & continue moueat, vt non deficiant mutationes istæ. Deficiente enim causa, necesse est & effectum deficere. Secundum autem duo, duos oportet motus esse, scilicet secundum accessum & recessum, vt non contingat solum generatio, & solum corruptio. Causa ergo continuitatis est motus totius orbis: causa vero præsentiæ & absentiæ est inclinatio & eleuatio ipsius zo-

Tex.cō.17.

Tex.cō.24.

Tex.cō.58.

cōtinua ens rebus generatio & corruptio: dicim⁹ aut causā esse allationem generationis, manifestum quidē, ꝙ vna existente allatione, nō contingit fieri ambo, quia contraria sunt. Idem n. & similiter se habens, semper idem innatū est facere: quocirca, generatio semp erit, aut corruptio. Oportet aūt multos esse motus, & cōtrarios motus, aut allatione, aut inæqualitate. Cōtrariorum enim contraria causa. ideo non prima allatio causa generationis est & corruptionis, sed quæ circa obliquum circulum: in hac enim, & continuū inest & moueri secūdū duos motus. Necesse enim si erit semper & continua generatio & corruptio, semper aliquid moueri, vt non deficiāt trāsmutationes hę, duo aūt non alterum contingat solum. Continuitatis quidem igitur totius, allatio est causa. Pręsentiæ vero & absentiæ, causa est inclinatio. Cōtingit enim quandoque longe fieri, quandoque prope. Inæquali enim distantia existente, inæqualis erit motus. Quocirca, si in accedendo, & in prope esse, generat, & in recedendo & longe fieri, idipsum corrumpit. Et si in multotiens adueniendo generat, & in multotiēs recedēdo corrūpit. Cōtrariorū.n. contraria ē cā. Et inęquali tpe generatio & coruptio, q̄ scd̄m naturā.

d Ideoq; & tēpus & vita vniuscuiusq; habet numerum, & hoc modo determinantur. Omniū enim est ordo. Et oē tēpus & vita mensuratur periodo: sed tamen non eadem oēs, sed hi quidē minori, hi aūt maiori: his.n. annus, his autē maior, aliis aūt minor periodus est mensura.

e Apparēt aūt & secundū sensum confessa, his quæ a nobis

generationem corruptionemque competere: & lationem generationis causam esse dicamus, patet, quòd si unica latio foret, fieri non posset ut ambæ fierent, propterea ꝙ contrariæ sunt. Nam idē eodemq; modo semper habens, idē facere natum est, quare, aut generatio semper esset, aut corruptio.

G Multos aūt esse motus contrariosque, aut latione aut inæqualitate conuenit. contrariorū enim cōtrariæ sunt causæ. Quocirca & prima latio, ortus ac interitus causa non est, sed obliqui circuli latio: ea namque, & continua est, & duobus motibus fit. Nam generatio corruptione futura sit semper cōtinua, semper quippiam quidem moueri necesse est, ut ne mutationes istæ deficiant: sed duobus, vt ne altera dumtaxat eueniat. Continuitatis igitur cau-

H sa est latio vniuersi: accessus uero & recessus, ipsa decliuitas: accidit enim ut interdum procul, interdum prope existat. Atque cum interuallum sit inæquale, motus erit inæqualis: quare si ex eo generat, quia accedit, & prope est, & quia abscedit, & procul existit, hoc idem corrumpit. Atque si quia sæpe numero accedit, generat, & quia plerumque recedit, corrumpit: contrariorum enim, causæ sunt contrariæ. Et generatio atque corru-

I ptio secundum naturam æquali in tempore fiunt.

Quocirca & cuiusque tempus, & uita numerum habent, numeroque præfiniuntur, omnium enim ordo est. Et omne tempus ac uita, circuitu mensuratur: verum non eodem omnis, sed alia minori, alia maiori mensura-

K tur: alij siquidem annus, alij maior, alij minor circuitus mensura est.

Apparent autem & ad sensum hisce quæ dicimus, cōsentanea Accedēte

F diaci, quando enim inclinatur a circulo æquinoctiali ex vna parte eleuatur ex alia: & contingit quod ipsum generans, quandoque est prope locum generationis, & quandoque longe, quando vero distantia generationis non fuerit æqualis, necesse est motum esse inæqualem. Et ideo sicut in adueniendo & in prope esse, generat rem, ita in recedendo & in lōge esse, corrumpit idipsum. Et si multotiens in adueniendo secundum vnam medietatem circuli generat, multotiens recedendo, secundum aliam medietatē corrumpit, contrariorum enim contrarię sunt causę. Considerandum est autem, quòd motus vnius medietatis circuli, ā est contrarius motui alterius medietatis per se, sed secundum respectum radii ad locum generationis, quia eum recedit, respicit obliquiori modo, & tunc dominatur frigus mortificas. Ratione ergo modi, dicitur esse in obliquo circulo contrarietas motus, vel ratione accessus & recessus. Ex hoc autem concludit, quòd tempus generationis est æquale tempori corruptionis, & econuerso. Quia Sol accedendo per sex signa generat, & per sex alia signa descendēdo corrumpit. Deinde cum dicit.

d ¶ Cōcludit quoddam corollarium dicens, quòd quia generatio & corruptio inferiorum causatur a superiori motu circuli obliqui, ideo omne tempus, quod est in re temporali, & omnis vita vniuscuiusque viui habet numerum determinatum ex circulo cælesti. Ex ipso enim consideratur quantum se extendit virtus generantis, sicut patet ex scientia Astronomica. Omnium enim inferiorum rerum ordo dependet ex ordine superiorum, & omne tempus, & omnis vita periodo mensuratur. Est autem periodus, modulatio circuli: dicta a pari, quod est circum, & odos modulatio: sed tamen non omnia mensurantur eadem periodo, sed quædam habent maiorem, & quædam minorem. Quorundam enim periodus est vnus annus, sunt enim quædam animalia, quæ non viuunt, nisi per annum. Quorundam vero minor, & quorundam maior, secundum quòd magis vel minus sunt susceptibilia & receptibilia virtutis sibi influxæ a cælesti corpore. Deinde cum dicit.

e ¶ Ostendit idem ad sensum, dicens, ꝙ ea quæ dicta sunt, vere apparent

A apparent etiam ad sensum. Videmus enim ad oculum, quod Sole aduenientе ad punctum Arietis, quãdo directe locum nostrum tangit, incipit esse generatio terræ nascentibus, recedente autẽ Sole a principio Libræ, incipit rerum diminutio & corruptio. Et vtrumque fit in æquali tempore, quia tantum est tempus generationis secundum naturam, quantum est tempus corruptionis: quia tantus est ascẽsus Solis, quantus est descensus, vt dictum est. Si autem contingat aliquãdo corrumpi aliquam rem in minori tempore, hoc est, antequam vis generationis cælestis secundum rationem periodi recedat, hoc est per accidens: quia propter cõfusionem adinuicẽ, idest, propter cõmixtionem quatuor elementorũ, quę sũt materia cuiuslibet generati, vt supra ostensum est. Tex.cõ.40. Vel propter cõstitutionem Solis, cum alijs planetis contrarium effectum habẽtibus. Prima tamen expositio magis est secundũ literam: quia enim materia inæqualiter se habet, & nõ receptibilis virtutis cælestis & non eodem modo se habet in periodo, necesse est generationes & corruptiones inæquales esse: & iõ erunt quędam citiores, & quædam tardiores: & idcirco accidit propter generationem alijs generari corruptionem, & econuerso: quia corruptio vnius est generatio alterius, & econuerso. D Ad euidentiam autem eorũ, quæ hic dicuntur, duo sunt consideranda: primum est, quid appellet Philosophus generans: secundum est, quid faciat periodũ. Circa primum notandum est, quod cum superiora agant in ista inferiora per motum & lucem, vt habetur in Primo Meteo. Tex.cõ.1. illi maxime attribuenda est virtus generandi, quod maxime lucet, & quod lucem suam omnibus tribuens, ipsam a nullo participat: huiusmodi autem est Sol. Vnde ibidem dicitur, quod licet per motum stellarum causetur calor, maxime tamen per motũ illius sphæræ, cui Sol existit infixus: quia sicut dicitur in Primo Meteororum, Tex.cõ.1. ad causandum calorem in istis inferioribus duo requiruntur, scilicet, propinquitas & velocitas mobilis, quę duo sufficienter sunt in Sole. In cæteris vero stellis deficit alterum: quia in his, quę sunt supra Solem, licet sit sufficiens velocitas, deficit tamen propinquitas: in his vero quæ sunt infra Solem, licet sit propinquitas, deficit sufficiens velocitas. Verumtamen non solum Sol est causa, sed etiam alię planetę generationis: nisi forte pro tanto dicatur, quia solus Sol lucens lumine proprio, omnes alios planetas illuminat, sicut maxime apparet in Luna. Recipitur tamen lux eius diuersimode in diuersis: & non omnino secundum eandem virtutem, quæ est in Sole: quia vnumquodque quod est in alio, est in eo per modum recipientis, & non omnino per modum recepti. Circa vero secundũ, sciendum est, quod non solum accessus vel recessus periodum facit: quia aliter in hieme nullũ animal nasceretur, sed potius quodlibet moreretur, & nullius vita deberet extendi vltra annum: quod est manifeste falsum. Sed periodũ facit relatio ascẽdentis signi super orizontem ad omnia signa circuli cũ suis stellis & planetis in hora generationis rei inferioris, quæ causatur a circulo cælesti. Hoc enim modo mensura quorundam est annus, & quorundam plus vel minus, secundum effectus signorũ, & fortitudines stellarum, quæ sitæ sunt in signis: & hoc modo verum est, quod æquale est tempus generationis & corruptionis. Quia a primo signo ascendente in hora rei, computatur profectus rei vsque ad septimum signum eiusdem circuli, & a signo sexto, vsque in primum, computatur defectus. Et ideo in Astrologia, septimum signum vocatur domus mortis, & ascendens, vocatur domus vitæ. Et ideo generatio rei vocatur profectus vsque ad statum, post statum vsque ad declinationem, & a declinatione vsq; ad mortẽ vocatur periodus corruptionis: quæ æqualia sunt secundum naturam: quia a primo vsque ad septimum tantum est, quantum est a septimo vsque ad primũ, per aliam & aliã partem circuli mensurãdo: & ideo, si periodus profectus hominis sunt 35. vel 40. anni, vt dictum est a Medicis, periodus defectus tantundẽ erit: ita quod ætas hominis erit. 70. aut 80. annorum. Potest tamen hoc impediri per accidens, vt per cibũ malum, vel per mortem violentam, vel alio quocunque modo. Et hoc vocat Aristo. materiæ inæqualitatem: quia scilicet, per accidentia multa aliter disposita quam moueatur a circulo. Et ideo diuersimode moriũtur homines, citius & tardius, quam per naturam mortales fiot: similiter & alia animalia, & hoc modo ætates sũt omnium rerũ: quia planetæ in circulo periodali positi, quando sunt fortiores, dant plures annos vitæ, & D quando sunt debiliores, dant pauciores. Hoc etiam modo innotescit, quod qui sciret virtutes signorum & stellarum in eis positarum, dum nascitur res aliqua, cognosceret quantum est de influentia cælesti: & posset pronosticari de tota vita rei generatæ, licet hoc necessitatem non poneret, vt dictum est: quia potest impediri per accidens. Deinde cum dicit.

f ¶ Ponit continuitatem generationis ex parte finis, & hoc primo: secundo ex determinatis, soluit quandam quæstionem antiquorum ibi. {Simul autem manifestum} Dicit ergo primo, quod generatio & corruptio semper erunt, vt dictum est, solũ per continuum motum, qui est causa efficiens cõtinuitatis eius, vt diximus, sed hæc rationabiliter contingit, etiã ratione finis. Natura enim semper desiderat quod melius est: melius autẽ esse est quam non esse: cum ergo naturale desiderium non possit esse frustra, oportet quod res naturales habeant semper esse, hoc autem est esse diuinum. Et quia impossibile est existere in E omnibus: quia quædam sunt, quæ longe distant a primo principio, sicut sunt res materiales generabiles & corruptibiles, & ista sunt quę modicum participant de esse diuino: & ideo alio modo compleuit Deus materiæ desiderium, perpetuando scilicet, eius esse per continuam generationem. Hoc enim modo cõtinuatur esse, quia scilicet, contingit semper fieri generationem proxime substantiæ, scilicet, semper contingit generari substantiam eiusdem speciei cum generante. Non enim generans generat sibi idem numero, sed idem specie, vt infra dicetur. Tex.cõ.70. Sic igitur continua est generatio ratione finis. Quæ autem sit causa efficiens, dictum est multotiens: quia motus circularis cælestis corporis. Iste enim est solus continuus & perpetuus, vt probatum est in Octauo Physi. Tex.cõ.73. Ideo autem alia quæ adinuicẽ transmutantur per passiones & potentias suas, cuiusmodi sunt simplicia corpora quatuor elementorum, sequuntur quodammodo circularem motum, dum adinuicem circulariter transmutãtur. Quando enim ex aqua generatur aer, & ex aere ignis, & iterum

dicta sunt. Videm' enim quòd aduenientе quidẽ Sole, generatio est, recedente autem, diminutio. & inæquali tẽpore vtrũque: æquale.n. est tempus generationis & corruptionis, quæ secundũ naturã. Sed contingit multotiẽs in minori corrumpi pp adinuicẽ confusionẽ. B Inęquali.n. existẽte materia nõ vbiq; eadẽ, necesse & generatiões inæquales eẽ: has qdẽ citiores, has ãt tardiores. Quocirca, accidit pp horũ generationem, alijs generari corruptionem.

f Semper vero, vt dictum est, continua erit generatio & corruptio, & nũquam deficiet propter eam, quam diximus cãm. hoc aũt rationabiliter contingit. C Qm enim in omnib' inquimus, quod melius est desiderare naturam semper: melius aũt est esse q̃ nõ esse: esse autẽ quot modis dicimus in alijs dictum est, hoc autem in omnibus impossibile existere propter longe a principio distare, reliquo modo compleuit esse Deus faciẽs cõtinuã generationẽ. Ita enim maxime cõtinuabit esse, qa proxime est sobstantiæ fic-

namque Sole generationem fieri, & recedente corruptionem, & in tempore æquali vtrumque uidemus. Nã corruptionis & generationis naturalis tempus æquabile existit. Sed plerumque accidit, vt in minori corruptio fiat, ob mutuam inuicem conspirationem. B Si enim materies inæqualis sit, nec omni ex parte eadem, generationis quoque inæquales, & quasdam celeriores, quasdam tardiores esse necesse est. Vnde fit, ut ob horum generationem, alia corrumpi occidat.

Semper autem (sicuti dictum est) generatio, & corruptio continentes erunt, nec unquam deficient, ob eam quam diximus causam. Idque ratione optima euenit. C Nam cum in omnibus quod præstabilius est natura, semper expetere dicatur, præstabilius autem sit esse quàm non esse, & quot modis esse dicamus, alibi dictum sit, hoc uero in omnibus inesse impossibile sit, propterea quod longe ab ipso principio distent, reliquo modo, Deus ipse uniuersum compleuit, continua facta generatione. Nam ita maxime, ipsum esse continenter erit: propterea quod illud semper, inquã, generationẽ fieri ad substantiam pro-

iterum ex igne aqua: tunc dicimus ꝙ fit generatio circularis:& ideo recta allatio,i.motus rectus,qui est in elemētis, consequēs eam,quæ est in circuitu,est continua:quia Sole recedente,conuertuntur elementa superiora in inferiora:accedente vero, conuertuntur inferiora in superiora, & sic faciunt circuitum perpetuum secundū naturā. Deinde cū dicit.

g ¶ Ex determinatis soluit quādā quæstionem, dicēs quòd his determinatis simul manifestū est qđ quidā quærunt,s.quare elementa iā infinito tēpore transacto non distant abinuicē separata & ordinata in proprijs locis: cum vnūquodq; moueatur ad suā regionem: causa .n. huius est mutua transmutatio eorū:quia vnūquodq; mutatur in quodlibet, vt supra

Tex.cō.24. ostensum est: si enim

Tex.cō.60. vnumquodq; maneret in sua propria regione, & non transmutaret ab alio elemento,quod ē iuxta ipsum, iam diu destitissent transmutationes abinuitē,vel etiā defecissent actiones & passiones,sed sicut dictum est,transmutantur adinuicem secundū generationē & corruptionem pp motum continuum obliqui circuli, q diuersificatur nobis p accessum & recessū, quia aūt sic adinuitē transmutantur, nullum eorū manet ordinate ī suo loco:sed

Tex.cō.61. quātum vnū accipit de natura ppinqui, tantū etiā accipit de loco eius,& permiscetur ei. Vnde terra & aqua vaporantia tendunt ad locū aeris,& permiscentur cū eo. Et similiter, quando ignis & aer frigore ispissantur,vadunt ad locū terræ & aquæ,& permiscentur cū eis. Et ideo elementa nō sunt vbiq; pura, sed in partibus in quib⁹ se contingunt, sunt permista. Quod aūt dictū est de transmutatione elementorū, intelligendū est secū

Tex.cō.62. dum partem, & non totū:aliter.n.destrueretur mundus. Vltimo epilogat quæ dicta sunt, & est planū in litera. Deinde cum dicit.

h ¶ Probat quoddā quod supposuerat:dixerat.n.supra,ꝙ continuitas generatiōis ē ex cōtinuitate motus; sed quia in isto

ri sp p generationē. Huius autem causa, vt dictum est,multotiens in circuitu allatio,sola.n. cōtinua:ideo & alia quæcūque trāsmutantur adinuicē secundū passiones, & potētias. v.g. simplicia corpora, imitātur in circuitu allationem. Qm̄.n.ex aqua aer gñrat,&ex aere ignis, & rursus ex igne aqua in circuitu dicim⁹ circuire generationē:qa rursus reuertit Quocirca & recta allatio assequēs eam quæ in circuitu,continua est.

g Simul aūt manifestū ex his, qđ qdā quærūt quare vnoquoque corporū,in propriā allato regionē in infinito tpe non distāt corpora. Cā.n.huius est, q̄ adinuicē trāsitio: si.n.vnumqđque maneret in sua ipsius regione,& non trāsmutaretur ab eo qđ prope, iā vtiq; destitissent. Transmutātur quidē igitur pp allationē duplicē. Quia vero transmutātur nō cōtingit manere vllū eorū in aliqua regione definita. Quod quidē igitur ē generatio & corruptio & pp quam causā, & quid generabile & corruptibile, manifestum ex his quæ dicta sunt.

h Qm̄ aūt necesse est esse aliqd mouēs,si motus erit,vt dictum ē pri⁹ in aliis:& si semp,ꝙ oportet aliqd esse semp & si cōtinue vnum,& idē,& immobile, & inalterabile,& ingenerabile: & si multi qui in circuitu mot⁹ multa quidē,oīa aūt æqualiter esse, hæc necesse est sub vno principio esse. Cōtinuo aūt existente tēpore, necesse est motū esse cōtinuum, cū impossibile sit tempus sine motu esse. Cōtinui igit alicui⁹ tēpus est numerus,eius quidem, qui in circuitu,ergo, quēadmodum in his q̄ a principio determinatum est.

i Cōtinuus autem motus,vtrū quia quod mouetur continuū est, aut in quo mouetur? velut locum dico, aut passionem.

K Manifestū itaq;, qa in quod mouetur. Qūo.n.passio continua est,nisi quia res cui accidit cōtinua est? Si aūt & quia id in quo mouetur continuū est,hoc soli loco inest,magnitudinē.n.

ximè accedit. Cuius rei, ut sæpe diximus, causa, circularis latio est, sola enim continens est. Quocirca & cætera alia quæ in sese secundum affectus atque uires transmutari solent, ceu corpora simplicia,circularem imitantur lationem,nam cum ex aqua gignitur aer, & ex aere ignis, & rur

G sum ex igni aer, & ex aere aqua, in orbem ire generationē ideo dicimus, quia sursum eodem redit, reciprocaturque. Quare & recta horum latio, circularem imitata lationem, continens existit.

Ad hæc ex hisce colliquet id quod nonnulli addubitant, cur cum corporum quodque ad suum feratur locum in tempore infinito corpora diducta separataque non fuerunt. Nam mutua in sese migratio, huiusce rei causa existit. Si enim in suo quodque

H loco mansisset,nec a uicino fuisset trāsmutatum: iam iam separata forent atque discreta. Transmutatur igitur,ob lationem quæ duplex est,& quia trāsmutationem subeunt,fieri non potest, ut ex ipsius ullum aliquo in loco statuto maneat. Quod igitur generatio sit atque corruptio, & quam ob causam, & quid generabile & corruptibile,ex hisce q̄ diximus manifestū est.

Cum autem sit necesse quippiam

I esse mouēs, si futurū est ut sit motus, quemadmodum antea dictum est in aliis, & si motus semper sit semper esse quippiam mouens,et si continuus unum idemque & immobile, & ab alteratione generationeue immune, & si plures sint motus circulares, plura quidem, sed omnia hæc quodammodo sub uno esse prīcipio necesse sit, & cum tempus sit continuum, motum esse continuum, siquidem fieri nequit, ut sit tempus sine motu,tem

K pus profecto continui cuiuspiam numerus erit. Eius igitur qui in gyrum fit, sicuti in hisce quæ initio diximus, præfinitum est.

Sed utrum motus ideo sit cōtinuus quia id quod motum subit continuum sit, an quia id,in quo fit motus, locus inquam, aut affectus?

Palam sane est,motum ideo continuum esse, quia id quod mouetur continuum est. Nam quo pacto cōtinuus est affectus, nisi quia res ea cui accidit,continua est? Si uero & quia id in quo, hoc,soli loco cōpetit,quippe qui

E libro non probauerat motū esse continuū & sempiternū, ideo primo ostendit motus continuitatem,secundo dicit,vnde talis motus continuitatem habeat.ibi{Continuus aūt motus.}Dicit ergo primo,ꝙ sicut dictū est in Octauo Phy. & in Duodecimo Meta. ꝙ si est motus,oportet ꝙ sit mouens:& si semper est mo- Tex.cō.43.

tus,oportet semp eē mouens:& si semper & continue mouens mouet,oportet ꝙ sit vnū, tamen immobile secundum locū,& inalterabile,& ingenerabile. Dictum est autē, ꝙ si sint multi circulares motus, oportet eē multos motores:ita tamē ꝙ omnes sint æqualiter ordinati sub vno vniuersitatis principio, qđ mouet primū motum:sicut demonstratum est in 12. primæ Tex.cō.43.

Philosophiæ. Quòd autē motus sit continuus,probatur ex tēpore, quod est secundū naturā continuū, & non deficiens.Impossibile.n.est,ꝙ tps sit sine motu,sicut impossibile est ꝙ passio sit sine proprio subiecto:est.n. tempus numerus alicuius continui motus: est ergo numerus motus circularis, quia sicut determinatū est in his quę in principio diximus .i. in octauo Tex.cō.71.

Phy. nullus mot⁹ potest esse continuus & perpetuus, nisi solus circularis. Deinde cum dicit.

i ¶ Inquirit vnde motus habeat continuitatē. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstionē:secundo soluit ibi.{Manifestū itaq;.} Quærit ergo, cū motus sit cōtinuus habet ne continuitatē pp hoc ꝙ mobile sit continuū, vel pp locum,in quo est motus:vel pp passionē ad quā est motus? Deinde cū dicit.

k ¶ Respondet dicens manifestum esse ꝙ motus celestis ē cōtinuus:quia id quod mouetur, est continuum,& nō quia locus in quo ē motus, qa primus orbis non est in loco per se,nec est motus continuus ab eo:& ideo non est cōtinuus ab eo loco in quo mouet. Mot⁹ enim in genere non habet cōtinuitatem ab eo in quo mouetr: quia aliquādo est motus in passione, quæ non est continua, nisi per accidēs:quia id cui accidit est continuum.

num. Si autẽ aliquis motus sit continuus ab eo, in quo mouef, hoc habebit solus motus localis: quia locus habet quandã magnitudinẽ & continuitatem. Sed nec omnis motus localis, sed solus circularis: quia quod mouetur circulariter, est idem & semper, & seipso continuũ: & ideo facit motum sempiternum & cõtinuum: motus sempiternus facit tẽpus sempiternum.

A & oportet illã aliquando existere: sicut patet in prædictis exẽplis. Aliquid tamen futurũ esse non habens causam determinatam, nihil prohibet contingere non esse v. g. verũ est nunc dicere de aliquo ꝙ ipse est futurus incedere, potest tamen impediri propositum eius. & ita non incedet. Deinde cum dicit.

aliquã habet, huius aũt ꝙ circulo solũ continuũ: quocirca idẽ sibiipsi semp cõtinuũ. Hoc igiẽ est. quod facit continuũ motũ, quod ĩ circuitu corpus fertur, motus autem tempus.

magnitudinem quandam habeat, e magnitudinibus autem sola circularis cõtinua est, adeo ut ipsa sibi semper continua sit. Corpus igitur circulare, qđ ferri assolet, motum facit continuum, motus uero, tempus.

LECTIO XI.



Ostquàm Philosophus determinauit de pricipijs generationis & corruptionis, & continuitatis eius, In parte ista mouet quæstionẽ quandam, quę potest oriri ex prædictis. Cũ .n. dictũ sit, ꝙ motus circularis sit causa generationis & corruptionis & perpetuitatis, siue continuitatis earum: & ostensum sit ꝙ iste mot' sit ex necessitate cõtinuus & sempiternus, non est ostensum ꝙ effectus eius debeat esse necessarius. Et ideo hic quærit. Philosoph', verũ omnia quæ generantur, ex necessitate generãtur. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quęstionẽ: secundo ostẽdit qño sit generatio infinita. ibi {Siquidẽ.n. in infinitũ.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionẽ, & breuiter soluit: secundo repetit, vt eã melius declaret. ibi {Verum igitur omnia talia.} Circa primũ duo facit. Primo mouet qõnem, secundo soluit. ibi {Quoniam.n. quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos videmus in omnibus continue motis, siue ẽm generationẽ, siue ẽm alterationẽ, siue vniuersaliter ẽm omnẽ transmutationẽ moueantur, ꝙ post trãsmutationem est esse: & videmus, ꝙ vnum generatur post aliud & nõ deficit: videndum est, verũ aliquid ex necessitate generetur, vel incidẽtaliter, sed omnia contingit esse generata & non generata. Deinde cum dicit.

Tex.cõ.63. Tex.cõ.64. Tex.cõ.65. Tex.cõ.68. Tex.cõ.65. Tex.cõ.66. Tex.cõ.67.

LECTIO XI.



B Voniã aũt in continue motis secundũ generationẽ, aut alterationẽ, aut vniuersaliter trãsmutationẽ, hmõi videmus ordine quodam esse, ac generari hoc post hoc, ita vt nõ deficiat, videndũ est, vtrũ est aliqd qđ erit ex necessitate, aut nihil, sed omnia contingit non fieri.

b Qm̃.n. quędam manifestũ, & qa mox erũt & futurũ aliud propter hoc. Quod quidẽ.n. verũ est dicere qa erit, oportet hoc esse quandoq; verũ qa est: qđ aũt nũc verum dicere, quia futurũ est, nihil prohibet nõ fieri: futurus enim incedere quis non incedet.

c Vniuersaliter aũt quoniã cõtingit quædam entium esse, & non esse, manifestum quoniam & quæ generantur ita habebũt & nõ ex necessitate hæc erunt.

d Vtrũ igitur omnia talia aut nõ, sed quædã necesse simpliciter fieri? Et est, quẽadmodũ cõtingit in esse, hæc quidẽ impossibile nõ esse, hæc aũt possibile, ita & circa gñationẽ. v. g. cõuersiones necesse est fieri, & nõ possibile est nõ cõtingere. Si igitur qđ prius necesse est fieri, si qđ posterius erit. v. g. si dom' & fũdamẽtũ, si vero hoc, lutũ prius, ergo, si fundamentum factum est, necesse & domum fieri.

e Aut non adhuc si nõ & illud necesse generari, aut nõ necesse est esse adhuc, si aũt & id necesse generari simpliciter si eẽt hoc, & fundamẽto generato, necesse generari domũ. sic .n. prius se

LECTIO XI.



Vm autem in hisce quæ per ortum alterationemue, aut omnino transmutationem, continenter mouentur: hoc post deinceps esse ac oriri intantum ut non deficiant, videamus, utrum quippiam sit quod erit necessario an nihil, sed omnia non fore contingat, considerandum est.

C *Palam.n. est, ꝙ nonnulla, atque cõtinuo fore & esse futurum, hac de causa, diuersa sunt. Nã de quo uerũ est dicere ipsum fore, de eo tandẽ hoc ipsum, inquã, esse uerũ sit oportet, de quo uero nunc uerũ est dicere, ipsum cõ futurũ, hoc nõ fore nihil uetat. Nã tamen si futurũ est ut quispiã ambulet tamen fieri potest ut non ambulet.*

Omnino autẽ cũ ex entibus nonnulla & esse & non esse contingat, quod & ea quæ gigni solent, ita sese habebunt, & non necessario erunt apertum est.

D *Vtrum igitur uniuersa sint eiusmodi, an non, sed aliqua simpliciter fore necessarium sit? Et sicut in ipso esse fit, ut quædã nõ possint non esse, quædam possint non esse, sic & in ipsa quoque generatione. uerbi gratia solstitia fore necesse est, nec fieri potest ut non contingant. Si igitur prius fore necesse est, si posterius erit, ut si domus fundamentum, si uero fundamentum lutum: nonne ergo si fundamentum, factum est, domum quoque fore necesse est?*

E *An non adhuc, nisi & eam fore simpliciter necesse sit? quod si hoc sit facto fundamento, fore domum necesse est. Nam sic prius sese habet ad posterius. Qua de causa, si hoc erit, ante fore illud est necesse. Si itaque est*

e ¶ Probat prædictã solutionem: & est ratio sua talis, sicut ẽ in entis diuisione, ita vniuersaliter ẽ in generatione: sed in entibus ita est, ꝙ quędã sunt contingentia esse & non esse, & quædam non contingũt non esse, sed sunt ex necessitate: ergo ita ẽ in generatione, quia quædam ex necessitate generabuntur, & quædã cõtingit gñrari. Deinde cũ dicit.

d ¶ Repetit prædictã quęstionẽ, vt melius eam declaret: & circa hoc duo facit: & primo ponit eam, secundo soluit eam. ibi {Aut non adhuc.} Quærit ergo primo, vtrũ omnia quæ generantur sint talia, ꝙ ex necessitate generentur, aut nõ sint talia omnia, sed aliqua contingenter, vt quædã necessario, ita scilicet ꝙ sit sicut in rebus, ꝙ quædã sunt contingentia & possibilia non esse, & quędam necesse est simpliciter esse, q̃ impossibile est nõ esse. An ita ẽ circa generationem, ꝙ quædã necessario generentur quibusdam generatis, & quædã non possibile generari non generatis illis, v. g. si est necesse fieri conuersiones, i. cum videamus ꝙ vniuersaliter generato posteriori, necesse sit generatã prius esse: an necesse sit ecõuerso, s. gñrato priore, necesse sit generari posterius. v. g. nos videmus, ꝙ si domus est generata, necesse est fundamentũ esse generatum, & si fundamentũ est, necesse ẽ priusquã ita fuerit generatum, fuisse lutum. Quæramus ergo vtrum conuertatur ꝙ si fundamentum ẽ generatum, ꝙ etiam domus sit generata, vel non conuertitur. Deinde cum dicit.

Supra tex. cõ. 51. post medium.

b ¶ Ponit solutionem: & primo ponit eã, secundo probat. ibi {Vniuersaliter autem qm̃ contingit.} Dicit ergo primo, ꝙ manifestum est in quibusdũ, ꝙ mox, vt erunt quædã alia, generanf ex necessitate, & pp illa sint. Vt si terra madescit, necesse est terram vaporare; & ex vapore nubẽ generari, & ex nube pluuiã, & ex pluuia terrã madefieri, & ex illa necesse est iterũ exire in vaporẽ, & sic in infinitũ: cum n. de aliqua re in sua causa efficiente, & materiali determinata, verum est dicere nunc quoniã erit,

e ¶ Soluit propositam quæstionẽ dicens, ꝙ non est necesse cõuersionẽ fieri, ita ꝙ vno generato generetur aliud, & econuerso ex necessitate: nisi generato priori simpliciter necesse sit generari posterius. Si aũt ita fuerit in domo & fundamento, ꝙ scilicet, generata domo necesse sit necessitate absoluta generari fundamentum, tunc etiã necesse est fundamento generato, generari domum. Sic.n. ostensum est supra, ꝙ prius hoc modo se habet ad posterius, s. ꝙ vno generato, generatur aliud, & cõuerso

quia

quia, si posterius est generatum, necesse est generari prius, & ecōuerso: & si posterius necessario generat, necesse est generari pri⁹ & conuertitur: quia si illud, quod est prius generatū, puta fundamentum, necesse est generari quod est posterius, puta domū. Sed si vere loquamur, non propter illud, quod domus sit causa generationis fundamenti: sed quoniam subiectū sit ex necessitate futurum, fuit necessitas suppositionis ex hypotesi: quia posito toto, necesse fuit supponi & partē, & ideo non conuertitur. Cōuertitur autē in omnibus in quibus posterius generatur a priori, sicut ex tota causa materiali tota manente, quodā continue accedente, & recedente: quia in talibus, priori semp generato, necessario generatur posterius, & econuerso. Est ergo summa solutionis in hoc, ꝙ quando termini generatiōis ita se habent, ꝙ vterque sit tota materia alterius, & econuerso: sicut est in exēplis terræ ōpluтę, vaporis, nubis, & pluuiæ: & similiter in generatione elemētorum sub circulo decliui, tunc necesse est ꝙ vno generato, generetur aliud & ecōuerso: & hoc idē, quia vtrumq; ē prius & posterius respectu alterius. Quando vero vnum non est tota materia alterius, sicut fundamentū nō est tota materia domus, tunc non est necesse ꝙ priori generato, generetur posterius, sicut fundamento generato, non est necesse generari domum: domo tamen generata, necesse ē generari fundamētum: non quidem necessitate absoluta, sed ex suppositione, dato. s. ꝙ fundamentum sit pars domus: quia posito toto, necesse est poni partem.

Tex.cō.68.

habet ad posterius. Quare si illud erit, necesse illud prius generari. Si igit̄ necesse generari, & qđ postea. & qđ pri⁹ necesse, & si qđ prius & quod posteri⁹, igit̄ ē necesse. Sed hoc nō est pp illud, sed qm̄ subiectū est ex necessitate futurū. In quib⁹ igit̄ G qđ postea necesse est esse, in his cōuertit, & semp priori generato, necesse generari qđ postea.

necesse fore posterius, prius quoque necesse est, & si prius & posterius. Verum non ob illud, sed quia necessario futurum supponebatur. In quibus ergo posterius esse necesse est, in hisce recurrit, semperque, si prius est factum, posterius fore necesse est.

LECTIO XII.



Siquidem enim in infinitum tendit, & ad inferius, nō erit necesse eorū, q̄ postea, hæc generari simpliciter, sed neq; ex suppōne.

b Semper enim alterum anterius necesse esse, ideo & necesse illud generari. Quocirca, si non est principiū infiniti, neque primum aliquid erit, propter qđ nil necesse erit gn̄rari.

c At vero neq; in finem habentibus hoc est dicere vere, ꝙ necesse est simpliciter gn̄rari. v. g. domum, quando fundamentum generatur. Quando enim generatur, nisi necesse est generari semp, hoc accidet semp esse, cōtingēs semper non esse.

d Sed oportet semper generationē esse, si ex necessitate ē ei⁹ generatio: ex necessitate. n. & semp simul, quod. n. est necesse, nō possibile nō esse. Quocirca si ex necessitate ē, sempiternū est: & si sempiternū, ex necessitate. Et si gn̄ratio igit̄ ex necessitate, ppetua ē generatio hui⁹, & si sempiterna ex necessitate.

LECTIO XII.



Quod si deorsum uersus, in infinitum abeant, haud quaquam ex posterioribus hoc ee fore simpliciter, sed nec ex suppositione quidem erit necesse.

H *Nam semper aliud ante necessario erit, quo circa & illud fore necessarium erit. Quare, si infiniti non sit principium, nec primum quicquā erit ob quod fore erit necessarium.*

At uero nec in hisce quidem, quæ finem habent atque terminum: hoc uere dici continget, simpliciter, inquā fore quippiam, ceu domum, cum factum fuerit fundamentum. Nam cum fuerit factum, nisi semper eam I *fieri sit necesse, semper id esse, quod potest non esse, eueniet.*

At generatione semper sit est necesse, si ipsius generatio necessario sit. nam necessario & semper, simul sunt, quod enim esse est necesse, non potest non esse. Quare, si quid necessario est, sempiternum est, & si sempiternum est, necessario est. Si itaque huiusce generatio necessario est, sempiterna est, & si sēpiterna, necessario.

LECTIO XII.



Tex.cō.70. In isto loco Philosophus ostendit ex p̄dictis quō generatio sit infinita: quia. s. in circuitu, & non sm̄ rectum: & primo hoc facit, secundo mouet quasdā quæstiones. ibi {Quare ergo hæc quidē.} Circa primum duo facit. Primo probat ꝙ generatio sit infinita non secūdum rectum, sed in circuitu. Primo per diuisionē, secundo per causā ibi. {Et aliter apparuit.} Circa primū duo facit. Primo probat ꝙ generatio non potest esse infinita sm̄ rectū: secundo recolligit rationē & ordinat eam. ibi {Necesse aūt.} Circa primum inducit Philosophus talem rationē, si generatio est sm̄ rectum, non erit ex necessitate & semp: sed generatio est ex necessitate, vt ostensum est: ergo non est sm̄ rectum. In ista ratione sic procedit. Primo ponit maiorem, secundo minorē. ibi {Sed oportet semp generationem.} Tertio conclusionē. ibi {Si igitur aliennt.} Circa primum duo facit. Primo probat ꝙ generatio non est necessaria in infinitis sm̄ rectum, secundo in habentibus finem. ibi {At

Tex.cō.69.

F vero neque in finē habentibus.} Circa primū duo facit. Primo proponit, secundo probat. ibi {Semper. n. alterum anterius.} Ad euidentiam primæ partis sciendū est, ꝙ sicut supradictum est, in his quę generantur adinuicē, semper vnum est prius, & alterū posterius, & necesse est generato priori, generari posterius, & econuerso in his, in quibus est necessitas absoluta. In his vero, in quibus est necessitas ex suppositione, oportet aliquid esse prius, & aliquid posterius. Dicit ergo primo, ꝙ si generatio tēdit in infinitum, siue superius ad generata, siue inferius ad generanda, nō est necesse nec necessitate absoluta, nec necessitate ex suppositione generari eorum quæ postea. i. aliquid, qđ sit de numero eorū, quæ sunt post. Qđ est cōtra id, quod supra est probatū: vbi dictum est, ꝙ generato priori, necesse est generari posterius. Deinde cum dicit.

b ¶ Probat propositum, dicens, ꝙ in his quorum primo genito necesse est aliud, s. posterius gn̄rari quacunque necessitate, semper alterū est ante, & aliud post: sicut ante est terra madefacta, q̄ vaporatio: licet etiam in conuersiōe ante sit vaporatio q̄ terra madefacta: quia vtrumq; se habet ad vtrūque, vt prius & posterius. Similiter est prius fundamētū q̄ sit domus: sed in infinitis nullū est primū, & per consequēs nec postremum: ergo non est necesse generari, & ita non est necessaria generatio. Deinde cum dicit.

c ¶ Ostendit quòd generatio non possit esse infinita in habentibus finem dicens, quòd neque est verū dicere in habentib⁹ finē quòd necesse sit simpliciter generari,

K Et est intelligendum, quòd si non fiat reiteratio: quia si in talibus generatio reiteretur, tunc erit circularis, & non solum recta, verbi gratia non est necesse generari domum, fundamento generato: si enim quando fundamentum est generatum, necesse est semper generari hoc, idest domum, sequeretur quòd illud quod contingit non semper esse, semper esset. Cum autem videamus ad sensum, quòd non semper generatur domus generato fundamento, sequitur, quòd non sit necesse generato fundamento generari domum. Deinde cū dicit.

d ¶ Ponit Minorem, & probat eā, quia manifesta est per prædicta. Vnde dicit, ꝙ generatio est semper, quia generatio eius, scilicet posterioris, ex necessitate absoluta est generatio prioris: quod autem est ex necessitate, & quod est semper simul sunt: quia si vnum est, & reliquum: & hoc sic probat, quia illud qđ necesse est esse, impossibile est non esse: & quod impossibile est non esse, necesse est semper esse. Quocirca, si aliquid est ex necessitate, est sempiternum, & econuerso, si est sempiternum, est ex necessitate. Deinde cum dicit.

e ¶ Concludit

e Si igitur alicuius ex necessitate genetatio simpliciter, uecesse circuire & reuerti.

f Necesse igitur aut finē habere generationē, aut uō, & si non, aut in rectū, aut in circuitu: Horum aūt si erit sempiterna, in rectū impossibile est, qa nequaquàm est principiū neq; si inferius, vt ad futura inspiciamus, neq; superius, vt ad generata. Necesse autē principiū quoddā esse, si nō sit finita, & sempiternā eē oportet. ideo necesse in circuitu esse. Cōuerti igitur necesse erit. v.g. si hoc ex necessitate est, & qđ prius ergo: sed si hoc, & qđ posteri' necesse generari, & hoc semp iā cōtinue. nihil. n. hoc differt dicere per duo aut multa. In circuitu igitur motu & generatione est qđ ex necessitate simpliciter, et si in circuitu necesse generari & generata esse. Et si necesse, horum generatio in circuitu. Hoc vtiq; quidē est rationabiliter, qm̄ ꝑpetuus.

g Et aliter apparuit ī circuitu mot' & q cœli: qm̄ ex necessitate hæc generant & erūt quæcūque hui' motus & quęcunq; ꝑp hunc. Si. n. quidē qđ in circuitu mouetur semp aliquid mouet, necesse & horū in circuitu esse motum. v.g superiori allatione existente in circuitu, & Sol sic. Qm̄ autem fit hoc, horæ propter hoc in circuitu generatur & reiterantur, his autem generatis, ita iterum & quæ ab his.

h Quare ergo hæc quidē ita videtur. v.g. aer & aqua in circuitu genetātur. Et si quidē nubes erūt, oportet & pluere, & si pluet oportet, & nubē eē, homines vero & animalia nō reiterātur ī seipsos vt rursus genereī idē, nō n. necesse ē si pater tu' generat'ē, & te gñrari, sed si tu illū.

i In rectum itaque videtur hęc generatio esse.

K Principiū aūt intētionis rursus hoc: vtrū similiter oīa reiterātur aut nō, sed hoc quidē numero, hoc autem specie solum.

Si igitur generatio cuiuspiam necessario simpliciter sit, in orbem eat eodemq; reuertatur necesse est.

Nam generationem, aut terminū habere, aut nō habere, necesse est. Et si non habeat, aut in rectū, aut in circulum. Horum autē, si sempiterna sit
B *in rectū minime possibile est, quia nequaquā sit principium, neq; deorsum, ut in futuris accipimus, neque sursum, ut in hisce quæ iam facta sunt. At esse principium, si finita non sit atque eam sempiternam esse, necesse est. Quocirca circularis sit, est necesse. Igitur regressum fieri necesse erit, ut si hoc necessario sit, ergo & prius, at vero si hoc, & posterius fore erit necesse. Atque hoc semper continue. nihil*
C *enim refert, per duo an plura hoc dicamus. Igitur necessario simpliciter, circulari motui atq; generationi competit. Et si in orbem fiat generatio, fore quodque, & esse factum necesse est, & si necesse sit, horum generatio circularis erit. Hæc itaque non sine ratione accidunt, postesquā motus ille circularis atq; cælestis ꝑpetuus ē.*
* *Nam hæc necessario fiunt & erūt quæcumque huiusce motiones sunt, & quæcumque propter hunc fiunt motum. Nam si id, quod in orbem mouetur, aliqua semper moueat, eorum*
D *quoque motum circularem esse necesse est, vt si superalatio orbita sit, Sol orbito mouetur. Quoniam autem hoc pacto mouetur, hac sane de causa, anni tempora in circulum fiunt redeuntque. Quæ cum ita fiant, omnia profecto, quæ sub ipsis sunt, haud secus fient.*

Cur nam igitur quædam ita fieri videntur, nempe circulatim oriri ut pluuia & aer, nam si nubes erit, pluat etiam oportet, si pluet, nubem quoque fore cōuenit, homines uero et ani-
E *malia in sese non redeunt remeantque, ita ut idem rursum oriatur, non enim si pater sit, te fore, sed illum, si tu sis, necesse est.*

Hæc autem generatio in rectum proficisci uidetur.

Rursum autem hoc considerationis initium sumitur; similiter ne modo uniuersa redeant, an non, sed quædam numero, quædam specie solum.

e ¶ Concludit ꝙ alicuius gñatio est ex necessitate simplr, & nō ex suppositione, cū nō possit esse ſm rectū, vt ostensum est, necesse est ꝙ sit circularis & per reiteratione. Deinde cum dicit.
f ¶ Recolligit rōnem & ordinat dicens, ꝙ necesse est ꝙ generatio aut habeat finē, aut non. Sed ꝙ non habeat finē, supra probatum est, tā ex parte motus in Pri. Lib. q̄ ex parte motus & ex parte finis in Secū do. Si ergo non habet finē, aut est infinita ſm rectum, aut in circuitu: sed sicut supra ostensum est, nō est possibile ꝙ sit infinita ſm rectum: qa in infinitis nō est principium: neq; ad interius, i. ad futura generanda, neq; ad superius, i. ad preterita generata. Cum autem generatio nec habeat principium, nec sit finita, necesse est ꝙ sit sempiterna, & per cōsequens fit in circuitu: & si est i circuitu, necesse est eam conuerti ab vltimo i primū. v.g si hoc est ex necessitate generatū ab hoc, sicut terra cū pluta a pluuia, necesse est ꝙ generatū aliud, quod fit ē prius, scilicet pluuia, generatum, & si pluuia est generata, necesse est ꝙ pri' fuerit aliquid generatum, s. nubes: & si nubes, oportet pri' ꝙ fuerit vapor, & si vapor, oportet prius ꝙ fuerit terra madefacta, & sic aliquando reuertitur ī primum, & sic fit cōtinua: quia nihil differt dicere, ꝙ conuersio fiat per medium vnum, vel per duo, vł per plura, dummodo ab vltimo redeat in primum. Necessariū ergo simplr est, ꝙ vnum generet ab altero in motu & generatione, quę est in circuitu: & si aliqua necesse est i circuitu gñari, necesse ē ista simpliciter generari, & cōuerso, si necesse est ista simpliciter generata esse, ista necesse est in circuitu generari: hoc ergo, scilicet, ꝙ gñatio sit perpetua, non in rectū, sed circulariter, rōnabiliter apparoit. Deinde cum dicit.
g ¶ Ostendit hoc idem per causam dicens. Quòd aliter potest etiam hoc idē demonstrari, s. per motum cæli: quia enim ipse est in circuitu, ideo ex necessitate elementa adinuicem generantur. Si enim motus cæli est in circuitu, oportet ꝙ quęcunque sunt passiones huius motus, & quæcunque sunt per hunc
A motū solū, sicut per causam efficientē, ꝙ etiā illa fiat. Si. n. qđ in circuitu mouetur mouet elementa, necesse est etia ꝙ motus horū, quæ sunt passiones eius, & ꝙ motus eorū quæ sufficienter generantur ab hoc, sint ēt ex necessitate. v. g. cū allatio superioris, hoc est circuli decliuis, sit in circuitu, necesse est ꝙ moueanē etiam alii planetæ. Quia vero hunc, i. Sol mouet in circuitu, necesse est etia horas ī circuitu generari & iterari: horis autē in circuitu gñatis, necesse est ꝙ omnia q̄ sunt a causa efficiente, sicut a motu Solis & motu horarū, sint etiā generata ex necessitate & in circuitu: & hæ sunt generationes elmētorū, quia ex istorum generatione omnia alia generantur, maxime omnia temporalia. Deinde cum dicit.
h ¶ Mouet duas qōnes: secundā ibi {Principiū autē intentionis.} Circa primum duo facit. Primu mouet qōnem, secundu soluit ibi {In rectum itaq;} Quærit ergo primo, quare in quibusdā esse vī, ꝙ in circuitu generātur. v.g. aer & aqua & cætera elementa: quia, si nubes erit, oportet pluere, & si pluet, oportet nubes esse, & iterat: in quibusdā vero nō est ita: nam homines & animalia nō reiterantur: non. n. est necesse te gñrari, si pater tu' est generatus, sed si tu es generatus, necesse ē patrem tuū generatum fuisse. Deinde cum dicit. *Deficit forte text' ille.
i ¶ Soluit dictā qōnē dicēs, quòd quare animalia nō reiterant est, qa eorū gñratio est ſm rectū, & nō ſm circulū. Na, sicut supra dictum est, vbi vterq; terminorum non est tota materia ad alterū, vt vnu mouere diuersimode se habēte educaī vtrūq; de vtroq;, in his non est generatio circularis, sicut ī te & patre tuo: qa pater tuus nō est tota materia tua: in elemētis vero vnū est tota materia ad aliud, & vno motu declinis circulo potest educi vnūquodq; ab altero: & ideo in eis ē generatio circularis. Deinde cum dicit. Tex.cō.67.
k ¶ Ponit aliā qōnem: & primu ponit, secundu soluit ibi.
{Quorū quidē igitur.} Quia. n. probatū est, ꝙ generatio sit perpetua per reiterationē, posset aliquis credere, ꝙ omnia eadē reiterantur: & ideo dicit, ꝙ principium intentionis in hac vltima parte,

Tex.cō.17. Tex.cō.56. vsq; ad 59. Tex.cō.69. Tex.cō.70.

parte, est quærere, verũ omnia similiter reiterantur aut non, sed hæc quidẽ reiterantur eadẽ numero, alia vero solũ eadẽ specie. Ex quo. n. omnium est generatio sm̃ materiã, videtur ꝙ omnia eadem secundum numerũ debeant iterari. Deinde cum dicit. F

] ¶ Soluit hanc quæstionẽ, dicens. Quòd ea, quorũ substantia non corrumpitur in mutatione, manifestum est ꝙ iterantur eadem numero, sicut Sol reiteratur ĩ obliquo circulo: quia motus sequitur id quod mouetur: quia non ẽ motus, nisi existẽtis in actu, vt ostensum est in quinto Physicorũ. Ea vero, quorum substantia non est incorruptibilis, sed est corruptibilis, necesse est iterari eadem specie, & non eadem numero, & ideo aqua, quæ est ex aere, & aer ex aqua, sunt specie eadem, non eadem numero: corrumpitur. n. eorum substantia in tali transmutatione: Sed tamen, cum aer sit tota materia aquæ, & econuerso, talia reiterata magis accedunt ad identitatem materialem q̃ animalia & homines reiterati. Vnum. n. animal generans, puta

] Quorum quidem igitur incorruptibilis substantia mota, manifestum, quoniam & numero eadem erunt: motus enim sequitur quod mouetur, quorũ autem non, sed corruptibilis necesse specie, numero autem non reiterari. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua, specie idem, non autem numero. Si autem & hæc numero, sed non quorũ substantia generatur, ens tale quale contingit non esse.

bos, non est tota materia generati alterius bouis: & ideo minus accedunt ad identitatem numeralem, q̃ elementa circulari generatione elementorum: vnde & si propter hoc concedatur, ꝙ elementa aliquo modo reiterentur eadem numero, non tamen cõceditur, ꝙ propter hoc simpliciter reiterentur eadẽ numero: quia eorum substantia est talis corruptibilis, qualem non cõtingit eẽ eadẽ ĩ generato, & in eo, ex quo generatur. Sed videtur ĩ solutionib⁹ istarum duarũ quæstionũ esse cõtradictio: nam in prima dicit Philosophus, ꝙ animalia non reiterantur; in secũda vero dicit, ꝙ reiterantur eadem specie. Sed dicendũ, q̃ prima dicit, ꝙ animalia non reiterantur eadem numero, & sic concordat cũ secunda. Vel ꝙ non ex necessitate est in eis reiteratio in generatione, siue sm̃ numerum, siue sm̃ speciem. Et ideo patre tuo generato, nõ est necesse te generari sed te gñrato, necesse est patrẽ tuũ generatũ fuisse. Et ĩ hoc nõ cõtradicit secũdæ solutioni: q̃ dicit, ꝙ si iterãt, iterãt eadẽ specie, nõ eadẽ numero.

Quorum igitur substantia motum subiens incorruptibilis est, ea omnia, ut patet, etiam numero eadem redire solent: nam motus, id comitari solet quod motu cietur: quorum uero non, sed corruptibilis, specie non idem numero, reuerti necesse est. Quocirca, cum ex aere aqua fit, & ex aqua aer, aer specie idem, non numero, redit. G *Quod si & eadẽ nũero aliqua redeãt, nõ tamẽ ea, quorũ substãtia ortũ subit, eiusce modi existẽs, quæ nõ esse possit.*

Commentariorum Diui Thomæ Aquinatis super duos Libros Aristotelis de Generatione & Corruptione, finis.

REGISTRVM.

A B C D E Omnes sunt Quaterniones, præter E, qui est Ternio.







ROMAE

Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios

M D L X X



